

Jean
Cayrol

**Să nu uitați
că ne iubim
•
Străinele corpuri**

Editura Eminescu

SĂ NU UITAȚI CĂ NE IUBIM

(ROMAN)

hăr parcă : ți se-ncliea pe degete.

Un vînt de miazăzi înfășura în suflarea-i caldă, ca și omenească, vilceaua dintr-o dată nespus de aproape. Umbra, prelinsă pe clinele munților, le chenăruia marginile ; cea mai mărunță ridicătură, însorită încă, uimea prin limpezimea conturilor de un brumăriu ca pruna, bătînd în vioriu.

Înserarea se depăna încet, adumbrînd treptat jarul mușcatelor ; dinspre copaci năvăleau, înfometați, cei dinții țințari.

Dar fericirea își are viespile, ghimpîi, hățîșurile ei, vestitoare de pustiu și povîrnișuri.

Frank își privea îndelung prietena, pe Elyane, îi privea chipul de nepătruns și ochii, neînvățați cu lacrimile. Arămiul pielei pâlise. Clipa despărțirii se apropia. La ce bun să-și mai fi apăsât buzele pe un obraz care își pierduse linia ? Sărmană patimă, foc stins !

Elyane stătea cuminte, la hotarul de îngînare dintre umbră și lumină, în timp ce el se așeză la birou ; corespondența se vădea săracă, doar cîteva prospecte și invitații, pe care le parcurse atent. Adevărata corespondență era cea de la Paris, deschisă de secretară sau de adjunctul său.

— Ce zici, să schimb locul șemineului ?

La ce nu se gîndea femeia asta ! Se vedea limpede, chiar după buzele pe care nu și le mai înviorase de mult. Își ținea ochelarii fumurii aninați de vîrfurile

degetelor, legănându-i. „Peste puțin o să caute ungherele, o să se ascundă, ca o lighioană“ ; Frank nu se mai încumetă să-și furișeze privirile spre ea. Ghemuită pe canapea, părăsise parcă firul vieții, se și trăsese deoparte. Da, *cernută lumină*, așa îi erau ochii.

DE LA COCTEILUL DAT DE BÉATRICE,

Béatrice, Elyane aștepta. O răsplătise el, atunci, cu vorbe îndatoritoare :

— Ce ai ? Sîntem cu toții îngrijorați.

Ea nu-și ridicase privirile, dar murmurase :

— Cred că mă doare capul.

Atîta tot. Nimeni nu luase în seamă ciudățenia răspunsului : prea se întilneau des, de ani și ani, ca să le mai pese de cuvinte, prea se vorbea stăpînit și rece, ca să-i mai fie aminte cuiva de o ființă cu nervii zdruncinați. Amarul unei rupturi nu are ce căuta într-o petrecere. Aerul zăpușitor îngăduia replici aruncate într-o doară. Aici se vorbea cum se trăia, fără prea multe mofturi. Abia de-și mai spuneau bună ziua ori bună seara ; singurul lux era să meargă la aceleași băi la care se duceau și alții, să ia parte la fericirile sau nefericirile lor. Cei care se ruinau cu pompă stîrneau prețuire.

Iar atmosfera de ruptură dintre Elyane și Frank se învăluia în toropeala asfințitului ; pînă și petuniile se moleșiseră.

— Știi, cosmosurile¹ astea ale tale dau puțin impresia de nerînduială.

Încă un rînd de whisky, apoi zidul de tăcere se îngroșă.

Atunci Béatrice, stăpîna casei, căreia toți îi ziceau Béa, se apropie de biata Elyane ; oricum, trebuia silită să vorbească, înainte ca prietenii să se împrăștie.

— Draga mea, tu care ai trecut prin atîtea nenorociri, mi-ai putea împrumuta o rochie neagră ? Trebuie să merg mîine la înmormîntarea unui văr bătrîn. Știi, eu și doliul...

Elyane încuviință.

¹ Cosmos : plantă care crește în America (n. tr.)

— O să vin s-o iau mîine, în timpul dimineții. Avem aceeași înălțime, dar nu și același bust.

Toată lumea rîse.

— Nu-i lua în seamă, Elyane. Decît sîni, mai bine suflet.

Rîsetele se întetiră. După o vorbă ca asta, s-ar fi putut pleca, întrucît deșteptăciunea nu-și află locul decît în cărți, unde nu stînjenește pe nimeni.

— Ia spune, Frank, vii la recepția dată de Smalli ? Tare le este groază de vremea urită. Dacă plouă, li s-a dus pe copcă serata.

— Nu știu, trebuie să plec în Spania.

— Cu prieteni ?

— Nu-mi sînt încă prieteni, par nostimi însă. Dar tu, Elyane.

Întru sfîrșit, Elyane își ridică ochii asupra lui Frank.

— Cum, eu ?

— Nū pleci ?

Vreme de cîteva clipe întrebarea rămase fără răspuns, mistuindu-se în vălmășagul plecărilor : „Cu atît mai bine, sînt nespus de hărtuit, nu, nimeni nu mi-a spus nimic, nu mi se comunică niciodată, pe curînd, o să ne telefonăm etc...”

Oare cine nu ar fi știut desluși răutăcioasa aluzie din întrebarea lui Frank, într-o lume în care nefericirea altora lumina, precum un astru stins, pe cei ce voiau să-i smulgă pînă și cea mai zgîrcită rază ? Fermecător cum nu se mai poate amurgul acela, ocrotitor a fugare îmbrățișări și greoaie bufnituri de portiere ; chestiunile de inimă îi stinghereau precum muștele ; mai mult le-ar fi plăcut să le prindă la vecini. O, muștele astea ale inimii ! Béatrice, care încheia tocmai o iubire trăitoare vreme de un anotimp, suspină :

— Draga mea, te-a întrebat Frank dacă nu pleci...

— Să plec ? Unde ?

— Ca mine, în Italia sau în Olanda.

— Avem, împreună, niște planuri.

— Ia te uită, cea dintîi veste.

Între timp, Frank o petrecea pînă la mașină pe bătrîna Lydia (avea șaptezeci de ani bătuți pe muchie, dar le știa înăbuși răsunetul).

— Frank, îmi vorbești ca...

Dar Elyane nu-și încheie gîndul ; prea o ascultau mulți ; trebuia curmat dialogul acesta bogat în făgăduieli, rostit cu inima deschisă, deschisă pînă la rană. Frank se înapoie, oarecum semeț în fața fremătătoarelor buze ale Elyanei.

— Vorbeam cu tine, atîta tot.

Cerul era străveziu ; ai fi zis că stă să se sfîșie ca o mătase.

Frank o luase pe Elyane de mîină, pe lunecătoarea Elyane, care nu putea păși decît în urma necredinciosului ei prieten, în văzul ultimilor oaspeți. Nimeni nu pierdea din ochi perechea aceasta gravă, în pofida legănării oarecum ridicole a mîinilor acum înlănțuite. Slab deznodămînt pentru o dramă.

Béatrice strigă :

— Cine rămîne cu mine ? Mi-e o foame ! Ce caraghios !

O balustradă stil încheia terasa ; dincolo de ea — vîlmășag de copaci, de aluni violeți, de mimoze și salcîmi pretimpuriu îngălbeniți.

Frank se depărtase de trupul slăbit al Elyanei, de chipul ei învăpăiat, de mîinile-i netemătoare. Un trup de care se ferea cu anume curtenie. Elyane, încă modelată de fericire, păstra bună-cuviința deznădejdiei ; dar părul ei răvășit dezvăluia înfrîngerea. Sfîșiată și sfîșietoare... Pentru cine însă ? „Nu voi mai avea nici măcar puterea să mor“, își spuse ea ; ținea să nu se arate uimită.

— Elyane, nu dramatiza. Am fost fericiți.

— Nu.

— N-ai fost fericită ?

Un glas tăios, întinerit, izbucni :

— Ei, îndrăgostiților, ați terminat ?

Frank îi mulțumi lui Béa pentru primire.

— Dar, Frank, iubitule, de ce nu rămîi cu noi la cină ? Mîncăm afară.

— O conduc pe Elyane.

— Poți să faci asta și pe urmă. La mine se mănîncă strașnic. Îi cunosc pe toți braconierii din Lande și pe cei mai buni pescari din Ciboure. Am cel mai mare congelator din tot ținutul.

— Nu mă îndoiesc, dar vîntul ăsta de sud nu-mi place. Îmi face mult mai rău decît un urcior de sangria¹.

— Te-am fi putut iubi, în seara asta, amîndouă ; şi Elyane, şi eu.

Béa ocolea cu privirea salonul mare, salonul mic de muzică (picupul se afla pe o estradă), holul luminat cu atîta artă. Un Poliakof albastru şi roşu împodobeau un perete întreg, de-a lungul căruia se înşiruiău scaune italiene, scăunele joase, taburete Mies Van der Rohe, mese Knoll, cu tablii din marmură albă. Scosese din rame portrete de strămoşi cumpărate de pe la necunoscuţi ; pe podea o piele mare de zebură, cu alte cuvinte, un „clasicism antitraditional“, cum se exprima *Casa franceză* : căutarea unui echilibru, tonuri colorate, confort de mobilier scund, rafinament în proporţii etc. Béa nu mai conţinea cu laudele privitoare la bunul ei gust „închinat adevărului curat, potrivit celuilalt adevăr, celui închipuit de confortul zilelor noastre“. Uf ! În seara aceasta se mulţumea doar cu neliniştea adusă de năvala ţînţarilor prea-ispitiţi de măiestritul joc al luminilor. În urmă cu o săptămînă, unul dintre meseni strivise pe albul peretelui o astfel de groaznică insectă : dîra sîngerie dăinuia încă.

— Maestre (persoana era un scriitor nordic, vestit pentru idealul său erotic), mi-ai semnat peretele cu sîngele dumitale.

Béa se simţise tare mîndră de sine şi nimeni nu cutezase să adauge : „Oare unde am mai citit eu asta ?“, într-atît îi străluceau ochii de geniala-i sclipire de spirit.

— Am fazan rece şi vin de Margaux. O reţetă veche, a cărei taină o păstrez : fazan umplut cu icre de Iran...

Nimeni nu îndrăznise a se minuna de meniul ei.

— Sau, dacă vrei, o cină japoneză ; am yucata pentru toată lumea. Ce încîntător să măninci cu beţigaşe !

Să stea împreună, să imite şi să-şi joace propriile cusururi, să ghicească personaje ilustre, ori să dezlege cuvintele încrucişate din *Paris Match*, sorbind o cafea neînchipuit de tare (Béa avea un simţ innăscut al cafelei, mama ei doar aşa se putea ţine trează în cabina ei de portăreasă). Nu, draguşta mea, cu neputinţă, mănînc mult

¹ Băutură obţinută dintr-un amestec de vin roşu şi suc de portocale.

prea mult, rumenirea la soare, pe plajă, nu învinge celulita, ce mai încolo și încoace, la revedere, Béa, pe curînd, păstrează-ți cu evlavie vinul de Margaux ; dar, ia spune-mi, te duci miercuri seară la masă la alde Mops ? Să vezi ce veselă au, ceva mai grozav nici că se poate. Dar concertul de jazz de la biserica din Ascain ? Mi-e teamă să nu-mi fie frig. Trage un curent prin confesionalele ei, ba da, ba da... Elyane, te conduc pînă la cuibușorul tău. Știi, Béa (acum vorbește Thérèse Lavandou), cordonul meu cel larg, din mătase indiană, n-are nici un haz ; aduce a fașă ; groaznic... Cînd o să-l port, o să aveți cu toții bunul simț să vă prefaceți că nu băgați nimic de seamă.

Despărțirile nu mai conteneau ; Frank stătea întors cu spatele la Elyane ; încerca să-și dăruie gîndurile unui strat de flori.

— Poeticele tale garoafe se potrivesc de minune cu salviile astea, Béatrice.

— Nu sînt salvii.

— Așa s-ar zice... Le stropești mult ?

— Mult.

Apoi, imediat, Elyane și Frank părăsiră casa albă ca făina, unde numai daliile păreau fericite că trăiesc, dimpreună cu niște pisoai sălbatici.

Mașina se urni din loc, iar Béa se lăsă să cadă pe portocaliul canapelei : lungă avea să fie noaptea fără nimeni alături.

ELYANE ÎȘI CULCASE CAPUL ÎN căușul brațelor îndoite. Frank o silise să se ridice, căci cunoștea primejdia discuțiilor purtate între zidurile unei încăperi, asprimea lor ; în nemișcarea-i umedă, grădina nu făcea decît și mai lesne de înfrînt deznădejdea prietenei sale, o putea îmblîndi, ori istovi, cine știe...

Se sprijinea de masa rotundă din grădină, iar Frank nu-i zărea decît părul, ghem noptatic și proaspăt.

— Elyane, privește-mă.

Dar ea nu se clinti. Mai mult ce-ar mai putea-o înfricoșa ? O despărțire fără lacrimi, într-o doară parcă... Frumos program ! Doi ani de credință înseamnă o înțelegere, dar iubirea-văpaie nu ținuse decît o lună ; mai apoi, Frank se refugiase în alte amoruri, spre a putea

iubi. Se dăruia cu măsură patimilor trecătoare și se în-
torcea apoi la Elyane, ca un neprihănit; dintr-un pat
se iese adesea ca dintr-o baie.

Ziua următoare unei despărțiri este și ea o zi nouă-
nouă, asemenea unei convalescențe care abia începe.
„Ar trebui să înțeleagă asta, își spunea Frank. I-am dat
tot ce și-a dorit, eu însă nu o mai doresc. Dintr-o dată, a
început să se poarte ca o nevastă: vroia să aibă de la
mine un copil. Devenise dezordonată pînă și în patul
meu, trebuia să luăm împreună micul dejun, să îm-
părțim felioarele de pîine unse cu unt, marmelada, îi
plăcea la nebunie pojghița de smîntină de pe lapte, une-
ori cerea un ou fiert moale, pe care îl mînca precum o
lăuză, se lăsa sărutată cînd avea gura plină.

Am iubit-o, fără să mă gîndesc că într-o bună zi sau
într-o bună noapte nu o voi mai iubi... Mai degrabă
într-o noapte nu am mai dorit-o. Ar fi fost potrivită
pentru căsătorie sau văduvie; eu, eu sînt însă menit tim-
pului dinainte, premergător jertfirilor. O, dacă toți băr-
bații ar face ca mine, n-ar mai exista decît căsătorii
adevărate, femeile ar cădea la momentul potrivit în bra-
țele lor! Dacă aș fi un necioplit, i-aș înțelege amără-
ciunea, aș trage foloase de pe urma ei. Dar ea o să verse
lacrimi în tot locul.“

— Elyane!

Două mîini înfrigurate zgîriau cu unghiile vopseaua
verde, coșcovită.

— E nedemn din partea ta că vrei să plîngi, nu ajută
la nimic, asta strică totul.

Frank ura tristețile care desfac brațe și despletesc
pieptănături și care, împotrivindu-i-se, nu fac decît să-i
zăgăzuiască orizontul, asemenea unei furtuni uricioase,
iscată în chiar clipa în care îți pregătești, afară, un gră-
tar. Avea nevoie de o atmosferă caldută, atît în vacanță,
cît și în timpul iubirilor cu viață scurtă. Un bărbat de
mijloc. *In medio stat virtus*, cum spunea profesorul meu.
O tristețe dezgolește, iar adevăratele nenorociri vin mult
prea repede. „În dezmăturile mele, m-am oprit totdeauna
la timp și îmi voi sfîrși viața într-o bătrînețe pregătită
să înfrunte păcatul.“

Elyane își înălțase capul, iar asta îl descumpăni de-a
binelea.

— Ce te face să rîzi?

— Nu rid deloc.

Buzele apăreau mai limpede conturate ca de obicei, mai calde.

— Haide, bea.

Apoi, după cîteva clipe de tăcere :

— Bănuiesc că nu mai avem ce ne spune.

Frank nu mai avea de spus nimic de lungă vreme ; învățase, alături de Elyane, arta monologului interior, nu voia să-i vadă tulburarea din ochi, nici lumina lor mistuitoare, nici șăgălniciile ei fără rost.

„Nu am mai puțin de patruzeci și opt de ani, iar ea a și împlinit treizeci“, își spunea Frank. Începuse să se deprindă cu starea aceea de moleșală pe care i-o aducea înaintarea în vîrstă. Se cufunda în numărul anilor ca într-o blană molcuță, cu un licăr încă tineresc în privirea-i mai greoaie, ușor lăptoasă spre margini. Părul îi era des, dar oarecum învîlvorat : lacul folosit anume i-l arginta, i-l ferea de zburlire. Chiar la patruzeci de ani îți simți, sub învelișul capului, tigva, o simți pe la tîmplele dezgolate și în găoacea mică a cefei.

Bău, fără grabă, o înghițitură ; peste puțin avea să se facă simțită ușoara înviorare adusă de alcool, curînd avea să fie pregătită pentru atac ori pentru întoarcere în sine. Dintr-un tufiș zvîcni o pasăre, care săgetă aerul cu ascuțișul aripei, coborînd spre o grădină părăsită unde se iveau o cabană mică pentru unelte.

— Frank, nu sînt tot atît de sigură ca tine de ceea ce se va întîmpla.

— Ce vrei să spui ?

— La tine și uitarea este o patimă ; știi să uiți. Dar într-o bună zi, amintirea e ca și o conservă stricată, otrăvește.

— Unde ai învățat toate astea ?

— Habar n-am de nimic. Nu sînt deșteaptă cînd plîng.

— Scumpă Elyane, ești o ființă cu mult mai aleasă decît mine, eu nu-ți aduc nimic.

— O, fără de-astea, rogu-te !

Odată cu furișata boare de vînt din rămurișul acelei nopți strălimpezi s-a lăsat liniștea. În depărtare, pe șosea, un fluierat înăbușit, cîteva scrișnete mai puternice, apoi șuvoirea neîntreruptă și monotonă a mașinilor.

Frank o prinsese de încheietura mîinii, dar ea își încheștase degetele pe ornamentele de fontă ale mesei.

Cît mai ai în fața ta o masă, totul este ușor ; ca sfîrșitul unui prînz ; atunci, între două înghițituri, sentimentele nu au ce căuta. O legătură nu ține decît printr-un nod prost legat. Se desface la cea mai slabă apăsare. Sîntem cu toții înlănțuiți unii de alții, îmi spunea întruna la școală, părintele de la Saint-Germain l'Auxerrois. Să te agăți ca iedera, înseamnă să te înăbuși. Trebuie să fii asemenea vîntului : iute, grăbit, departe într-o clipită. Ciudat, nu am învățat nimic din propria-mi viață, mă întorc la izvoarele ei, am aflat totul, fără să înțeleg o boabă. Iar astăzi, unde am ajuns ? Nu numai eu am rămas fără viitor, omenirea...

— O țigară ?

Frank puse pe masă bricheta cea frumoasă, darul ei ; o brichetă de aur gravat, vîrită într-un toc de piele albastră. Pentru aniversări, Elyane avea darul său convențional, iar cînd privirea lui Frank se întuneca în fața obiectului ambalat într-un chip desăvîrșit, ea șovăia, îi aștepta cuvintele, mereu aceleași.

— Ți-am mai spus, la noi nu se serbează niciodată aniversările.

El își vîra pachetul în buzunar, nu-l deschidea în fața prietenei sale, pe care dojana o făcea să roșească ; iar în anul următor o lua de la capăt, fără voia ei ; de altfel, nu se strînseseră pînă acum decît două obiecte : o brichetă și un ceas electronic, pe care nu-l purta fiindcă nu avea secundar.

— Face un zgomot de uzină.

Pe brichetă, două inițiale : F. P. De cîte ori, în zilele lui bune, nu-i șoptise ea : inițialele tale vor să însemne sau *fire, please* sau *fin prochaine* ¹.

Elyanei îi plăcea să se joace cu inițialele lui, un joc întîmplător, făcut pentru clipe searbede. Frank adăuga : „*Free pop : faites peur*“ ², iar Elyane, femeie oropsită, i-o întorcea : „*Frénésie, pépère*“ ³ etc... Dar în seara aceea

¹ Sfîrșit apropiat.

² Infricoșăți.

³ Frenezie, bunicule — jocuri de cuvinte, bazate pe similitudinea inițialelor din franceză și engleză.

erau departe de așa ceva ; cele două inițiale : două sărmane animale moarte, care nu mai însemnau nimic. Durerii îi lipsește închipuirea fantezistă.

Frank își apropiase bricheta de țigara Elyanei, după ce i-o luase iarăși din mână.

— Nu știi s-o folosești.

Dealtfel, degetul ei mare nu mai avea putere să apese pe roțița zimțată, care se freca în gol de piatră, fără să iște scînteii.

— Uite, așa.

Pînă și o foarte mărunță explicație căpăta în gura lui Frank gravitatea unui curs de facultate.

— Nu trebuie să-ți pierzi răbdarea. Sînt de acord că nu e practică.

Aproape că-și lipise obrazul de flacăară.

— N-aș vrea să te împiedic să ieși.

Peste măsură de încordată, cu capul răsturnat pe spate, Elyane își contopise spinarea cu speteaza spirălată a scaunului. „Mai necioplît decît el nici că se poate“, își spusese ea. Asta era tot ce rămăsese din bărbatul acela — o statuie de nepătruns, un vrăjmaș nemișcat, un trunchi de arbore fără viață, cu scoarță tot mai aspră, care avea să i se păstreze în față drept, nesimțitor la dovezile ei de dragoste, mai apoi, încetul cu încetul, vîrsta, timpul, noile neputințe aveau să-și împlinească menirea, ucigînd carnea aceasta necunoscută căreia mîinile ei, neconținut dăruite, nu mai izbuteau să-i aducă înviorare. Elyane știa prea bine că el nu putea trăi decît sub dezmierdările și ușoarele-i atingeri, lîngă goliciunea ei ; avea să se înăsprească, pentru ca moartea să-l ia cu sine, fără alte necazuri. Dar dacă nepăsarea lui nu era voită, ci îndurată, dacă... Elyane respira gîfiit de parcă în grădina aceea bogată în armonii — care nu lăsa loc tainei, umbrelor, care era deschisă noaptea, măturată și fără frunze moarte — aerul i-ar fi fost drămuț. Nu li se îngăduia arborilor să aibă nici frunze veștede, nici prea mari, iar arbuștii erau tunși. Iarba pajiștei era zilnic pieptănată de greble subțiratic. Unde s-ar fi putut cuibări neorînduiala, stivuirile de gunoaie îndepărtate mai de mult, scrisorile prefăcute în cocoloașe de hîrtie, glastrele de pămînt lîngă cele de fier din zilele bune ?

Nimic nu era mai vraiste ca în sufletul ei. „N-are rost să mai aștept, își repeta Elyane, n-are rost“. În sfârșit, vara se slujea de ploaia căzută din belșug cu două seri înainte, spre a-și regăsi farmecul, luciul ierbii, spre a pîrgui piersicile din vilcea, așteptate de minunatele compotiere de porțelan din Paris, în sufragerii fără firimituri. „Dumnezeule-Doamne, fă-mă să-l urăsc!“ Nu mai era loc și pentru deznădejdea ei. Se simțea de prisos. Să-și ia tălpășița așadar, să plîngă aiurea ! Ducă-se să se vaite cît mai departe de tihna care prea scump trebuia plătită : era locul acesta un ascunziș pentru trîndăvie, nu pentru rușine. Să-și ia tălpășița, fără cățel, fără purcel !

Frank își înălțase privirile, mirat în fața sînilor acestora tineri, fremătînd nu sub dezmierdările lui, ci ca din pricina unei răni neașteptate a cărei tămăduire o lăsa în grija altora.

Cobora noaptea. Era timpul să se îmbrace, să-și scoată veșmintele prea ușoare ; o cămașă răcoroasă, un duș, o frecție cu lavandă, o fugară privire asupra obrazului ras, nevătămat, străjuit de țintele negre ale ochilor, maxilarul încă bine conturat, poate gitul... Frank trebuia să se pregătească să intre în noapte, dezbărat în sfârșit de o patimă mult prea încîlcită pentru el. Elyane îi dăruise atenții nebănuite, intrase în dragoste așa cum intri în mare, năvalnic, smulgîndu-i-se lui, sărman vrăjitor, aruncînd cuvinte în chiar toiul unei îmbrățișări, cuvinte cărora ea nu le știa prinde tîlcul și atunci rîdea, iar rîsul acela îl umilea. Firește, Frank își liniștise amicii în privința acestei legături așteptate, nici măcar nu o dezamăgise pe Charlotte, pe fosta-i soție, haimana înrăită, și nici pe fostele ibovnice care se hrăneau de azi pe mîine din drăgăstoasele lui porniri, în ferecatul decor al acestei veri pe care și-ar fi dorit-o mai tainică, fără de pereche, ultima vară dinaintea iernii.

Cît de simplu ar fi fost să se dăruie asfințitului, să lase deoparte întreaga povară de simțăminte. Totul părea fără noimă, menit zădărniceii. „Sînt mai sincer decît ea ; de-ar ști cît de mult o macină propria-i suferință ! Trebuie să-ți îngrijești trăirile, așa cum îți îngrijești plantele. Cu o inimă care bate prea repede, te supui batjocurii. Elyane este o sectară“.

— De mult n-am mai vorbit despre sora ta. Ce mai face ? Ar fi fericită să te vadă.

Muțenia Elyanei îl stințenea. Cum s-o facă să înțeleagă că nu trebuiau să-și piardă obiceiurile de fiecare noapte : închiderea obloanelor, aprinsul lămpilor și al luminilor menite tablourilor, ori gheridoanelor, astfel încît camera de zi, cu pereți din teracotă albă, canapeaua cu îmbinări din oțel satinat, mini-radiourile, mocheta cu desen, acel budha tailandez, scribanul englezesc, fotoliul înalt „Joe Colombe“, pernele mobile, biblioteca din nuc și balamale de aluminiu, bibelourile exotice, nișele, să regăsească gingășia unei atmosfere îndelung studiate ; în ce privește bibelourile aduse de Elyane, erau împinse, toate, pe o masă, într-un colț : ceasornicul din baga al unei bunici, un carnet de bal învelit cu hîrtie ecosez, o mater-dolorosa din Insulele Ionice (ce vesel era totul !).

Dar Elyane nu se clintise. „Sper să nu adoarmă ; cu tristețea, nu știi niciodată.“ Atunci se gîndi să îndruge cuvinte binevoitoare.

— Dragă Elyane, gîndește-te la tine.

Cît de tare își ura tonul acesta de tragedie raciniană. Într-adevăr, nu se dovedea în stare să fie un fost-îndrăgostit.

Elyane nu mai fuma ; își ținea țigara ca pe un lucru primejdios, la anume depărtare de buze, scrumul nu cădea, dar din ochi ea îl supraveghea pe Frank, îi pîndea pînă și cele mai neînsemnate mișcări. Erau încă în „armistițiu“.

— La anul...

Dar Frank nu-și putu încheia fraza. Elyane își împinse scaunul și, cu pas hotărît, pornise pe aleea care croia dîră argintie printre pajiști. Pleca fără să mai scoată o vorbă.

Frank nu putea îndura asemenea deznodămînt. Măcar o vorbă !

— Unde te duci ?

Dar Elyane își urma drumul, mai șovăielnic acum, atingînd ușor tufele de ortensii, briurile de gazania cu flori mari, galbene ; călca pe straturi.

— Elyane, nu fi copilă.

Se prăbușise în iarbă. Să-i sară în ajutor ? Dacă ar fi luat-o însă în brațe, totul ar fi reînceput — cuvintele

de prisos, înceata legănare a unui trup, degetele care se agătau de tine, un obraz jilav culcat pe umăr, din nou la cheremul buzelor, al unei şuvițe de păr, al unei dezmiertări apăsate, al unui sîn dăruit... Și iarăși, toate de la început... Frank se uită la ceas pe furiș : „La dracu, e nouă, s-a dus naibii totul“. Iar Elyane rămăsese ca prostită, asemenea unui cerșetor pe care trecătorul nu l-a milostivit cu nimic ; iubirea nu se hrănește însă cu milă. Să aibă respect pentru iubirea noastră trecută ! Nici măcar nu și-a pierdut cunoștința... Totuși, era cu neputință să nu facă vreun gest, să o părăsească astfel, în noaptea care-i mistuia făptura. La urma urmei, nu eu am căutat-o, ea mi-a căzut în brațe, pe plajă ; nisipul o speria, scrișnetul grăunțelor acestuia sub tălpile ei, tăvălugul valurilor, cerul cenușiu-arzător, muștele imbiate de laptele ei de frumusețe, scut împotriva soarelui... Eram alături, pulpă lângă pulpă ; degetele picioarelor i se mișcau hazos. I-am împrumutat pălăria mea americană din pai, ea m-a uns pe spate cu cremă, ne făceam mici servicii ; trupul dezgolit nu are pe plajă aceeași moliciune ca în pat.

— Este adevărat că te numești Elyane ? Un prenume dinainte de război.

— M-am născut în euforia de după război ; uleiul și zahărul erau încă raționalizate cînd am deschis ochii. Tata ar fi preferat să vin pe lume ceva mai tîrziu, în momentul new-look-ului.

Rîsesse. Un rîs trist, tainic. Rotundul umerilor i se rumenea iute, fără pete.

— Mi-ar fi plăcut să mă nasc anul viitor, ca să nu fiu prea bătrînă la sorocul lui 2000.

— Este chiar singura dată care îți place ?

— Nu știu... Ca să aflu în ce zi sîntem, cumpăr mereu ziarul.

— În cît este azi ?

Mi-am lunecat trupul peste al ei ; ea și-a întors capul spre mare, unde privirea se pierde în afundul zărilor. Atunci, am văzut că adormea, încrezătoare. Nu știam aproape nimic despre ea, o verișoară îndepărtată a unuia dintre prietenii mei care, pe timpul vacanței, împărțea binefaceri în familie, invitînd pe cei mai năpăstuiți, răsfățîndu-i, prezentîndu-i relațiilor sale, grupului său de pe plajă, dintre care cei mai înstăriți închiriau o *cabana*

la marginea piscinei și comandau, odată cu whisky-ul, cartofi pai. O adevărată defilare de rubedenii, mai mult sau mai puțin uitate, care plecau cu o groază de antibiotice, căci era doctor. După trecerea vacanței, îi dădea pe toți uitării. Cabinetul său nu-i lăsa decît numărate clipe de generozitate, în cuprinsul lunii august.

Elyane rămăsese în urmă, aștepta să fie prezentată. Și mi-am supus-o fără împotriviri; luna le rînduise bine pe toate — nisipul rece, spinii plantelor oyat din dunele Landelor, ciudatul restaurant de la marginea șoselei naționale, cu mulțime de false perechi și chiar cuplul cioară-găină, care dormea într-un pin. Oare pentru ce, la întoarcerea din această aventură, murmurase :

— Frank, pare-mi-se că Frank îți este prenumele, nu te iubesc îndestul pentru a te iubi.

Întru sfîrșit el se ridică, să vină lîngă Elyane, ghemuită acolo în iarba lucitoare, un pachet uitat, o împătimită a dragostei. La gîndul acesta josnic, el închise ochii. Doar nu sînt un netrebnic.

— Să te ajut să te ridici; ai să te îmbolnăvești.

Din pricina stării de slăbiciune, Elyane se făcuse parcă mai grea. Pe unul dintre obraji iarba își lăsase amprente. Frank o luă totuși în brațe, o purtă dinadins cu grijă, ca pe o bolnavă, și o aduse în casă. Pe mochetă, urme de pietriș. O sfielnică mireasmă de flori tăiate cotropise salonul frumos rînduit, ea care iubea într-atît buchetele făcute din flori crescute prin făgașuri. De cîte ori nu o rugase el să cumpere de la „Lassus“ buchete de care să nu-i fie rușine !

Și, în clipa aceea ea s-a pornit pe plîns, întii sfios, apoi nezăgăzuit. Frank turna whisky în două pahare, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. După socotelile lui, starea Elyanei avea să țină o oră încheiată.

Privirile lui zăboviră îndelung asupra acestui chip al cărui farmec nu-l putea defini. „Cînd s-a născut ea, aveam 18 ani“, gîndi Frank. Și mereu, mereu smin-teala asta de a ține o strînsă contabilitate a anilor fiecărui, prin asemuire cu ai lui. Pentru cîteva luni se mai afla la vîrsta ideală. Unii se apropiiau de el, alții se depărtau. În lumea de afaceri, în care Frank se agita, fără a se istovi însă prea mult, el părea încă tînăr; urca treptele cîte patru odată, ca să nu mai ia liftul, admirat

în taină de secretarele lui. Știa să-și păstreze, cu măiestrie, chipul acela de administrator care se arată mulțumit chiar cînd treburile nu merg strună. „Nu par anii pe care îi am ; mai tîrziu, va fi timp să dispar în propria-mi vîrstă, ca o cîrțiță.“ Ochii nu îmbătrînesc prea repede, iar ai săi erau încă de un albastru aprins. Cu mania ei de a se afunda brusc în drame, Elyane o să îmbătrînească iute. Prea arată deschis tot ce-i simte inima. Elyane va luneca în vîrsta de povară, fără să se mai poată ridica.

Frank o privea plîngînd, așa cum ai privi ploaia dincoace de un geam. Îți prinde gîndurile fără să te tulbure ; nu ieși la plimbare cînd burnițează sau cînd toarnă cu găleata.

Fruntea Elyanei se albise neobișnuit de tare, în ciuda arămiului pielii. Își aminti de mama sa care, după fiecare ședință de plîns, cerea să i se facă o frecție. Tatăl său nu se descurca prea bine ori de cîte ori dădea peste o femeie a cărei prea-supunere o dibuia foarte lesne. După ce se înfrupta din dărniciile cîte unei doamne, îl așteptau acasă lacrimile unei soții. „Cînd te vîri, fie și puțin, într-o aventură, te afunzi pînă la urmă cu totul în ea, murmura femeia în descumpănirea ce o cuprindea ; miroși a ibovnică, bietul meu bărbat.“ Pornirile-i de dragoste o stinghereau, căci el avea un fel tare curtenitor de a trata iubirea, și Frank i-l moștenise.

Tctuși, în seara asta se simți mai mișcat ca altădată, iar tulburarea pe care o încerca îl liniștea în privința sensibilității sale, căci răceala și curtoazia îl țineau, îndeobște, departe de orice necazuri. „Cînd ai o inimă, nu știi niciodată încotro o apuci“, îi plăcea să-și repete.

Elyane scîncea, cu capul afundat într-o pernă. Din pricina asta întreg decorul părea sărăcit. Iar Frank o mîngîia pe păr, pentru a-i dovedi că, de nu-i împărtășea suferința, cel puțin nu rămînea nepăsător la o atît de adevărată dezvelire a naturii ei feminine. Durerea aceea nu-l mai privea, dar se păstra politicoș, pînă la a stîrni suferință. Nu evita simțămintele de rînd și vădea un mare respect pentru banalitatea care vătuieste discuțiile cele mai spinoase, ferecînd gurile. Frank gusta din plin partidele de bridge sau poker, în care partenerii jucau nezonor, și nu dezvăluia privirilor lor decît gînduri neas-

cunse. Și iată că Elyane încerca să-l tîrască într-o istorie nesăbuită, lacrimogenă, pe el, cel totdeauna atît de punctual în dorințele, în poftele sale. O femeie plîngea pînă la nesaț, iar curtenia lui îl silea să îndure ghemul acela de păr în căușul brațului său. Ce noroc că scăpase de tulburările unei inimi fără de credință ! Își aminti de unul dintre adjuncții săi pe care îl concediasse și care, în plin birou, se pornise pe un plîns indecent : mult mai de dorit ar fi fost mînia, răcnetele, călimara aruncată în perete ; ar fi putut chema poliția. Așa că dăduse afară pe nătăflețul care redescoperea crizele mari, pline de gemete, ale copilăriei. „Fii bărbat, ce naiba !“ Da, îl mai vede parcă și acum pe colaboratorul acela vechi, străbătînd încăperea secretariatului, cu părul răvășit, sprijinindu-se de o mașină de scris. Nu este corect să folosești orele de lucru pentru nevoi personale, iar seara lui Frank se dovedise pierdută ; uitase să-și aleagă o cravată pentru cina oferită unei delegații străine, dar se despăgubise printr-un proiect de contract ce-i fusese prezentat la desert, în amintirea unui funcționar model mult prea sensibil.

Peste trei luni, în mai 1968, se văzu nevoit să accepte o grevă nelimitată în birourile și uzina sa ; cunoscu la rîndu-i smiorcăiala în singurătate, iritarea ochilor, premergătoare celei a spiritului, sărăcia mijloacelor sale de reprimare.

Elyane contenise cu plînsul ; criza trecuse, mai rămînea ca tulburarea aceea să fie tratată fără răutate, cu blîndețe și înțelegere. O sărută pe buze, o așeză dreaptă între perne, mai aprinse două lămpi.

— Cît de sfîșietor este să vezi pînă unde te poate duce tristețea, la ce nesăbuiințe !

Frank trebuia să ascundă neplăcuta impresie provocată de prietena care nu se mai controla ; oricum, se cuvenea să plece molcomită. Nu era cu putință ca o fată să iasă din patul lui în asemenea hal. Îi tamponă cu batista sărmanii ochi rătăciți și o sfătui să treacă pentru cîteva clipe în baie.

— Să te aranjezi puțin... N-ar trebui să te lași pradă unor astfel de stări.

Fără grabă, ea se supuse, murmurînd :

— Nădărdusese mai mult.

Elyane urca scările încet ; voia să știe prin ce cuvinte avea să se retragă Frank pentru totdeauna. Fără să se întoarcă, spuse cu glas tare :

— Nu o să mă mai pot privi ca înainte...

— De ce ?

Frank își pusese palma pe măciulia de la balustrada scării ; își simțea gura iască.

— ...Ca înainte de a te fi iubit.

Frank se întoarse în salon, ridică receptorul.

— Alo, tu ești, Béa ?... Nu pot vorbi mai tare... Uite asta-i, sînt bolnav din cauza ei... Da, mă tem să nu-mi rezerve vreo surpriză la sfîrșit... Dar nu, nu e în stare... Oricum, trebuie să fiu cu băgare de seamă. Ce lume ! O femeie pe care ai răsfățat-o, căreia i-ai dăruit ore și ore !... Trec tîrziu pe la tine, poate chiar în toiul nopții... Firește, o să-ți povestesc totul.

Elyane se întorcea încet, prea încet. Ai fi zis — o femeie care și-a ucis chiar atunci iubitul ; părea ușurată. Venea cu capul plecat, potrivit obiceiului, iar Frank trebuia să se dea la o parte ; luă de pe masă ceasul de baga al bunicii ei, un păhărel irizat, o cataramă orientală din email, obiectele preferate ; lua totul, mulțumită ; se vedea după mișcări. „Semn bun“, își spuse Frank asistînd la minuscula mutare.

— Statueta asta mică din bronz e cumva a ta ori a mea ?

— Ia-o.

Dacă-i făcea plăcere, însemna că o scotea lesne la capăt.

— Nu te opresc la cină. Elise își face week-end-ul. Îi place să gătească pentru ea singură, în cameră.

Elyane privi gura lui Frank ; bărbatul se simți stînjinit. Astfel că luă o țigară și o aprinse, adunîndu-și toată atenția asupra flăcării.

— Pari mulțumit.

— Cum ai spus ?

— Am spus : pari mulțumit. Cît este ceasul ?

— Nouă și douăzeci și șapte fix.

— Încă trei minute. Stau pînă la capăt...

— Adică ?

— Nimic.

Își arăta într-adevăr anii, licheaua bătrînă — ochi încercănați, spinare ceva mai adusă ca de obicei, de-

prinderea de a-și ține mai multă vreme ochelarii pe nas, el îndeobște atât de iute în a-i scoate pentru a o privi.

— Trebuie să crezi în rostul sacrificiilor, micuță Elyane, știu că-ți cer mult, dar mai târziu îmi vei mulțumi.

— Mulțumesc.

Elyane îl privea pe Frank, iar el, din pricina răspunsurilor ei, avea un aer descumpănit. Era oare un monstru sau un idiot? La ce bun atâtea observații înscortoșate, atâtea recomandări pentru o lume de care ea fugea, ea, femeia tină ră nedorită, care vorbea perfect nu *basically* *french*-ul acestei iubiri, ci tătara, ea care purta coliere găsite cine știe unde, a căror sărmană materie și culoare prea albastră scoteau din sărite pe acest P.D.G.² al legăturilor trupești, pe falnicul Frank al unei nopți în dune.

Adâncite studii în limbi vii și moarte o făcuseră să-și mențină o anume prospețime și o mare spontaneitate în raporturile cu oamenii: se pricepea să tălmăcească pînă și cea mai neînsemnată păsărească mondenă.

Un om sau un peisaj le privea deschis. Deși aparținerea unui univers de cuvinte și expresii rare, ea se ospăta cu termenii uzuali ai unui ibovnic muieratic și cu părerile despre vreme, despre marea aducătoare de bucurii; traducea, pentru propria-i plăcere, o rețetă de bucătărie în indo-europeană sau în hamito-semitică. Stăpînea și un limbaj al ei în iubire și în plictis. Fîrsește, ar fi fost înclinată să sporovăiască, să flecărească, să trîncănească, dar ades, în toiul tăifăsuielii, își înghițea vorbele și rămînea mută, adînc descumpănită (pălăvrăgeala preschimbîndu-se în bîrfeală). Replicile scînteietoare o ameteau; înțelegea prea târziu cuvintele tilcuite și voia să dea cu tot dinadinsul un sens tăcerii. Atunci își spunea vechi cuvinte hinduse, ca la o mătanie. Iar farmecul se spulbera și toată lumea o socotea o *închisă*.

Era urmărită din priviri pe plajă, cînd, pierdută în visare, pășea lîngă valurile mărunte cu creste însuimate, ridicînd ici-colo o pietricică ale cărei culori se

¹ Limbă oficială, cu număr de cuvinte redus, pentru popoare nedezvoltate.

² Președinte director general.

stingeau în ghiocul palmei. „Da, ai dreptate, micuța mea Béa, cuvîntul *a strica* este exact, dar fără aceeași semnificație... Eu aș spune : prostituată de propriile-i vise...” Cum de putuse Frank să o întîlnească atît de nebunește, să se lege de ea, de sinii mici, de ochii mari, orientali, de neputința aceea, de curînd descoperită, ori de cîte ori i se vorbea cu subînțelesuri ? Dar a vorbi despre dragoste cu Elyane însemna să te lași robit pînă la capăt : Frank nu prevăzuse nimic pentru prada aceasta care devenea cea a deznădejdiei. În scurtele lui întîlniri, el căuta să tragă foloase, nu să cedeze, el, prea-darnicul în ale plăcerilor. Pentru Frank, orice afacere sentimentală se neguța deschis.

Haide, Elyane, e nouă treizeci, a venit clipa. Îndepărtează-te cu pasu-ți legănat. Dragostea se citește încă prea lesne în trupul tău ce nu mai slujește. Nu răci în fața lui Frank. Uită sufletul acesta înghețat. Pînă și umbra-tui pare să fie a altuia...

— Te însoțesc.

— Unde ?

— Nu știu... La Hôtel du Palais... Pentru mine, ori-cînd se găsește acolo o cameră, chiar dacă e tixit. Îți place cu vederea spre mare ?

— Zadarnic. Dar amintește-ți de cuvintele lui Cehov : Mai bine spune-i unui bărbat „îngerul meu“, decît să-i arunci în obraz cuvîntul „neghiobule !“

Cu neputință ; nu mai era Elyane femeia aceasta enigmatică, din nou stăpîină pe sine în ultima clipă a despărțirii, cu zîmbet în colțul buzelor, închizîndu-și geanta mare (nu o mai văzuse niciodată pînă atunci), privindu-se pentru o ultimă oară în oglinda rotundă cu poleire mexicană, prinsă de o coloană, de parcă ar fi dorit să-și lase acolo icoana făpturii care nu-i mai era pe plac.

Frank o lăasă să plece ; nu cerea nimic.

Și se mistui în umbra copacilor.

— **BÉATRICE !**

— Ce s-a întîmplat, Frank ?

— Mă iubește.

— Cine ?

— Elyane. M-a iubit de parcă am fi avut douăzeci de ani.

— Întreci măsura...

— Prea iei lucrurile în ușor, Béa. Se vede limpede că nu tu...

— Din păcate !

— Dar chiar tu mi-ai spus : în dragoste nu trebuie să începi totdeauna cu începutul.

— Am spus eu asta ?

— Ai spus asta.

— În ziua aceea ți-am zis așa : este nedrept să socoți că în dragoste nu există politică... Un titlu mare din *France-Soir*.

— Cum ai fi vrut să încep ? În dragoste, ca și în război, nu știi niciodată dacă ești înainte sau după : iubesc, dar într-un fel clasic.

— Nu te înțeleg. Aș fi preferat să te găsesc nefericit ori cotropit de furie. Iar tu ești stendhalian.

Ferestrele erau deschise, toate, spre grădina în care sălășluiau păsări de noapte cu chiot sec, scurt. Când și când, fluturi cu aripi gălbui se roteau prin salon, lovindu-se pînă și de cel mai mărunț obstacol. Atunci se prăvăleau, se ridicau și își reîncepeau nevolnica horă.

— Groaznic cum se poate împovăra natura cu tot soiul de netrebuinți, cum ar fi gîngăniile astea ; dacă pompăm cu cine știe ce produs, tot noi n-o să mai putem respira.

Béa apropiase de Frank o masă pe rotițe, garnisită cu sticle și pahare ; aprinse lumînări înmiresmate, deschise o masă din lac chinezesc, descoperind astfel o instalație de înaltă fidelitate, puse un disc și-i reglă cu precizie sunetul, desfăcu un pachet de „Royal-Menthol“.

— Servește-te. Era să spun : ca la tine acasă

— Mai ești și răutăcioasă. Ajută-mă !

— Cu ce ?

— Trebuie să-i vorbești Elyanei, o să-mi telefoneze mîine dimineață, așa cred...

— Nu vreau să mă pun rău cu nimeni.

— Nutresc pentru tine aceleași bune sentimente, Béa.

— Nu m-ai iubit decît cînd trăia bărbatul meu. De cum s-a prăpădit...

Frank se ridică și veni să o sărute pe ceafă.

— Pentru tine, Frank, nu există bucurie neașteptată. Ești un sloi de gheață ?

Béatrice își aruncă pe umeri o eșarfă cu fir de aur, de parcă dintr-o dată i s-ar fi făcut frig.

— Sintem de o vîrstă, Frank, așa că ridurile ni se logodesc.

— Ești mai tînără.

— Îți mulțumesc.

Părea sîcîită, umbla de colo-colo prin încăpere, cu un pahar în mînă ; apoi se proțăpi în fața lui Frank to-lănit în perne :

— Cum faci de te păstrezi așa tînăr ?

Frank se ridică, privirea îi era ștearsă, dar spiritul i se adună, tot, într-un zîmbet.

— Cred că afacerile te păstrează mai bine chiar decît dragostea...

Béa se dădu puțin înapoi și, pe neașteptate, se opri locului.

— Apropo, o să vină Charlotte să stea la mine cîteva zile. Cred că nu o să te rîciie prea tare întîlnirea cu fosta-ți soție. O să-i dau camera mea, ca să poată vedea marea ; mi-e prietenă din copilărie ; nu-ți mai e nevastă, iar pentru mine a redevenit amica din copilărie. Cu cît haz povestește ceremonia căsătoriei voastre, tu cu dege-tul pansat...

— Nu aveam nici un deget pansat.

— Mi-a jurat că da.

Béatrice știa cît de mult își iubește Frank degetele, ca un pianist ; se vorbea chiar că și le-ar fi asigurat ; gurile rele...

După un lung răstimp, Frank rosti cu glas scăzut :

— Eu nu am nici un prieten din copilărie.

Deodată, chipul său întunecat își pierdu strălucirea ; starea de emoție îl părăsise.

— Charlotte sosește abia peste două zile... De cum vine, o s-o întîmpin cu vorbele : „Cît stai ?“

Dar Frank nu zîmbise ; continua să bea, își mai tur-nase.

— Ei și, o să te însori cu ea a doua oară.

— Crezi că mă mai iubește ?

Béa își puse paharul pe masă și trase draperia mare din voal, despărțind astfel încăperea de grădina mult prea zumzăitoare.

— Trebuie ca întotdeauna cei de care te descotorosești să te iubească — nevastă, ibovnică, animale, oameni. Am cam băgat-o pe mîneacă, băiete. Niște mîneci care arată cam a lințolii.

Văzînd-o că aprinde o țigară de foi, Frank o privi uluit.

— De-astea fumezi acum ?

— Dintotdeauna, amintește-ți... Îți împruțeam micul dejun.

Nu se schimbase. Iarăși se rotea prin încăpere, părea să caute ceva ; își scutură capul, vrînd parcă să alunge cine știe ce gînd nerod, veni din nou lîngă Frank cu binecunoscutu-i pas, de fată în casă ; nu trebuie să se fi simțit niciodată ca la ea acasă în vila aceasta cu uși lunecătoare, cu măsute ce se îmbucă unele într-altele, cu plastic turnat, cu colțișor gura-sobei negru și gălbui, cu grafisme uriașe, fantezie căutată, ea care nu iubea decît pernițele cu ciucuri, cățelușii spiț de Pomerania, șervețelele brodate și oalele de noapte din vechi porțelan de Rouen. Își primea oaspeții în picioare, de parcă ar fi fost gata-gata *să-și ia tîlpășița*.

O singură căsătorie îi fusese de-ajuns pentru a înfășura în vîlul prihanei ceea ce numea : „dezvățurile ei“. Fată bună, punea multă statornicie în nestatornicia ei. Însingurîndu-se cu sălbăticie, Béatrice îmbătrînea fără prea multă convingere, contopind clipele de dăruire și încercări de sinucidere cu nevoia năvalnică a primirilor, a gustărilor și a micilor cine, alegîndu-și prietenii cu anume solemnități, conferindu-le drept de cetățenie asupra lungilor ei încăperi albe, cu lumini abia bănuite, pe care mobila părăsită de protectorii ei fini și rasați o apărau de gustu-i ciudat : veacul împlinea zece ani cînd s-a născut ea în împletite îmbrățișări și împletite cordele de draperii.

— Ce voiai, de fapt, să-mi spui ?

— Béa, voiam să mă ajuți să rostesc ceea ce aș avea poftă să rostesc.

— Te cunosc eu bine sau, mai degrabă, te ghicesc.

— Adică ?

— Mai întii, ai trecut de cincizeci de ani.

— Am patruzeci și opt.

— Mă minți. Ce mai încolo și încoace, te cam încearcă pofta să te gîndești la lucruri urite, groaznice și te bizui pe mine că o să-ți dau o mîină de ajutor. Adică ți-ar place să mă ocup de inima Elyanei care te stînjește. Ai cincizeci de ani.

— Ba nu.

— Bine, o să verific.

— Și pe urmă ?

— Ai vrea să știi dacă nu am cumva, printre cunoscuții mei, vreun surfist spilcuit care să umple golul lăsat de tine.

Tăcu un timp, după care urmă :

— Sînt sigură că ai cincizeci și cinci de ani.

— Ți-am spus că nu, o să-ți arăt pașaportul.

Noaptea se făcea mai răcoroasă ; Béatrice trase de cordonul care slujea la închiderea draperiilor, croite dintr-o singură bucată. Casa se zăvorea în cochilia ei.

— Și tu, Frank, ai fost cam de timpuriu strivit. Nu te-ai obișnuit cu hărțuielile.

Cînd i se evocau anii copilăriei, Frank se schimba cu totul ; o pedeapsă era tot ceea ce putea să i se întîmple mai rău, iar în seara asta era pedepsit.

— Drept este că părinții s-au apropiat de mine cu anume curiozitate și m-au iubit pînă la copleșire. Erau mult prea dornici să cunoască lumea întreagă. Fiul lor îi împiedica să rămînă tineri. Cînd mă vedeau crescînd, se vedeau murind. Da, da, știu ce vorbesc, Béa. Așa că am moștenit simțul lor de apărare împotriva oricărei vieți născînde, împotriva anotimpurilor, a timpului.

— Ce-i cu tine, Frank ? Nu te simți bine ?

Béatrice își încleștase mîinile una într-alta. Ce poftă ar fi avut să plîngă ! Dar se simțea sfîrșită de atîta grijă dovedită adultului acestuia neînțeles, mînjit de chiar copilăria lui. Iar Frank se simțea la rîndu-i istovit de mărturisirile sale, al căror dezinteres nu-l înțelegea. La ce ar mai fi putut rîvni acum ? Din pricina Elyanei, sălbatică și trufașă, vacanța i se preschimba în corvoadă. Ar fi trebuit să rămîn la Paris ; nu mă simt bine decît în biroul meu, seara mai ales, după ce funcționarii au plecat, și sînt singur, și îmi pun mîinile pe birou, și aștept. E plăcut să aștepți. Vreau să fiu liber, ca să încep să îmbătrînesc (la gîndul acesta, un nod în gît, o

umezire a privirii, o inimă care își trimite bătaile pînă în tîmple etc...) și pe urmă, să-mi pot îngădui, uneori, să îndrăgesc cîte o femeie, spre a nu avea aerul că mă afund, plouat, în propria-mi sihăstrie.

Somnul cobora încet peste îndrăgostiții de odinioară ; Béa își simțea pleoapele grele, i se închideau tot mai des, își ferea căscăturile, mîngîind cu o mînă, ce nu mai știa ce face, cățelușa cu păr creț, răsărită nu se știe de unde ; din depărtare se vestea furtună.

— Te duci vineri la familia Pergolese ?

— Sigur că da. Unde ai vrea să mă duc, dacă nu acolo ?

— O să fie amuzant, un grătar lîngă torent. Trebuie să ne travestim. O să-mi fac un cap de mandarin.

— Mai bine ți-ar sta ca Pierrot, alb tot, înfăinat, cu o luminare în mînă.

— De ce ?

— Habar n-am, dar ți-ar șede bine să fii un Pierrot. Culoarele nu prea te prind.

Béatrice începu să ridă, apoi, dintr-o dată, redeveni serioasă :

— Iar eu voi fi o Ofelie ; dintotdeauna am visat să am o privire de nebună, să trec în moarte cu un păr minunat, nevopsit. Uite așa ne bîntuie cîteodată unele idei. Nu știu de unde le scoatem.

Béa îl însoți pe Frank la mașină, oferindu-i brațul.

— Nu uita de Elyane, Béa. Te asigur că, de va veni la serata aceea cu mutra pe care o are, toată lumea o să se întrebe unde naiba a găsit-o.

Frank o sărută pe Béatrice, care se arătă mirată. Nu-i de șagă o sărutare către miezul nopții.

— Asta îmi face bine... E adevărat, nu ne vedem niciodată numai noi doi.

Frank urcă în mașina încă încinsă de arșița zilei ; somnul îi fugise.

— Vezi, ai grijă să nu o strivești pe Penelope, broasca mea țestoasă. Ciao.

Frank dădu înapoi, ca să o ia pe aleea cea mare, mărginită de platani. Lumina farurilor împrumuta trunchiurilor mărimi neobișnuite ; portocaliul mușchiului

ce învelea scoarța îi preschimba în coloane de templu străvechi ; își croia drum încet, ca într-un loc sfânt.

Era timpul, pentru Frank, să nu se mai lase pradă emoțiilor.

FRANK SE ÎNDREPTA SPRE

Biarritz ; era atît de blîndă și dezmierdătoare vremea, încît conducea cu nespusă încetineală ; toți cei care treceau pe lîngă el îl înjurau, dar el lăsa mașinile să gonească și nu răspundea. Lumina farurilor mătura casele și marea zărită între două uriașe pîlcuri de trestii. Cobori spre pămînturile virane ale ținutului Anglet, ce aveau plaja ; pămînturi boțite, acoperite cu iarbă aspră și cu pete de nisip alb. Două traulere mici își aruncaseră ancora și pescuiau. Plaja era fosforescentă. O pereche înainta cu pași domoli, *tête-à-tête*. Un CRS¹ alergă îndată spre ei ; bocancii prea grei îl făceau să se poticnească în nisip. Ținea fata și băiatul în bătaia snopului de lumină al lanternei sale ; tinerii se desprinseseră din îmbrățișare. Frank ridică din umeri. Polițistul le cercetă cu de-amănuntul hîrțiile ; îi scotoci, în căutarea vreunei țigări de marijuana ; i se părea ciudat să te drăgostești așa sub cerul liber.

Frank urcă din nou în mașină. Prin geamurile deschise contempla grămădirea aceea de vile și hoteluri, cornișele dantelate ca niște icoane. Trecuse de cartierul grădinilor secrete, de casele ascunse pe după brîie de arbuști subțiați de vîntul largurilor. La capăt, cazinoul străluminat, cartierul cabaretelor, falezele domesticate, și smocurile lor de cătină, și vagabonzii lor, și stîncă Feocioarei cimentuită de vîltoarele furtunilor. Biarritz-ul părea întors spre sine în labirintul de cărări și priveliști, de bănci și vegetație pitică, dar înflorită. În depărtare, o orchestră ; cea de la Albert, cu siguranță, care, între două paella², își puneă falsele și ațîțătoarele sale blonde să danseze. Se rîdea mult în fața micului port de pescari cu maree joasă. Frank zări un pui de leu care se zbenguia ținut în friu de un băiat cu pantaloni albi ; se făcuse cerc

¹ Agent de poliție.

² Fel de mîncare spaniol.

în jurul lui, din plăcerea de a mîngîia un animal sălbatic mic ; iar băiatul propunea doamnelor anumite servicii : să le fotografieze cu animalul în brațe. Cu un „Pollaroid“¹ totul mergea strună. O fată, cu o tașcă din piele, agățată de brîu, strîngea banii pe care îi vîra și-i îndesa cu pumnul în fundul genții. Șiretenia comercială a tinerei perechi îl înveseli pe Frank ; poliția puneă pe fugă alte pîlcuri de oameni, mai cu seamă în jurul coastei basce, unde mici colonii de surfiști străini trăiau din expediente, în așteptarea unui ocean cu valuri regulate și adînci, numai bun pentru sportul lor.

Frank descoperea un Biarritz noptatic, liniștit, nepodidit de fum, de alcool, amorțit în somnul vilegiaturiştilor săi ; păsea de-a lungul scaunelor de fier, primind în obraz pulberea năclăioasă a valurilor. I se părea că era văduvit de orice legătură, dar înțelese repede că nu avea rost să-și umple începutul acesta de noapte printr-o hoinăreală care nu-l putea duce decît la o închidere în sine. Frank nu suferea să se ia în serios cînd era singur.

De aceea urcă iarăși în mașină, se afundă cu plăcere în pernele de scai negru și aprinse luminițele dinăuntru : era mai bine așa. „De ce să mai cobor, tot nu mă așteaptă nimeni. La dracu, trebuie să iau niște super.“ Firește, visase la o mașină mai sportivă, care să-ți îngăduie imaginarea unor raporturi echivoce între pasager și conducător ; dar, cu poziția și la vîrsta pe care o avea, nu alegea decît mașini rezistente la noroi sau la zgîrieturi. Ca el. Mută puțin retrovizorul și demară.

Vremea se schimba. Dinspre mare se tălăzuiau nori grei, strălumiți pe dinăuntru de apele lunii. În arborii de pe șosea și din grădini se făcea simțită un fel de așteptare. Frank nu se grăbea. Să-și îndrepte gîndurile spre Elyane, să-și închipuie cum petrecuse noaptea... Dar alungă chipul acesta atît de grăbit să mărturisească totul despre dragostea sa. „Știu, știu, dar lasă-mă să uit că mă iubești prea mult...“ De cînd nu se mai culcase atît de devreme ! Iar întoarcerea aceasta îl făcea să se minuneze față de sine însuși. O țigară bună de foi, un pahar cu suc de fructe, poftim, un nectar de coacăze negre și pe urmă să se culce într-un pat, unde doar somnul,

¹ Aparat foto.

un somn dezmierdător, avea să-l fure pînă dimineață, fără vise, fără șoapte.

Cu aceeași îndemînare trecu prin portalul vilei (un viraj mic în ac de păr, dificil pentru noii-veniți), întoarse pe dreapta și opri sub platanul cel mare. Curînd avea să vină ploaia ; o și simțeai după neașteptata răcorire a frunzișului. Mîine dimineață, un dosar bun avea să-l ajute să uite mai lesne plimbarea. Cît de mult îndrăgea stilul scrisorilor comerciale ! Acolo, cel puțin, formulele rămîneau neschimbate.

Pe trepte, cineva așezat, cu o valiză la picioare. Frank se dădu înapoi.

— Ce faci aici ? Cine ești dumneata ?

Umbra se ridică, surprinsă parcă. Noaptea pălea. Printre crengi, un suspin uriaș, în depărtare, niște broaște își încercau glasul. S-ar fi zis că o palmă uriașă apăsa cîmpia. Primele picături căzură molcom, arar, alegîndu-și locul, frunzișul, piatra ; sub cupola deasă a platanului avea să mai fie multă vreme uscat.

— Eu sînt, Christiane.

— Ce cauți aici, la ora asta ?

— Te așteptam.

— Intră, dar te previn că-mi este plină casa de lume ; și că am rămas fără servitori.

După un răstimp :

— Ai putea să-ți saluți tatăl și să-l întrebi ce mai face.

— Bună ziua, tată.

— O să mă săruți după aceea, cînd o să știu...

Frank îi făcu loc să treacă înainte, aprinse lampa din hol.

— Ei, și acum, lasă valiza jos.

Frank nu era niciodată grăbit să-și privească fiica, de zece ani și mai bine de cînd o lăsase pe mîini străine. Charlotte era mult prea zorită să se remărite și să-și aleagă, fără greș, bărbatul vieții, iar el, prins în păienjenishul legăturilor trecătoare și al afacerilor sigure, o împinsese pe Christiane să-și ia zborul spre o bătrînă și posacă mătușă din provincie, o mătușă a cărei inimă se topise în fața privirii acestei copile cu chip posomorît și foarte palid. O mătușă de a mamei sale, adăuga el pentru a-și liniști prietenii mai intimi, foarte la locul ei din toate punctele de vedere, discretă, săritoare, cu o

viață acum neprihănită, pe scurt, o adevărată perlă de la *Mica Publicitate*. Firește, Frank scria acestei rude care nu izbutise nimic în viața ei, în afară de dulciuri (cremă de zahăr ars și piersici cu sirop), și care își măsura eficacitatea faptelor și a intențiilor după rodnicia făgăduitoare a grădinii sale de zarzavat.

Frank se temea de ziua în care Christiane avea să semene mult prea tare cu mama ei ; era, pe atunci, o micuță străină de opt ani, dată afară de prin pensioane, făurindu-și cu patimă dușmance ori complice, nehotărâtă în ale învățăturii, încăpăținată în furiile ei, jucându-se fără jucării, săvârșind mărunte furtişaguri în toiul mesei copiilor, iute la răspunsuri și înceată în afecțiune, dezordonată și totuși mereu cu grijă să găsească noi ascunzători în care să dosească fel și fel de lucruri, precum hoața coțofană, încropindu-și pretutindeni case și culcușuri (grote, locul de sub masă, magazia cu unelte, cufărul din pod...), slobozind lătrături de cum o surprindea cineva, nestăpînită în singurătate, cumpănită în lume.

Cu asemenea purtare, Christiane nu avea decît de pierdut, dar poate că nădăjduia să-și piardă chiar tatăl în toiul acelor năstrușnicii, pe nesimțite orfană în fața bărbatului care își cerea iertare pentru întirzierile sale, fie printr-o scrisoare, fie printr-un telefon, și care nu știuse să o alinte niciodată cu vreo poreclă hazoasă ori cu vreun diminutiv. Îi trecuse prin cap să alcătuiască, împreună cu două mici prietene, o sectă secretă și să dea foc unor clădiri publice din oraș ; o anume clopotniță își datoră salvarea mulțumită cumplitelor țipete ale cucuvelor asfixiate, care începuseră a țîșni printr-o feres-truică ; era timpul ca fata să schimbe aerul, să nu se mai lase strigată *pyrowoman*¹, cum ceruse colegelor ei, și ele îndrăgostite de profesoara de engleză, o matahală cu păr roșcovan lăsat pe frunte.

Atunci Frank se întoarse și își pironi privirile, îndelung și speriat, asupra acestei adolescente, cu înfățișare de soră mai mică a Elyanei : același chip nesățios, aceeași atitudine, aceiași ochi milogi.

— Nu te-am putut înștiința că sosesc, am fugit de la mătușa Lucienne.

¹ Aprinzătoare de ruguri (engl.)

— Ai fugit ?
— Altfel cum aş fi aici ?
— O să-mi faci plăcerea să te întorci la ea imediat şi să-mi aştepţi hotărîrea. Fireşte, nu în noaptea asta, mîine.

— Nu mă întorc. M-am înţeles cu ea.

— Vom vedea.

— Oricum, mătuşa Lucienne este de acord să-mi dai toată libertatea.

Lovitura îl supuse. Resemnat, se apropie de ea şi o sărută pe frunte. Christiane se dădu puţin înapoi şi, fără urmă de tulburare, fără grabă, se îndreptă spre salon. Părea să nu mai cunoască locurile.

— E mai bine acum.

Frank nu-şi mai dezlipa ochii de la fata asta subţiratică, pieptănată lins ca o laborantă. Ea încercă toate scaunele, apoi se așeză într-un colţ al canapelei şi începu să dărmieze pielea de căprioară care o acoperea.

— Au trecut şase luni încheiate de cînd nu te-am mai văzut, de vreme ce n-ai vrut să petreci cu mine vacanţa de Paşte. De fapt, pentru ce n-ai vrut ?

— Să zicem că aveam altceva de făcut, nu că n-am vrut.

Din priviri, Christiane scormonea pe îndelete încăperea, încercînd să afle izvorul luminilor abia bănuite ; aştepta ca tatăl ei să o poftească, în sfîrşit, să-şi petreacă noaptea sub acoperămîntul lui.

— O să-ţi dau o cameră la etajul întii, dar te previn că mîine seară îmi vor veni nişte prieteni. Un industriaş cu soţia lui, am nevoie de ei.

Fata deschise o gentuţă, una mică ce se îngemăna cu alta mai mare, găsi pieptenele şi îşi netezi din nou părul, care pe lîngă urechi i se cîrlionţa.

— Să-ţi faci patul.

Christiane nu părea grăbită.

— Maria-Luiza o fi tot la Biarritz ?

— Despre cine vorbeşti ?

— N-are nici o importanţă... Aş putea face o baie ?

— În seara asta ?

— Nu, mîine.

— O să te duci la baia de la etajul doi, cea care dă pe palier, tu nu o ştii.

— Nu mai trebuie să stai la rînd ca să te speli ?

— Nu. Închipuiește-ți că m-am gândit la asta. Nu-mi mai rămîne decît să-ți urez noapte bună. Mă simt tare moleșit.

— Din pricina Elyanei ?

— Pentru ce-mi vorbești de ea ?

— V-am zărit în grădină din întîmplare ; sînt aici de multă vreme.

Frank nu se clinti ; stătea în picioare, în fața fiicei sale, încremenit.

— Și-a lăsat batista pe biroul tău, știu că vă place ordinea. Aș vrea să-ți spun...

— Ce anume ?

— Că pînă la Bayonne am făcut autostop. Camionagiii se arată cam neîncrezători.

Frank păli.

— Știi ce fac camionagiii cu fete ca tine ?

— Nu, dar îmi închipui. Al meu mi-a plătit dejunul, semănam cu sora lui mai mică. I-am făgăduit că o să-i trimit, drept mulțumire, un disc, îi place muzica, se numește Roger le Lourdaïs, a avut un accident, piciorul stîng nu-i prea arătos...

— Ascultă, ajunge.

Sărmanul Frank ! Vestea îl dărîma ; nici măcar nu luase trenul, ca toată lumea. Își și vedea fiica așteptînd la marginea șoselei și schițînd cu degetul gestul acela obscen, ca să oprească mașinile, făcînd cu ochiul sau cine știe ce alte lucruri...

— Ce mai încolo și înapoi, ai fi putut găsi alt mijloc de locomoție, mai decent pentru o fată.

Christiane zîmbi ; își privea tatăl ca pe o cunoștință veche, care o amuza ; cu fiecare gest îl regăsea tot mai mult ; îi regăsea parfumul, tăcerile cu care nu știai nicio dată ce avea să facă, acel du-te-vino sîcîitor prin încăpere, apoi dintr-o dată atitudinea, cu spatele întors și miini furioase (în numele cărei minii însă, de vreme ce nu punea întrebări ?). Ar fi vrut să-i atingă obraji, cum ar fi făcut cu o catifea veche — obraji greoi, abia ținuți de maxilare —, dar privirea, emailul albastru-negru al ochilor lui, o înfricoșă. Un tată, domnul acesta care se așezase din nou, ca și cum prea mult i-ar fi zăbovit oaspetele ; domnul acesta cu mîinile atîrnînde peste rezemători pîndea.

Frank s-ar fi putut teme de o scenă revendicativă din partea fiicei sale, care părea foarte isteată, de vreo neașteptată năvală de vorbe amare, de vreo discuție aprinsă, între patru ochi, în fața căreia nu i-ar mai fi rămas, drept singură apărare, decît suspinele prea mult folosite cu Elyane. Căci Christiane era dublura Elyanei; în cursa aceasta pentru sentimente el pornea de la început, prelua cu rîvnă ștafeta. Iar starterul care trăgea cu pistolul în sus era el. Da, copia prietenei lui, aceeași așteptare, aceeași încordare a atenției, aceeași statură; și-ar fi putut împrumuta rochiile...

De luni și luni nu o mai văzuse pe Christiane, primea cînd și cînd o fotografie de amator în care, într-un grup, deslușea o siluetă ce nu-și studiasese poziția, iar deasupra capului o cruciuliță, ca să-și poată recunoaște copila. Nu privești cu lupa un chip ce nu-ți face nici un semn și a cărui atenție sau nutrișoară sînt dăruite altuia.

Eră supărat că o vedea fără sîni, prea zveltă, la vîrsta cînd te hrănești cu cartofi pai și alune sărate: nu seamănă nici cu mine, nici cu Charlotte; și-a împrumutat trăsăturile de la te miri cine, un chip fără personalitate, oricum fără a mea.

— Cum de te-a bătut năstrușnicul gînd să vii la mine în toiul lunii august? De obicei soseai în octombrie...
Christiane tăcu.

— Nu vrei să-mi răspunzi?

— Mi-am pierdut ochelarii fumurii în cabina camionului.

Fata își înălțase capul; ochii păreau să se fi mărit odată cu lăsarea nopții, erau mai bombați.

— Socot că de-ar fi fost vorba de vreo pornire drăgăstoasă, m-ai fi înștiințat...

Zîmbi, de parcă tatăl ar fi spus o glumă cu haz.

— Dar, mai ales, nu mi-o vorbi de rău pe mătușa, care este un om superior și cu care nu am avut decît a mă lăuda...

Frank își curmă vorba; o pornise prost; pe loc, Christiane se sluji de cuvintele lui.

— Firește, m-a adăpostit.

— Te rog, nu spune „adăpostit“, ci „primit“, ar fi mai exact.

Trecuse de miezul nopții, era douăsprezece și jumătate, sau unu, sau unu și jumătate ; ornicul *grand-siècle*, care împărățea fără glob pe consola de la intrare, bătuse o singură dată. Cum să pui capăt unei conversații, aflată încă de la început și în care nu poți dejuca planurile adversarului ? Frank se ridică și începu să stingă luminile.

— Bănuiesc că te-a cam obosit năzbîtia săvîrșită, mai bine ar fi să te culci, continuăm mîine, îți făgăduiesc.

Apoi, după un răstimp :

— Înainte de plecarea ta.

În timp ce părăsea întinericul salonului, Frank avu o șovăială. Oare ce-l făcea să se teamă ? Doar nu avea să-i ceară dintr-o dată bani, sau cheia sipetului, sau să lase să intre cine știe ce umbră ascunsă în grădină, poate pe Elyane... Frank își duse o mîină la ochi, îi apăsă cu palma, vrînd parcă să alunge asemenea gînduri, apoi și-o trecu ușor peste gură, peste gît. Unul din gesturile-i îndrăgite, care îi aducea liniște. Christiane închisese obloanele ce dădeau spre grădină. Frank simțea în spate silueta ei fremătătoare. Nu era momentul acum să mai rostească cine știe ce cuvînt în plus, să înceapă întîile hărțuieli ; trebuia să meargă pînă la capăt, în chipul cel mai firesc cu putință.

— Fereastra asta se închide prost, i-am spus grădinarului să-i controleze ivărul.

Frank își aștepta fiica lîngă ușă ; un sfeșnic cu toartă îi mai lipsea să țină în mîină. Christiane trecu prin fața lui ; rochia, cu desen de ramuri și flori, se descususe pe un șold. I se zărea pielea.

Urcară scara împreună. Christiane așteptă pe palier.

— Prima ușă la dreapta ta.

Apoi adăugă, cu o undă de dragoste în glas :

— Întotdeauna am socotit-o drept camera ta.

Christiane pălise. Ce-i oglindea oare chipul ? Ceva ce parcă nici nu era al ei ? Ca și cînd prin străvezimea pielii s-ar fi ivit o altă amprentă, urma unei înfrigurări, pe buze mai cu seamă ; se dăduse înapoi, sub privirea stăruitoare a tatălui și îi spuse un bună seara abia auzit.

Frank nu mai stăruie.

— Și, nu uita, mai ales, să stingi lumina.

Iartă-mă că te deranjez în toiul nopții, draga mea Béa. Dar nu te am decît pe tine cînd mi-e greu. Ba da. O nenorocire? Nu, desigur, dar poate că-i mai rău decît o nenorocire, mă înțeleg pe mine însumi. O vizită, fiica mea Christiane, da, fiica mea, la miezul nopții. Cum să nu, ți-am mai vorbit de ea, și Charlotte. Locuiește cu o mătușă bătrînă, la Langoiran. Nu, asta nu-i în Africa, Langoiran e pe lîngă Bordeaux. Te rog să nu rizi, draga mea... Am fost întotdeauna un tată, dacă nu atent, oricum... Nu, nu, cred că este vorba doar de o escapadă... Așteaptă, lasă-mă să isprăvesc, poate că s-a și înțeles cu bătrîna aia nebună. Ruda mea e veșnic mînată de dorința ca toate să sfîrșească bine în familii, visează la dezno-dăminte fericite, așa că, înțelegi. Ce o să fac? Mai întîi să o cert foarte tare, să o ocărăsc, dacă vrei, și să-i fac morală. Am doar tot dreptul, eu, tatăl ei, să-i fac morală... Am trimis adesea mai mult decît trebuia, ca să se simtă bine, să ducă o viață decentă, potrivită cu mediul simplu în care trăiește... Cum? Dar nu puteam s-o trimit înapoi așa de repede. O, îmi cer iertare, îți ungeai tocmai fața cu cremă... Nu mă puteam descotorosi de ea la miezul nopții... Sigur că da, sînt un tată bun, n-ai decît să mă iei peste picior. Să trimiți regulat bani, mai bine de zece ani, asta a însemnat pentru mine un mare efort financiar. Eram abia la începutul afacerilor și aveam nevoie de toți banii, de toată puterea, spre a acționa cît mai bine în folosul intereselor noastre, și ale tale, îți amintești? Nu, nu, n-am spus asta ca să te supăr, sînt un bărbat mult prea curtenitor, chiar și după dragoste, spre a nu... Nu, nu-i vorba de o poveste de amor, ești nebună, drăguța mea Béa, iartă-mă, prea romanțioasă. Dacă i-ai vedea mutra, firește nu are pungi pe sub ochi și nu se fardează încă. Ei lasă, cine s-o rîvnească? Te rog, te rog, nu sînt beat, cel mult descumpănit de venirea ei, mai ales în seara asta. Elyane? Nu, de ce-mi vorbești de Elyane, ce are a face una cu alta... Christiane arborase, ca să fiu sincer, o mutrișoară ca și cum ar fi vrut să ceară socoteală, dar poate că mă înșel... Cu tinerii din ziua de azi nu știi niciodată, ne scapă... Ba nu, n-a fugit, vreau să spun că poliția nu are nici un amestec în treaba asta... Nu sînt dezamăgit, ci buimăcit. Da, da, tu ești prietena gîndurilor mele tainice, vezi mai departe decît

mine în vifornițele sufletului ; a, asta da ! Nu-i un compliment, ci adevărul gol-goluț. Te încredințez încă o dată că nu am băut, peste trei luni este ziua mea, da, îți jur, îmi vei ști vîrsta ; de ce vrei să am neapărat cincizeci și cinci de ani ? Mai cu seamă la ora asta... Îți telefonez în picioare... Ce drăguță ești ! Știam că propria-ți noapte m-ar putea sfătui, ești pricepută în materie, inima nu te-a împiedicat niciodată să fii sinceră cu judecata... Lasă gluma, nu fac psihologie. Singurul sentiment pe care îl ghicesc în ceilalți este minciuna. În noaptea asta, Christiane nu m-a mințit încă. Da, o să-ți dau pace să dormi, draga mea Béa, o să-ți telefonez mîine, înainte de prînz. Ești un înger. Ce m-aș face fără tine ? Da, știu, am fi fost multă vreme fericiți amîndoi, dar fericirea nu ne-a vrut... Ei nu, nu eu sînt... În sfîrșit, să nu mai vorbim. Sîntem mai tari ca iubirea. Nu, nu sînt cinic, dar îndrăgostiții tomnatici înseamnă Ionesco... Toate la mare înțelepciune... Îți sărut miinile dulci, scumpă Béa. Și nu uita că ai de rezolvat pentru mine două probleme, una privitoare la Elyane și una la Christiane. Nu vom fi niciodată prea mult amîndoi, spre a găsi soluția, bună, ori strîmbă, soluție să fie... Dacă vrei, am bilete la balelele tahitian, eu n-am curajul să mă duc, ce aer aș avea cu dramele astea ale mele...”

CÎND FRANK DESCHISE CU BĂGARE de seamă obloanele și le dădu de perete, o zăpăci pe Christiane ; grebla cu mișcări iuți, curățînd locul de frunzele moarte, de rămurelele căzute sub plesnetul ploii. „Ia te uită, se instalează“, gîndi Frank. N-ar fi știut să-i aprecieze vîrsta ; ai fi zis că e o țărăncuță japoneză, din cele pe care le vezi trudind prin orezării, cu bluze dungate albastru-alb ; își făcea treaba cu osîrdie. „O să-mi dea de furcă.“ Îi făcu un semn cu mîna, dar ea nu-și ridică privirile. Cerul era sur-argintiu.

Ce noapte ! Somniferul îl troienise cu vise urîte, pe el pentru care somnul se așternea totdeauna neted și negru. Aci îi apăruse Christiane într-o încăpere prea îngustă, goală, pe un pat. Încercase să se apropie, să arunce peste ea o cuvertură, dar cîțiva bărbați tineri îl împiedicaseră. Frank nu izbutea să ajungă la pat, iar

băieții rideau și-l îmbrînceau. Unul dintre ei strigase întrebarea: „Îi facem un copil, bunicule?“ Se trezise în sudori, aprinsese lumina. Când s-a deșteptat, era ora patru dimineța. Singur în patul său larg, nu avea cui să împărtășească gândurile care veneau să-l tulbure la nesfârșit și, pe măsură ce zorii mijeau, ele se îmbulzeau în rînduri strînse, îl năvăleau ca o rafală. Zadarnic se perpelea în așternut, zadarnic se scula să bea apă și se culca iarăși, cuminte, pe pernă, că somnul tot îl ocolea, ca și fiica. Iar cea care luă locul somnului fu chiar Christiane, hărțuindu-l din nou. O vedea cum se apropie de pat, îi auzea pasul lunecător și, dintr-o dată, îi răsărea în față ca o femeie bătrînă fără dinți, cu un jungher în mînă. Atunci iarăși aprindea lumina și, cu spatele sprijinit de pernă, își ațîntea privirile asupra ușii.

Cum să fii într-un așa hal de treaz înainte de a te deștepta? Închipuirea căpăta noi puteri, spre a-l amenința... Visa întruna, cu ochii deschiși. „Trebuie să scot din casa asta tot ceea ce ar putea sluji drept armă.“ Himerică dorință. Poți ucide și cu statueta Fecioarei, așezată pe un suport din lemn aurit, deasupra patului... Groaza înaripa neașteptatele-i evocări ucigașe și atunci se bruftuluia singur, se lua peste picior. „Nu rămîne Christiane, o să plece, cu ochii înlăcrimați și împăcată cu trecutul nostru față de care nu am avut chiar toate duioșiile dorite. Trebuia să-mi trăiesc viața înainte de a ei. Și apoi, prea îmi reamintea de Charlotte, de zvînturatica ei mamă, de cea care a fugit fără să cunosc nici pînă acum adevărata pricină. Aveam nevoie, în momentul acela, să fiu singur: libertatea unor soți despărțiți îți face rău. Nu a fost o răzbunare, dar nu aveam poftă să o țin lîngă mine pe fetița asta care ar fi devenit mărturia descumpănirii mele. Iar alintările, astea nu se învață. Să se ducă naibii, mi-am spus la vremea aceea. De parcă, la opt ani, Christiane putea fi cauza dispariției nevastei mele. Totuși, eu am ales prenumele de Christiane, cel al unei surori de-ale mele, care a murit copil: a căzut în cincizeci de centimetri de apă, la marginea plajei. Am spirit de familie, nimeni nu o poate tăgădui, dar nu trag din el nici un folos, nici un leac. Am părăsit degrabă convoiul acesta uriaș pe care îl reprezintă o familie de morți și de vii. Trebuie să știi umbla singur, să te obișnuiești cu drumul, să înfrunți

riscuri..." Astfel, pentru citeva clipe doar, somnul cobora peste idilicele sale gânduri. Era, la urma urmei, un băiat de treabă, care nu adusese vătămare decît propriilor părerii de rău.

„Christiane n-a dorit niciodată să o fac fericită după gustul meu : nu voia să-mi prilejuiască bucuria de a avea eu grijă de fericirea ei ; în privința aceasta oamenii sînt egoiști.“ Și din nou îl potopea somnul, îl îmboldea să respire aerul plin de măreție, premergător ivirii zorilor și atît de puțin menit amatorilor de Librium, Elavil 10, Bellergal etc...

Firește, o auzise pe Christiane dînd drumul apei în cadă. Cu urechea la pîndă, îi asculta pasul care făcea treptele să geamă. Unde se ducea ? Oare pleca ? Voia, cumva, să părăsească locuința aceasta care se făcea în jurul ei ca de gheață, care nu-i dăruia răgazul așteptat ? Frank se sculase la rîndul lui și, fără să-și mai ia halatul, îi ieșise în întîmpinare. La ora două din noapte o găsisese așezată în salon.

— Ce faci ? Nu dormi ?

Christiane păru-se mirată, nemulțumită ; părul și-l strînsese într-un prosop legat ca un turban.

— Nu adorm niciodată fără să citesc.

— Dar văd că citești scrisori. Nu-ți poți petrece noaptea ca toată lumea ?

Christiane își ridicase ochii asupra acestui tată alarmat ; o privire întăritată, și Frank se temu. Pentru ce nu se despovăra, odată pentru totdeauna, de toate cele ce avea să-i spună ! Frank o ștersese, spunînd :

— Dacă așa faci și la mătușa...

Christiane își reluase lectura.

Dar se luminase, și Frank se gîndi cu uimire că era o zi de vară, zi jilavă de august, în care îți făcea impresia că pielea este neconținut înțepată de insecte.

Atunci, își îndreptă un gînd înduioșat spre Paris, spre birourile înveselite de o mobilă nordică și de plante netemătoare nici de colb, nici de aerul rarefiat, spre dactilografele care răspundeau cu zîmbete la zîmbetele lui și, ceva mai departe, spre vilceaua tristă unde se ridica uzina lui cea nouă, gen italian, fără caturi, de un albastru azuriu...

Să viseze puțin la izbinzile sale : comenzile soseau cu duiumul, clienții străini vedeau trecînd, în timp ce-și sorbeau whisky-ul, camioanele și camionetele cu sloganuri înflorate. Avea mașini noi, americane și șovăia în privința închirierii unui ordinator de generația a treia. Cîte suave cutii de gunoi, cîte căni și ligheane cu toartă, vesel colorate, nu ieșeau din uzina sa model, în care cantina personalului era decorată cu fresce semnate de Mathieu, ce tratau teme mai mult decît ușurate. Uneltele sale împodobeau cele două vitrine aflate la intrarea în camera de *recepție* — de la culoareatrandafirului la galbenul-pai, de la verdele ca lichenul la albul-smîntiniu. Ce sărbătoare pentru ochi ! Și coșurile acelea de piine, și fețele de masă gofrate reproducînd dantelăria unei fețe de masă regești, niciodată deformabile, totdeauna curate, și furtunurile acelea de stropit, transparente, și mobilierul de grădină ajurat precum capitелurile Alhambrei, și piscinele în formă de stea, de inimă, de rinichi, pe care nici gerul, nici timpul nu le puteau fisura...

Oare nu fusese, într-un fel, un binefăcător al prea-încercatei omeniri, aducînd veselie pînă și în cel mai modest cămin ? Societatea îi rămînea datoare pentru asemenea indestructibile obiecte de artă. De cîte ori nu azvîrlise furtuna pe plaja Chambre d'Amour sau pe cea de la Biarritz propriile-i produse, intacte, cu toată lunga lor ședere în apa mării ! Iar anul viitor avea să lanseze un nou detergent, a cărui culoare urma să se potrivească cu cea a chiuvetelor și a găleților sale. Un praf nemai-pomenit, ucigătorul murdăriilor și al petelor, în afară de cele ale conștiinței, cum îi plăcea să spună misiților săi. Da, un alb paradisiac, pizmuît pînă și de îngerii cu aripi imaculate. De cîteva săptămîni căuta un nume pentru produsul acesta miraculos, care îl costa zece franci tona, inclusiv parfumul florilor de cîmp pe care avea să i-l dea. Frank căutase prin reviste vechi, în dicționarul Littré, în cataloagele vremilor apuse. Și de ce nu i-ar zice : FRANCE NEIGE ? Șovăia, dar descoperise sloganul : „Trăiască ziua spălatului rufelor !“

Rămăsese la fereastră ; colinele ce se topeau în zare, cerul, arborii îi aduceau dovada că lumea nu-i purta pică, în afară de fiica lui și de Elyane. Nu poți izbîndi

în toate, iar viața lui personală era încă în stadiu de machetă, în cartoanele lui. Tertipurile sufletești îl lăsau nepăsător ; nu poți hăitui pe Dumnezeu ca pe un concurent. De aceea păstra în adâncurile eului un petic plivit, în cazul în care acest Vinător de temut l-ar lua în serios. Dar inima lui semăna cu o vizuină de iepuri : paiele putrezeau.

Christiane, cu bluza unduindu-i pe șolduri, își vedea mai departe de roboteală, fără a bănuî că, mai sus, tatăl-sihastru se dăruia meditației. Acum ea stropea straturile lungi de flori multicolore, și nu-și ridica deloc privirile asupra cîmpiei, care, în ciuda verii, se arăta încă potolită. Două coțofene spintecară în zbor săgetat grădina. Mirosea frumos, a parfum de fructe răscolite.

Frank închise fereastra ; se temea să-și cheme odrasla cu prenumele ei atît de banal. Trebuia să-și recapete chipul sever din ajun. Există un tren spre Bordeaux, la primul ceas al după-amiezii ; așadar, un prînz cumpătat, o conversație lungă, în care el singur avea să întrebe și să răspundă, apoi plecarea la gară. Avea să o însoțească, să-i ocupe un loc în vagonul de a-ntîia, lângă fereastră, să-i cumpere *Paris Match*, *Elle*, *Marie-Claire*, *Jours de France*, o pungă cu bomboane de mentă, foarte spirtoase, iar în momentul plecării, avea să-i strecoare în palmă două-trei hîrtii a cîte o sută de franci (de n-ar uita să și le vire într-un buzunar, nu în portofel). După aceea, întoarcerea la propria-i viață. „Mi-e tare dragă puiculița aceea de Patricia ; îmi plac aerele ei de pisicuță zglobie. Sîni buni de pipăit, față rotundă ca o brînză proaspătă din care se scurge apa ori de cîte ori iese din baie. I-am văzut genunchii, două mere mici, aurii, și îmi mai plac mîinile ei care nu suportă inele, mîini făcute să descheie o cămașă.“

În fața oglinzii, Frank fredona.

Sună telefonul ; Frank se năpusti spre aparatul de la intrare, dar Christiane i-o luă înainte, apucînd receptorul.

— E pentru mine, zise ea fără să se întoarcă.

— A, bun.

Simțind în spate prezența tatălui, ea nu mai răspunse.

— Te înștiințez că aștept un telefon urgent de la Paris. Nu lungi prea mult vorba.

— E de la Paris, dar e pentru mine.

— A, bun.

Frank urcă la baie, se opri în fața ușii și se prefăcu că o deschide. Atunci desluși, nu prea limpede, cite ceva :

— Îți spun că am avut dreptate, dar nu are a face, asta nu schimbă cu nimic... Cheia e tot la locul ei. Știu, dar îți interzic să inviți pe cineva, pe oricine ar fi, auzi...

Era cu neputință să fi vorbit astfel mătușii ; și-apoi aceasta locuia în Langoiran, nu la Paris. Atunci ? Vreo colegă de școală, vreo corespondentă străină cu care făcea schimb de scrisori...

— Dacă băcănia din colț e deschisă...

Frank se săturase să o tot facă pe spionul, mai cu seamă că fata se ferea, bineînțeles, de urechi neprietene. Își continuă așadar toaleta, cu aceeași grijă ca în zilele dinainte. Avea să-și pună costumul nisipiu, a cărui haină destul de largă îi dădea întotdeauna impresia că a slăbit.

NU CHRISTIANE SE URCA ÎN

tren, ci Frank. Era chemat de urgență la Paris : Odile, secretara, îl informa că dosarul cel gros „Detergent“ dispăruse cu totul : proiecte, formule, studii privind piața, model pentru ambalaje, devize, machete de publicitate etc... Nimeni nu pricepea nimic ; dulapurile de fier încuiate într-o anume încăpere nu fuseseră forțate.

— Domnule Frank, o să fie nevoie de zile și zile pentru reconstituirea lui.

— Bănuiești pe cineva ?

— Ar fi fata aceea, Sylvine... Îmi părea cam ciudată, uita să-și încaseze leafa pe o lună, își lucra rochiile la croitori mari, dealtfel asta vă și plăcea la ea, domnule Frank.

— Nu mă privește dacă avea amanți cheltuitori.

— Să anunț poliția ?

— Nu. Dosarul trebuie să fi fost dat în altă parte, poate că se află la Robert, pentru studiu.

— E în vacanță, în străfundurile Spaniei, cu caravana lui.

— Înțeleg.

Cobori scara, după ce își puse mai întâi telefonul pe mesecioară. Îi plăcea să țină aparatul în mână când vorbea. Posomorît, abia spusese bună ziua fiicei sale, care îi zîmbi ; avea mîinile mînjite de noroi.

— Doar nu ești nebună să mergi desculță ?

— Sînt obișnuită.

— Trebuie să plec la Paris.

— Cînd ?

— După-amiază.

— S-a întîmplat ceva rău ?

— Nu știu încă.

— Pentru afaceri de-ale tale ?

— Da. De ce mă întrebi ?

Christiane se duse la magazia de jos în care erau ținute uneltele de grădinărit ; se spală pe mîini la un robinet, și le șterse de un ștergar ce spînzura pe o sfoară, se înapoie în salon. La lumina zilei Christiane nu mai părea aceeași ; își pierduse aerul acela distrat, de fetișcană, mutrișoara îmbufnată ; era o femeie, în pofida celor nouăsprezece ani ai ei, de parcă ar fi trecut prin cine știe ce dureroasă încercare : ochi umbriți de farduri, o atitudine deloc stîngace, un corp de care era conștientă ; nu mai putea fi supusă după bunul plac. Din ce pricină era însă atît de slabă ?

Christiane se așeză în fața tatălui ei, fără să-și plece privirile.

— Ai putut dejuna ?

— Trebuie să-ți spun că s-a terminat cafeaua.

Frank aprinse o țigară. Christiane făcu la fel.

— Christiane, nu mai am timp să-ți vorbesc așa cum aș fi vrut.

Luase un aer nenorocit, dar tragicul nu a prevăzut o mască pentru ora zece dimineața ; jocul forțat, gesturile nerugătoare ies ușor la iveală, ca și tonul, vorbirea molcomită, de parcă nu ți-ai aduce prea bine aminte replicile ce urmează a fi rostite. Frank continuă :

— Ceea ce aveam să-ți spun este serios, aș zice chiar foarte serios. Mă gîndesc la viitor. Nu pot să te las să pleci, înainte de a sta de vorbă cu tine.

— Tată, aș vrea să-mi fac singură viața.

— Și îmi spui asta așa, după micul dejun, cu toată liniștea... Îți dai seama ce vorbești ?

— Da.

— Iar pe deasupra, ești și neobrăzată. Mai poartă-te, rogu-te, ca fiica mea.

Frank vorbea cam aiurea; privirea copilei sale îl stînjenea. Mai luă o țigară, după ce pe prima o strivi cu un gest nervos în scrumieră. Apoi se așează în fața biroului de care era atît de mîndru, o masă din nuc american, căptușită cu oțel, străjuită de o lampă în formă de amforă și se afundă în fotoliul de piele neagră cu roțițe, ceea ce îi îngăduia să se deplaseze de-a lungul biroului. În spate, un balconaș cu grilaj din lemn sculptat cernea lumina prea vie ce năvălea din grădină; cu halatul acela de casă, oriental, avea un fals aer de O mie și una de nopți 1970. Luă repede scrisorile, bătu plicurile unul de altul; apoi, cu un cuțitaș fin, de argint, începu să le deschidă. Nu-i plăcea să le rupă cu degetul; tăietura trebuia să fie fără greș. Citea pe îndelete scrisoare cu scrisoare, de parcă fiecare i-ar fi cerut un timp de gîndire. După ce își parcurse toată corespondența, o strînse într-un singur teanc pe care îl vîri în dulăpiorul cu sertare, aflat la îndemînă; broaștele erau din argint aurit. În tot timpul acesta Christiane rămăsese tăcută; privea, fără contenire, copacii, iar Frank se simți descumpănit că nu descoperea nici un licăr de interes în ochii fiicei sale. Christiane nu-l lua în serios sau poate că era cu totul desprinsă de ceremonia epistolară la care el ținea atît de mult, mai ales cînd avea și spectatori. Dezamăgirea îi sluji lui Frank ca să-și îmbospăteze iritarea și chiar prețioasa-i minie, să o țină caldă; era gata să discute, să dojenească, să dea povește...

— Cred, totuși, că altceva ai avea să-mi spui... Christiane, cu tine vorbesc.

— Ți-am scris.

— Știu. Chiar acum ți-am citit scrisoarea. Dar asta nu trebuie să te scutească de un răspuns.

— Să-ți răspund? La ce? Vreau să mă conduc singură.

— Dar mătușa ta știe?

— Sigur că da.

— Cum sigur că da? Știe sau nu?

Dintr-o dată, Christiane păru descumpănită, își freca miinile una de alta, își înghițea saliva, nu-și mai afla

locul. Oricum, trebuia să-și fi închipuit că tatăl ei avea să-i pună asemenea întrebare.

— Ți-am spus totul în scrisoare.

— Numai ce-ai avut tu poftă să-mi spui, dar acum aş vrea să ştiu şi restul, ceea ce nu ai avut de gând să-mi spui, adevărul.

Christiane se ghemui, aproape înfrigurată.

— Nu eram fericită. Atît şi nimic mai mult.

— Şi abia astăzi îţi dai seama...

Cîteva clipe de tăcere. Frank nu se simţea dispus să continue o discuţie atît de supărătoare. Oare nu ar fi fost mai bine să nu ştie nimic, ca să aibă linişte? De ce să nu stea cu el cîteva zile? Ar fi avut timp să se gîndească la cele ce voia să ceară, să compare şi, la nevoie, să mărturisească.

— Şi apoi, încearcă să te piepteni ceva mai bine. Nu sîntem la Saint-Germain-des-Près.

Christiane stătea cu gura încleştată, îi măsura cuvintele, încordată, şireată, dar arşa din priviri îi dezminţea liniştea. Oare cine îi mistuia tainic, fără iertare, adîncurile fiinţei?

— Ce-ai de gînd să faci?

Din nou îşi privi tatăl; deşi palid, toate trăsăturile i se înăspriseră. În faţa aerului rătăcit al Christianei, Frank se împlînzi.

— Mă gîndesc la viitorul tău. Atît şi nimic mai mult.

— Nu vorbi aşa, la întîmplare.

Neobrăzarea Christianei îl îndemnă pe Frank să o palmuiască; dar se stăpîni. Fata se afla într-o stare de răzvrătire şi era nevoie de prudenţă, spre a încheia cu bine lupta aceasta în care potrivnicii nu aveau de ales nici arme, nici temeieri.

— Da, viitorul tău. Nu poţi să stai aşa, fără să faci nimic, să rătăceşti prin grădina mătuşii tale, ajutînd-o la treburi mărunte, să dai examene fără un ţel precis, să ieşi la plimbare cu prieteni din sat, să sorbi cîte ceva prin baruri, să-i priveşti pe pescarii Garonnei sau să faci sport, cu motoreta, cu părul în bătaia vîntului... Încă n-ai ajuns la vîrsta pensionării, nu poţi trăi ca o fată bătrînă...

Un zîmbet cu două înţelesuri flutură pe buzele Christianei.

— Ce te face să rîzi?

— Vorbești cum se vorbea altădată.

— Nu-mi place să-mi răspunzi.

Fata surise din nou, iar Frank își pierdu din se-metrie, tăcu. Nu era ceasul vorbelor încropite, ci al băilor în mare; nu voia să se lipsească de ele, deși mai cu-viincios ar fi fost să nu-și mîne gîndurile într-acolo. Soarele ardea cumplit dincolo de cerul pîcios; ziua se vestea lîncedă, amorțitoare, iar minia era un tovarăș prost, acru și oacheș, în grădina aceasta care se des-tindea. Nu te poți supăra fără să asuzi, iar furia menține multă vreme mirosul acela de trup istovit.

— Bine, acum mă duc să-mi fac geamantanul, plec la Paris. O să stau acolo două zile. În timpul ăsta, tu o să locuiești aici, o să ai grijă de casă, o să răspunzi la telefoane, ale mele mai ales, de două ori pe zi. La nevoie, poți să faci baie în mare, dar vreau să nu vorbești cu nimeni, oricine ar fi. Biarritz nu este Langoiran.

— Iar eu o să fiu învățacelul tău.

— Te rog să taci, după toate cîte le-ai făcut.

— Puterea părintească înseamnă mai mult decît tutela?

— Nu știu. O să vedem după ce mă voi întoarce.

— Se poate trage vreo nădejde?

— În ce privință?

— Că vei fi decăzut sau mai degrabă că eu voi fi eliberată...

Apoi, cu glas mai scăzut:

— Este o putere limitată de lege.

— Ești informată, vād.

— Orice dicționar te poate lămuri.

Christiane se ridicase; schiță un gest de afecțiune spre tatăl din nou stăpîn pe sine. Își reluă aerul îngrijorat, îndărătnic și murmură cu părere de rău:

— Îți mulțumesc.

Ședința se încheiase, iar Christiane nu așteptă să i se facă vreun semn din care să înțeleagă că trebuia să pără-sească locul; dar Frank o opri:

— Amintește-ți de cele ce-ți spun: nu vreau nici un fel de buclucuri, mă înțelegi? Nici un fel. Meniurile o să ți le întocmești cu ajutorul Elisei.

— E tot aici, șireata?

— Da, nu-ți fie cu supărare. Și, mai ales, nu te arăta prea familiară cu oamenii. Știu că la țară există păcă-

tosul obicei de a vorbi mai mult decît se cuvine. Ne aflăm într-o stațiune balneară, în care lumea mă cunoaște și, pot zice, mă stimează. A, era să uit : să nu spui că ești fiica mea. Nu încă. Să rămînă între noi surpriza asta ! Altfel s-ar putea naște clevetiri.

— Bine, dar vin aici în fiecare an...

— E adevărat, astăzi însă în alte condiții.

Christiane începea să-și piardă răbdarea ; Frank îi luă mîna.

— Ciudat, cît de puțin prietenoasă poți fi. Ce înseamnă inelul ăsta ?

— O verighetă.

— Ești măritată ?

Frank se făcuse alb ca varul și dăduse drumul mîinii ; ca unui lucru dezgustător.

— Nu.

— Cu așa ceva nu trebuie să te joci. E lucru sfînt. Iar ea îl îngînă tărăgănat :

— E lucru sfînt.

CHRISTIANE ÎȘI ÎNSOȚI TATAL LA gară ; nu pierdea nimic dacă îi ducea valiza, dacă-l urma cu o credință pasivă. Prînzul se desfășurase într-o atmosferă gravă ; atîta tot. Frank jucase rolul tatălui întristat la culme, iar Christiane se îngrijise de treburile mărunte : se ridicase să aducă la masă coșulețul cu pîine, se aplecase să-i dea cana cu apă, sărise să prindă cupa cu fructe. Da, un prînz cuminte, îmbietor : puiul era bine făcut, iar tarta cu lămîie, caldă și de un galben auriu. Christiane se apucase să bea lapte rece, iar Elise îi întinsese cu dispreț paharul plin. Pe urmă mîncă lacom o piersică și ținu multă vreme sîmburele în gură, ceea ce îl scoase din sărite pe bietul Frank care, drept răzbunare, își aprinse o țigară de foi. Trebuia să fie cu băgare de seamă, să nu i se urce emoția la cap ; avea îndatorirea să-și păstreze sîngele rece și inima ciudoasă.

În gara toropită, călători puțini, bănci tixite de familii și colete cu rufărie bască purtînd semnătura Berrogain. Lumea își isprăvea hrana specifică : nugale, mici prăjituri caracteristice ținutului, pîine unsă cu chichon,

felii din carne de porc ținută în untură. Abia ora două, ceasul în care visezi la o cameră bine ferecată, la storuri, la goliciune trupească. Frank se văzu nevoit să iasă de sub bolta de sticlă, să treacă în plin soare, căci vagonul de lux fusese tras mult în față. Un cleric se plimba de colo pînă colo, mormăind. Niște soldați își arătau unul altuia fotografii.

Frank nu mai avea ce spune fiicei sale, care pășea în spatele lui. Ar fi vrut să vorbească mult, să devină guraliv, să găsească cele mai potrivite cuvinte, dar văzduhul era o văpaie, își usca buzele.

— Cred că o să fie iarăși tare cald.

Fata încuviință din cap.

— Mai puțini turiști totuși pe coasta bască decît anul trecut, pare-se. Lumea de prin hoteluri se vaită, agențiile nu închiriază nimic. Cînd te gîndești că alde Lopez del Tierra del Sol fac camping în Iugoslavia. Nostime lucruri trebuie să se mai petreacă prin caravane...

Christiane continua să țină cu amindouă mîinile valiza tatălui ei.

— Pune-o jos, doar nu o s-o ții așa tot timpul.

După o clipă de tăcere adăugă :

— E tare plăcut Parisul în august ; un oraș întreg doar pentru tine.

Christiane închise ochii, gîrbovindu-se ușor. S-ar fi zis că o încearcă o emoție, ceea ce nu-i displicu defel părintelui.

— În sfîrșit !

Pe o altă linie venea un mărfar.

— Ar fi trebuit să facă și *ăștia* o gară mai atrăgătoare. Să se gîndească la călătorii care plătesc tarif întreg și să le ofere un loc îmbietor, unde așteptarea să nu aibă aerul ăsta neplăcut.

Fu anunțat trenul de Paris. Acum vor putea tăcea. Se despărțiră în mare grabă. Frank luă mîna Christianei ; era umflată, fierbinte.

— Și, mai ales, nu uita ce ți-am spus *anume*.

Frank se aplecă la portieră, în timp ce Christiane stătea dreaptă, absentă parcă. Trenul nu se urnise încă.

— O să avem întîrziere. Ce-or mai fi așteptînd ?

Christiane propuse să se ducă la biroul de informații, dar tocmai atunci se auzi la megafon :

— Pofțiți în vagoane. Încredințați-vă că ușile sînt bine închise !

Frank zîmbi : îi veneau pe limbă cuvinte neghioabe, dar și le înghiți :

— Și, mai ales, fii cu băgare de seamă la diferențele de temperatură. În aceeași seară poate fi și cald, și frig.

— Cînd te întorci ?

Trenul se pusese în mișcare.

— Cînd te întorci ?

Frank își plecase urechea, dar se văzuse nevoit, la stăruințele stewardului, să trîntească portiera, în timp ce Christiane striga din răsputeri :

— Nu mai mult de patruzeci și opt de ore, te rog !

PARISUL ERA PUSTIU, TRIST CA

în unele zile de noiembrie. Cîteodată orașele mari îndură greu vara. Piatra pare mai încenușată ca de obicei, obloanele trase ca pentru doliu. Cerul nu se poate ține de virfurile bisericilor, ci se deapănă într-o aburire, spre afund de zare. Mașinile, puține la număr, încremeneau răbdătoare în fața stopurilor, spre a lăsa să treacă perechi ciudate de bătrîni firavi, care, bucurîndu-se de vremea mult milostivă, țîșniseră din bezna încăperilor, spre a se răspîndi în umbra vătuită a părculețelor, a grădinilor.

Cîțiva turiști rătăceau în căutarea unor monumente inedite, apoi se sprijineau de parapetul vreunui pod și își despătureau hărțile. Unii tineri, goi pînă la briu, moțâiau — mulți tare — pe sub copacii care aveau cheiurile.

Prin geamul taxiului Frank privea frunzișul ce-și preschimba verdele în ruginiu, casele care căpătaseră parcă o față și mai bătrînicioasă, apa Senei, viscoasă, neclintită. Nu se putea obișnui cu moleșeala aceea a începutului de noapte. Parisul devenea poros, ușor. I se descoperea privirii asemenea unei uriașe cariere părăsite. Nu mai era decorul meticulos și rar al iernii și al primăverii în care totul este o învălmășire, ci o capitală deschisă oricui ; ea se lăsa pe mîinile unui

bătrînel cu toiag, pornit pe sfadă, ale unei florărese care, înainte de a-și rîndui buchetele în coli mari de hîrtie, le înviora cu o bură de apă. La o răspîntie, o femeie țesea un guler de cămașă; era așezată pe-o bancă, în timp ce niște portughezi, care vorbeau tare, făcuseră roată în jurul ei precum o curte gălăgioasă în preajma reginei sale.

Taxiul înaintă de-a lungul cheiurilor, o luă pe podul Concorde, năvăli în strada Royale (care își pierduse cu totul scînteierea prăvăliilor sale, acum cu gratiile lăsate), după ce ieșise din piața în care cîțiva turiști aflați în camping căscau gura în jurul bazinelor cu apă ce cădea în vâluri ușoare peste naiade în stil roman. Nici-cînd nu contemplase Frank atît de îndelung Parisul, așa cum ai face cu primul tiraj al unei gravuri prețioase; nu lipseau nici zvicnirile de păsăret în stoluri oarecum fantomatice, nici focurile de artificii, nici vorbele istorice, nici caii înaripați, nici aparatele inginerului Lebas întru înălțarea obeliscului — o scenă părăsită, prea mare, care și-a pierdut mașinăria... Fără să se întoarcă, șoferul îi strigă:

— Bine faceți că vizitați Parisul la ora asta, n-o să vă stingherească nimeni.

Lua de pe banchetă bucăți de covrig pe care le înghițea cu poftă. Cîinele lui se agita pe scaunul din față, cu botul pregătit să lingă. Șoferul avea o scăfîrlie de vizitiu bătrîn, aplecat pe o parte de parcă ar tot fi ascultat la zurgălăii vreunui cal.

Cînd Frank îi întinse o bancnotă, nu se grăbi să înapoieze restul, avea chef de vorbă, de pierdut vremea, ori de cine știe ce amintiri.

— Știți cîți ani am? Ia ghiciți; șaptezeci și doi. Mi s-a întîmplat chiar ca cineva să-mi nască în taxi. Dar ceea ce ar trebui neapărat, dacă guvernul s-ar dovedi cu adevărat guvern, ar fi ca stațiile de taximetre să fie sub copaci. În felul ăsta nu i s-ar mai încinge nimănui fundul pe băncile prea fierbinți.

Banii și-i ținea talmeș-balmeș, într-o poșetă de damă.

— Dă-te la o parte, Pompon, domnul nu-i hoț, n-o să ne ia banii.

Pompon îi întinse o labă lui Frank, care ieși din mașină în cea mai mare grabă.

Marile clădiri își mai pierduseră din viață. B.N.P.¹-ul era încă luminat înăuntru. Frank nu-și mai recunoștea strada; pe câteva balcoane mușcatele se ofileau, o jaluzea atârna, pe jumătate desprinsă. Un bărbat cu un șorț lung, kaki, de ofițer englez, își plimba pisica în lesă.

Portăreasa plecase la mare, pentru băi; de aceea îl primi gifiind, o bătrânică, întrebându-l, prin ușa întredeschisă și ținută de un lăncuț a cabinei, ce dorea la asemenea oră.

— Mă-ntorc la mine acasă, doamnă dragă.

Frank urcă scara cu pas ostenit, căci ascensorul era în pană. Abia ajuns în casă, Frank puse mîna pe telefonul prăfuit. Dacă era vorba de vreo veste proastă, prefera să o afle singur, în izul acela de covoare făcute sul, cu geamantanul la picioare. Dar, la zece seara, birourile lui erau pustii.

— Ar fi trebuit să călătoresc noaptea, să nu sosesc decît dimineața.

Nu voia să-și mărturisească însă că fugise de Biarritz, de Elyane și mai cu seamă de Christiane, ca un simplu borfaș care, după cine știe ce atac banditesc, se ascunde la tata și la mama în Correze sau în Loire-Atlantique, spre a-și pierde urma. Deschise larg ferestrele din firidele frumoasei sale camere de zi, trase perdelele. Lărgimea încăperii îngăduia, mulțumită unor diferențe de nivel, crearea unui colțișor intim, a altuia de odihnă, a unuia de conversație și a altuia pentru luarea mesei... Studiase cu grijă mărunțirea aceasta, în așa fel încît să se poată simți pretutindeni și totodată nicăieri în apartamentul de sub acoperișurile de culoare albă, ușor gălbui și cafenii. Locurile de petrecere a timpului ziua, cu măiestrie împărțite de albastrul cobalt al pernelor și de galbenul-deschis al instalațiilor, îi permiteau să trăiască într-un spațiu aerat, tocmai pentru că lipseau pereții despărțitori. Aici, „umorul domnea logodit cu tinerețea“, cu tinerețea spiritului, se înțelege.

De la balconul său putea zări arborii, mai îmbătrîniți decît ar fi fost firesc, de pe acum intrați în toamnă. Frank respira anevoie în aerul acesta la fel de greu afară ca și înăuntru. De unde oare un anume miros de umezeală? Se simțea dinainte scîrbit de noaptea care

¹ Banca Națională Populară.

Începea în cea mai desăvîrșită înșingurare ; pereții aceștia goi îl tulburau (depusese la Creditul Municipal colecția sa de tablouri abstracte, spre a fi în mai bună păstrare decît acasă ; în ciuda soneriilor de alarmă și a întregului sistem de securitate, parte din ea fusese furată : era destul să treci pe scara de serviciu și să deschizi ușa de la bucătărie, împingînd un drug de fier în partea de jos).

— Trebuie să fac neapărat ceva.

Mai întîi frigiderul. Nu găsi decît salam uscat ca iasca, brînză gata mucegăită, unt rînced ; femeia din casă îl scosese din priză înainte de a pleca. Nu mai rămăseseră decît cîteva bucățele de brînză din sortul „La vache qui rit“, cîteva pesmeți jilavi în ciuda înfățișării lor crocante, o sticlă, pe jumătate goală, cu vin, aproape oțetit. „Atîta mi-ar mai lipsi : să-mi fie oferit pe un burete“, gîndi el.

Atunci Frank se apucă să telefoneze, oarecum la întîmplare, unor prieteni deveniți abonați absenți. Mic trebuia să fie acasă. Și Mic era într-adevăr acasă, nu prea sigură pe ea însăși ; o stingherea.

— Frank, unde ești ?

— La Paris.

— Te credeam la Biarritz. Ce faci ?

— Dar tu ?

— Plec mîine în Islanda.

— Ești liberă în seara asta ?

— Nici vorbă. Avionul pleacă foarte devreme. Mă simt istovită.

— Trăiești cu obloanele trase, biata de tine... Și cu gura ferecată.

— Frank, nu mi-e deloc a rîde.

— De ce ?

— Georges nu mai dă nici un semn de viață.

— E bolnav ?

— Nu, nicidecum ! Vinează în Parisul de noapte. Doarme în mașină și vine acasă pe furiș, către ora șase dimineața, să se spele.

— Nu-i la Deauville ?

— Așa că plec, ca să-l pun pe jar.

— Fă-l gelos.

— Cu cine ? Frank, urează-mi noroc.

— De ce ?

— Nu știu, am de gînd să o iau îndărăt pe firul vieții mele. Adios !

— La urma urmei, ești nefericită ?

— Eu ? (Cîteva clipe de tăcere.) Așa-i. Ești clarvăzător, dragul meu Frank, deși nu mă smiorcăi la telefon. Încă o dată, adios.

Frank așază receptorul în furcă. Dar dacă Mic avea să-și pună capăt vieții ? Atunci o chemă din nou ; telefonul sună însă multă vreme ocupat. Pentru ce să nu formeze numerele unor inși necunoscuți, numere alese la întîmplare din cartea de telefon ?... Să audă glasuri tulburate ori înciudate, să-și facă relații în cîteva clipite, să iubească o voce ; asta ar aduce schimbări pe unele chipuri care nu se ostenesc să-și piardă firea, ca cel al sărmanei Mic năpădite de panică. Nenorocirile din timpul verii nu stîrnesc „plînsul îngerilor“. Cel mai sănătos era să se întindă pe un pat ; lucru simplu somnul, pînă și în păienjenisul unei vieți de familie. Atunci Frank adormi, pe cearșaful tras peste cuvertura din mătase japoneză, cuvertură ale cărei motive decorative le desenase chiar el, prin reproducere după secularele metode tehnice folosite pe Coasta de Fildes : artizanatul creează întotdeauna o atmosferă de week-end, mai cu seamă în casele industriașilor care, în fiecare seară, după orele de serviciu, vor să se întoarcă acasă veseli.

FRANK SE TREZI DIS-DE-DIMINEAȚĂ, cu gura coclită, gol-goluț ca în prima lui zi de viață ; se miră, intrucît știa că se culcase cu pijamaua. Dar nu. Era ca o adevărată deșteptare după o noapte împătimită, în care te joci cu cearșafurile, te înfășori în ele în fața unei partenere care se culcă pe o parte, spre a-și feri sinii de lumina zilei. Cu toate acestea, era singur în căldura aceasta lichidă care începea să i se strecoare în apartament. Neașteptata trîndăvie în Paris îl stînjenea ; îi era foame, avea pete roșii pe mîini, dureri în ceafă, de parcă și-ar fi petrecut noaptea în aprinderile dragostei. La Biarritz, cel puțin, nu trebuia să stea treaz peste dosare, ci peste un trup cu poleiri de nisip, unsuros atît cît șade bine, peste o mîină cutreierătoare, peste o privire prelinsă între pleoape uleioase ; nu avea de

luat hotărîri, ci de prins ocazii. Nu mai cunoştea neceazurile ; doar ciuda că cineva nu se ţine de cuvînt, că o seară se încheie în comicăriile unei societăţi îndrăgostite de ea însăşi, narcisiacă la culme şi care se contemplă în hotarele propriilor ei plăceri, trăite din plin.

Astfel dezgolit privirii, Parisul îşi regăsea distanţele, adevăratele-i spaţii ; aşezat în faţa cafelei sale, pe terasa unui bistro care nu mai servea cornuri (clientela micului dejun dispăruse), ci felii de tartă pentru femeiuşti subalimentate, cu mijloc de viespe, Frank nu mai ştia dacă este un turist aflat la capătul drumeţiei sau unul dintre acei automobilişti care o şterg după ce au provocat un accident mortal. Ceru lapte rece, căci ceaşca frigea, iar lichidul nu era de băut, chiar dacă ai fi stat să sufli, ca să-l răcoreşti. Frank nu era cu maşina, iar taxiurile se dovedeau rare ; grupuri de tineri trăind în lincezeală şi deghizare, mari degustători de îngheţată îl duceau cu gîndul spre anumite oraşe exotice, amorţite, din inima Americii, acoperite cu străvechiul colb adus de westernne. Asfaltul era scos de prin multe locuri, de unde şi grupurile mici de lucrători mai bronzăţi decît acei *play-boys* de pe plaja Chambre d'Amour. Pămîntul arăta răscolit, ca şi cum s-ar fi căutat petrol cu sonde puse în funcţiune, cu un întreg material de foreze şi de macarale firave în aparenţă, dar care vărsau mormane de pămînt pe un şantier de nomazi.

Nicicînd nu mai mersese Frank, pe jos, atît de mult ; o luă peste cheiuri, ocoli cîteva trupuri, dîndu-se înapoi din faţa unui tînăr bărbos care cerea bani sau îi oferea reviste de poezie, desene, podoabe din metal, totul cu un surîs nespus de generos pentru bărbatul acesta de cincizeci de ani, impunător, care, din pricina mersului său stîngaci, aducea ca un cardiac convalescent. Parisul se dăruia astfel moliciunii, reparaţiilor, treburilor mărunţite, micilor cîştiguri. Iar Frank se simţea prost că era nevoit să sară peste formele acelea întinse ca pe o plajă, peste tarabe, neîncumetîndu-se să se întoarcă în faţa unei priviri prea miloage. Venea dintr-o altă lume, al cărei huzur nu interesa pe nimeni ; aici, pentru precupeţii de fructe, vara era atotstăpînitoare ; altundeva, ea era luată drept o serbare zădărnicită.

Către ora zece ajunse la biroul său din strada Washington. Fu silit să sune la uşă, nu avea cheie. Cheile

deformau buzunarele costumelor ușoare ca fulgul, ori el nu putea suferi nici cea mai neînsemnată cută; de aceea, în mașina lui, se ținea țeapăn ca un i, spre a nu-și mototoli haina sau blazerul cu șliț dublu. Îi deschise o femeie.

— Cine ești dumneata ?

— Dar dumneata ?

— Nu te-am văzut niciodată.

Biata femeie încercase să-l oprească, dar Frank o îmbrâncise aspru, ceea ce o făcu să scoată un strigăt; trase aspiratorul din priză.

— E închis pînă la 30 august.

Frank deschise ușa biroului, oftă : iată limanul, portul, adăpostul, refugiul. Și mirosul acela de skai, stăruitor ca întotdeauna...

Femeia veni din nou.

— Dacă sînteți cumva de-al casei, e cu totul altceva. O înlocuiesc pe portăreasă, e plecată la Biarritz, împreună cu-ntreaga familie. Eu vin să aerisesc, să deschid ferestrele, ca să se creadă că totuși e locuită.

— Mulțumesc.

Femeia murmură cu glas șovăitor :

— Oți fi domnul Frank, patronul ?

— Da.

— Observați că am avut încredere.

— Nu-i nimeni pe-aici ?

— Ba da. Domnișoara Odile, dar e dusă la coafor.

— Unde-i corespondența ?

— Nu știu, de asta se îngrijește domnișoara Odile.

În birou era răcoare ; orbitoarea lumină a soarelui calcina perdelele. Dar pe masă, nimic lăsat la voia întîmplării. Deschise un sertar și luă, automat, o bomboană de mentă.

— Aveți nevoie de mine ?

— Nu, o aștept pe domnișoara Odile.

Frank găsi că, astfel lambrisat și de un grafism sever, biroul e urît. Își puse în funcțiune interfonul, dar nu-i răspunse nici un glas, nimic în afară de un cîrîit.

— Domnișoară Odile !

Frank repetă prenumele de cîteva ori. Asta îi făcea bine, își regăsea tonul autoritar, glasul tăios, nu mai avea

răbdare, lovea cu palma în tăblia biroului. Minunat. Atunci, ca într-o joacă, vorbi :

— Gata cu povestea dumitale de dragoste. Ți s-a spus vreodată că ai coate încântătoare și o ceafă de creolă ? Ar fi trebuit să ies cu tine în lume. Ai fi fost o fată care știe să admire, așadar liniștitoare. La teatru sau la o cină ai fi fost acceptabilă. Nu ți-am văzut niciodată prea bine decolteurile... Drept răspuns la decolteul dumitale din 23 al acestei luni, am onoarea să pun mîna pe făptura dumitale. Pînă atunci, rogu-te să-mi răspunzi degrabă cu un surîs etc... Nu-mi place să văd pe dumneata nici culoarea nisipului, nici trandafiriul. N-ai fost niciodată în doliu, să vezi cum îți stă negrul, un negru lucitor, ori vaporos ? Carnea nu mai pare pietroasă sub o țesătură prea subțire...

Cînd Frank își înalță capul, după ce închise interfonul, văzu că nu mai era singur. În fața lui, un tînr amuzat.

— Cine ești dumneata ? Cum de-ai intrat aici ?

Băiatul nu răspunse, își aprinse o țigară, apoi scutură cutia cu chibrituri, ca pentru a-i asculta zgomotul pe care îl ritma din ce în ce mai iute.

— Cine ești dumneata ?

Frank se ridică ; atitudinea acestui *mușunache* îl descumpănea : ani, abia douăzeci, pulover roșu, îmbrăcat de-a dreptul pe piele, pantalon alb și încălțări ciudate. Ținea în mîna o geantă cu fermoar, de la vreo companie aeriană. Păr ciufulit, ochelari cu ramă de oțel, barbă rotundă, în colan, cu grijă adusă din foarfeci.

Ochii însă, ochii nu-i puteai uita. Alungiți, scînteietori, ațintindu-se asupra oamenilor sau a lucrurilor fără să clipească, însetați de orice, atenți, uneori ironici : judecau, tulburau prin luminozitatea lor, sau deveneau, dintr-o dată, aproape visători, însă gata de răspuns, jucîndu-și luminile, pupilele neastîmpărate, stinse uneori, șirete, ochi de om fără somnie, ori de braconier, parcă prea puțin învățați cu cele ce li se înfățișau, dar iuți la nevoie, plini de hotărîre în clipa convenită.

— Mă numesc Richard.

Dădu drumul genții și se așeză pe brațul unui fotoliu.

— Christiane nu v-a vorbit de mine ?

— Fiica mea ?

— Da, Christiane. După cîte știu nu aveți două.

Și își strecură mîna pe sub cingătoarea de la briu, de unde își scoase din nou pachetul de țigări și începu să fumeze, cu mișcări mai iuți decît prima oară. Din buzunarul în formă de pistol își trase portofelul, îl deschise și îi dădu lui Frank o fotografie.

— Cel din stînga sînt eu, Christiane e așezată pe stîncă.

Frank puse mîna pe telefon, formă un număr, unul oarecare. Tînărului nici nu-i păsa de atitudinea lui Frank.

— Se simte bine ?

Frank sună din nou ; glasul îi era furios.

— Alo, alo, dați-mi Tourcoing. Nu aveți fir ? În toiul lunii august ? Mai încercați... Nu-i liber ? Vă bateți joc de mine... Bine, o să revin.

Apoi către Richard :

— Se simte bine sau, doar, *mai* bine.

După cîteva clipe de tăcere, din ce în ce mai bănuitor, Frank adăugă :

— Cum ai cunoscut-o ?

Richard izbucni în rîs, cuprins de o veselie nefăcută. Se ridică, își scoase ochelarii pe care și-i șterse cu poala tricoului, și-i puse iar pe nas, fără să-și poată stăvili rîsul. Apoi veni să se sprijine de marginea biroului, alăturîndu-și fruntea de lemnul acesteia ; nu mai contenea cu hlizitul și, tot izbindu-și pumnul în mapa de piele, repeta :

— Cum ai cunoscut-o ? Cum ai cunoscut-o ?

— Acum ajunge. Trebuie să și lucrez. Dacă e o glumă, a ținut destul. Înainte de a pleca, închide ușa la intrare.

La auzul acestor cuvinte convenționale, al căror dispreț încerca să ascundă o anume teamă, Richard deveni serios. Frank îl urmărea cu coada ochiului, în timp ce tînărul umbla prin încăpere frecîndu-și palmele de pulpe.

— Ea mi-a telefonat că sînteți la Paris.

— Cine ea ?

— Christiane.

— Așadar, te cunoaște ?

Richard veni lîngă Frank.

— Ce s-a-ntîmplat, vă este cumva rău ?

Tînărul părea să-și bată joc de mutra amărită a lui Frank, care simțea că vîntul îi bate împotriva. Și apoi, biroul lucitor îi dădea lui Richard prilejul să se joace cu obiectele ce-i cădeau sub mînă, mici unelte din plastic, miniaturizate, reproducînd toate particularitățile fabricației de ansamblu a uzinelor. Aprindea și stingea lămpile, se distra cu fișierele, deschidea dosarele, vorbea la interfon, descoperea un sertar plin de medicamente, rupea file dintr-o agendă, răvășea tot raftul de coperti goale așezate cu cotorul spre furnir; în spate, un bar care se aprindea automat, înțesat de sticle cu whisky. Richard puneă totul la loc, fără să strice nimic. Pe urmă jonglă cu o întreagă colecție de ouă din cristal, din onix sau marmură colorată.

— Lasă toate astea.

Richard puse ouăle la loc, pe trepidul lor. Vizita continua, cînd înceată, rostuită, cînd sturlubatică. Se purta ca un copil care a stat prea multă vreme cuminte. Se învîrtea în jurul lui Frank, care îi urmărea toate mișcările și care nu se ridicase de pe fotoliul său rotitor, cu spătar înalt, din lemn negru lustruit. Richard nu mai vorbea. În sfîrșit, luă dintr-un pahar de metal un stilou și scrisese ceva pe o filă din agendă, apoi îi dădu hîrtia lui Frank care, peste cîteva minute, se hotărî să ia cunoștință de ea. Să fie, poate, prețul unei răscumpărări? Sau al restituirii dosarului-detergent? Sau... Frank își luă ochelarii lăsați pe birou și citi: „Sînt prietenul Christianei, ne căsătorim luna viitoare. Veniți la nuntă?”

Înnebunit de furie (lucru lesne de văzut după încrunțarea neobișnuită a sprîncenelor), Frank se ridică împingînd cu putere fotoliul, el care se temea atît să nu lase dire pe mochete; el, patronul cu gesturi cumpănite, a cărui tăcere însemna deplinătatea succesului; el, comeseanul recunoscut al comitetelor la modă; el, care își scotea ochelarii trăgînd de amîndouă brațele odată; el, care dădea spre studiere unui grafolog semnaturile clienților săi; el, care venea la birou ca și cînd s-ar fi întors de la o partidă de golf, cu privirile încălzite, cu mișcări iuți, cu chemări imediate la telefon...

— Șterge-o!

Richard se trase spre fundul încăperii, deși nu-i era teamă de coupe papier-ul azvîrlit cu minie asupra lui, asaltatorul.

— Ești într-adevăr așa cum ești. Christiane era încă departe de adevăr. La urma urmei, apăra și ea familia, din cînd în cînd.

— Pentru ce „din cînd în cînd”?

— Păi trăim împreună de șase luni și mai bine.

— Unde?

— Aici, la Paris, nimic extraordinar... Doar cu masa nu-i prea ușor. Să mănînci pe pat, asta îți cam taie pofta și poți răsturna sosul de roșii. În urmă cu o săptămînă ne-am spălat pe dinți cu maioneză în tub.

Frank rupsesse hîrtia dezvăluitoare, risipind pe jos bucățelele, contrar obiceiurilor sale. Voia să-i țină piept.

— Te înșeli, tinere. Nu-i vorba de aceeași Christiane. Fiica mea se află la Langoiran, cu mătușa ei. Acolo stă.

— Știu.

— Ce știi?

— O uitaseși acolo. Am ajutat-o să fugă. Cum? Asta nu te privește pe dumneata.

Frank se apropie de Richard, covîrșit, aproape spăsit, iar tînărul se dădu înapoi, de teamă să nu simtă așezîndu-i-se pe umăr o mîină. Mîna unui tată jignit.

— De șase luni?

— De șase luni.

— Dar ea îmi scria din Langoiran?!

— Doar nu sînteți un năîng...

— Dumneata...

— Ce, dumneata...

— Nu, nimic... Tîrîtura!

— Cine?

— Sora mea.

— E o bătrînă de ispravă.

— Bătrînă?

Richard zîmbi.

— Că n-o fi tînără; pare însă mai tînără decît dumneata.

Frank încercă să redevină stăpîn pe sine. La urma urmei, Christiane era liberă să-și folosească timpul după bunu-i plac; ea îi trimitea scrisori nici insultătoare, nici vulgare. Marea-i tristețe din dimineța aceasta îi răpea și ultima fărîmă de putere. Ce-i făcut e făcut! Oare ce mai înseamnă fecioria în timpurile noastre? Păcat că nu era o gheișă care să poată redeveni fecioară, datorită îndemînării medicilor. Scurtă aventură pentru o fată

cinstită, cuviincioasă, corectă. Îi veni în minte titlul scris cu litere mari într-un cotidian din ajun : „*Cine o însoțea pe Josette în seara morții sale tragice ?*“ Nu, aici totul era limpede, puțin cam imperativ ; dar legătura aceasta nu avea să sfârșească printr-un înec în apele Garonnei : dezonoarea era salvată.

— Cu ce te ocupi ?

— Am o licență.

— În ce ?

— Ce mai dorești să știi ?

Richard înaintă spre Frank, amenințător ; armistițiul luase sfârșit.

— Spune-mi, s-ar zice că ești gelos...

— Eu ? Gelos ?

— Da.

— Netrebnicule !

— Vrei să o păstrezi doar pentru dumneata... Dar asta are un nume, dragul meu domn...

Frank se năpusti spre una din părțile laterale ale bibliotecii, parte care, de fapt, reprezenta o ușă ce da spre o mini-rezervă de arhivă. Pentru a o deschide nu trebuia decît să tragi spre tine cadrul : închizătoarea era automată. Frank apucă un revolver ascuns sub o stivă de dosare. Richard nu se clinti ; mîinile, tot vîrîte sub cureaua pantalonilor.

— Nu ești în legitimă apărare... Firește, funcționarii îți vor aduce portocale...

— Am dreptul, ca tată, să-mi salvez fiica.

— Să o salvezi de ce anume ?

— Îți ghicesc gîndurile, șantaj...

— Ar fi timpul să te liniștești.

Richard se apropie de Frank ; privirea i se îngustase, devenise aproape neagră, fruntea i se umezea ; dar nu se opri. Se auzi tăcănitul sec al piedicii.

— Make love, not war ! ¹

Frank băgă de seamă că urechile lui Richard erau tare mici, îi observă surîsul ; părul nu-l purta prea lung ; dintr-o dată, își văzu fiica atîrnată de gîtul acestui băiat ; imaginea i se păru de nesuportat, iar mîna care ținea arma începu să tremure. Să tragă în aer, să tragă în orice, numai să tragă...

¹ Faceți dragoste, nu război ! (engl.)

— Ar fi trebuit să te ocupi mai înainte de fetiță. Noi ne iubim așa cum sîntem, cu virtuțile și cusururile noastre. Să-ți spun ceva : înainte de ea, iubeam pe oricine ; astăzi, totul s-a schimbat. Alături de ea vreau să-mi clădesc viața. Ai băgat de seamă ce tare seamănă cu Anouk Aimée ?...

Frank se simțea ridicol cu revolverul acela în mînă, nici măcar încărcat. Gloanțele se aflau într-o cutie de țigări olandeze „Panter“. Atunci ce să facă ? Să-l lovească pe Richard cu mînerul armei în ceafă, să i-l arunce în obraz, sau să-l țină mai departe la respect (nimerit cu-vînt)...

— Vor lua alții asupra lor grija să-ți vină de hac.

— De ce nu o faci chiar dumneata ?

Un răstimp de grea tăcere. Frank duse pistolul la loc, în ascunzătoarea lui :

— Grozav se mai aseamănă tații între ei. Al meu era la fel. L-am văzut plîngînd în timp ce își omora cîinele lovit în plin de o mașină.

Frank luă dintr-un tub o pastilă și bău un pahar mare de alcool. Apoi se așeză în fața biroului ; acolo se simțea el cel mai bine. Pînă și dușmanul îi devenea interlocutor.

— Ce licență ?

— În filozofie.

— Și, în afară de asta ?

— În afară de asta ? Vom vedea, vom umbla mult, totul va depinde...

— De ce anume !

— Parcă mai știi ! Cînd revolverul dumitale o să aibă gloanțe...

Frank începea să se potolească, mînia îi rănea amorul propriu. Se credea prins într-o capcană, trebuia să o ia pe ocolite, să mai lase timpul să treacă, după gestul acela care îl coborîse în ochii băiatului.

— Să stăm de vorbă, domnule dragă.

— Dar asta și facem de cînd cu episodul...

— Vreau să spun : să stăm de vorbă *cu adevărat*.

— Nu mai am nimic de spus. Mă duc cu un prieten să o iau de la Biarritz : voia să-și adune niște lucruri de la dumneata, atîta tot. O fotografie mai ales, nu știu a cui...

— Dumneata nu ai bani, iar eu am.

— Nu-ți cerem nimic. Ar fi trebuit să te anunțăm, acum gata. Ce-i drept, nu ne stingherești.

Asta era prea de tot. Frank ar fi trebuit să ia pildă de la Richard, să rămână nepăsător, să se stăpânească; după aceea ar fi fost destulă vreme să distrugă totul.

Tînărul era neînduplecat, șiret sau nevinovat?

— Mă împotrivesc. Fiica mea este minoră.

— Nu și dacă îi dăruiești libertatea.

— Nu.

— Credeam că ai devenit mai înțelept.

— Am spus nu. Va pleca la Londra și nu-i vei ști niciodată adresa.

— O sechestrezi?

— Nu, o salvez.

— Totul e să ajungă pînă la Londra.

— O voi însoți.

Richard mîrîi înăbușit, a lehamite. Își privi ceasul, se apropie de o glastră cu plante rare, își trecu un deget peste frunze.

— Cineva a semănat boabe de fasole într-un castroș. În fiecare zi li se măsoară tulpinile. Fiecare cu fasolea lui; cîștigă cel cu firul mai înalt decît toate.

— Șterge-o!

— Te părăsesc, nu o șterg.

— Ne mai vedem noi!

— Nădăjduiesc. Dealtfel, o să-ți trimit o scrisoare în dublu exemplar, ca să punem lucrurile la punct. Știi ce a spus Stendhal? „Amintiți-vă că în dragoste a poseda nu înseamnă nimic, a ști să te bucuri e totul.“

Richard plecă, închizînd ușile duble de culoarea căprioarei, după ce le mîngîie învelișul de piele; apoi le întredeschise: un chip zîmbitor își făcu apariția.

— Spune-i Christianei, eu îi zic Toune, — nu poți face diminutiv de la Chris — că totul a mers strună, e mai bine așa.

— Dă-ne pace, Richard!

Frank șovăise rostindu-i prenumele, o făcea pentru prima oară.

— Dumneata trebuie să ne lași pe noi în pace. Nu-ți cerem nimic.

...În fața răcelii acestui ins, a cărui tinerețe nu-i ierta cu nimic neobrăzarea, Frank rămase ca într-o cumpănă cu sine. Omul știa ce voia, fără să dea înapoi, pleca ne-temător, nu se supunea cerințelor unei situații care ar fi trebuit să-i impună mai multă dibăcie de fiecare zi în lipsa dibăciei în ale societății. Richard trecea ușor, fără a se sinchisi de impresia stîrnită într-o ființă obișnuită să fie tratată doar cu deferență și măsură.

Socotit un psiholog încercat (erau gustate părerile sale asupra multora, portretele schițate pe seama lor, butadele sale, impresiile sau tăcerile, în timpul cărora ochii îi scinteiau ștregărește), Frank se vedea acum neputincios, plin de furie în fața acestui sfrijit, al cărui fel de a se purta nu-l prea înțelegea. Din ce trib cobora oare? Iar pe deasupra îi reușea și *ieșirea din scenă...*

— Mă întorc la Biarritz, o să mai auzi de mine.

— Nici măcar nu-mi cunoști adresa.

Richard adăugă mai cald :

— Adresa noastră.

— O voi afla.

— Nu sînt trecut în cartea de telefon. Strada Petits-Augustins, numărul 34, a cincea pe dreapta, fără lift. Poți ajunge cu metroul sau cu autobuzul, chiar din arondismentul XVI.

Atunci Frank încercă să facă scandal, să se impună acestui personaj care îi luneca printre degete, mult prea pașnic pentru a săvîrși un viol.

— Familia dumitale va fi înștiințată.

— Puțin le pasă părinților mei.

După cîteva clipe de tăcere, glasul i se îndulci :

— De treabă femeie mătușa dumitale. A priceput imediat. Cu ce ne trimite ea, răzbim. Din nefericire, are patima dulcețurilor. Asta-i face plăcere lui Toune ; ghi-cește cireșul sau părul doar după gustul fructelor.

Iar Lucienne — sora lui mai vîrstnică, femeia care pierduse atîtea măritişuri, care sosea tîrziu la o întîlnire, dar plîngea apoi toată noaptea, care-și lua după aceea de la început raznele amoroase — fusese părtașa acestor neștiute iubiri. Iubea repede ; opt zile îi ajungeau ; după aceea, punea capăt oricărei revărsări de simțăminte. Un adevărat bordel la ea acasă... Iar el își încredințase fiica acestei samaritene a plăcerii, care-i pes-

cuia pe bărbații întristați, liniștindu-i fără a-i satura peste măsură. Și eu care mi-o vedeam pe Cristiane crescînd în vîrstă și înțelepciune, tainică oarecum, împăcîndu-se cu despărțirile (tata e atît de ocupat), devenind domnișoară fără să-și dea seama — doar în fața oglinzii unde sălășluiește diavolul —, fără poticniri, făcînd apoi un bogat măritiș provincial și încheind cu bucătăria, plozii îmbrăcați în haine de duminică, cu fugăriri prin hățișurile îngăduite de buna-cuviință, cu acel nestins simț al păcatului, emoționată la venirea teatrelor în turneul cu care își sfîrșesc cariera vechii actori ai Comediei Franceze, preschimbîndu-și soțul într-un obiect de producție, de reproducție, nu de consum, și lăsîndu-și tatăl să îmbătrînească în nemaipomenite pariuri.

— Pleacă.

— Poți să-mi spui Ricou.

— Te văd pentru ultima oară.

— Tot ce se poate.

— Voi acționa în consecință.

— Nu uita că ne iubim, Toune și cu mine.

Frank șovăi înainte de a pune întrebarea care îi frigea buzele :

— Un copil ?

— Nu. Nu mi-a spus nimic.

— Tot e bine.

— Morala a rămas nevătămată, nu-i așa ? Dar nu și sănătoasă.

Richard plecă așa cum venise, cu pas neauzit. Frank vru să-l cheme înapoi, dar la ce bun ? „Nu-i cunosc nici măcar numele de familie... Are, oare, familie ? Ce mutră de orfan răzbunător, furios pe societate ; fără îndoială, este un rod al baricadelor. Aș înfunda, cu toți tinerii ăștia, carierele de granit ; să cioplească pavele, să minuiască ciocanul pneumatic. Ce i-am făcut oare Celui de Sus, încît să merităm asemenea viitor ? Ei aduc poluarea spiritelor. Falnicul umanism se putregăiește pe veci din pricina înmulțirii acestor deșeuri. Pretutindeni poluarea — în văzduh, în suflete ; grenadele lacrimogene aduc întotdeauna după ele o *ceață fotochimică*, iar creierele noastre nu vor putea face față acestei contrabande cu marijuana și Marcuse.“

Frank vorbea acum cu glas tare.

Apoi, de parcă nu i-ar fi părut de nimic, dădu drumul micului magnetofon pe care îl ținea în sertarul biroului și al cărui microfon sta ascuns în globul opalin al lămpii sale de masă. Își continuă apoi ocările, cu ceva mai multă moliciune :

„Da, autoritățile nu se bagă, închid ochii în fața răpirii copiilor noștri de către bande organizate. Richard a și spus : o să vină să-mi ia scumpa copilă împreună cu unul dintre prietenii săi. Trebuie dejucat complotul tinereții. Ajunge cu blîndețea porumbeilor, trebuie să devenim ulii, pentru ca nu cumva o răpire să devină legală ca un drept internațional. Tineretul ne înjunghie pe la spate. Firește, revoltatul ăsta de Richard va vorbi nu de răpire, ci de eliberare : este mai rău, doamnelor și domnilor ; și dacă părinți nu mai sîntem, atunci ce vom fi ?”

Frank șterse de pe bandă tot ceea ce îl împinsese să fie atît de oratoric și de electoral. Gata cu furia, gata cu revendicarea unui bărbat de cincizeci de ani, căzut pradă propriei sale violențe ; oboseala, dezgustul, rușinea de a nu fi fost la înălțime. Chiar propriul tău patriot nu poți fi.

Frank ar fi vrut să creadă că nu se întîmplase nimic, că tinerelul acela răutăcios avea să i se șteargă din minte precum o imagine hîdă. Totul o să-și urmeze firul, ca mai înainte, iar el o să se trezească din tulburile vis. Christiane o să se întoarcă la mătușa ei Lucienne, cu remușcarea în suflet. O să-i cumpere un picup de înaltă fidelitate, o să-i dăruiască o broșă de familie întruchipînd un cărăbuș cu aripi de granat și antene în perle, una sau două rochii de la solduri, o s-o prezinte o seară întreagă unor prieteni, o să fie regina serbării : „Tată, ce minunat, niciodată nu am fost mai fericită, prea tare mă răsfeți, te iubesc tăticuțul meu“. În zori tot o să mai danseze, o s-o conduc încetișor la mașină, acoperindu-i spatele cu haina de la smoking, ea o să-și lase capul pe umărul meu, o s-o culc pe pat, o s-o dezbrac sfielnic, iar ea o să adoarmă, spre a-și depăna visul mai departe (*încheiat citatul*).

Dar vai, situația se schimbase : educarea fiicei sale putea să se sfîrșească printr-o reeducare. Îl mințise ; dar

să-l mintă în așa hal, mai era asta o minciună? Nu-i minți decît pe cei care cred în tine, nu pe cei care nu vor să știe de tine. Iar primul băiat ieșit în cale îi redăruia puterea subjugătoare a vicleniei. Și domnișoara asta Odile, care nu se mai întorcea de la coafor.

Atunci Frank deschise cu mișcări repezite ușile duble ale biroului, pe urmă ferestrele, din pricina țigărilor „Gauloises“ pe care Richard le fumase. Femeia de serviciu deretica întruna cu aspiratorul; fredona.

— N-ai văzut trecînd un ins ciudat?

Dar fiindcă uruitul aparatului o împiedica să audă, Frank nu mai repetă cele spuse, ridică din umeri, aruncă o privire pe scară și se întoarse spre biroul său. Ce să facă pînă una alta? Se apropie cu grijă de ferestre, ridică storurile italiene.

Richard ieșea dintr-o brutărie aflată peste drum de întreprindere. Ținea în mină un colțunaș cu mere din care înfuleca fără să-i pese de trecători. Oricum, strada era aproape pustie, stinsă parcă, în ciuda soarelui. Tocilăria era închisă, dar Richard se opri în fața vitrinelor: lamele de cuțit îl atrăgeau, desigur. Își făcuse palma cozoroc, spre a se apăra, firește, de lumina străzii și spre a contempla mai în voie pădurea aceea de cuțite, bri-cege, foarfeci. Richard își continuă drumul, înălțîndu-și capul. Frank se înapoie în penumbra biroului. Nu-și citise încă toată corespondența, cînd domnișoara Odile, încă încinsă de la coafor, bătu la ușă.

Fu politicos cu zgîrcenie.

— Ce-i cu faimosul dosar? A fost furat sau ce s-a întîmplat?

— Din pricina mea aveți o vacanță urită, domnule Frank, am încercat să vă găsesc la telefon azi-dimineață. Dar Biarritz-ul era ocupat. Vreau să spun firul.

— Mai mult decît dumneata, domnișoară.

— Cer iertare. Am regăsit dosarul.

— Unde?

— În sipetul cel mic din perete.

— Cheia era la mine.

— Îmi dăduseți a doua cheie. Mi-am pierdut cumpă-tul...

— Asta te-a și minat la coafor, ca să-ți mai revii.

— Vă cer scuze, domnule Frank, dar e atît de greu să descoperi un salon bun de coafură care să fie deschis ; oricum, m-am grăbit...

— Nu te mai dezvinovăți atîta ; cineva mă aștepta.

— Dar nu trebuia să vină nimeni.

— Te înșeli.

Domnișoara Odile se îmbrăca altfel cînd el era acolo, altfel cînd lipsea. Astăzi, era dimineața ei de independență ; se vedea limpede, după ținuta-i mai puțin severă ; materialul rochiei avea desene îndrăznețe, era foarte viu colorată, puțin „maya“. Se dusesese să aducă dosarul din sipet ; i-l puse pe birou.

— Nu lipsește nimic, am verificat.

— Atunci ?

— Ce fericită sînt !

— Te mulțumești cu puțin. Proiectul este și așa învechit. Am așteptat cam mult. Idei am, dar nu și realizatori.

Și se simți cuprins de mînie, strîngînd din maxilarele mici, dar feline.

— Ce vîrstă totală au colaboratorii mei ?

— Nu știu, domnule Frank.

— Fă socoteala, asta înseamnă veacuri. Cu toții laolaltă însumează trei mii de ani și mai bine. Ei și atunci, se discută, se discută mult... Te întreb, prudența a cui mamă este ? A cui ? A neghiobiei, domnișoară.

Cîteva clipe de tăcere ; domnișoarei Odile i se umpluseră ochii de lacrimi.

— Nu am decît treizeci de ani.

— I-ai și împlinit.

— De curînd.

— Nu mai ai douăzeci... Iar pe urmă merge repede... Fă ceva, la naiba !

— Bine, domnule Frank.

Nu știa ce să spună, dar trebuia să domolească bătaioasa stare de spirit a patronului, stare ale cărei principii îi scăpau, ei, fată șireată care știa să deslușească pe chipul acela moleșit victoriile și înfrîngerile, nopțile albe și răspunsurile la telefon, cînd domnul Frank nu vorbea, ci își asculta convorbitorul ; îi citea pe buze și în ochii pe jumătate închiși tot ceea ce se urzea.

— Aici, lucrurile curg ca de obicei. Afacerea Del-pina a amortit, englezii n-au răspuns la scrisorile dum-

neavoastră, așteaptă să-i amenințați mai tare. Domnul Roger a dat afară muncitori, niște capi...

— Tineri ?

— Sigur că da. Bine ați făcut că l-ați determinat să fie stăpîn pe sine, este hotărît, mai mult decît am fi putut bănuî. Banca Circus Loyd nu are încredere în polițele germane ! Împuternicitul ei se întreabă...

— Mai pe scurt.

— La telefon, domnul von Gusen. Nicicînd n-a vorbit mai prost franceza și chiar în germană nu-și mai nimerea cuvintele. Un foarte interesant raport al reprezentantului dumneavoastră din Extremul Orient asupra producției coreene.

— Care este cursul monezii ?

— Won-ul valorează cam două centime. Este o țară de care merită să te interesezi, scrie el, mîină de lucru din belșug, posibilități de adaptare. Țara își continuă producția de specialitate : gene false, peruci etc... : Dar Incheon are instalații noi de la Hankerk Glass ; asta înseamnă utilizarea procedeului de la Pittsburgh Plate Glass. Cu industria lor textilă, cu mătasea, lîna și țesăturile lor artificiale ori sintetice, ne putem gîndi la exploatarea detergentilor noștri.

— Puțin îmi pasă de Coreea, domnișoară. Dă-mi 35.01.35, Biarritz...

— Mai este și raportul privind extinderea pieței noastre în Lumea a treia. Am putea începe printr-un export uriaș de bumbacuri moștenite de la falimentul Bosch. Cămașa largă de pînză se poartă pînă și în junglă. O formulă amuzantă a curierului firmei noastre : detergentul nostru înseamnă *black-power*-ul curățeniei. Un alb revoluționar. S-a rîs mult la cantină, firește. Se sărbătorea plecarea Christianei...

— Cine-i Christiane ?

— Roșcovana aceea mică de la Biroul graficelor ; se mărită. Și-au permis să vă trimită o invitație.

— Alo. alo. Christiane ? Aici tata, da, tatăl tău. Alo, Christiane... Nu-i acolo ? Unde este ? Te întreb unde este ? Nu stii ? De cînd ? Cu cine este ? Cine ? Nu cunosc... Puțin îmi pasă de scurgerea de apă. Descurcați-vă. Voi fi acolo mîine seară, foarte tîrziu. Să vină Christiane să mă ia. Da, chiar ea. Nu, nu voi merge la dineul Societății de dezvoltare regională. Zi-le că am avut o criză

de ficat, ori de splină, ori de burtă, mă rog, spune ce vrei. Caută-mi fata, dragă Elise. Ia plaja de la un capăt la altul, începînd cu Chambre d'Amour; da, pe jos. La întoarcere iei un taxi. Cere-i șoferului un bon... Spune-i Christianei că-i aduc vești, sau nu, nu-i spune nimic. Și, mai ales, să nu între în apă fără mine! Întreab-o dacă nu cumva soarele îi provoacă grețuri, da, grețuri, cu discreție însă... Pe mîine!

— Să continui, domnule Frank?

— Ce să continui?

— Proiectul asupra cererii primei de echipament și subvențiile de exploatare. Studiul este foarte larg în privința participărilor minoritare ale statului în capitalul nostru...

— Mulțumesc, domnișoară. Poți să te întorci la coaforul dumitale.

— Dar am terminat.

— Atunci vezi-ți de mîini. Du-te la manichiură.

— Dar...

— Dacă nu, la cinematecă, e grozav în luna august.

Domnișoara Odile se învăpăiașe toată, de rușine; nu-și mai recunoștea patronul, închis în sine, cu cearcănele acelea pe sub ochi în neconținută creștere; semn rău obiceiul de a-și pocni o unghie de dinți. Îl admira, nu-l putea suferi astfel, vulnerabil și absent. Atunci îi șopti:

— Vă sînt întru totul devotată, domnule Frank, vă puteți bizui pe mine. Comitetul de întreprindere se va reuni la două septembrie, vă voi spune tot ce se întîmplă. Trebuie să prevedem o toamnă zgomotoasă... Domnule Frank, nu-mi plac muncitorii...

Și-i zîmbi patronului mai posomorît ca niciodată. Totuși, i-ar fi plăcut să-i ia mîna atît de îngrijită, fără pete de rugină ca cele ale oamenilor care de la o anume vîrstă îmbătrînesc, i-ar fi plăcut să și-o treacă peste obraji; dar ea stătea mai departe în picioare, căutînd să se facă utilă, învîrtindu-se în jurul unei mese joase — „Am dat la reparat pendula cea mică Daum, cea de cristal“ —, schimbînd locul unei scrumiere, punînd la loc creioane colorate într-un păhărel de oțel lucios, apăsînd pe butonul unui întrerupător, spre a vedea dacă lampa-stil (ananas argintat pe picior de acaju) mai funcționa.

— Dacă am făcut vreun lucru care vă supără, aveți bunătatea și-mi spuneți, domnule Frank.

Atunci Frank se ridică — subțire, cu ochii mișiți, cu frumosele-i mâini sprijinindu-se în palme pe tăblia biroului.

— Descotorosește-mă de tipul care a ieșit de aici.

— Sigur că da, domnule Frank.

— Ucide-l.

— Glumiți?... Nu știu să ucid.

Frank se apropie de domnișoara Odile, dăruind-o cu o urmă de zîmbet.

— Am glumit.

— Dacă asta vă face bine...

— Ești foarte, foarte săritoare, a da, foarte săritoare, dar nu te mai vopsi blond, nu-mi place. Asta fîți dă un gen, cum să spun? Merge pentru afară, dar aici...

— E un blond aproape alb.

— Fii șatenă, atît și nimic mai mult.

Domnișoara Odile își privi patronul: de obicei se răzbuna pe telefon, pe un dosar, pe glasta cu plante din care se-apuca să rupă frunzele îngălbenite.

— Dă-mi corespondența, cea esențială.

— În ce să pun scrisorile? Nu aveți mapa.

— Într-un plic mare.

— Aș putea face un pachet frumos. Mai am hîrtie de la Hermès, cu sforicică asortată.

— Nu. Într-un plic cu clapă anexă.

— Cu clapă anexă?

— Da, cu clapă anexă.

Apoi, pe un ton de gheață:

— Vorbesc de închizătoare, domnișoară. Ar trebui să-ți cunoști plicurile mai bine decît mine.

Domnișoara Odile șovăia, nu-și găsea cuvintele. În sfîrșit, îndrăzni:

— Și dacă tipul se întoarce?

— Care tip?

— Cel de adineauri.

— Cucerește-l și du-l în Australia la aborigeni. Să-l mănînce.

— Dar, domnule Frank, aborigenii nu mănîncă oameni; i-am văzut la televizor.

— Atunci viră-l în dulapul cu măături și uită-l... Dă-mi uzina...

cu plicul cel mare sub braț, nu mai știu ce să facă. Nici o mașină în fața porții, nici o invitație la dejun ; se simți atras de brutăria din față ; ceru un colțunaș cu mere, dar nu mai aveau. „E specialitatea casei, așa că în august... e bun doar foarte cald“. Îi fură oferite alte produse de patiserie pe care le refuză. Ridică și el privirile și văzu, în umbra stururilor, chipul domnișoarei Odile care îl pîndea.

Arșița devenea zăpușitoare ; haina îl împovăra. Frank nu era învățat să meargă în voia pașilor pe un trotuar. Șovăi. Cerul se făcea plumburiu, ca și acoperișurile ; ai fi zis că în lumina aceea neclintită Parisul avea să ia foc ca o lampă de sudură, cu șuierat înăbușit...

Unde rămăseseră penumbra grădinii sale, briurile de flori multicolore cu tulpini prelungi, înciorchinete, ori tîritoare, fișiiul mașinii pe pietriș cînd lua ultimul viraj, molcomirea tremurată a creștetelor copacilor, verdele neprihănit al ierbii, marea izbind stîncile, invitațiile, prietenii, seratele pentru care noaptea însemna un decor mereu înnoit, întoarcerile acasă, escapadele în Spania ?

Unde rămăseseră miile de scînteieri ale ceasurilor de odihnă și sărbătoare, trupurile încă amorțite de uriașa biciuire a valurilor, licoarea aceea pe nume *sangria*, ce te face mai gureș decît se cuvine, clătitele cu pește, croitorii din Saint-Sébastien, care odată cu costumul făcut pe măsură îți dăruiesc și o talie de tînr, întilnirile la piscină, pămîntul acesta aproape natal, de pe care, copil fiind, aduna rășină ca să-și ungă tălpile de sfoară ale sandalelor, să le facă mai rezistente, voleiul, unde pentru întîia oară a luat seama la pulpele prelungi și în mișcare ale fetelor, dunele scrișnitoare, mama sa, care, departe, a trăit singură, ceasuri-ceasuri, în mijlocul flăcărilor, sora lui mult prea îmbătătoare pentru cei șaisprezece ani ai ei, cargoul eșuat, care o vară întreagă slujise drept punct de atracție și toate, toate celelalte...

Cu clădirile-i înalte și goale ca după un deces, Parisul se preschimba — din pricina lui Richard — într-o criptă înălbită (mai stăruia și acum în auz zgomotul degetelor care caută un nasture de sidef în cutia cu fructe zaharisite a copilăriei sale ; pretutindeni mîini jefuitoare, deschizînd brutal sertare, sfîșiind rufărie, zburătăcind-o pe fereastră, umbre cu priviri de lup furișate prin cornișe,

azvirlind cîte un cîrlig de fier spre a-l agăța de burlan, și a întinde o frînghie cu noduri, o droaie luncînd de-a lungul pereților, tineri ținîndu-și scara hoțului, folosind rampele de fontă, harpoanele de urcuș, încălecînd cariatidele, balcoanele, și iată primele ferestre făcute țandări, în timp ce Richard ține în mînă, fluturînd-o ca pe un stindard, rochia de la prima împărțășanie a fiicei sale...)

Frank se văzu nevoit să se sprijine de un perete : îl cuprinsese o amețeață în care se învălmășeau, în scînteietoare zăbreliri, siluete, mii și mii, totul în linii punctate multicolor. Închise ochii ; în depărtare se dezlănțuia furtuna. Cîteva picături căzură pe trotuar ; atunci, cu mare băgare de seamă, Frank deschise ochii, tulburările de vedere dispăruseră ; doar inima, în piept, bătea surd, apoi se cumînți și ea. Parisul își reluase înfățișarea rigidă ; zidurile nu se mai clătinau ; putu să contemple fațadele, tabla acoperișurilor de aceeași culoare cu cerul — un cenușiu argintat, parcă prelins. O dimineată care își dădea duhul. Frank își veni în fire. Ce neghiobie să te lași pradă tulburării ! Scump se mai plătesc trăirile puternice, pornirile de ură care zăpăcesc memoria. „Trăiesc spaime ca la șapte ani.“

Se simți în stare să strige după un taxi aflat în căutare de ciubuc și ceru să fie dus în strada Petits-Augustins, la numărul 34 bis. Încă mai moțăia cînd mașina se opri.

— Nu-mi place vremea asta, o vară putregăită.

Frank nu răspunse, plăti gras. De parcă s-ar fi temut ca nu cumva șoferul să povestească prietenilor lui ce mușteriu ciudat avusese.

O casă îmbătrînită, cu cîteva urme de elemente arhitectonice antice, mai mult sau mai puțin acoperite de panouri, de afișe pe jumătate sfîșiate. Intră într-o curte înțesată de camioane. Niște băietani transportau uriașe plăci de carton, stivuindu-le într-un cărucior electric. Un peron ducea spre atelierul de lăcătușerie. Mirosea a fier încins.

Neorînduiala asta îi răpea lui Frank orice siguranță ; călca anevoie pe caldarîm, iar ochii săi nu vedeau decît ferestre cu geamuri spoite.

Se apropie de cușca portăresei : un fel de altar votiv, încadrat de glastre cu flori așezate pe stelaje și colivii de păsări necîntătoare.

După ce bătu la ușă, Frank vru să se întoarcă, dar era prea tîrziu. În prag răsări o femeie tînă, înfășurată într-un halat de pînză mult prea mare și greu pentru ea. Fața-i buhăită, părul prins într-un fular, mîinile vîrite în mănuși de cauciuc (făcea curățenie pesemne) îl impresionară. „Cum poate trăi cineva într-o astfel de capelă încinsă ?” își spuse Frank.

Fu destul de amabil să nu se lase învins de propriile-i temeri, astfel că se înclină în fața femeii, ca la o recepție.

— Cu domnul Richard, v-aș ruga...

— Nu cunosc. E nume sau prenume ?

Întrebarea îl descumpăni.

— Un tînăr înalt și simpatic...

— Cel care locuiește cu micuța blondă ?

„Micuța blondă”, asta trebuie să fie Christiane. Groaznic ! Închise ochii. Rușinea îi năvălea în obraji. Da, sînt un tată nenorocit, o jucărie, a cui jucărie ?

— Micuța blondă nu se numește cumva Christiane ?

— Da, dar noi îi zicem Toune. N-o mai văd de două zile. Stă cu fetița mea în timp ce-mi fac cumpărăturile.

Iată unde îi ajunsese fiica, să supravegheze copii plîngăreți, în timp ce supa de varză fierbe pe mașină... Și ea, poate, tot cu părul prost pieptănat, cu un șorț încheiat în față, cu picioarele vîrite în papuci bărbățești. dar de ce papuci bărbățești ? Nu știu, însă așa este, nu poate fi altfel.

— Tînărul se numește Ricou Delamoirie.

— Cum se scrie ? Într-un cuvînt ?

— Pe plicuri da, într-un cuvînt.

Frank oftă : poate că tînărul era nefericita odraslă a vreunei familii nobile de la țară, trudind din greu spre a-și trimite, după culesul viilor, fiul cel mai mare la Paris. Păcat !

— Ești sigură ?

— Nu.

Frank mulțumi femeii, dăruindu-i o bancnotă pe care ea nu o primi.

— Nu v-am făcut nici un serviciu. Asta mi-e rostul aici. Sînteți vreo rudă de-a lui Ricou ?

— Nu.

— Își plătește la timp chiria ; știu că adesea lucrează ca barman.

Frank nu se încumeta să pună întrebarea, în timp ce portăreasa, prudentă, se pregătea să se retragă din fața necunoscutului.

— ...Dar domnișoara Christiane ?

— Desenează, chiar și țese.

— Locuiește aici de mult ?

Tinăra femeie devenea tot mai bănuitoare ; interoga-toriul nu-i prea era pe măsură : îi plăcea să trăncănească, dar nu pe seama chiriașilor.

— De căutați cumva droguri, n-ați nimerit. Ne cunoaștem mușteriii. Poliția a și fost o dată, n-a găsit nimic, decît o cadă veche, tixită cu sticle de lapte goale.

Frank nu răspunse ; mai bine să se retragă cu zîm-betul pe buze.

— Știu că e la cinci...

— Da, la dreapta, pe palier ; nu la stînga, ușa e bă-tută în cuie.

Înainte de a pleca, Frank adăugă cu înduioșare :

— Îmi place Parisul în august.

Femeia rîse de cuvintele acelea fără noimă și se întoarse în cușca ei. Frank rămase oarecum fîsticit de plecarea dintr-o dată veselă a portăresei, care se și por-nise să fredoneze : „Îmi place Parisul în august...”

Atunci o luă spre scară, începu să urce încet treptele, căci trebuia să-și economisească bătăile inimii, obsedat de accidentele cardiace, mai mult decît de cele automo-bilistice, care i se păreau firești prin caracterul lor neaș-teptat, iar uneori miraculoase prin fatalitatea lor. Ul-tima oară, pe drumul ce duce spre Urrugne, nici o zgîrie-tură, și totuși capota se ridicase ca o hîrtie boțită. Călă-torise în ambulanță spre a face plăcere C.R.S.-ului. „Cel mai rău, domnule, este să mori la două zile după aceea, fără vinătăi și cu zîmbetul pe buze, am văzut și așa ceva...” Trecu destulă vreme pînă ce urcă, treaptă cu treap-tă, cele cinci caturi, pîndindu-și răsufierea prea zorită ; genunchiul drept îl durea pentru înfîia oară. „Golgota mea, gîndi el, dar Christos pentru așa ceva a fost hărăzit...”

Pe palier, două stacane, cit pe ce să se împiedice de ele ; se prinse de un robinet mic instalat într-un un-gher, robinet care își picura apa peste grătarul din fontă.

Miros de praf, de rufe uscate prost, „duhoare de crimă“, își spuse Frank.

O ușă mai colorată decît celelalte, proaspăt revopsită, îi atrase luarea-aminte : aici trebuie să fie. Pe tablă uşii, prinsă cu un ac, o hîrtie pe care sta scris : „Mă întorc peste o oră, aşteaptă-mă“.

Frank nu mai ştia ce să facă. Să aştepte, însă nu el era cel aşteptat. Să intre fără să fie poftit, dar uşa era, fireşte, închisă.

Apăsă pe clanţă şi ea se deschise ca în basme. Ce să facă ? Să intre ? Să-şi facă simţită prezenţa ?

— E cineva acasă ?

Bineînţeles, nici un răspuns. Respiră, dar sudoarea îi năpădi pe loc încheieturile mîinilor. Transpira, el a căruia piele era răsfătată cu deodorante de dimineaţa pînă seara ; el, proaspăt în fiecare zi, imaculat. (Clătiţi cu apă rece sau caldă, după natura fibrei dumneavoastră sentimentale, apoi uscaţi fără să storceţi. Luaţi un produs antistatic, care fereşte de îngălbenire...)

O cămăruţă mansardată, cu perete înclinat, albă toată, doar o grindă se vedea, vopsită în portocaliu ; o feres-truică spărgea acoperişul ; se zărea pînă departe, spre Sacré-Coeur : ai fi zis o moscheie, a cărei albeaţă părea înviorată de soarele care străpunsese întru sfîrşit pătura groasă a norilor.

Frank se aştepta să găsească un bîrlog scîrnav, şi iată că descoperea o locuinţă curată, veselă, tinerească. Totul era frumos orînduit, cu grijă ; peste un covor de cocos natural, o saltea, acoperită de o ţesătură cafenie, aproape neagră, presărată cu perne : roz, galbenă, portocalie. Pe pereţi reproduceri după tablouri abstracte ; „culori tonice“, declară revistele specializate ; în privinţa iluminatului, un bulgăre japonez din hîrtie impermeabilă. Într-o nişă, un soi de divinitate orientală, apoi măsuţe joase lăcuite albastru, şterpelite fără îndoială de prin cafenele, cu tradiţionala poză a lui Che Guevara, „nu a mea“, își zicea Frank.

În prelungire, o altă încăpere, bucătăria cu instalaţie de apă şi duş. Nici un fel de vase lăsate vraiste, nici un fel de rămăşite, doar o tavă uriaşă de pămînt maroniu vîrfuită cu piersici, prune, portocale şi lămîi. Cîrpe de bucătărie curate, cu chipul Giocondei ; pe perete, o tablă şcolărească. Frank citi scrisul cu litere mari : *ceai*,

scotch, mîine dentist, de înapoiat Marcuse lui Stéphane, de scris lui C. la ora 8, de cumpărat urgent rezerve Bic...

Fără îndoială, C nu putea fi decît Christiane ; avea să-i scrie, potrivit înțelegerii.

Frank scrișnea din dinți. S-a isprăvit cu micul golan, al cărui birlog spera să-l cunoască, s-a isprăvit cu cerșetorul bronzat încheindu-și siesta pe un pat desfăcut. S-a isprăvit și cu imaginea unei Christiane claustrate, fumînd țigări toată ziua în așteptarea mușteriiilor. Gata cu chemările în ajutor, cu descinderile polițienești, cu raziile, cu actele de identitate falsificate, cu tot talmeș-balmeșul bun pentru romane de duzină, pline de poze grăitoare.

Locuința aceasta fericită îl făcea nefericit. Tare se mai simțea trist în fața propriei dezamăgiri, principal martor al unei fericiri fără cusur și nezdruincate.

Frank se înapoie în cameră. Hotărî să scotocească ; niște sertare, niște rafturi pline de cărți, cursuri multipliccate, o fostă cutie de compas, borcane cu nuci și alune, pietre ciudate, o serie întreagă de păsări din metal. Deschise și o mobilă alcătuită din corpuri ce se îmbinau unele într-altele, lîngă o masă înjghebată dintr-un oblon lat și două capre. Scrumierele erau curate, un coș de hîrtie din pai de orez împletit era gol și el, nici o pînză de păianjen, nici o pată pe tavan... Mîna i se plimba prin sertare, scotea de acolo cutii, personaje de plastic găsite prin pungile cu detergenți, ochelari de soare, un uriaș coupe-papier, o șopîrlă din cauciuc verde care îl tulbură prin asemănarea cu una vie (cînd o apucase, labele îi tremuraseră), scrisori, o grămadă de batiste, bucățele de peliculă și cîte și mai cîte...

Tocmai vroia să se oprească din scotocit, cînd trase spre el un album cu fotografii, ascuns sub un tricou. Frank îl deschise, dintr-un vechi obicei, și, deodată, văzu pe pagina întii, în format mare, un trup gol de femeie, neted, într-o scaldă de lumină și penumbră.

Se minună de sîinii mici, ce semănau puțin cu cei ai negreselor, de șoldurile a căror unduire chema dezmierdarea, de carnea foarte tînă, țîșnită din apă, se puteau chiar desluși cîteva picături scînteind pe trup, ceea ce îl făcea și mai ispititor. Poziția culcată a fetei, al cărui chip era ocrotit de umbră, dezvăluia o anume stîngăcie

în atitudine ; desigur, primise cu neplăcere să fie surprinsă de obiectivul aparatului.

Frank întorcea paginile cu încântare : trupul nu mai apărea în întregimea sa. Operatorul surprindea doar unele părți, ascunzîșurile cele mai voluptoase : rotundul unui genunchi lipit de curba unui sîn, o pulpă mistuindu-se într-o cenușă sură, o șanțuire, o gleznă, o șuviță de păr ocolind un ochi pe jumătate închis, un puf în prin plan, mîini deschise, cu degetele ușor îndoite, gura cu striățiile buzelor... Domnișoara era amănunțită în desfătătoare bucățele, precum un *puzzle* lăsat în neorînduală. Plăcerea sau dorința trebuie să fi născocit cutare unduire ori cutare strălucire ; un erotism voios.

La ultima pagină se ivi surpriza, trupul își reprimeea capul, iar capul acesta era al Christianei, fiica lui, în prihana nerușinării, oferită tuturor, caldă încă, supusă, aservită ori potrivnică. Christiane, fără de taine, în jocul acela ațîțător de umbră și lumină, de prim-plan, vaporos, ea însăși, ori numai redesenată de un creion-cărbune.

— Golanul !

Frank închise albumul păcatului, închise și ochii, se reculese, dar sub pleoape îi reapărea mereu-mereu neositul fotograf aplecîndu-se asupra ei, îndreptînd cutare poziție, trecîndu-i peste trup o mîină lenevoasă și încercată ; peste carnea din carnea lui. „Nu, asta se spune despre mame.“ Și fiica lui i se mișca în față, îi dădea ocol, se plimba prin încăpere, se dezbrăca, se tolănea pe faldurile unui saten, cu mîinile ascunzîndu-și încă sînii, pîntecele umbrît, învăluririle cîrnii, grăuntele pielii, chemarea...

Iar trupul acesta pe care nu-l cunoștea, care se metamorfozase fără știrea lui, a cărui jilăveală și fragilitate le descoperea acum, într-un cuvînt, cum i-ar fi putut ascunde oare trupul acesta nerușinat ispititoarea goliciune, dacă nu prin acele cîteva duzini de scrisori pe care ea i le trimisese, subțire și rece veșmînt, lipsit de simțire, scrisori în care cuvintele nu erau șoptite în găoacea urechii ?

Cînd el îi scria : „draga mea“, oare pentru cine o făcea ? Pentru o nălucă necoaptă și lunecătoare, pentru o fată distrată care, de cum termina de citit scrisoarea, se și întorcea, desigur, la caietele ei, pînă ce avea să

vină clipa răsucirilor în pat... Iar cînd îi trimitea sărutări din vîrful peniței, oare le primea? Pe obraji? Pe frunte?

Atunci, mîndria îi învinse furia; se moleși, începu să viseze cu ochii deschiși la povestea aceasta intimă a Christianei, al cărei trup necuviincios îl sfida în propria-i senzualitate.

Se gîdea din nou la fiica lui decupată în cartonașe, la acest dulce și duios joc de răbdare ale cărui piese i se orînduiau în minte; dar roși, căci imaginea nu mai păstra pudoarea cuvenită.

Era tată, da, dar cum să rămii nesimțitor în fața acestui produs ales, rafinat? „Și apoi, la început, nici nu știam cine e“. Odrasla nu mai urma în amintirea lui pragurile menite a impune cu limpezime o adolescență trăită lin, în familie; ci sosea pe neașteptate, deschidea ușa, se arăta goală, și toate astea în doar cîteva ceasuri... Drumul șovăielnic al unei ființe, îmbolnăvirile și muștrările, lacrimile și boacănele, tot inventarul acesta de zi cu zi nu existase niciodată.

Ca o bucată de zid care se prăvale și dezvăluie statuia ascunsă ochilor de milenii...

Imaginea se șterse, mînia se înnoi de la sine, furtunică, de neînfrînt.

I se luase fiica pe care o păstra într-un afund de provincie pentru zile mai bune. I se răpise taina, era ca toate celelalte, sensibilă la cel mai mic impuls, gata să mintă pentru a se dăruii primului venit care ar fi vrăjit-o și i-ar fi strunit nesăbuița. O fată pîndind în beznă, așteptînd pasul de necrezut care ar voi să vină spre ea.

Prin urmare avea tot dreptul să fie patern pînă la capăt și încă într-un asemenea fel. Vilva iscată în jurul divorțului său nu putea să ducă decît la amuțirea gingașei complicități pe care ar fi întreținut-o cu fiica lui, ori el trebuia să o ferească de o pasiune conjugală care avea să sfîrșească la tribunal, cînd împăcarea ia chipul unui judecător istovit.

„Aveam dreptate cînd voiam să o smulg vîltorii căsnicieii, să o fac să plutească pe ape mai domoale, de parte de scandaluri, de scrisori anonime, de cuvinte cu

două tîlcuri, de uși trîntite, încredințînd-o acelei case de la țară a groaznicei mătuși, unde putea să se asculte trăind, unde putea găsi un cămin părelnic, mult răsfățat de anotimpuri etc...”

Frank își plîngea de milă, ca întotdeauna; era cel mai bun mijloc de a șterge orice urmă de caricatură. „Dar, bineînțeles, ar fi însemnat să fiu un egoist dacă aș fi păstrat-o lîngă mine, dîndu-i drept guvernantă o fată bătrînă, care s-ar fi jucat cu ea ca și cu o păpușă... Și apoi, aveam treizeci și doi de ani. Cum ar fi putut ea să crească în fumul țigărilor și în agitația plecărilor mele de acasă, să adoarmă în zărva neîntreruptă a oamenilor mari și să-și sfîrșească desertul după plecarea musafirilor? Mai sănătoasă era, pentru draga mea Christiane, îndepărtarea decît nesomnul.”

Frank luă iarăși albumul, trebuia să ducă cu sine dovada acelei supunerii, să se facă stăpîn pe respingătoarele imagini, să acționeze ca un adevărat cap de familie, al unei familii dezbinată, ce-i drept, dar pe care voia să o reînchege neapărat. „Cu Charlotte, soția mea, cu Lucienne; cred că Béa este nașa Christianei, îi voi înștiința pe verii din nord, voi strînge un consiliu de familie în timpul unui *week-end*, vom lua măsurile cele mai potrivite. Fiecare își va spune părerea, apoi ne vom despărți, încredințați că simburele nu va fi sfărîmat, că va rodi în inimi. Da, să luăm hotărîri; comanda urgentă; ținerea la distanță a lui Ricou, a tînărului care își îngăduie să abată de la calea cea bună simțămintele unei fete; dragostea de tată este asemenea unui foc mocnit, se poate reaprinde...”

Propria lui dirzenie îl încînta; ca și zornica-i remușcare. Așa sintem noi în familie, știm să biruim loviturile prea aspre.

Coborî scara ca un hoț, fără să închidă ușa. Voia să-i dea de gîndit lui Ricou. În curte, nimeni. Se strecură prin poarta mare, începu să alerge, să o ia dintr-o dată pe altă stradă; își complica drumurile, de parcă ar fi fost urmărit; sub braț, albumul cu fotografii: documentele „strict secrete” asupra fiicei sale Christiane.

„Plec spre Biarritz, cu trenul de noapte, neîntîrziat.”

compartimentul său de o persoană; ținea în mână o valiză nouă-nouță, anume cumpărată să ia cu sine albumul, pijamaua vișinie nescoasă încă din învelișul ei de celofan și purtînd eticheta: „REINALUX-bumbac“, un aparat de ras ieftin, cu baterie, și caramele *Dupont d'Isigny*, luate de la un automat. Era sărac și lipsit de toate, iar modestia nu-i ședea rău deloc după aventura pariziană din strada Petits-Augustins, 34 bis. Nici nu-i trecuse măcar prin cap să se întoarcă acasă, acolo unde își primea, în sfîntenia sfinților, galantele cuceriri. În locuința aceasta — decorată de un artist italian puțin cam miop, căci se simțea o anume șovăială în nuntirea culorilor și a formelor — dezmiarda el divorțatele, văduvele numite în cîte un testament, fetele-mame, chelnerițele de bar. Iar ele picau în blănuri înainte de a pica de somn. Frank cultiva dezmațul nepătimaș. „*Love is love*“, își repeța el. Discreție asigurată, un sărut drept răspuns, drept plăcere pe timp măsurat; o ședință de inițiere gratuită vă este oferită spre a testa temeiurile și aptitudinile dumneavoastră etc...

Și iată că astfel lua cu sine prada, se lua și pe el într-o fugară exaltare, dimpreună cu stăruitorul parfum de bețigase tămîietoare, de felurite ape de toaletă și *after shave*. Iubea femeia cînd o descoperea goală sub haina de vizon pe care o împrumuta pentru împrejurarea dată, însă nu scrijelise niciodată pereții cafenelelor sau ai restaurantelor. Da, adesea se arăta grosolan, jignitor. Lua trupurile, de parcă nu ar fi avut anume tabieturi, întocmai ca un camionagiu, care tăbară asupra călătoarei în cabina-i mult prea strîmtă. Mondenitatea lui nu mergea pînă la spasm. Obîrșia burgundă și podgoreană îl urmărea în plină dragoste și-i făcea un chip de apoplectic. Rafinamentul venea după aceea, odată cu pateul de gîscă, cu crevetele mauritaniene și cu tarta de lămîie: ca melomanul care s-ar pomeni furat de vraja neașteptată a unui uruit de aspirator.

Frank nu se dezbracă, își lăsă pijamaua în valiză. Comandă whisky stewardului de la wagon-lit și bău cu nesaț. *E pericolosa sporgersi* pe album, bătrîne Frank!

Avea un singur gînd, să se întoarcă la casa lui cea adevărată, făcută anume pentru el, care amintea, în

fiece lucru, în fiecă lumină măiestrit rostuită, nelipsita-i prezență ; avea să poată vedea de el însuși, să-i încînte pe ceilalți, să facă din clipele lui de singurătate clipe nemaiîntîlnite, spre a-și spori încrederea în sufletul și în inteligența sa. Iar acolo, în chiar inima acelor încăperi care purtau pecetea înviferărilor sale și a sfintei îngroziri de singurătate, să o regăsească *neapărat* pe Christiane. Numai de n-ar fi șters-o !

Din fericire, zorile se revărsară devreme, peste ultimele rămășițe ale pădurii landeze : iarba-neagră, de culoarea vinului rubiniu, înflorea. Coborî geamul și trase în piept aerul acela aromind a rășină puțin arsă. O oră încă, și gata, din nou acasă ; tunelul care iese din gara Bayonne, glasul cîntat al megafonului, continuarea istoriei începute, explicațiile, poate rugămințile... Și ce dacă avea să izbucnească în plîns Christiane ; hohotirile ei i s-ar părea vrednice de emoție, lacrimile unei fete care se apără prost, atacă, evită. Așadar, fără luptă, fără cuvinte care să întreacă măsura ; să-și păstreze calmul, să o facă să simtă cît de sensibil, deci de mărinimos ar putea fi dacă i-ar dezvălui sărăcia mijloacelor ei de apărare, a patimii sale, să o *încînte*, mai cu seamă, astfel încît să se descotorosească de primul giuvaer, de prima petrecere oferită în cinstea ei — dar mai era Ricou, iar el lipsea, deci cu neputință de prins, la pîndă în ochii Christianei. „Voi pleca cu Christiane în Finlanda, țara cu 10 000 de lacuri ; pe urmă oi mai vedea.“

Trenul se și oprise în gara Bayonne, cea cu gingașe boltiri de sticlă. Încă de la porțița de ieșire te întîmpinau pitorescul celor dintii arcade, mirosul de șuncă prăjită, cele două riuri grăbite să se logodească spre a face împreună călătoria pînă la estuar, linia lenevoasă a munților, șoseaua dreaptă, îndărătul căreia se conturau meterezele, turnurile încastrate în case, panorama aceasta a unui oraș zgomotos și toropit din pricina arșiței, același aer înăbușitor ca la Paris, dar plin de zumzet aici din pricina fluieratului lăstunilor, a flecărelilor de pe la colțuri de stradă, a turiștilor care se rătăcesc din plăcere... Sălbaticile serbări ale orașului Bayonne se încheiaseră, ca și *toro de fuego*¹, cu soare strălucitor.

¹ Foc de artificii în formă de taur.

După cotitură, casa. Frank nu se mai grăbea tot atât de tare să ajungă la bolta cu frunziș amorțit, de un verde uscat.

Bătrîna Elise îi ieși în întîmpinare, șonticăind ușor ; purta papuci prea mari, din obișnuință ; se arătă oarecum mirată de grabnica întoarcere a stăpînului.

— Dar nici n-ați avut timp să ajungeți la Paris...

Fără să-i dea bună ziua, Frank se îndreptă spre terasă.

— Christiane ?

— Domnișoara doarme.

Frank se simți ușurat : Christiane nu rezistase ispititoarei moliciuni a patului.

— Niște viespi și-au făcut cuib sub acoperiș, chiar lîngă fereastra ei.

— Am eu grijă. Și, nu cumva s-o trezești.

— Dar nu există leac împotriva viespilor aciuite sub țiglă.

— Mai tîrziu, Elise.

— Aseară a plîns.

— De ce ?

— A primit un telefon. Auzeam : „Ba nu, n-a fost el, îți spun eu, n-a fost el...” Și tot așa...

Fără îndoială, neisprăvitul acela de Ricou nu-i dădea pace. Oare descoperise furtul ?

— Și mai zicea : „De ce lași totul deschis, crezi că și ceilalți sînt ca tine ? Am eu grijă de asta, cum să nu, am eu grijă...” Nu se înțelegea mai nimic...

Frank făcu o baie prelungită, se simțea mai slab ca de obicei ; îngroșarea trupului împlinit de vîrstă, de nopțile pierdute și de sila oricărui efort fizic, dispărea în apa albăstrită și spumoasă. Tristețea, dimpreună cu mînia, subția cutele ivite pe la șolduri și-i croia o pulpă de înotător de mare adîncime. Și apoi umbletul acela îndelungat prin Paris, care îl dăruise cu o dulce istovire. „Trebuie să fac marșuri în fiecare dimineață, volanul ăsta te chircește...”

Îi plăcea cum arăta baia — luciul mozaicului, flacoanele, robinetele luxoase (capete de animale fantastice, din alamă), pardoseala albă cu încrustații de buline din metal aurit, aplicile cu patru brațe, lampa de la oglindă din aluminiu anodizat cu glob transparent mobil (baia trebuie să fie pentru dumneavoastră un loc de destindere

și rafinament. Luxul mai este și o chestiune de culoare. Baia, o încăpere de sine stătătoare etc...). Frank își plecase urechea la glasul de sirenă al concesionarilor : inimitabilul îl ispitea.

I se părea că redevine copil, că se întoarce la anii în care mama îl țesăla într-o cadă mare de zinc, îl înfășura într-un halat greu de baie, care mai păstra mirosul sării de pe plajă.

De îndată ce piciorul îi călcă din nou pe pardoseală, grijiile — tulburi încă — îl potopiră odată cu primul țîrîit al telefonului. Nu-i plăcea să răspundă, așa ud, cu apa șiroindu-i pe ceafă. Maniac cum era, se ștergea ore în șir : picioarele, subsuorile îi dădeau de lucru, nu glumă...

— Alo, da, eu sînt. A, tu ești, drăguța mea Béa. M-am întors. Da, groaznic, mai groaznic decît mi-aș fi închipuit. Nu, nu afacerile, familia. Da, Christiane... Spune și tu : trăia în concubinaj cu un băiat. Nu rîde. A, din pricina cuvîntului concubinaj ? Nu am altul care să descrie o situație atît de jalnică. Dar pun eu ordine în toate, cu ajutorul tău. Draga mea Béa, nu-ți dai seama... La douăzeci de ani, dragostea te molipsește, la patruzeci te sleiește, așa e cum îți spun. Nu, nu zic că ar fi mai cumplit decît o epidemie, înțelege-mă bine : TREBUIE SĂ SALVĂM O NAUFRAGIATĂ...

Și, dintr-o dată, sclipirea genială, ideea neașteptată și capitală, evrica !

— Unde-i nevastă-mea ? Charlotte, ce naiba... Aici ? La tine ? Te îmbrățișez, îți sărut mîinile, picioarele, părul, îți dăruiesc o rochie de la Cardin, nu, nu sold... Ești prietena cea mai sensibilă, cea mai nemaipomenită din cîte cunosc, cea mai, cea mai grozavă... Da, vreau să mă întîlnesc cu nevasta, mă rog, ca să-ți fac plăcere, cu fosta-mi nevastă. Dă-mi-o la telefon. Nu-i acolo ? Dar unde-i ? Neschimbată. Nu poate sta locului. Spune-i că am nevoie de ea... Ba nu. Spune-i că e urgent. Spune-i că asta m-a îmbolnăvit, explică-i cu tot tactul convenit, cu tactul tău... Spune-i că e în joc viitorul fiicei sale. Bine, dacă e prea gingașă treaba, îi scriu cîteva rînduri pe care ți le aduc îndată, i le dai cînd s-o întoarce ; mă bizui pe tine, draga mea, mă simt iarăși vesel, da, o scrisoare

drăguță, pe urmă un telefon patetic, de acord, da, de acord, draga mea Béa. Ia te uită, ce nostim, tu ești draga mea B.A., cum spun cercetașii, adios, carissima...

Uitase să mai vorbească de Elyane.

FRANK ÎȘI VIRISE ÎN CAP O IDEE.

Nu te joci așa de lesne cu un cămin, fie și destrămat, cu sentimentele (se minuna de neprihana lor), cu trecutul (uși ferestruite, pe care colbul și intemperiiile le pîn-găriseră).

Căci Ricou, faimosul Ricou îi pătrundea în viață cu pas neauzit, asemenea unui borfaș care își îndreaptă lampa de buzunar spre fața unui om adormit.

În timp ce suia scările ce duceau spre camera Christianei, avea impresia că, deși încerca un necaz, e fericit că nu are nici un amestec; urcă în pas cuminte; bătu la ușă.

Christiane nu răspunse. O auzea, totuși, mișcându-se și chiar bombănind. Niște lucruri căzură pe podea, un pahar se sparse. Atunci intră fără să mai ceară voie.

În genunchi, Christiane aduna cioburile unui vas japonez oferit la căsătoria lui Frank, de o verișoară scă-pătată; un vas cărămiziu și albastru de Prusia, stropit cu aur. Pe pat, două geamantane deschise, vîrfuite cu rufărie și haine, de iarnă mai ales.

— Pleci cînd eu tocmai mă-ntorc.

Christiane nu-și înălță privirile.

— Ajută-mă!

— La ce?

— Să adun cioburile.

Frank se așeză și el în genunchi: gîtul vasului se rostogolise sub un scrin.

— Iartă-mă pentru vas.

Pentru ce distrusese Christiane rînduiala din camera cu cretoane de culori șterse, cu mobilă din lemn de lămii, cu bibelouri naive? Doar nu era odaia unei moarte.

— Vezi, plec.

— Ușor de zis.

— Nu mă poți împiedica.

— La nouăsprezece ani pot.

— Nu, douăzeci. De ieri.

„Este adevărat, s-a născut la sfîrșitul lunii august, în zăpușeala unei clinici; a venit pe lume noaptea, fără necazuri, fără veste. Abia avusese timp doctorul să-și îmbrace halatul peste smoking-ul alb. Am apărut și eu în zori, neras, încă obosit după o cină tîrzie și nesfîrșită. Prea-micuța Christiane dormea, sătulă.“

Stînjenit peste măsură, îi zărise mutrișoara ca o cană de lapte rece.

Dimineata aceea s-a dovedit lină, fără necazuri. Stătea lîngă Charlotte, vlăguită, spectator mut al unei suferințe și al unei bucurii care îi scăpau. Charlotte îi zîmbea, infirmierele de asemenea și nicicînd nu băgase de seamă cît de viu era zîmbetul soției sale lipsită de orice machiaj; o față cu tot firescul ei, buze striate, mai mici, dar de o croială suplă, de un trandafiriu tainic. Înduioșătoare ceasuri, asemenea celor din vremea primei lor întîlniri; nu vorbea, dar el îi înțelegea arșița din ochi, poziția trupului, brațele-i cumînți întinse de-a lungul acestuia, părul pieptănat stîngaci de o infirmieră...

— Christiane, nu săvîrși ireparabilul !

Frank nu știa să folosească limbajul unui tată. Se pomenea rostind fraze de a căror grandilocvență și afectare își dădea seama pe loc. Urmă :

— Doar ești fetița mea.

Christiane își rînduia cu dichis rufăria; s-ar fi zis că se înfrînează în timp ce se tot ducea și venea de la un sertar la șifonier, de la o valiză la baie, spre a-și lua ultimele lucruri de toaletă; purta brățara din argint vechi, adusă de el dintr-o plimbare în Africa.

— Nu-mi faci tu una ca asta, Christiane.

Încet-încet intra pe făgaș. Atunci, Christiane se opri din acel du-te-vino; își privi cu indulgență tatăl, ceea ce lui Frank îi dispăcu.

— Nu te amesteca în treburile mele.

Frank nu se mai putut stăpîni.

— Și albumul ?

— Ce album ?

— Fotografiile în care ești goală.

— A, dumneata erai...

— Eu, ce ?

— Ai intrat în casă, ai scotocit.

— Aveam tot dreptul să știu.

— Să știi ce ?

— Să știu. Atît, și nimic mai mult.

După un răstimp de tăcere, Christiane îl înfruntă :

— Nu sînt de vînzare fotografiile, cel puțin, nu încă.

Îți mai spun o dată, nu te amesteca în treburile noastre.

— Am tot dreptul. Și maică-ta la fel.

Fata ridică din umeri.

— Tată...

Rostise cuvîntul cu șovăială.

— Nu uita că ne iubim.

— L-am văzut pe Ricou al tău. A venit la mine, la birou.

— Bine, și ?

— Nu mi-a mai fost dat să îndur asemenea neobrăzare. De nimic nu-i pasă.

— Richard, inimă de bizon... Și mie, și lui ne plac westernele.

Frank fu uimit de blîndețea și duioșia cu care fata rostise prenumele adevărat.

— Este un om sincer. Și apoi nu se gîndește la mai multe lucruri odată, de aceea mă și simt bine cu el. Cînd zice : mi-e foame, e adevărat...

Cum să răspundă calmului Christianei ? Ce să-i aducă drept temei ? Cum să o hotărască să lase totul, să rămînă ?

— Christiane, trebuie să-ți vorbesc.

— Păi asta și faci.

— Serios însă.

În timp ce continua să-și adune lucrurile, fata se ridică dintr-o dată pe vîrfuri și luă de pe o poliță înaltă o păpușică și o cutie metalică, desigur comori ale unor timpuri duse.

— Unde ai pus suportul pentru note muzicale de la bunica ?

— Christiane !

— Da...

— Nu mă ascuți.

Apoi, după o tăcere prelungită :

— Mai rămîi doar opt zile.

— Nu.

— O săptămînă.

Înfruntîndu-și emoția, Frank rosti cu viclenie :

— Trebuie să mă obișnuiesc cu ideea plecării tale.

— Dar pînă acum ?

— Pînă acum ? Puteai veni aici ori de cîte ori voiai.

Christiane își privi tatăl în lumina ochilor ; răceala ei îl făcuse să pălească.

— Iar cînd veneai să mă iei de la gară, primele tale cuvinte erau : Cît stai ?

Atunci se petrecu un lucru neașteptat. Christiane se prăbuși într-un fotoliu și, ascunzîndu-și fața în palme, începu să plîngă în hohote.

— Copila mea...

Îl dădu deoparte, cu gest brutal.

— Lasă-mă !

Frank fusese luat pe nepregătite ; lacrimile îl descumpăniră ; ca și ploaia pe capota deschisă a mașinii sale sau ca grohotișul stîncii sub greutatea pasului. Orice amenințare (chiar și un hohot de plîns înseamnă așa ceva) îi dădea sentimentul propriei sale nesiguranțe și al neputinței. Îi plăcea să prevadă incidentele tehnice, să-și dea replica în privința cine știe cărei patimi, fără să o împărtășească, să iasă, adică, *basma curată*. Iar aici, în fața fiicei sale, cu părul răvășit, cu palmele acoperindu-și ochii, simțea smintita nevoie de a triumfa, spre a nu înțelege ce anume nu mergea. Puse cu gingășie o mîna pe părul Christianei, să o liniștească ; sfîrșeala oricui îl înspăimînta.

— Haide, haide, nu-i nimic, sînt lîngă tine.

Cu glas scăzut și tremurat, ea îi răspunse :

— Pleacă.

— Dar...

— Sînt obosită.

— Vrei să-ți desfac geamantanele ? Vom mai vedea pe urmă...

Nici un răspuns din partea Christianei, cufundată în durerea ei și parcă uluită de tot ceea ce i se întîmpla.

— Mă duc la mine în birou ; o să-i atrag Elisei atenția să răspundă tuturor că nu sîntem acasă... Vrei să bei ceva, un gin-tonic, un suc de fructe ?

Cu spatele spre ușă, Frank nu îndrăznea să-i treacă pragul. Scena se asemăna cu o jalnică ruptură sentimentală. O revăzu cu ochii minții pe Elyane, prăbușirea ei în iarbă... „Aceeși tristețe în toate“, își spuse Frank. Nimic nu lipsea : geamantanele, neorînduiala, smiorcăie-

lile, lipsa batistei, netemeinicia cuvintelor rostite și neauzite. Dar ruptură cu cine ? Și pentru ce ?

Își dădea seama că trebuia să rămână cumpătat în conflictul acesta în care nu juca decît un rol secundar, episodic : principalul interesat lipsea. Oare ce făcea el la Paris în clipa aceea ? De-aș putea să-l strivesc... Frumos cadavru sub mașina mea ! Gîndul acesta îi stăvili închipuirea, din teama de a nu atrage cumva mînia zeilor sau a lui Dumnezeu asupra propriei dorinți. Lasă-i viața, Stăpîne, dar fără ea ! Oare avea să telefoneze din nou, să se supere, să intre în casa aceea și să i-o ceară înapoi pe Christiane ?

Frank cugeta la ceea ce ar fi putut să-i fie mai prielnic. Dar dacă, după despărțire, erau și mai îndrăgostiți ? O iubire din belșug umezită de lacrimi cîștigă în prospețime și culoare. Totul în comportarea Christianei i se părea ciudat. Nu avea îndrăzneala să creadă că plîngea pentru el, tatăl ei, și nu din cauza lui, a celuiilalt.

Întră în biroul său și se apucă să scrie Charlottei. Un telefon ar fi părut mai puțin serios. Nu tratezi sentimente nelimpezi rezumîndu-le ; pentru a le exprima, trebuie cuvinte scrise, șterse, o ciornă și chiar o copie...

„Charlotte,

Sînt răvășit. Pentru prima oară Christiane are nevoie de noi. Singur nu o pot ajuta fără s-o rănesc. Are nevoie de o mamă. Ce pot face decît să tac ori să mă înfurii în fața felului ei scandalos de a trăi, de a iubi, de a fi copilul nostru pierdut, pe care amîndoi trebuie să-l regăsim“...

...Ce scrisoare spinoasă ; își pleca fruntea în fața neînduplecatei Charlotte care, de doisprezece ani și mai bine, se străduia să-i răsară în cale spre a-l întîlni în momente nepotrivite, spre a-i arăta confidenții ori amanții, sfîdîndu-l prin schimbătoarele ei purtări și chipu-i nepieritor. De aceea se și remăritase, pentru a-l întărita mai mult, pe neașteptate, în lumea aceasta ferecată și lesne de sfărîmat, în care zilele se urmează și se aseamănă toate.

Ea dispărea, călătorea în grup prin ținuturile mult căutate, îi trimitea ilustrate și un dar de Anul nou, somptuos, urît, de nefolosit : un serviciu de fumat, copii după pictori clasici, portofele prea mari, vin muscat de

care îi era silă... Nu-l pierdea din ochi. De două ori, pe timpul verii, venea să-și sărute fiica lăsată în provincie (și să o certe pentru te miri ce), să lege noi prietenii, grijulie cu venirile-i trecătoare, efemeră... Se povestea chiar că s-ar fi retras într-o mănăstire unde Dumnezeu diriguia o psihiatrie tainică și nezăgăzuită (prea-rodnicul în tâlcuri și purtătorul semnului într-o lertare), dar astea nu puteau fi decît clevetiri.

„Nu te-ai săturat de despărțirea noastră ? Avem poftă care nu ne mai sînt pe măsură, ca și întîlnirile, și cer-turile noastre fără rost, ca și scrisorile tale recomandate...”

Și pe urmă cuvintele nu-i mai veneau. Restul trebuia doar șoptit, numai că într-o scrisoare nu poate exista tăcere, ea își urmează firul pînă la capăt. De multă vreme nu mai ticluise Frank asemenea răvaș. Simțămintele, nervii, pornirile sale de ură treceau prin telefon ; aveai măcar puțința să-ți iei înapoi cuvîntul rostit în plus, cu-vîntul nefericit, să înfrunți sau să retezi.

Un telefon ar fi mai nîmerit — tonul înseamnă destul, iar emoția împlinește restul. Charlotte îi apărea dintr-o dată săritoare, sensibilă. La mijloc au fost doar neînțelegeri, greșeli, încurcături. Eram făcuți unul pentru altul, dar ea nu m-a ascultat ; ești îndărătnic la orice povață, cînd abia ai pășit în maturitate și cînd încă te mai tul-bură un gust lăsat de adolescență : m-a cucerit, nu m-a ispitit.

Astăzi, în penumbra vîrstei și în situația încîlcită, aproape de nedezlegat, în care se zbătea, Frank nu mai avea de ales ; pînă și ideile cele mai năstrușnice devin la urma urmei înțelepte și sînt primite cu bucurie, dacă par să aducă o rezolvare grabnică. Iar apropierea aceasta neașteptată de fosta lui soție îi dădea sentimentul că era, în cutezanța sa, de o desăvîrșită măreție sufletească față de Charlotte și de un neînchipuit folos pentru fiică.

Frank scrisese, ștersese, o luase de la început ; zece ciorne de scrisoare, poate și mai bine. Greșise vrînd să-i scrie pe un carnețel de format mic, „velină evul-mediu“ ; asta i-ar fi îngăduit, credea el, să nu se întindă prea mult asupra dramei, dată fiind hîrtia prea mică ; adoptase, totodată, un scris tremurat. Nimic mai anevoios decît să scrii pe genunchi, într-un carnețel de soiul acesta.

Mina nu mai are sprijin, când stiloul ajunge în josul paginii.

Mai mult mi-ar plăcea să pregătesc o scrisoare-contract pentru o societate de tip Japonia-Monaco, cu toate subtilitățile juridice ale unei coproducții, decât să-mi analizez simțămintele paterne, așa, în fuga mare. „E grabă“, își repeta el. Nu mai avea timp să stea pe gânduri, nici să se simtă jignit. Mai bine e să te îneci în grup, strigătele pot fi auzite de departe, și apoi cât de ispititoare este bunătatea când îmbină utilul cu neplăcutul.

„Trebuie să te văd, Charlotte...“ Grozavă idee că nu s-a apucat să scrie : „Trebuie să te revăd...“

Carnetul zăcea pe podea, cu foile împrăștiate, în timp ce Frank forma numărul de telefon. Firul era liber. Surprinsă, Béa răspunse cu inima ușurată :

- E aici, s-a întors, dragă Frank, uite, ți-o dau.
- Știe ?
- Da. Ți închipui că n-am putut răbda...
- O scrisoare ar fi fost mult prea protocolar.
- ...Și apoi, mai lesne îți mînuiești glasul decât stiloul.
- Mi-e teamă, Béa...
- Poftim, ți-o dau.

Urmă o tăcere prelungită ; Frank auzea în aparat respirația ușor grăbită a Charlottei. Cine avea să înceapă ? El.

...Nu putem, în împrejurările de acum, să mai trăgănăm, da, am spus să trăgănăm. Nu, prin telefon e cu neputință, Charlotte, situația impune o întrevvedere, da, dacă vrei. De ce să nu mergem în saloanele cofetăriei Miremont ? Ne-am putea simți ca la frumoasa Otero. Nu, nu glumesc, dar totu-i verde, cu oglinzi și amorași auriți ; am putea sta de vorbă, ca și când nu am avea nimic a ne spune... Ai memoria locurilor. Nu, nu acolo te-am făcut să plîngi întâia oară, din pricina madlenelor nu prea proaspete (Frank zîmbește). Iartă-mă. Tu nu plîngeai niciodată în lume, după cîte îmi amintesc... Atunci, la Royalty, ceva basco-englez. Ca să ajungi la toaletă, trebuie să treci prin fața casei ; locul cel mai răcoros. Da, la bar. Prima sală este pentru bătrîni cu cămăși din *tussor*, fluturîndu-le pe trup. Și apoi barul pare mai puțin „categoria turist“. Nu, nu la Play-Boy... Imposibil. Dimineața ușile sînt închise. Bine, de acord

cu Royalty și cu muzica-i dulce. La unsprezece precis, am spus precis; dacă preferi, unsprezece fix. Vino așa cum ești... Știu că tot frumoasă ai rămas, chiar când ești luată pe nepregătite, scumpă, scumpă Charlotte...

„Ce prenume neghiob, sună a nume de desert, parcă ți se umple gura de marmeladă“, își spuse Frank prea puțin obișnuit cu patetismul regăsirilor și cu jocul discret al înfruntărilor acestora.

Pusese receptorul în furcă, își ștersese fruntea și miinile cu bucățica de mătase bleumarin ce țîșnea în corolă din buzunarul cel mic al *blazerului*.

„...Iar Lotte ar suna cam germanic, așa că o să-i zic, prostește, «drăguță» ; un cuvînt fără consecințe.“

Frank se simțea obosit, dar ușurat, mulțumită acestei inițiative ce reînvia o veche emoție ale cărei efecte le molcomea golind un pahar întreg de scotch, el, omul șampaniei rosé, în orice anotimp, și al Beaujolais-ului țărănesc de toamnă.

Din fericire, rămînea un mîncău și în ale memoriei, și în plin prînz : digestia se săvîrșea ușor, fără tulburări gastrice. Zilnicele exerciții yoga îi îngăduiau să rămînă cu capul și stomacul gol ; bineînțeles un yoga de salon, domesticit de un maestru din Occident, pe nume Alexandru ; halatul său cel negru i-l desenase Balmain, iar traista de cerșetor, Hermès. I se dădea ascultare, iar glasul lui bolovănos făcea minuni : „Atenție ! Un exercițiu yoga prost executat poate să vă ducă la o îngrășare întru nimic divină precum a lui Buddha“. Și rîdea în barba-i tăiată după obiceiul hindușilor, dar plăcut mirositoare. Într-o seară de gală prea cucernicul bărbat fusese huiduit la Casa de Ajutor, și alungat de pe scenă ; îi preferaseră o formație de muzică pop : „Terrific Kyoto Boys“.

În dimineța aceea nu-i ardea să aibă suflet oriental. Golit de puteri, dar nu și de simțire. Și se lăsă în voia gîndurilor.

„...Am putea pleca pe urmă în Spania, fără bagaje, fără genți, cu mîinile libere ca pentru o excursie : Charlotte, Christiane și cu mine. O croazieră, așa, în fugă.

Tare i-ar fi pe gust Charlottei escapada asta, o cunosc eu, își pierde vîrsta cînd surpriza îi place ; întine-rește pe loc în clipele de mare bucurie, cînd acestea

izvorăsc dintr-un temei serios : nesocotința celui mai puternic este întotdeauna cea mai bună.

În ce o privește pe Christiane, nici n-ar băga de seamă că a fost răpită. Aș duce pe toată lumea spre promontoriul de la Santillana del Mar, pierdut într-un sat care miroase a lână nespălată, a baligă frământată în picioare, a ulei cu iz puternic, nerafinat, de bucătărie.

Fiecare ar sta uimit în fața nobleței caselor cu blazon, în fața demnității boarilor, a artei romane, a ceremoniilor religioase ; ar mânca cu toții pere verzi, năut, și s-ar duce devreme la culcare.

Ricou ar redeveni studentul care face auto stop pe marginea vieții și se lasă răpit de alte iubiri, mai optimiste. Lui Ricou îi place, pesemne, să nu fie iubit cu cerbicie, să fugă de mâinile fierbinți ale unei patimi, pentru a gusta din bucuriile simple ale plăcerii «prin liberă cufundare».

În ce mă privește, aș deveni atent cu tovarășele mele de călătorie. Am întâlni poate, pe undeva, cine știe ce serbare cîmpenească, dansatori noptatici, spanioli. cu mâini arămii.

Să nu uit aparatul de filmat, filmele „Leica“, ochelarii de soare, perechea de schimb, halatele de baie care, seara, ar sluji drept halate de casă, pălăriile de pai ocrotitoare împotriva luminii din sud. Am savura piersici «paraguayos», cu fața aplecată spre pământ, fiindcă sînt prea zemoase. Ce nebunește am mai rîde, apoi caraghioasa încruntare din sprîncene a Charlottei la prima pată pe rochie... Parcă o și aud : «Ce idee să mănînci fructe pe stradă !»

Iar zilele ar curge, și cu ele amintirile ; ne-am afunda în inima țării, ne-am încrucișa cu convoaiele de țigani și de țărani îmbrăcați în straie moi și am dormi prin hoteluri cu ferestre ce dau spre curtea de păsări, ferestre cu arcade gotice în loc de confort sanitar... apoi, deodată, ne-am întreba : «Ce zi e astăzi ?»

Uitarea ar avea gust de pepene verde înfulecat cu poftă ; uitarea sau remușcarea... Dar cum să dai drumul friielor, fără să le slăbești ? Aici este întrebarea.“

Visarea se spulberă iute. „Și eu care nu visez nicio dată, își spunea Frank, în afară de iubire și de *Idylle High-Life*...”

Își schimbă costumul, alege unul mai închis la culoare, cu înfățișare mai severă, dar ușor demodat. O cravată în dungi i se păru a fi potrivită pentru împrejurare. Apoi se întoarce în camera Christianei ; nu mai era acolo.

— Elise, unde e domnișoara Christiane ?

— Nu știu.

— A plecat ?

— Nu cred.

— Ai văzut-o ieșind ? Da sau nu ?

— N-am băgat de seamă.

Furios, Frank se răsti la ea din capul scării :

— Va să zică aici poate intra și ieși oricine, ca la moară ?

— Domnișoara Christiane nu mai este un copil...

— Ba da.

Bineînțeles, o ștersese ; nu avusese poftă pușlamaua să-și zvînte lacrimile pe o plajă, înainte de baie, alături de tăticuțul ei ! Cea mai sigură ascunzătoare o reprezintă strada, mulțimea, bistroul, un magazin mare... sau o gară. Și ea pleca tot cu mâinile goale, ca pentru o excursie.

Frank turba, așa cum i se întâmpla și în afaceri. De ce plecase de lângă ea ? Poate că o pornise spre poșta mare, ori spre vreo cafenea, ca să-i telefoneze lui Ricou : aici, pereții au urechi, iar ea avea nevoie de anonimatul unei cabine de sticlă mirosind a carte veche de telefon.

Geamantanele zăceau pe pat, goale pe jumătate.

— La dracu, am uitat să încui albumul undeva.

DIMINEAȚA ÎNFLOREA : STRĂZI

În delăsare, trecători cu aer prea-năntat, circulație forfotită ; mirosea de pe-acum a prăjeală, a cocărie abia scoasă din cuptor ; în piața Clemenceau, covrigi la solduri. Frank avea nevoie să sosească fără grabă la întâlnire. Preamultul acesta de omenire, efemeră și zgomoasă, nu-și făcea de cap decît pe timpul săptămînilor de vară, apoi totul avea să se pustiască odată cu desprinderea primelor frunze de platani, cu tăierea ofilitelor flori de ortensii ; doar cîteva zile de răbdare și Biarritz-ul avea să pășească în rînduiele toamnei învăluite

în sine și învăluindu-și privilegiații care, în sfârșit, aveau să se întâlnească la câte un colț de bulevard în urbea lor, recucerită. S-ar putea pălăvrăgi, pregăti ra-liuri, întâlniri în jurul unui grătar în aer liber, călători între unii și alții, între perechi (o să luăm un charter¹ și o să mergem în Orient — N-am poftă să mă fac de rîs, mă vezi mîncînd cu bețigașe ? — O să-ți iei tacîmul cu tine — Prefer să mă duc la Bordeaux ; măcar știi unde pui piciorul — S-ar părea că vorbirea bască se aseamănă cu japoneza — Hara-kiri. Hara care plînge — Nu se pot face proiecte serioase — Atunci, poate un deșert — Dunele din Lande îți stîrnesc asemenea idei — Nu o să fim dezrădăcinați — Ce deșert ? Gérard cunoaște pe dinafară toate deșerturile, se duce acolo spre a se dez-intoxica etc...).

Astfel, o adevărată viață diurnă și nocturnă ar prinde ființă în afara Parisului, banul și-ar recăpăta drepturile, mîndria, compromisurile lui în curtenie... Iar Frank avea să se întoarcă pe timpul prelungitelor week-end-uri, căci octombrie își are însoririle lui, alcătuite dintr-un fel de blajinătate, din desfrunzire, din depărtări liliachii și azurii (mare frumoasă, ușor frămîntată în Golful Gasconiei, vînt din sud-vest de forța trei sau patru pe scara din Beaufort...), cînd poliția redevine locală, iar virtușii surfului, enoriași.

Frank își conducea mașina fără grabă ; era cu mult înainte de ora hotărîită, iar decorul de stînci și mare, zărit între două blocuri, îi era neplăcut astăzi, de parcă ar fi pătruns într-un oraș străin. Cît de ușor ne scoate din lume o dramă ; devii distrat, obiceiurile te apasă și redevin eresuri. Grozav de tînăr te simți cînd ești nefericit. Frank se îndreptă puțin în scaun, se înduioșă la vederea unui roi de fetițe care treceau ținîndu-se de mînă și căscînd gura pe la vitrine, cele mai mici silindu-le pe celelalte, mai mari, să zăbovească. „Oare și pe Christiane am văzut-o vreodată, la fel de bine ca pe micuțele astea ?“

Ajunsese să-și pună întrebări, să se afunde în plictisul unei memorii sărăcite de galantele scene din ultimii ani trăiți în deplină împăcare cu sine ; dăruise rolului său de tată un timp mult prea drămuît. Scurte călătorii pe

¹ Avion închiriat pentru excursii organizate.

meleagurile Bordeaux-ului, săruturi pe amîndoi obraji, daruri cumpărate în drum, anumite sume trimise la 28 ale fiecărei luni prin mandat poștal, cîte o mică plimbare în grădina mătușii Lucienne, alături de fetița care îl măsura din priviri ca pe un Moș Crăciun mirosind a lavandă, apoi prînzul luat în mare grabă : „Sînt la regim, tăticul tău e la regim, amărită viață ducem, drăguța mea. Cît de mult aș vrea să stau cu tine, să mă bucur de toate plăcerile acestei vieți de țară adevărate, neprihănite etc...”

Iar după coniac, despărțirea, suspinele. „Să-mi scrii totul, auzi, mătușa Lucienne cam umblă cu ascunzișuri...” Și iarăși sărutări, lacrimi, gesturile șovăitoare ale unei mîini înmănușate. „La naiba, aș vrea să sosesc înainte de a se înnopta, nu-mi place să merg noaptea cu mașina.” După aceea, două săptămîni, de Paști, în casa de la Biarritz, cînd iarna își lasă cojoacele și primăvara zvîcnește izbînditoare. Christiane se învîrtea de colo-colo prin frumoasa și falnica locuință, nu se atîngea de nimic, se lăsa îmbrățișată de necunoscute... Urmau scurtele plimbări cu mașina pînă în Spania. Zile măsurate cu de-amănuntul în timp — televizor, lecturi din *Elle* și *La maison de Marie-Claire*. „Micuța mea dragă, nu cumva ți-e frig?” Frank învățase pe dinafară repertoriul clasic al unui tată. Se înapoia la Paris, în mare zor, lăsînd-o singură... În iulie, vreme de două, uneori chiar de trei săptămîni — același ritual — și pe deasupra băile, micile gustări de după-amiază în tovărășia altor fetițe împrumutate pentru împrejurarea dată de la părinți-prieteni, serbarea de noapte în grădină, urmată de miniaturizate focuri de artificii, o falsă cină, iute încropită, și, peste toate, somnul ; totul se sfîrșea într-o îndobitocire generală, punctată de o muzică dulce ori sălbatică pe măsura băuturii folosite.

Asemenea unei plăpînde silfide, Christiane trecea printre toți musafirii aceia care nu o luau în seamă și nu-i vedeau privirea. Frank avea, atunci, conștiința împăcată. Putea să o trimită înapoi și să se ocupe de pasiunile lui, după o abstenență ce isca mult zîmbet în rîndurile prietenilor săi intimi.

Își însoțea fiica la gară, cu ostentație, iar trenul pleca luîndu-i-o pe Christiane, care nici măcar nu se apleca la geamul coborît. În sfîrșit, de Crăciun, patruzeci și opt de ore la Paris. Comanda un brad și podoabele lui la

același florar, ungea pîine neagră cu pateu de ficat, destupa o sticlă de șampanie, adăuga apă în cupa Christianei, să nu care cumva să „amețească“. Vîra o perlă într-o stridie și Christiane credea în minune ; apoi slujba de la miezul nopții, la Saint-Philippe-du-Roule, în mijlocul unui plăcut cerc de prieteni. Același ceremonial la întoarcere — peronul, colțisorul de la fereastră, tichetul pentru vagonul-restaurant. Și de fiecare dată o doamnă bătrînă și miloasă o lua în grijă pe Christiane pentru tot timpul drumului.

După aceea venea rîndul Charlottei, care o purta prin călătorii încete și costisitoare. Soseau la prieteni de o seară, a căror adresă, uneori nici nu mai era știută. „Este fetița mea dragă, nu-i stingheritoare... Rămînem doar pentru week end“. Ce mai vorbă ! Cînd Christiane și mama ei străbătuseră mai mult de cinci sute de kilometri în ziua aceea și purtau pe fețe urmele lungii lor plimbări, arătîndu-se totodată mieroase și săritoare... „Christiane dragă, adu cărțile și jetoanele din scrin ; scumpa mea, ajut-o pe doamna X să-și găsească cheile...“ Erau primite ca niște călătoare ale căror semnale de sosire, soneria de la ușă sau cea a telefonului, îi făceau pe toți cei din casă să se retragă în grabă prin încăperi, văicărîndu-se că ar avea dureri de cap ori crize de ficat... Glasul îndepărtat al gazdei ajungea pînă în salonul dintr-o dată pustiu. „Instalează-te, draga mea Christiane, cinează fără noi, noapte bună.“ Iar după două zile Charlotte pleca mai departe cu mașina, spre case cu obloane trase, părăsite de stăpîinii lor cu o seară înainte.

Ca să se simtă mamă-cloșcă, Charlotte avea nevoie de o anume ostilitate în jurul ei ; politețea mult prea făcută o împingea spre neobrazări. Atunci, o îmbrățișa sălbatic pe Christiane, în fața tuturor, chiar dacă pe urmă îi părea rău ; o copleșea cu atenții, cu sfaturi, cu porunci, cu neîngăduințe, pînă la scîrbire. Era o mamă nervoasă, cam gălăgioasă, sîcîitoare : „Îți spun eu, o să termini și tu cu necazurile...“ Este nevoie ca o mamă să treacă dintr-o extremă în alta, în anumite cercuri în care vîrsta unui copil poate să nu însemne încă nimic... sau, cel mult, socotită pe degetele unei mîini.

Christiane, cea prea puțin iubită, se reîntorcea spre adăpostul matusii Lucienne, ghemuită cu încredere în bezna unei tinereți în care lumina nu avea să țîșnească

decît dintr-o întîmplare neobişnuită. Dar avea, pusă deoparte, destulă speranță, iar sufletului ei nu-i era încă silă de toate, nici chiar de încredere.

CÎND FRANK SOSI LA ROYALTY,

Charlotte venise. Îi strînse mîinile într-ale sale, reţinîndu-i-le o clipă, apoi se așeză.

— Îți mulțumesc că ai venit.

Charlotte îl privea, de parcă l-ar fi văzut pentru întîia oară : un bărbat care strigă după ajutor, care s-a rătăcit pe un drum și care după doisprezece ani lăcrimează... Era mișcată, fericită că se simțea așa, ca în ziua accidentului ei de mașină ; fusese culeasă, vie și nevătămată, de pe creanga de sus a unui copac, unde se pomenise cocoțată ; cum de se putuse întîmpla, nimeni nu înțelesese vreodată. Plînsese pe umărul unui C.R.S.

— Charlotte, îmi pare bine că te văd. Mi s-a spus că lucrezi.

— Puțin. Într-o casă de mode. S-ar părea că oricine mă vede simte nevoia să-și dezlege inima.

Rîse ca înainte. Un ris învățat pe de rost.

— Așadar, Christiane își face de cap ?

Frank găsi vorbele pe potrivă unei mame ușor necuviincioase.

— Trăiește la Paris cu o secătură.

Charlotte se așeză mai bine în scaun. Comandară două sucuri duble de portocale, fără gheață..

— Totuși, am fost pe la ea, nu sînt de atunci decît opt luni : era tot fetița de provincie care citește *l'Écho de la Mode*, care nu iese cu băieți de vîrsta ei, ci cu unii mai tomnatici ; admiratorul ei era un judecător de pace, cu cărare într-o parte. Juca tenis. Vreau să-ți spun că e stîngace.

În conversație, Charlotte avea darul *ocolișurilor* : își arunca vorbele încolo și încoace, împletea gluma cu lucrul serios, fără să rețină nimic ; era făcută pentru ieșirea din fâgaș, pentru schimbarea firului gîndurilor cu atîta sprinteneală, încît interlocutorul rămînea ca năucit de șuvoirea aceea de vorbe.

— Vreau să-ți mai atrag atenția că are vederea slabă, dar nu recunoaște asta nici în ruptul capului.

Atîtea întreruperi îl cam sîciau pe Frank, care cu greu se putea stăpîni; îl zăpăcea iute cu aiurelile ei.

— Ascultă-mă.

— Asta și fac.

Frank scoase un oftat, apoi continuă :

— Ieri am descoperit secretul.

Și, cu glas tremurător, Frank istorisi călătoria sa la Paris, întîlnirea cu tînărul Ricou, vizita neprotocolară în micul lor apartament, dar fără să pomenească nimic despre album, despre atitudinea răzvrătită și tînguitoare a Christianei, despre voința ei de a se emancipa, despre neobrăzarea și plînsul ei în hohote.

— Charlotte, nu mă pot regăsi.

— Ce-am putea face ?

Luă din nou, cu zorită curtenie, mîna Charlottei ; se jucă cu unghiile de la degete — era caldă mîna, netedă, neîncordată, primea în voie dezmiardarea, în timp ce trupul se dăruia, întreg, destinderii acesteia ; chipul Charlöttei avea un aer demn, dar cucerit.

— Charlotte, ce-ar fi să ne recăsătorim...

— Cum ?

— Da, ce-ar fi să ne recăsătorim ?

— Dar...

— Știu ce ai să-mi răspunzi.

— Dar bine, Frank, ce o să zică lumea ?

— Christiane are nevoie de o familie. Și eu...

— M-ai luat pe nepregătite, trebuie să ne mai gîndim... Dar fiindcă a venit vorba, o cunoști pe tînăra Elyane ? A avut un accident de mașină, aseară, pe șoseaua ce duce spre Pau. Nu se știe ce are ; a fost transportată la spitalul din Bayonne. Béa a plecat odată cu mine ; m-a rugat să-ți spun și ție. Era curată nebunie să lași o fată atît de nervoasă să conducă, știu eu ce spun...

Frank pălise.

Iată că trupul însîngerat al Elyanei zăcea acum pe pardoseala Royalty-ului, la picioarele lui ; gema, privea fără să vadă, alții îi întindeau trupul pe targă, de aceea se anunțase o *gîtuire* la ieșirea din Bayonne ; fusese prevăzută o anume deviere...

— Trăiește ?

— Știi, n-am cerut explicații ; cred că da. Nu voia să se despartă de geantă, semn bun. Dar ce ai ?

Frank ceru băiatului un whisky dublu ; Charlotte fu servită la fel.

— Ce spuneam ?

— Ce-ar fi să ne recăsătorim ?

I se părea lui Frank că un asemenea deznodământ ar putea fi pe placul Elyanei, că ar însemna un omagiu adus discreției ei deznădăjduite, că ar zîmbi cu nespus de duioasă gingășie acestei icoane a fericirii, cît de cît cîrpite : putea suferi în liniște. Frank scutură din cap, de parcă l-ar fi sîciit o muscă. Prea multe deodată. Destinul nu trebuie să fie chiar așa, orice ! Fiecare lucru la timpul lui ori în veșnicia lui...

— Frank, astea sînt lucruri care nu se fac oricum. Te-ai întrebat dacă nu am și eu o viață a mea ?

Elyane, culcată pe albul cearșafului, Elyane învinețită...

— Charlotte, trebuie ! Cît mai repede.

Apoi, pe un ton nostalgic, cît se poate de potrivit, adăugă :

— Ce mai rămîne din viețile noastre, așa-zis *ale noastre* ?

— Ar trebui. Frank, să ne mai și iubim.

O simțea reținută, cucerită de alte întîmplări, ale căror cauze și efecte nu le putea bănuî.

Elyane — brațul întins gingaș peste un șervet, vena străpunsă de un ac, aparatul de perfuzii, aburul tran-dafiriu din obraji...

— La vîrsta noastră poți iubi în mii de chipuri.

Cît era de grăbit ; nu-și mai afla locul pe scaun, prins între două trecuturi, hărțuit, înnebunit... Era oare înțeleaptă starea aceasta pentru o inimă care nu bătuse decît spre a se ocroti pe sine ?

— Uită-te la Willy.

— Am bănuî, Frank, că o să-mi vorbești de el. Un maniac. M-a luat de nevastă în urmă cu patru ani și povestea a ținut șase luni.

— Nu știam.

— Ba da, știai. Willy făcea destul pe grozavul în privința nepotrivirilor noastre de caracter.

— N-am băgat de seamă..

Elyane zîmbește și rîde, recunoaște pe toată lumea, mulțumește, cere o aripă de pui fără sos și o salată, îi

este foame, citește propriul său fapt divers în gazetă, comentează, vorbește prea mult, se obosește...

— ...De vreme ce erai fericită, Charlotte.

— Edita cărți porno.

— Vrei să spui cărți îndrăznețe ?

— Nu, porno. Camera îmi era tixită și niciodată, auzi, niciodată...

— Am înțeles, sărmană Charlotte.

— Și, după toate astea, procese cu duiumul... E limpede, nu cinam decît cu oameni ai legii sau cu vicioși.

— Te compătimesc, da, foarte tare.

Charlotte fu mirată de blînda curtenie a lui Frank. Altădată... I se mai tocise ascuțișul vorbelor, nu mai era vulgar nici măcar în amintiri.

— Înțelege-mă bine, Charlotte, trebuie să împiedicăm nenorocirea Christianei, prin urmare a noastră.

— Crezi că sîntem destul de nenorociți încît să trăim din nou împreună ?

Elyane adormită, unde-i era pulsul, nu i-l mai găsesc, Elyane cu mâinile și picioarele reci ca gheața... Repede, repede !

— Charlotte, avem niște îndatoriri.

— Nu le tăgăduiesc... Dar cum să mai fiu mamă, cînd am divorțat de două ori ? Ești atît de prost văzut. Nu-ți poți închipui cîte mizerii mi-a făcut biserica !

Elyane, gingașă și firavă ca un lujer, neputincioasă, nu se poate mișca, se tîrăște în patru labe pe pietrișul dintr-o grădină mare și păzită, iar furnici înaripate năvălesc spre salon, spre camere, spre lămpi, strigătul ei !

Frank nu-și putu da seama dacă tristețea Charlottei era făcută ; atunci se hotărî să atace.

— Oare de ce am divorțat noi ?

Charlotte își cumpăni privirea asupra fostului ei tovarăș, o privire care grăia îndelung în privința cinstei sale.

— Știi prea bine.

— O, povestea aceea nelămurită a unei întâlniri într-un tren, care nici măcar nu era internațional...

— Nu, mai rău. Nu m-ai lăsat să-mi însoțesc prietena aceea de pension la Bahamas. Cruzime, nu altceva. Se întâlneau acolo toate fostele eleve de la Sainte-Marie-de-Suspicion.

— Nu asta. Nici unul, nici celălalt nu voiam să cedăm în privința educației ce trebuia dată Christianei. Aveai tu ideile tale de mamă-pisică, iar eu cerbiciile unui tată bun de ginere. De parcă ar fi fost din vina noastră divorțul ăsta...

Amîndoi se priviră într-un zîmbet.

— La urma urmei, prea bine nu ne mai amintim.

Elyane, la brațul lui Frank, înveșmîntată în rochie albă de infirmieră, pentru ceremonia nupțială, urmată de șchiopi de tot soiul, a la Bruegel, în timp ce mii de mașini accidentate pornesc un concert de claxoane de o sonoritate ascuțită.

Dar Charlotte se află aici, caldă, învăluitoare, trușă; iar redescoperea urechile mici și delicate ale lui Frank, încrețirea virilă a obrazului dăltuit cu finețe de timp. Nu se dădu înapoi, cînd Frank se apropie de ea (în ochi i se citea nemăsurată frică). Să fie sărutată de fostul soț, de parcă ar fi vrut să înșele imaginea pe care i-o păstra; neîncrederea lui dispăruse, trăsăturile își recăpătau linia, mișcarea buzelor, suplețea, genele, tot dese. Frank devenea grăbit, ea își încrucișă picioarele, și le încheștă, pulpă de pulpă.

— Scumpa mea, ar fi timpul să ne reclădim viața.

Să fugă de nălucirea Elyanei rănite, muribunde, ferecate în pansamente noi-nouțe, ca o clătită pe care o întorci, să stingă rubiniul sîngelui aceluia, petele din sala de operații, să golească sticla de sînge în chiuvetă, să-i spună într-un urlat: ridică-te!

Cît de bine o ghicea pe Charlotte după intonațiile acelea care îl tulburau, înșelați și unul și celălalt de o absență ce le păstrase neștirbite poftete. Frank se simțea șubred, fericit că se jertfea pentru o cauză nobilă care îl îndepărta de neostoita gîfială a Elyanei, fericit totodată că se lăsa învins de o lașitate care, cînd și cînd reînvia, și îi dădea aerul acela șovăielnic, înșelător, ciudat, în pofida puterii de a ține în mînă firul vieții zilnice.

— E o nebunie!

— Nu, draga mea, e ca și cînd ne-am întoarce dintr-o călătorie foarte, foarte lungă.

Cuvintele dulcele ale lui Frank — îndrăgostit de propria-i soartă, mîndru peste măsură de noile sale obligații, de libera înfăptuire a renunțării sale — o înduioșară pe Charlotte.

...Și, peste toate, o scrisoare de a Elyanei, felicitându-l pentru curajul său liniștit, pentru forța de caracter și devotamentul dovedit în dragostea-i paternă, o scrisoare care, mulțumită formulelor de politețe, ar putea fi deschisă în fața micii familii reînchegate.

— Frank, nu ești gelos ?

— Pe cine ?

Charlotte nu avea nici o poftă să se cufunde prea adânc în farmecul acelei dimineți în care, pe neașteptate, se lăsa să cadă în brațele vechiului și capriciosului ei vrăjmaș.

Plînsese toată noaptea ; cineva îi jucase un renghi la Cazino, unde fusese nevoită să rămână multă vreme singură în fața mulțimii de invitați aflați la serata aceea antilleză, dată în folosul păsărilor de mare, victime ale mareei negre. La o tombolă nocturnă se câștiga un vizon de culoare deschisă. Apoi, dispariția ei în timpul mesei — își croia drum printre scaunele aurite, se poticnea, se prindea iute de un spătar : mii de scuze, domnule, iertați-mă, *sorry*... se ștergea de chelneri, de platouri, de orchestra ambulantă, se regăsea în camera ei, cu pantofii în mână, în fața sipetului cu giuvaeruri, care, odată cu scurgerea timpului, nu mai adăpostea decât coliere din pietre semiprețioase, părelnic vechi. La patruzeci de ani se dovedise nesățioasă, iar proiectele ei de locuințe *grand standing* îi subțiaseră avutul, îi tocaseră rentele. Prea contribuisese, cu ajutorul ei, la crearea, după anume planuri, a unor vilăsoare de suburbie și locuințe de vis care nu puteau sta în picioare în terenurile acelea mlăștinoase. Mai fusese, desigur, piatra fundamentală a Reședinței celor Patru Vânturi ; dar niciodată ultima piatră. Inițiatorii îi alteraseră moralul și îi distruseseră potențialul, cum se spune.

— Ce zici, ai vrea ?

Ciudat ! Emoția lui Frank o molipsise. Iată că-și țineau mâinile înlanțuite peste plăcuțele de ceramică ale mesei. Încă puțin, și aveau să bea din același pahar.

— Cel puțin ești serios, dragul meu ?

— De ce spui asta ?

— Totul se petrece atît de fulgerător.

— Fiica ta nu poate aștepta. Cînd ne va vedea împăcați, își va părăsi ideile ; simțămintele i se vor molcomi, se va întoarce la noi, va înțelege că nu-ți plătești

libertatea pe seama altora, că este încă o adolescentă care nu are nici dreptul, nici nevoia să se arunce în brațele primei iubiri ivite în cale. Vom fi prezenți, tot timpul prezenți. Chiar dacă ar șterge-o, de noi nu poate scăpa, iar mai târziu o vom mărita așa cum se cuvine, astfel încît să știe că nouă ne datorează fericirea.

Nicicînd nu mai vorbise Frank atît de mult, iar Charlotte, ușor amețită de împărtășirea unei cauze comune, luneca pe panta milei. Poate că nu văzuse ochii triumfători ai lui Frank : ochi de copil care a dobîndit ceea ce și-a dorit. Christiane alături de el pînă la moarte, mulțumită de un cămin al cărui *happy end* solemn îl constituia însăși ființa ei.

— Unde-i Christiane ?

— A dispărut.

— De la tine ?

— De la noi, vrei să spui.

— Bine, și unde-i acum ?

— O vom readuce amîndoi, de oriunde ar fi. Barman, cît îți datorez.

Charlotte se sprijinea de brațul soțului ei, ca în vremurile de altădată, dăruindu-se unei călduri regăsite, unui parfum ; amintiri limpezi o făceau să închidă ochii — dezmierdări reînviaste, chemări din nou auzite. Tre-cînd pe lingă perechea aceasta, care părea să fi băut prea mult și care traversa la semnal verde, toți gură-cască întorceau capetele.

— Mergem întîi la Béatrice, să-ți iei lucrurile, pe urmă te instalezi la mine.

— Ascultă, dragule, ce impresie o să facem ?

— Dar nu-i deloc vorba de o răpire, te aduc din nou acasă.

La Béa totul fu săvîrșit în lipsa ei, cu discreție. Frank o ajută pe Charlotte să-și facă geamantanele ; un mîner se strică și asta îi înveseli.

— Ca într-un film american, dragul meu.

Frank conduse cu o viteză nebunească.

— Ce amețitor, iubitule.

— Pe urmă desfacem o sticlă de ceva bun. Treaba se cuvine sărbătorită.

Charlotte coborî mîndră din maşina lui Frank.

— Nici nu mai ştiu unde mi-e capul.

— Pe umeri, draga mea.

Acelaşi rîs gilgîitor al Charlottei care nu ştii pînă la ce punct înţelege gluma. În timp ce Frank aşeza geamantanele pe iarbă, ea era într-un du-te-vino prin grădină.

— O să trebuiască să punem nişte delfinium, s-ar potrivi de minune. Ortensiile tale s-au îmbolnăvit. Aş zice că sînt prea înalte florile astea de belşiţă, roşul lor stînjeneşte parcă...

Cristiane se ivi sub verandă. Îşi plimba privirile asupra neobişnuitei perechi alcătuite din părinţii ei ; nu înţelegea nimic. Elise se şi înfiinţase şi începuse să se agite în jurul bagajelor ; avea un aer bucuros. Îşi dădea seama că trăia o clipă de neuitat.

Totul păru absurd Christianei, un fel de reconstituire a unei crime sau a adevărului. Un foarte vechi scandal în lumina albă şi colbăită a unei marţi de august. Nimic melancolic, nici odios, mai degrabă pueril.

Charlotte o cuprinse pe Christiane în braţe, i-o trecu lui Frank, care o strinse cu nobleţe, apoi cu duioşie.

— Ce s-a întîmplat ?

Frank zîmbi.

— Nu înţelegi, Christiane ?

— O luaţi amîndoi de la capăt... Ei bine, vă doresc distracţie plăcută.

Dar tonul ei batjocoritor se stinse repede. Christiane îşi luă mama şi tatăl de braţ. Urmă, pentru toţi, urcarea treptelor, intrarea, primele cuvinte lipsite de orice noimă.

— Nu ştiam că-ţi place nota modernă.

— O fantezie controlată, draga mea.

Charlotte se aşeză pe canapea, o trase pe Christiane lîngă ea, în timp ce Frank îşi aprinse o ţigară.

— Vezi ce-ai făcut, scumpa mea Christiane ?

Şi, în faţa fetei uluite, el sărută buzele fostei sale soţii, înainte de a fi tras primul fum de ţigară.

— Da, scumpa mea, doar mulţumită ție.

Neîncrezătoare, totuşi mişcată, Christiane tăcea ; dar simţindu-se datoră faţă de propria-i sinceritate, murmură :

— O să vină Ricou.

— Când ?
— Mîine.
— Fii liniștită, o să-l primim pe Ricou al tău, nu-i așa, dragă Charlotte ?
— Cine este Ricou ?
— Ți-am spus doar.
— A, da. Ricou. Logodnicul acela al Christianei... Frank îi răspunse într-un urlet :
— Nu ! Iubitul ei... ademenitorul ei...
Christiane se ridică în picioare, luă o țigară dintr-o cutie japoneză de lac negru decorat cu peștișori aurii, apoi se dădu puțin înapoi, ca spre a se apăra mai bine.
— Credeam că pentru asta...
— Pentru asta, ce ?
— Că încuviințați. Eram fericită.
Frank fuma din ce în ce mai nervos.
— Să nu reîncepem, vrei ? Mai bine să ne lăsăm cu toții în voia bucuriei noastre.

Dejunul se desfășură într-o atmosferă gravă. Frank regăsea tipicurile fostei sale Charlotte, obiceiul de a mânca doar coaja de la pîine, lăsînd deoparte miezul, de a se așeza pe marginea scaunului, de a pune lîngă farfurie uneltele de machiaj, pachetul de țigări și chiar un tub cu pilule pentru „ușurarea digestiei“.

— Ce iei acum ?
— Un leac italianesc pentru ficat.
— Te droghezi întruna...

Charlotte ținu cu tot dinadinsul să împartă o pară, în timp ce Christiane mîncea creson, cu degetele, între două îmbucături de cașcaval.

Fiecare avea impresia că trăiește în așteptarea unui eveniment menit să aducă tulburare în acalmia aceea. Situația putea să se agraveze dintr-o clipă în alta, iar jalnica armonie a comesenilor se putea sparge precum frumoasa sticlările scoasă de Frank de prin vitrine spre a da mai mult fast prînzului. Zăboviră la cafea, care nu fu gustată cu plăcere. Frank își turnă coniac într-un pahar-balon, de dimensiuni mari, el care era atît de atent să nu moțăie în tăcere.

Charlotte se temea de primele muștrări. „Cînd o să înceapă, nu o să-mi fie prea ușor“, își spunea. Pierduse obiceiul dojenilor primite în public, neîndemînatică în

jocul strîns al certurilor de familie. De aceea luă mîna fiicei sale, care aduna firimiturile cu lama unui cuțit.

— Christiane, sînt sigură că ești la fel de emoționată ca și noi.

Frank fu cel care răspunse în locul ei.

— Firește că-i emoționată. Este o zi mare și nimic nu trebuie să o întunece.

În sfîrșit, trecură cu toții în salon. Christiane ceru un pahar de apă cu un cub de gheață.

— Am lichior de anason foarte răcoritor. Nu vrea nimeni ?

— Dragul meu, mi-ai dat prea mult să mănînc.

Christiane se ridică ; își privea părinții, acum atît de aproape unul de celălalt, ca pe doi necunoscuți întîlniți într-un compartiment. Tatăl avea un aer zdrobit ; s-ar fi zis că simțea nevoia să fie legănat, că îmbătrînea dintr-o dată. În privința mamei, era — dacă te uital de departe — o mămică a cărei companie se dovedea compătimitoare, încercînd să întrețină prin zîmbete ori priviri îngăduitoare o legitimitate renăscîndă în raporturile ei cu ființele și lucrurile din jur.

Prea tîrziu ! Christiane nu avea nici o poftă să-și renege dragostea de la mansardă, bîrlogul ei parizian, trupul sincer al lui Ricou, sărăcia lucie de la fiecare sfîrșit de lună. Înainte, alții îi aleseseră copilăria, bunele deprinderi, o mătușă ușuratică, o grădină de provincie care mirosea a lujere de roșii, a polen, a cărăbuș, a pămînt de răsadniță. Ani molateci, pe care-i adunase într-o lenevire, rezerve în care visarea se dovedea mai tare decît spiritul metodic, trecînd printre părinții ei ca printre două obstacole ce trebuiau ocolite, alergînd de-a dreptul spre viitor, fără să-i pese de „ce trebuie și ce nu“, jignită la nesfîrșit de bunele servicii ale mătușii Lucienne, de tertipurile familiei, năvalnică, dar cuviincios temătoare, nesupusă, dar ades îmblînzită spre a-și ocroti judecata, atentă la rarele priviri, vorbindu-și sieși, spre a avea ultimul cuvînt.

Atunci Frank se apropie de fata ce sta dreaptă, nelintită, cu spatele lipit de ușă. Calmul său nu prevestea nimic bun ; părea că o dojenește pentru lipsa-i de simțire în fața a doi convalescenți care nu mai sînt împreună de doisprezece ani. Ea răcea atmosfera greu încropită de căldura prea puțin înveselitoare din timpul dejunului.

Iar în spatele Christianei rășărea Elyane, două surori complice parcă.

— Rămii !

Apoi adăugă, scăzîndu-și glasul :

— E de neîndurat să te simți judecat de chiar fiica ta. Charlotte, spune ceva !

Ea repetă pe un ton mai dulce :

— Rămii, Christiane.

Dar fata își scutură capul de cîteva ori, a împotrivire : alesese. Fericirea pleca odată cu privirea Christianei. Mai rămîneau doar două siluete care își goleau paharul precum viața ; neînțelegerea nu se spulberase.

— Dumnezeuule, Doamne, doar nu o să ne faci una ca asta !

Dar cum să ai ochii plini de lacrimi, cînd doar în-tîmplarea te face să participi la același necaz ? Iar Frank — cu coatele sprijinite de muchia șemineului, în care gura de foc se chenăruia într-un dreptunghi negru —, țeapăn, cu țigara stinsă, se agăța de planul ce i se destrăma fără nici o măreție sufletească, întocmai ca la o serată în care oaspeții își iau rămas bun unul după altul, căci timpul curge odată cu vorbele. Charlotte ar trebui să-și plîngă iluziile pierdute. Încăierarea putea să înceapă sau să se cufunde în ridicul. Imitația nu izbutise ; fiecare îl plagia pe celălalt, doar Christiane își lăsa, din nou, hîrtia albă. Subiectul nu o inspira. Și nici Charlotte, nici Frank (arta de a fi părinți nu le mai era pe măsură) nu puteau lua drept model propria lor aventură.

— Oricum, v-am ajutat...

— Cu ce ?

Christiane își aținti tatăl cu hotărîre :

— Voi v-ați împăcat, iar eu sînt fericită.

Dar Frank nu mai suporta privirea liniștită a fiicei sale, o privire odioasă prin însăși îngăduința ei.

— Și crezi că lucrurile se vor petrece astfel ? Sacrificăm totul pentru tine, și uite cum te porți, uite cum...

La cuvintele acestea, Charlotte se ridică mîndră și sălbatică :

— Nrecunoștința tinereții, dragul meu ; nu se încrede în nimeni.

În sfîrșit, Charlotte vorbea ca el, regăsea vechiul lor limbaj, își răspundeau, se înțelegeau în punctele de suspensie, trimițîndu-și unul altuia tăcerile. Ea își realcă-

tuia un personaj întrucîtva demodat, dar, poate, încă atrăgător pentru o fată. Frank nu mai avea complexe în fața Charlottei, care acum era ca și el, croită după același tipar, un tată și o mamă noi-nouți, restaurați cu artă, mieroși și nestăpîniți, abia eșuați la mal... Două privighetori bătrîne slobozind croncănituri.

— Vezi, Christiane, mama gîndește ca mine, nu eu am pus-o să vorbească așa.

Frank se apropie de Charlotte, îi sărută mîna :

— Voi adăuga că este, pur și simplu, nerecunoștință.

Apoi, întorcîndu-se spre Christiane :

— Asta-i tot ce ai de spus ?

Christiane se săturase, era limpede, de atîta induioșare ticluită după cel mai curat tipic al tradiției familiale. Poate că aștepta imposibilul din partea părinților a căror stînjeneală nu scădea, ci dimpotrivă. Fără îndoială, Charlotte era obișnuită să-și facă siesta, căci ochii i se închideau cînd și cînd, pleoapele i se zbateau.

— Nu mai aveți nevoie de mine ?

Frank înțelese prea tîrziu că, poate, Christiane ar fi rămas, căci în fața tatălui ei nu-și strunea simțămintele, se emoționa de propria-i stîngăcie, de conveniențele și bunăvoința lui. Dar în fața Charlottei...

Nu remușcarea îi umezea ochii cînd tatăl îi vorbea, ci o anume complicitate, părelnică firește, ce-i lega — el, zbatîndu-se într-o singurătate, o pustnicire îmbătrînitore (era bătrîn înainte de a părea în vîrstă), cu ultime învîlvorări clipind a pălire, ea, însemnată de bucuria deplină, deschisă, a unei iubiri din care nu străbătuse încă decît cea dintîi potecă. Nu avea nevoie să lupte împotriva lui Frank, ci doar să se lase în voia soartei. Iar frămîntarea acestui bărbat cu mîini palide o împiedica să ducă pînă la sfîrșit ruptura : lua măsuri de prevedere, mișcată — fără să știe — de cerbicia lui, despre care nu-și putea da seama dacă izvora chiar din inimă sau dintr-o mîndrie rănită.

La capătul cîtorva ceasuri de fățarnice confidențe, de hărțuieli, Christiane ar fi putut, în pofida încăpățînării ei, să facă în așa fel încît pornirile de ură să-i fie mai puțin aprige, ca plecarea să nu alarmeze decît cu încetul un tată care roșea, gata să creadă că viitorul celorlalți era al său.

Christiane se așezase în fața televizorului ascuns după o pictură marină și răsucise butonul : se auzea un galop de cai.

Frank se întoarse spre Charlotte.

— Nu m-ai ajutat prea mult.

— Lasă-ne singure, Frank !

Tonul de gheață al soției sale îl uimi. Rumegase oare vreun plan, spre a-și afirma autoritatea, spre a-și pune în joc sensibilitatea ? Oare voia să ia în mâinile ei o situație de nedelegat ? Oare avea să primească tîrguielile Christianei ? Moleșeala ei era doar făcută.

— Bine.

După-amiaza se scurgea. Pălise strălucirea soarelui văratic ; acum, totul era o lumină vapoasă, de un albastru fluid, prelins în scobitura valului, în spărturile dintre nori, pe fundul văii. Peisajul se modela, își recăpăta umbrele, liniile, unduirile, iar vîntul se ridica odată cu marea, un vînt pornit dinspre țarm, cu mișcări de groază.

Fără să rostească un cuvînt, Frank coborî în grădină, puse în mișcare aspersoarele ; apoi, dintr-o dată, se urcă în mașină și demară. Simțea nevoia să fie nerăbdător, viclean ori pur și simplu necruțător, dar conducea prost, fără să cîntărească primejdiile, fără nici o precauție. Mult prea mărunță îi era lașitatea, spre a putea fi luată în serios. Fugea, așa cum o ștergi dintr-o luptă, o ocolea ; aibă zeii grijă de toată povestea asta !

În goana-i nesocotită, avu senzația că Elyane i se așezase alături, că-l implora să încetinească, da, era ca o prezență, ca o respirație, un miros real, o Elyane ascunsă sub veșmîntul fricii și al urii.

În fața primei cafenele întîlnite, Frank opri, coborî cu pas sprinten și ceru o fisă.

— În fundul sălii.

Intră într-o încăpere neînchipuit de mică, în care dădeau trei uși : cabină, bărbați, femei. Într-un colț, aparatul. Frank chemă spitalul din Bayonne. Așteptă mult, istovitor de mult. În sfîrșit i se făcu legătura cu o infirmieră-șefă.

— Domnișoara Elyane Uffizi nu mai este la noi.

— A...

— Nu, linișteți-vă. Că comotie ușoară. Niște prieteni au venit s-o ia. Cu odihnă multă, va fi pe picioare într-o săptămână.

— Unde a plecat ?

— Mi se pare că o duceau destul de departe, dacă nu mă-nșel pe Coasta de Azur, într-o vilă.

— La cine ?

— Asta nu mai e treaba mea, domnule.

— Nu știți locul ?

— Nu.

— Ați spus că... niște prieteni ?

— Da, prieteni ; îi tutuia.

— Bine. Vă mulțumesc.

— Cu plăcere.

„Foarte mulțumesc“, mormăi Frank. Ceru, la teighea, în mare grabă, un anason dublu, pe care îl dădu pe gît dintr-o sorbitură, urcă în mașină și demară cu atîta imprudență, încît consumatorii se ridicară de la locurile lor, să asiste la asemenea pornire.

Frank o luă pe o șosea oarecare ; băgă de seamă că se rotea în jurul casei sale ; de două ori trecu prin fața grilajului, năpustindu-se prin scurtături doar de el știute, înapoindu-se spre intrarea în grădină ; atunci accelera, fără să ia deloc în seamă vîrtecușul ; absurd și pueril, dar ce ar fi putut drege ori nu prin sosirea-i neașteptată ? Elyane, Charlotte, Christiane, totul bun de vîrit într-unul și același sac, un sac cu buclucuri... Apoi să-l legi bine, să-l azvirli în mare, dimpreună cu o scurtă rugă, de la „Stîncă Fecioarei“ încoace. N-ai văzut, nu știi. O scîrbavnică poveste cu droguri, femeii din înalta societate după un *party*, afacere clasată, odihnească-se în pace...

Lumina se îngroșa, copacii ciștigau în desime, vîntul îi slăbea din strînsoare. Cei care se plimbau, turiștii, în goană după meniuri, amatori de băi, începuseră să se întorcă ; circulația se întetea. Frank încetini, mîna i se molcomea odată cu amurgul de un aur vioriu ce punea munților hlamidă. „Tare mi-ar place să gîndesc așa cum trebuie“, își spunea Frank, oarecum pocăit. Își aprinse o țigară, deschise radioul, îl închise. Știa că nu va întâlni nici un cunoscut pe drumeagul acela, care ducea spre un oraș nou. Se încrucișă cu oameni zoriți să ajun-

gă la casele lor, cu slujbași, cu muncitori cărora frumosul anotimp nu le îngăduia nici un răgaz.

Prea își pierdea repede cumpătul. Pentru întâia oară, Frank se vîra în povești nelegate între ele, simțindu-se victima lor nevinovată și vrednică de laude, cînd de fapt nu era decît făptașul lor zelos, încăpățînat. Și totul se încîlcea, asemenea unui scul de lînă, în care nu mai nimerești firul conducător. Ce căuta sărmana Charlotte în iadul acesta de familie, ea care nu fusese decît o trecătoare de lux, navigînd în apele primului venit și care îl întreabă pe căpitan dacă nu cumva nava s-a și scufundat?

Pentru ce o chemase în ajutor, cînd toate ar fi putut să se desfășoare foarte simplu între fiică și tatăl care joacă rolul „tenebrosului, al văduvului, al nemîngîiatului“. Chiar și mila Christianei folosea la ceva. Nu părăsești un tată lăsat de soție; nimic mai înduioșător ca un bărbat singur care își face un ou, duminica seara, cînd femeia de serviciu este liberă. Un bărbat singur, în goană după dragostea fiicei, un bărbat care cere iertare prin privirea ori muțenia lui, care se umilește prea mult, care se poartă ca un infirm sufletesc, care așteaptă zadarnic cuvintele unei fiice pornită să-l trateze ca pe un îndrăgostit respins. „Așa se întîmplă ori de cîte ori mă grăbesc din cale-afară de tare.“ Iar Charlotte care făcea, desigur, nerozii peste nerozii, amatoare de lacrimi, atrăgînd asupra-i adevăruri neplăcute, devenind geloasă pe fiica ei, zăbovind cu capul pe bustul acela tînăr și pietros, comparînd, mîniindu-se, ridicînd prea mult glasul, simulînd criza de nervi ori încremenind ca o scorpie incolțită.

La ce bun toată măreția verii aceleia basce, care lua, pentru Frank, un aer funebru; nu se dovedea în stare să acționeze firesc. Gata cu platoșa, întocmai ca o langustă căreia i-a fost scoasă carapacea: rămîne carnea albă, fibroasă, pe care o degustăm dezamăgiți.

DISCUȚIA ÎNTRE PATRU OCHI,

dintre Charlotte și Christiane, trebuia să se fi încheiat. Ce avea să se aleagă, oare, din ea? O năpîrcă încolăcindu-și prada? Două căprioare trimise să trăiască

în ghețurile Nordului ! O *bloody Mama* care își ia tăl-pășița, dimpreună cu odrasla ? O trufie de-a Christianei, menită să schimbe mersul istoriei ? Un armistițiu ? Doi navigatori-amatori, pe cale să scoată apa năvălită în barca pe care nimeni nu a știut să o mîne ? O visătoare neprimejdioasă și o călătoare clandestină a hotărîtei rînduiei ? Sau o mamă cu copilul ei ?...

Frank întoarse spre poarta mare, intră, frînă ușor ; lilieci se zburătăceau zvîcnind din aripi, vîlceaua se umplea de lumini, și cu toate acestea, soarele învăpăia întruna cerul. O seară ca oricare alta.

Charlotte era singură ; plînsese, întinsă pe canapea.

— Hai, spune...

Își privi lung soțul ; nici urmă din fondul de ten ; reapăreau, acum, pielea îmbătrînită, porii măriți, buzele căzute, negrul de la colțul ochilor ; o epavă...

— S-a zis.

— Cu ce s-a zis ?

— Christiane a plecat.

— În camera ei ?

— Nu știu.

— Ai jignit-o ?

— Nu. Ea pe mine.

Frank își întoarse cu silă privirile de la *trupul acela fără de simțire, ce dăduse frîu liber lacrimilor*. Stătea neclintit, trupul acela, altădată atît de iute în gesturile sale zilnice, astăzi lovit de disperare ca de trăsnet, necrotit, gata să se prăbușească în leșin ori să urle.

— Dacă aș fi știut, rămîneam.

— Crezi că am fost nepricepută ?

— De unde vrei să știu ? Nu ascult pe la uși.

Frank era dornic să afle cum anume se petrecuseră lucrurile. Veni să se așeze la picioarele soției sale, cu două pahare de scotch în mînă.

— Povestește !

— Totul a mers neînchipuit de repede. S-ar putea spune că m-a insultat.

— Christiane n-ar fi în stare...

— Rîdea în timp ce-i vorbeam, dacă asta îți place mai mult...

— Despre ce vorbeai ?

— O mamă știe foarte bine, din instinct, ce cuvinte trebuie să rostească în fața fiicei sale.

— Poate, dar nu mă prea încred în instinctul tău.

Urmă monologul mamei batjocorite, insultate, pradă unei răzvrătite care...

— Ascultă-mă cu atenție. A vrut să-mi știe neapărat vîrsta.

— E foarte firesc. Aș zice chiar că asta izvorăște dintr-un sentiment bun.

— Avem aceeași vîrstă, Frank.

— Ai mai mult decît mine, după cum o dovedește și actul de căsătorie. Mai departe ?

— Mi-a vorbit ca și cum n-aș fi iubit-o niciodată. Și-a povestit copilăria, sau mai degrabă și-a rezumat-o. „Nu ai venit cu tata decît atît cît cerea legea...” Îți dai seama, de parcă ar fi fost vina mea. Mi-a mai spus că-i plăcea să facă dragoste cu acel Ricou pentru că i-a dăruit, *din toate punctele de vedere*, libertatea femeii — nu am înțeles cuvintele astea — și că avea să plece cu el.

— Cînd ?

— A și plecat.

— Pe el l-ai văzut ?

— L-am zărit.

— Și n-ai făcut nimic să-i oprești ?

— Ce-ai fi vrut să fac ?

— Ricou era cu mașina ?

— Da.

— Singur ?

— Nu... Acum să-ți spun mai departe. Am întrebat-o : și căsătoria ? E doar o formalitate, mi-a răspuns ea ; mai sănătos este să iubești cum vrei, nu cum trebuie.

— Și pe urmă ?

— Pe urmă mi-a spus că așteaptă un copil. De-ai fi văzut-o cum își mîngîia pîntecele... Copilul nostru, îl așteptăm, va fi binevenit. Am adăugat : făgăduiește-mi că-l vei boteza. Mi-a strigat : de asta se va ocupa el în-suși. Am urlat la rîndul meu : ești o depravată. Atunci a început risul acela. I-am poruncit să tacă și să respecte situația nespus de gravă în care ne aflăm. S-a ridicat și mi-a spus : sărmană mamă, e atît de simplu, tu care ai fost nevoită să naști potrivit rînduielilor... Am păl-muit-o. Atunci, asta mi se pare ciudat, m-a privit aproa-

pe cu dragoste și pe urmă a șters-o ; altceva nu mi-a mai spus... Acum, nu mă mai întreba nimic.

— Te întreb încă o dată : de ce ai lăsat-o să plece ?

— Cu ce mijloace să fi oprit-o ?

— Pentru asta te-am chemat... Aveai mijloace legale, juridice. Este minoră.

— Mi-ai spus că i-ai dăruit independența.

— Nu.

— Ar fi trebuit să fii mai clar... Cu obiceiul tău de a bălmăji toate...

Charlotte își dregea fața.

— Sînt așa de urîță, cred, că bag lumea în sperieți.

Chipul femeii își redobîndea culorile, o netezime desăvîrșită ; privirea își regăsea albastrul-cenușiu al ochilor, iar gura rotunjimile ; părul nu se ciufulise, datorită fixativului.

— Frank !

— Ce mai vrei ?

Charlotte, în picioare, respira anevoie. Ochii i se abureau de lacrimi.

— Aș vrea să mor.

Neclintirea bruscă a Charlottei îl înfricoșă.

— Nu vorbi prostii.

— Frank, ce ne facem ?

— Te conduc acasă.

STRĂINELE ȘI CORPURI

(ROMAN)

*Am încercat să-mi istorisesc viața
mai mult adevărată decît firească
și din asta mi s-a tras moartea.*

*Atunci pentru ce-aș încheia
ceva niciodată început ?*

*Mai departe, suflete al meu,
mai departe
e negura ce poartă satul
către asfințit.*

*Cînd fi-voi oare crezut,
cînd primi-voi răspuns ?*

*Am golit paharul pînă la fund
și l-am spart,
iar viața mi-a fost o pată mare
neagră
pe fața de masă.*

trup corpuri străine. La trei ani am înghițit un ac ; într-o bună zi, a ieșit în pulpă, de parcă mi-ar fi crescut acolo un spin. Părinții s-au speriat și n-au îndrăznit să mi-l smulgă. Firește, scena se petrecea la țară ; lucru rar, acele ; stau înșirate, după mărimi, într-un capăt de postav. Vine o zi în care ruginesc și nimeni nu le mai poate scoate de acolo.

La șapte ani, mi s-a cuibărit în pîntece o tenie ; grozav ne-a mai dat de furcă. Mă ofileam văzînd cu ochii ; la țară treaba se înțelege cam anapoda : animalele trebuie să rămînă afară. Mîncam zdravăn, dar de văzut tot nu se vedea nimic. Bunica se uita la mine ca la o ființă necunoscută ei, pironindu-mă cu privirea în timp ce înghițeam cîte două, trei farfurii de supă, chiar fierbinte. Se făcea roată în jurul meu, la masa sălbăticiunii. Dar obrajii îmi rămîneau scofilciți. Tenia a dispărut așa cum a venit ; pare-se că ai casei înălțaseră, între ei, rugii șoptite. Atunci am mîncat mai puțin și din nou am început să mă împlinesc. Bunica dădea din cap și își încleșta mîinile una într-alta pînă se albeau. Dealtfel, nu și le prea putea folosi, din pricina reumatismului care o împiedica să pună mîna pînă și pe cel mai ușor lucru ; cînd și cînd împletea, apoi, deodată, unul dintre degete i se deforma ; atunci îl privea lung și plescăia din limbă a nemulțumire. Rămăsese mîndră doar de auricular, mereu la fel de zvult. Se sluzea de el spre a se scărpinga în dosul urechii sau în miezul cocului.

La doisprezece ani mi-a intrat în gitlej o viespe, odată cu o linguriță de cremă vanilată. Cit pe ce să dau ortul popii. Dar bunica avea o iarbă, care pe loc te făcea să dai afară totul. Viespea se și dusesse când a sosit doctorul. Totuși, el s-a simțit dator să spună că nu aveam destule globule roșii. Părinții nu înțelegeau nevoia de a poseda faimoasele globule roșii. Poate că le socoteau mici animale dușmănoase omului, a căror singură menire era să se afle în război cu alte globule, nu de aceeași culoare. Eu mă duceam cu gândul la sălbăticele lupte dintre furnicile roșii și cele negre; oploșeam în-lăuntrurile mele un câmp de bătălie cu morți fără de număr. Am auzit-o pe mătușa „Desagă” (o poreclisem astfel pentru că rochia ei avea buzunare mari în care își ținea mărunțișurile: degetarul, leacurile, cheile, un câțel de usturoi), da, am auzit-o pe mătușa „Desagă” murmurînd: „Ne cam dă bătaie de cap plodul ăsta, burta lui e ca un mușuroi de furnici”.

Seara mi-am ridicat poalele cămășii privindu-mi îndelung partea de trup lăptoasă și dulce la pipăit; părea netulburată. Mi-am trecut palma peste piele; nimic neobișnuit. În seara aceea, nici o luptă între globule. Dar aveam despre trupul meu o părere jalnică; un trup sălășluit de făpturi nevăzute: eram o vizuină, un mușuroi de cîrțițe, un viespar; doar capul părea cuminte, ca al celorlalți. Aveam păduchi, firește, dar cine le ducea lipsa la școală? Într-un fel, păduchele era de-al casei; nu stîrnea teamă cînd ți se ivea sub degete, asemenea unui bob de grîu mișcător... Totuși, capul meu, sărmanul, era cel care avea nevoie de îngrijire!

La cincisprezece ani, după ce am golit cu doi băieți o sticlă de spumos (la bîlciul cel mare de la sărbătoarea Sfintei Ursula), am pus rămășag că voi înghiți un peștișor roșu; îl cîștigasem și nu știam ce să fac cu el. A fost groaznic. Zile și zile mi-a stăruit în gură un gust de mîl proaspăt. Am înfulecat prăjituri, bomboane, miez de pîine, dar tot degeaba. Atunci am cerut părinților — mi se întîmpla asta pentru întîia oară — să mă sărute: „Spuneți-mi dacă miros a pește”. Dar alte griji aveau ei, nu să mă adulmece pe mine. Gustul a dispărut pe neașteptate, într-o dimineată, în timp ce conduceam tractorul. Mica mea prietenă venise cu mine pe tractor, să se plimbe; i-am oferit prima mea brazdă. Apoi, fiindcă

am început a prinde curaj, m-am apucat să croiesc cercuri în lutul umed. Dar iată că, furios, a răsarit bunicul, care mi-a strigat : „Cît mai ai de gînd s-o faci pe taxiul peste bulgări ? Las' că-ți arăt eu îndată distracție“. Mica mea prietenă a sărit de pe tractor, la fel de roșie ca el, și a zbughit-o. Am rămas singur, rușinat că fusesem surprins în primejdioasele mele exerciții de conducere, atît în ale dragostei, cît și în ale muncii. Am învățat astfel că nu trebuie să pui în aceeași oală timpul liber și treaba, am uitat însă repede asta. Fiecare lucru la timpul său, dar iată că timp n-avem niciodată.

În același an, după o mică încăierare iscată la sfîrșitul unui bal, am înghițit doi dinți. I-am înghițit cu stoicism, în timp ce singele îmi potopea buzele. Bătaia nu avusese drept pricină o dansatoare prea căutată. Nu, apăram onoarea lui taică-miu. A fost pentru prima și ultima oară. Micul Jean, cel poreclit „Păianjenul“ (avea brațe și picioare, de nu știa cum să se descurce cu ele), îmi căuta rîcă. Era palid ca miezul unei castane și avea un pîntece mic, rotund. Părul lui amintea de cicoarea creață. Micul Jean îmi spusese : „Taică-tu caută sîni de muiere, l-am văzut fluierînd după o fată“. O clipă m-am simțit tare mîndru de isprava bătrînului, dar pe urmă, fiindcă se găsiseră unii care să facă haz, m-am înfuriat : „Iar tu habar n-ai să te porți ; n-ai mîini catifelate, ești rafinat ca sarea grunjoasă“. I-am tras mai întîi un pumn sub bărbia moale ca o gușă de pasăre ; mi l-a întors, și asta m-a uluit. Lupta mișelește, căutîndu-mi punctele slabe. I-am învinețit un ochi. Respirația îi devenise mai gîfîită ; mormăia, semăna cu un greiere bătrîn, înhățat pe neașteptate. După aceea s-a apucat să repete celor de față : „Nu vă sinchisiți, băieți, nu vă sinchisiți“. A fost clipa în care m-a atacat. Greșisem scoțîndu-mi cravata cea frumoasă în picățele cafenii și roșii. I-am primit nevolnicul pumn peste buze. Astfel a avut loc accidentul : am pierdut doi dinți. Mi-am trecut limba peste gingii : erau umede și amare. Singele țîșnea ca dintr-un robinet prost închis ; cămașa mi se pătase. Atunci l-am palmuit. Încăierarea căpăta alt tîlc. O palmă îmi îngăduia să-l umilesc și mai tare. Părea uluit. Aștepta încă un pumn zdravăn și, cînd colo, o mîină larg deschisă i se lipise de obrajii mici. Cearta se curmă dintr-o dată. Luase foc, arzînd învîlvorat, un hambar tixit cu snopi

de paie. Într-acolo trebuia să ne îndreptăm acum toată grija.

Peste șase luni, mă aflu în pivniță ca să tai lemne, un trunchi de cedru doborât de prea mare bătrînețe, un lemn înmiresmat, de culoarea tutunului galben. Știam să mînuiesc toporul cu îndemînare. Loveam unde trebuia, dar iată că o așchie mi-a sărit în ochiul stîng. M-am dus la bucătărie, fără să scot o vorbă și, nu știu pentru ce, mi-am vîrit fața sub robinet. Bunica veghea. Mi-a luat capul între degete, de parcă ar fi fost vorba de o varză crudă, mi-a cercetat obrazul și a descoperit că pleopa mi-era sfîșiată. O mai aud parcă și astăzi: „Cînd ceva vrea să-ți intre în ochi, înseamnă că nu poți privi drept în față“. N-am pierdut ochiul, în orice caz nu imediat. Am fost socotit nepriceput, țărănoi. Nu mi s-a mai dat voie să mă servesc de mîini pentru corvezi care depășeau „puterea mea de înțelegere“. M-am simțit jignit pe toată viața. Sînt îndărătnic în pornirile-mi de ură. Dar, pe ascuns, m-am dus iarăși să tai lemne, să sparg buturugi. Bunica se minuna că provizia de lemne nu-i scădea. „Mă am bine cu Dumnezeu, mă prea răsplătește“. În beci, unde îmi petreceam ceasuri multe în tovărășia pisicilor și a oalelor cu untură, mă simțeam în lumea mea. Se găsea acolo un lavoar care nu mai slujea la nimic ; în el se scurgea din perete o apă tare limpede, uleioasă și atît de străvezie, încît trebuia să arunc cîteva fire de paie, ca să mă pot încredința că ligheanul se umpluse.

O verișoară, pe care nu o cunoșteam, a venit să se instaleze nitam-nisam în casa noastră. Nu am aflat nicio dată căror aranjamente s-a datorat șederea ei la noi, nici înțelegerile tainice, nici compromisurile. Pare-mi-se că părinții mei erau plătiți pentru asta cu un porc pe an. Părea să se simtă bine la noi ; m-a tutuit din prima zi și a născocit, întru binele cauzei sale, amintiri comune din copilărie. Am încuviințat. Nu-mi aminteam nimic din anii copilăriei, nici cel mai neînsemnat amănunt. Mama lua copii mici să-i alăpteze ; specialitatea ei. Unii îi aduceau de la Paris, iar Asistența publică o socotea drept o persoană foarte serioasă și vrednică de a fi recomandată. Cu fiecare anotimp aveam alt frate sau altă soră. Iar pe noi mama ne lăsa să ne descurcăm singuri : copiii altora îi răpeau tot timpul. De aceea m-am bucurat că o fată ca verișoara mea, înzestrată și

plină de imaginație, îmi puneă pe seamă amintiri care îmi plăceau.

Șoricel, asta-i era porecla, îmi reconstitua o copilărie după gustul ei. Vorbea singură tot timpul. „Ce plisc ! zicea tata întruna, sîcîit, dar și cucerit. Șoricel cunoștea casa mai bine decît mine. Îi spunea bunicii așa : „Cum, dar ochelarii dumitale sînt în dulap, în cel de-al doilea sertar din stînga“, sau : „Cam de multă vreme stau nefolosite cele două gheme de lînă albă din bufetul cu geam, în spatele barului pentru băuturi ; o să le roadă moliile“. Tot ea ne vestea cum că nu știu care șuncă, a treia de la ușă, avea un capăt de os înverzit. Ne mai atrăgea atenția că un anume șervet de bucătărie, al patrulea din teanc, căpătase pete de rugină.

Îi purtam pică pentru că pătrunsese cu atîta îndrăzneală în viața-mi intimă. Ea a descoperit, prima, comoara mea de sub pardoseala de la intrare : vreo zece unelte cioplite în cremene. O mai aud și acum spunîndu-mi :

— Ba da, îți aduci aminte, sînt de atunci opt ani, era la sărbătoarea Sfîntului Hubert, vara. Fusesem vestiți că a apărut în pădure o căprioară. Micul Tarpion se întîlnise cu ea pe șoseaua Marais. Eu mergeam înainte. Ție ți-era frică. Nu-i așa că ți-era frică ? Tufișurile fremătau, iar tu îmi spuneai : „O fi căprioara, ce zici, o fi căprioara“. Eu te sileam să taci. Știi foarte bine că asta e cusurul tău, vorbești prea mult. Micul Tarpion îmi șoptise la ureche : „Are pe cap ceva rotund și aurit ; strălucește...“

Șoricel și-a curmat vorba într-un suspin, apoi a urmat :

— Am văzut înaintea ta, în sertarul pentru cuțite, dopul de șampanie pe care îl ții în mînă. L-ai luat. Aș fi vrut să-mi fac din el o pernuță pentru ace ; aș fi îmbrăcat-o în postav ; înăuntru i-aș fi băgat umplutură...

S-a oprit iarăși, după care a continuat :

— N-ai vrut să mergi cu mine pînă la capăt, amintește-ți. Vroiai să te întorci acasă ; ți-era teamă că o să te întîlnești cu pisica Griffin, cu mîța cea albă de tot, care se ține după capre, fiindcă miros a lapte. Păcat...

Deodată i-am strigat :

— Nu-i adevărat, îndrugi verzi și uscate.

Ochii i s-au împăienjenit de lacrimi :

— Gaspard, știi foarte bine că-i adevărat, dar vrei să mă mîhnești, dovedindu-mi că spun minciuni ; iar dacă mint e ca să-ți fac plăcere. Și, mai întîi de toate, nu mint. Îți amintești de povestea cu căprioara ? Da sau ba ?

Mi-am plecat fruntea.

— Mă amețești.

Lacrimile dispăruseră din ochii ei numai flăcări.

— Fii cuviincios, Gaspard ! Știi cui vorbești ? Verișoarei tale, micuțule.

Își înfoia părul, rochia ; se îmbujora ; se bătea mărunț, cu un aer miniat, peste corsaj ; nu i se mai potrivea porecla de Șoricel.

— Bine, cum vrei, nu te pot opri să uiți. E dreptul tău. Dar să nu te plîngi dacă mai tîrziu o să fii luat drept un nătăflet, drept un băiat cu mintea plecată la plimbare. Îți spun toate astea pentru binele tău, iar ai tăi mi-ar aduce doar laude văzînd ce verișoară desăvîrșită îți sînt. Nu ești decît un mic sălbatic, care niciodată nu va fi în stare să-și povestească viața, auzi tu, niciodată !

Am tăcut chitic. Ce răspuns aș fi putut da trîncănelilor ei ? Dar nu terminase.

— Toți copiii bogați au o groază de amintiri plăcute ; asta le servește pe la recepții, iar cînd se căsătoresc, o fac cu femei celebre, din pricina amintirilor pe care le au. Te poți închipui cu o copilărie searbădă ? Nu că aș vrea să mă laud, dar îți sînt de folos, iar mai tîrziu o să mă binecuvîntezi că m-ai avut verișoară. Eu, cînd voi fi mai mare, o să mă mărit ; o să am doi băieți și o să fiu mamă a trei fete, a unei veverițe și a unui bajiru...

Am căscat ochii mari.

— Ce-i aia *bajiru* ?

Șoricel a ridicat din umeri.

— Vezi, habar n-ai de nimic. Ar trebui să știi ce-i aia un bajiru. Toată familia știe. Și bunica ta și mama bunicii tale și mama mamei bunicii tale și mama mamei... dar să mă opresc. Te-ar putea ameți o coborîre atît de adîncă în trecut. Știi, dacă vrei să fii o persoană matură mult stimată, trebuie să ai un trecut ; uite, spre pildă : Isus Christos, Jeanne d'Arc, Napoleon... Să-ți des-

tăinui un secret, chiar dacă nu știi ce este un bajiru :
toți ne înrudim, pentru că ne tragem din Adam și Eva.

Revelația îmi tăie răsufarea.

— Cu toții ne tragem din Adam și Eva ?

— Da.

— Aceiași ?

— Cum aceiași ?

— Cu ăia din catehism ?

— Bineînțeles.

— Atunci, sînt rudă cu Pasteur ?

— Da.

— Și cu micul Rege al Romei ?

— Da.

Eram de-a dreptul buimăcit. Am adăugat, sfios :

— Sînt rudă cu Buffalo Bill și cu Picioare-nichelate ?

— Da.

Pentru prima oară mi-am sărutat verișoara care mă
dăruia cu atare prestigiu : aveam doisprezece ani ; mi
s-a părut că obrazul ei are gust de alună ; i l-am lins
ușor. Apoi, cu glas scăzut, am murmurat întrebător :

— Ce-i aceea un *bajiru* ?

— Acum sînt obosită. Am vorbit prea mult cu tine...

Cu ceilalți ce fac ?

— Cum cu ceilalți ?

— Doar trebuie să vorbesc și cu ei.

— Nu-i greu.

— Dacă Mongidor ar ști că stau atît de mult de
vorbă cu tine...

— Mongidor ?

— Nu-i treaba ta, dragul meu. Ca să nu fac pe ni-
meni gelos, trebuie să vorbesc cu toată lumea, să nu
părtinesc pe nimeni.

Atunci i-am strigat :

— De ce vorbești cu mine așa de mult ?

Eram roșu, gifiiam. M-am scărpinat pe picior, în locul
în care mă zgîriase pisica. Ea m-a privit mirată, de
parcă atunci mă vedea pentru prima oară.

Rămas singur, nu-mi mai doream altceva decît liniște.
Mongidor și Bajiru se țineau de mîină, asemenea unor
personaje năzdrăvane, cărora le datoram prețuire și su-
punere. Iar în seara acelei zile memorabile, cînd am

vrut să deschid vorba, am fost oprit de verișoara mea care și-a dus un deget la buze și mi-a spus :

— Știi foarte bine că ți s-a interzis să vorbești.

Două zile am tăcut. Bunica m-a crezut bolnav, furios. Și ori de câte ori mă întâlneam cu verișoara, același semn tainic : tăceam. În cea de-a treia seară a vorbit pentru mine.

— Gaspard ar fi mulțumit să primească, dacă se poate, coltucul.

Tata mi-a ars o palmă, iar pe verișoară a trimis-o la culcare flămândă. Ea s-a retras demnă și trufașă ; am auzit-o repetind :

— Nu trebuie să vorbești decît cînd ți-oi spune eu. Gaspard are o limbă de șopîrlă. Și-a schimbat limba cu cea a șopîrlei Mirna Miror ; aceea de la piatra a cincea din zidul smochinului. Dacă Gaspard ar vorbi, n-ar ști ce spune.

Am ajuns-o din urmă pe culoar.

— Găspard, cînd m-ai sărutat, buzele tale mi-au atins obrazul. Pe el se afla o licoare fermecată... Nu mai poți vorbi.

În cea de-a treia zi, cocoțat pe bătrînul cal Iris pe care părinții mei îl țineau în grajd ca pe un strămoș, am început să strig :

— Haide, Iris, die, Iris, die... !

Vraja încetase. Puteam vorbi. Fusesem izbăvit de călușul care îmi fereca buzele. Verișoara se arată foarte înciudată. Mă aștepta în curte ; mă duceam să aduc praz.

— Cîntărește-ți cu grijă cuvintele, Gaspard ; eu nu mai pot face nimic pentru tine.

Am urlat :

— Dă-mi pace ! Destul mă tot îmbrobodești ! Măine mă duc la vînătoare, la trei dimineața. În timp ce tu o să mai dormi în fustele mamei mele...

Mă răzbunam.

— Cine-ți spune că o să dorm ?

Am privit-o îngrozit. Iată că-mi scăpa.

— Noaptea nu mă aflu niciodată în patul meu. Nu-mi pierd vremea cu somnul. Am altceva mai bun de făcut.

Nici vorbă s-o pot prinde cu ceva ; eram cel mai slab. I-am lăsat îndelungă vreme menirea vorbirii. Am

crezut, atunci, că nu mai aveam nici un drept asupra cuvintelor de care mă slujeam. Le împrumutam de la ceilalți, iar Șoricel mă credita, din drăgălășenie, cum îi plăcea să spună. Cuvintele îmi erau impuse, precum tenia, aşchia, viespea. În timp ce vorbesc îmi pare că văd privirea aspră a lui Șoricel, arătătorul ei lipit de buze : „Gaspard !...” Adevărat este că încep bine, ca toată lumea, dar mai apoi mă fisticesc, nu mai știu ce-am vrut să spun. Ce licoare ciudată se zvîntase oare pe obrajii fragezi ai verișoarei mele ?

În clipa asta a trebuit să dau pe gît trei pahare de coniac, ca să-mi pot spori debitul. Ceasul mi-a stat ; trebuie să fie aproape zece seara. Pe stradă zgomotele s-au împutinat. Sînt nevoit să continui... căci dacă tăcerea se face stăpînă pe mine, am dat-o naibii. De spus, am eu ce spune.

Între doisprezece și șaptesprezece ani am tăcut. Părinții își ziceau că o să mîn tractorul pînă la sfîrșitul vieții, că o să dezgrop în noiembrie sfecla pentru vite, că o să văd de cîmp ca de o prietenă dragă, căreia i te dărui. Nu aveam, ca ceilalți, dreptul să adorm în căpițele de paie ; erau sfinte ; ele închipuiau averea noastră. Pentru mine, viața la țară nu însemna decît un loc de trudă neîntrepută, sleitoare. Răsăritul de soare voia să spună plecarea prin piclă spre *Țarina Nucilor* sau a *Stelelor stinse*. Fiecare tarla purta cîte un nume frumos : *Nevestica*, *Zbîrciogul*, *Israeliana*, *Fir-de-cînepă*, *Vizuina vulpii* etc... Toate ogoarele acestea răzlețite în jurul fermei ne închingau viața. Ce harem ! Treceam de la unul la altul, fără istov. Unul singur se arăta cuminte, dăruindu-și grîul sau cartofii ; un pămînt bun, sfărîmi-cios, care nu se lipea de cizme, care se deschidea parcă din plăcere în fața brăzdarului, pe care grapa îl pieptăna cu bucurie, ai cărui bulgări nu se făceau tari ca pumnul, ci se desfăceau dintr-un singur bobîrnac. Și-apoi, sub mărul lui, tare frumos mai aromea văzduhul a compot, în octombrie, iar crengile îi erau atît de împovărate, încît fiecare își avea cîrja ei, să nu se frîngă. Un prieten bun, niciodată răutăcios, nu iubea păsările și cuiburile ; îmbătrînea, se acoperea de mușchi, se moșnegea. La urma urmei, nu-mi pare rău decît după mărul acela. Frunzișul lui părea să murmure neconținut ceva.

Dădeam ocol ogoarelor noastre, asemenea unui prizonier. Nu aveam timp să-mi dăruie gîndurile fetelor care se duceau, cu pas mlădiu și semeț, după lapte sau merinde. Eram înlănțuit de lelița aceasta neiertătoare, gata oricînd să se umple iarăși de urzici de cum îi întorceam spatele. Nu puteai să o lași nici măcar un anotimp, căci imediat o năpădeau neghina, albăstrelele, macii și pilcurile de margarete mărunte, cu petale pe jumătate închise, ce umpleau vechile urme de brazde. Tot timpul trebuia să o iei de la început pe întinderile acelea mult prea prețioase pentru a fi și iubite. În lipsă de altceva, ele mă suportau ca și calul sau măgarul Martin. Visam, în fața lor, la caldarîmuri lucitoare. Aș fi fugit de uricioasele lor anotimpuri, de involburata lor primăvară ! Mă furișam ca un șoarece de pădure, părăsit ca o nucă după ploaie, posomorît și îndărătnic. Dar îndărătnic pentru ce ?

Într-o zi m-am dus să muncesc la cîmp, îmbrăcat frumos, îngulerat și cu cravată, cu părul netezit. Bătrînul s-a înfuriat : „Nu ți-e rușine ? Ia spune, nu ți-e rușine ?” De parcă aș fi adus pămîntului cine știe ce ocară. M-a pus să mă rostogolesc pe jos, astfel încît pămîntul să se poată răzbuna pe sluga-i răzvrătită ; eram dat pradă tinei și aburului ei. Nici cînd nu mi-a iertat bătrînul purtarea aceea zeflemitoare. Ceva se încheiase. Acum îmi pierdeam vremea prin grajd, prin hambare ; vînam ; făceam în așa fel încît să fiu văzut cînd aduceam din pădure cîte un iepure ori cîte un fazan. Eram îngăduit, dimpreună cu bunica mereu bolnavă la pat. Ca să scape de trăncăneala vecinilor, părinții mei aduseseră doctorul, o dată pentru totdeauna ; apoi, bunica fusese lăsată pradă hemoragiilor ei.

Ea mă puneă să cumpăr într-ascuns ciocolată și bunătați pe care și le furișea sub pernă. Cînd și cînd, se scula și pregătea supă. Ori de cîte ori curăța zarzavaturi, se înviora, de parcă morcovul sau cartoful i-ar fi dat, de cum puneă mîna pe ei, puteri noi. Pe urmă se băga iarăși în pat. Nimeni nu vroia să-i deschidă ferestrele : o bolnavă trebuie să stea ferecată în duhurile și vaietele ei. Eu dădeam drumul la ferestre, fără știrea nimănui ; atunci ea închidea ochii și îmi spunea : „Aerul curat îmi soarbe suferința“.

Într-o bună dimineață, tata a băgat de seamă treaba și s-a răstit la mine : „Vrei s-o omori pe bunica !“ Oare cine dintre noi doi o făcea ? Nu mai lua doctorii ; se însăgurase ; doar pisica ei, cînd era gata-gata să nască pui, venea să-i țină tovărășie. Bunica s-a umflat și ea. Abia peste cîteva ceasuri ne-am dat seama că murise ; tata bătuse zece kilometri, că să aducă un veterinar ; se îmbolnăvisese o vacă. Veterinarul a venit s-o vadă pe bunica, după ce, mai întîi, a îngrijit vaca. Prea tîrziu. Închizînd ușa, tata a spus : „Cred că-i fericită, căci am făcut tot ce s-a putut“. Mama a adăugat, fără urmă de lacrimi în ochi : „Ar fi putut să termine ciorapii pe care-i împletea“. Verișoara mea a plîns pentru toți la un loc. Bătrînul s-a arătat supărat cînd preotul a vrut să facă o slujbă. „Părinte, știu că aveți nevoie de bani, dar ce rost are să vă osteniți. Să pierdem o dimineață, cînd avem de băgat finul...“ Preotul a discutat aprins cu tata, i-a vorbit despre răspunderea înaintea Domnului.

— Mă faci să rîd, părinte.

Dar preotul, cu paharul de vin în față, nu se da bătut.

— Moartea nu aduce folos nimănui, părinte. Dumnezeu îi va primi sufletul, este tot ce dorește.

Pentru odihna sufletului ei, s-a făcut, în toiul iernii, o slujbă. După ce s-a băut un păhărel, tata s-a schimbat și a venit să taie niște călini, pentru țaruși. Vaca nu s-a prăpădit ; s-a bucurat de o bătrînețe frumoasă.

Într-o zi, tata a avut un proces în fața judecătorului de pace. De zece ani tot ciugulea dintr-un cîmp învecinat ; centimetru cu centimetru. Ajunsese să-și însușească astfel zece metri. Și-a pus hainele negre și a venit să dea lămuriri judecătorului. „Firește că plugul meu mai fură pe ici, pe colo. Dar de zece ani sînt proprietar“. A pierdut ; din clipa aceea a intrat într-o surpare de sine. Cîtă strădanie ani și ani, ca să-și mărească peticul de pămînt pe seama unui vecin care trăia la oraș, sugînd toată ziua lichior de coacăze. „Pămîntul, gîndea tata, se cuvine celui mai cînstit, celui care îl iubește.“

Pămîntul... Prea am auzit vorbindu-se mult despre el, cu minie în priviri sau cu obidă în glas. Încă de la naștere ne-am bălăcit în el. Primii pași tot pe el i-am făcut ; sugeam pietricele. Cearșaful îmi mirosea a pă-

mînt ; nu puteam ieși undeva, fără să-l aducem cu noi, în casă. Îi purtam de grijă, îl corcoleam, îl linguseam, îl hrăneam. Toată tinerețea m-am culcat cu pămîntul. Îl duceam cu noi prin baluri sau în sala de cinematograf, cu aer îmbicsit, simbătă seara. Nu ne socoteam niciodată murdari dacă aveam fire de țărînă prin păr, coji de lut pe mîini. De cîte ori nu mi l-am răzuit cu un cuțit de pe tocuri, iar el se prefăcea pe dată într-o pulbere maronie și ușoară ! Cît am fost copil, aduceam cu un bulgăraș de pămînt umblător. Nimic nu-l putea desface de mine. Duhneam a pămînt, precum hoitul unui înecat în mîl. Iar somnul îmi era la fel ca pămîntul, greu și aspru. O, mirosul acela de tulpină putregăită al saltelei mele, praful acela izvodit de paie care mă pătrundea ca pe un cal de povară ! Iar în seara asta îl simt urcîndu-mi la fereastră, asemenea unei vechi și rele duhori ; un pămînt în neorînduială, ca un pat în care faci dragoste. Acum, el nu mai dăinuie decît într-o glastră, ridicolă cu mușcata ei care nu mai izbutește să-nflorească. Nevastă-mea iubește florile ; i-am și spus că nu pot suferi izul ăsta de lujer gol ; mușcata miroase a sin jilav.

Am fost alungat de acasă, fără ca cineva să-mi spună un singur cuvînt ; într-o dimineată, în cea mai desăvîrșită liniște, am pornit la drum. Am dat cu sîrg ocol proprietății. Pășunile, păduricile, cea mai mică fișie de pămînt trebuia să ia parte la plecarea mea. M-am dus să-mi văd mărul cel bătrîn, spintecat în două de trăsnet. Am văzut, în zori de zi, fiecare ogor, unul cîte unul. În finețele poreclite *Liniștitele*, ploaia și vîntul desenaseră parcă amprente de un trup uriaș, o amprentă goală și crîmposită. În același loc mi-am făcut nevoile... Unduitoarele și ațîțătoarele lanuri de grîu mă izgoneau ; nu mai era loc pentru pasul meu cel nou, care pornea să întîmpine neprevăzutul. Atunci, am călcat în picioare tulpinile, le-am strivit cu osîrdie. Nu cîutezam să dau foc spicelor uscate, acum ușor de frînt, așa cum îmi pusesem de gînd : un lan de grîu preschimbat în cenușă. Iată la ce visam, cînd nu mă prindea somnul. Și nici măcar nu izbuteam să le ocărăsc, să scui peste ele.

La ce bun să vorbești, cînd spui doar ceea ce este ? Plăcut e să o faci cînd ai a spune ori a reține mii de lucruri, cînd totul e scînteietor, vesel, cînd și cea mai mărunță întîmplare nu lasă firimituri, ci se arată a fi

dintr-o singură bucată, fără puțința de a o știrbi ori sfărîma vreodată.

Ceasul îmi stă pe masă, alături de sticla cu coniac și vorbesc de o oră. Pătratele mici, roșii, ale pardoselii îmi lucesc sub picioare. Vorbesc ori visez. Cum să fii mereu gata să sporovăiești ? Aș vrea să o fac doar despre mine, dar cînd vorbești despre tine, trebuie să vorbești întotdeauna despre alții. Nu ai niciodată viața care ți s-ar cuveni. Este ori prea scurtă, ori prea lungă. Măruntă, împărțită ; fiecare îi smulge o parte. Ești și al unuia, și al altuia. Trebuie să mă apropii de vecin, spre a mă recunoaște ; dacă, brusc, nutrești pentru el prietenie, asta se întîmplă pentru că te redescoperi pe tine, cel *dinainte cunoscut*. Dar unde se află cel care ține întregul, căruia îi aparține ansamblul ? Se zice că aș fi supus, dar am încercat să mă furîșez rămînînd fără consistență, pierzîndu-mi conținutul precum o ploscă. Nu existam cînd am părăsit ferma ; o frunză în vînt, atîta tot. Mă desprinsesem de trunchi. Așadar, trebuia să mă încredințez altora, să-i las să vorbească, să fiu ori nu de părerea lor. Să încuviințez, să dispar, să încuviințez pentru a fi văzut. Nimic nu se putea păstra din persoana mea (dar oare ne este dat să cunoaștem ce se poate păstra fără de știrea noastră ?), în afara unui anume fel, gutural, de a mă exprima ; aveam un accent care purta urmele unui dialect dispărut. Puteam spune orice, spunînd ceva. Limbajul, care părea firesc tuturor, mie îmi suna străin. Cu al meu fusesem dăruit înainte de a mă naște. Veneam la oraș cu un vocabular aspru, greoi, din topor. Unde era eleganța oamenilor de la oraș, care vorbesc repede ? Tăceam. Trebuia să iau totul de la început, ca să pot vorbi ca orășenii, într-un fel anume, lenevos. În orice tăifăsuială mă simțeam străin, străin chiar față de propriile-mi cuvinte. Cum să vorbești despre ploaie și vreme frumoasă, cînd la noi, la țară, ploaia și vremea frumoasă erau zeități imperceptibile, în stare să se arate necruțătoare ori binefăcătoare, după cum le era pofta ? Ori de cîte ori discutam cu alții, mă întorceam cu coada între picioare. Vreme de doi ani nu am vorbit ; în orice caz, tare puțin sau tare prost. Cea mai mică frază îmi cerea eforturi uriașe. Nu știam născoci nimic ; nu răspundeam destul de repede ; doar cînd mi se cerea să o

fac ; răspundeam cu grijă, într-un anume fel, indiferent. Nu mă gîndeam că trebuie să o fac întotdeauna.

M-am instalat la Bordeaux. Oraș în care am intrat fără remușcări. Îmi ziceam : „Mă va duce cu siguranță spre Paris“. Bordeaux era un oraș pe care îl cunoșteam dinainte ; îi adulmecasem mireasma de fruct prea copt, vara, și mirosul de fum, iarna. Nu prea știam ce să fac, și atunci n-am făcut nimic. Încă din primele zile, orașul m-a copleșit cu portul său, pe unde mă duceam să-mi ucid timpul în fața cargourilor, ronțăind alune scurse de prin saci. Mă dovedeam un ins nesigur, gata să fac orice, hoinar și bănuitor, mîncîndu-mi piinea la umbra unei macarale, prea puțin vrednic de a fi ajutat ; noaptea dormeam prin unghere. A fost o perioadă bună, din care m-am înfruptat fără să cer nimănui nimic. Aveam colțișoarele mele îndrăgite, tabieturile mele. Mă învîrteam prin același cartier al cheiurilor, la oră fixă. Mă sprijineam în coate de zidurile antrepozitelor și așteptam ; nu eram singurul care-și dorea ca ziua să se mistuie. O femeie se apropie de mine să-mi vorbească, dar m-am dovedit stîngaci ; mi-a pus întrebări despre port ; n-am știut să-i răspund. M-a ademenit fără rușine, mi-a plătit băutură prin cafenele, un bilet de cinema. Pe la mijlocul filmului, am adormit. În pauză m-am pomenit singur. Nu-i spuseseam o vorbă, dar o urmasem așa cum trebuie, împărtășind buna-i dispoziție, scatoalcele ușoare primite pe braț, privirile-i lacome. Sosise prea devreme pentru mine. Cine m-ar fi putut folosi, cine mi-ar fi recunoscut virtuțile ?

M-am hotărît să bat la ușa unei familii, stăpînă a unei așa-zise case țărănești, nu departe de noi. Ar fi trebuit să istorisesc aici călătoria mea pînă la Bordeaux, dar nu vreau s-o iau de la capăt. Să zicem că m-am urcat în tren și că ultimii kilometri i-am străbătut pe jos.

Nu. Călătoria a durat mai mult, aproape șase luni. Din sat în sat. Din orașel în orașel. Nu-mi renegasem încă meseria de țaran. Mai știam să scot cartofii, să stropesc vița-de-vie, să tai lăstarii lacomi, să tund, să plivesc, să cosesc. Am cules via la treizeci de kilometri de Bordeaux : a fost ultima mea etapă înainte de sosirea pe *puntea de piatră*. Două săptămîni într-o fermă, cu băieți de viață, niște docheri care își încasau concediile plătite ca să-și rotunjească suma de la sfîrșitul lunii, niște șomeri

care se distrau comparînd an de an meniurile ce le fuseseră oferite în multe proprietăți prin care trecuseră. Ce de iepure cu sos mai mîncam ! Am fost nevoit să plec pe neașteptate, în toiul tăiatului viței. Eram învinuit de furtul unei cămași. Am aruncat foarfecele de grădină peste picioarele pîrîtorului. Ce tărăboi s-a iscat ! Toată familia alerga după mine. Era cald, iar vinul alb îmi tăia picioarele. M-am refugiat într-o carieră. Nu eram pe placul tovarășilor mei, căci luasem apărarea unei fete sîciite de propunerile nerușinate ale unui bărbat de cincizeci de ani, cu gesturi echivoce. Păream mai mare decît vîrsta și nu se sfiau să mă provoace : „Îți scot eu gîlcile, nemernicule“. A doua zi am ajuns la Bordeaux. Trebuie să mărturisesc că văzusem într-adevăr o cămașă aruncată prin curte ; o luase vîntul. Și cum nu avea stăpîn, am luat-o. Nu, nu o furasem dintr-o traistă. Nici n-aș fi putut face așa ceva, de vreme ce eram mereu laolaltă. Nedespărțiți. Și apoi, ce importanță mai poate avea acum povestea asta. Totul a fost dat uitării. Doar nu o să-mi mai fac și acum sînge rău pentru o calomnie. Îl și mirosisem pe bătrînelul care scotocea cu privirile și cu mîna în șura ce ne slujea drept dormitor. Dar ce, eu m-am plîns că mi-au dispărut din desagă două batiste ? Și cine s-a folosit de briciul meu timp de trei zile ? Și cine mi-a smuls nasturii de la surtuc ? Se afla printre noi o poștăriță care a spus arătîndu-mă cu degetul : „E un mic vicios“. O fată căreia îi respinsesem îmbierile. Mă bănuia că i-aș fi vîrît labe de găină în pat. Dar în marțea aceea de pomină, îmi amintesc, căldura era zăpușitoare, lăsasem lucrul ca să-mi dreg o sanda, toată lumea știa că nu plecasem departe : la umbra părului sălbatic, aflat lîngă zidul cramei. Sandalele mi le cumpărasem la Angoulême, într-o piață. Mă tocmisem, căci li se mai spălăcise culoarea. Îmi era totuna, de fapt, dar de ce să nu cîștig cîțiva gologani pe seama negustorului ? Chiar în ziua aceea, la Angoulême, fusese cît pe ce să mă calce un camion uriaș, care transporta un tractor asemănător cu al meu, pe vremea cînd trăiam în familie ; șoferul mă ocărîse cît îl ținuse gura, ca să vadă cum reacționez ; se temea că n-o să mă mai ridic ; eram lungit în șanț, buimăcit. Nu mîncasem din ajun. Așa că nu mă mai țineau picioarele.

Într-adevăr nu mă mai țineau picioarele, când am fost introdus în vestibulul acelei case care m-a primit cu nepăsare. Stăpîna m-a pus să aștept pe un scaun; aveam în față o oglindă imensă în care nu îndrăzneam să mă uit. Familia aceasta venea la noi să cumpere vin în cantități mici. Vinul nu trebuie să călătorească fără autorizație. Așa că veneau cu un coș în care puneam șase sticle, pe care apoi le acopeream cu un sac de pînză. Vegheam la ușă, în cazul că cineva s-ar fi aflat pe drum, apoi schițam cu mîna un semn, după care fata și băiatul se făceau nevăzuți, de parcă ar fi săvîrșit vreo pungășie. Fata nu se uita niciodată la noi; nici la noi, nici la sticle. De cum sosea, se repezea să alinte cine știe ce animal; îi dădeam ouăle cele mai proaspete, pești din riu, prinși noaptea. Puștoaica primea produsele ca pe niște ofrande. Ni se plătea la sfîrșit de lună. O pîndeam pe fată, așa cum, desigur, o pîndeau toate lucrurile din casă; ea își oprea îndelung privirile asupra mîinilor bunicii cînd aceasta grebla răzorul semănat cu barba-caprei; mîini negre și asprite. Totul o umplea de încîntare. „Cînd o să fiu mare, o să mă fac fermieră“, repeta ea din vîrfurile buzelor. Și pleca, dansînd; rochia i se unduia peste mijloc. La noi femeile nu aveau mijloc, ci șolduri îmbelșugate, tănuite de șorțuri lungi în cute țepene.

Într-o zi mi-a spus:

— Cum, nu te duci la școală?

— Au nevoie de mine.

— Tot mai vrei să cînți la vioară?

— Da.

— Ai vioară?

— Mi-am înjghebat eu una.

— O să mi-o arăți?

— Nu.

Și s-a miniat.

— Ca să faci o vioară, trebuie să fii meșter de instrumente cu coarde.

Atunci i-am strigat:

— Nu fiindcă ești bogată ai să poți deveni și fermieră.

Gaston, băiatul, era mai inofensiv. Sfrijit, deșirat, cu gît subțiratic și cap în formă de ou, te speria; mi-era teamă de el, din pricina slăbiciunii sale. Părea ca rătăcit oriunde s-ar fi aflat, și mare trudă trebuie să fi în-

semnat pentru el drumul pînă acasă. Alb, cu o piele spălăcită, de culoarea unui cățel de usturoi, el ne aștepta în curte și, ca întotdeauna cînd se apropia, ciinele lătra. Nici Gaston nu se uita la noi. Purta pe nasu-i subțire ochelari cu sticle foarte groase, dindărătul cărora privirile îi erau parcă încețoșate. L-am prins scuișind peste găinile adunate în ograda lor, la hrană. În sinea lui cred că ne blestema. Altădată am sosit tocmai cînd începuse să facă pipi în fîntină. Mi-a zîmbit ; nu i-am spus nimic. Se apropia sfîrșitul lunii, iar ai mei aveau nevoie de bani. Am schițat doar un gest amenințător, și atunci el a luat-o la fugă spre poarta cea mare, ca un chițcan-de-pădure. Firește, eu am fost cel nevoit să ducă vinul, ouăle și salata, intrînd prin porțița din dos. Tocmai atunci, Gaston povestea surorii sale Toine isprava ; cînd m-a văzut, a tăcut. Ah, glasul lui pițigăiat ! „Du toate astea la bucătărie, o să-ți plătim. Bagă de seamă să nu murdărești pe jos cu galoșii.“ Vorbea ca tatăl lui și era tare mîndru de asta. Îl vedeai stînd ore în șir într-o carieră de calcar de un alb făinos. Purta o desagă trecută pe după gît și scotocea prin pămîntul proaspăt răscolit sau prin scobituri. L-am întrebat ce face.

— Caut fosile.

— La ce sînt bune ?

— La nimic.

— Se pot minca ?

— Au murit demult.

— Cu ce se aseamănă ?

— Unele sînt ca scoicile, altele ca dinții.

M-a înspăimîntat vînătoarea aceea tăcută, ca și personajul albit de cretă care scormonea în adîncurile carierei încinse de soare. Îmi ziceam că cei de la oraș nu semănau cu noi. Aveau obiceiuri ciudate, care vîrau spaima în mine ; nu le înțelegeai niciodată gesturile, gîndurile, jocurile. Orașul îi conserva, precum un alcool. Respirau prost ; miroseau tare a rufe spălate, mestecau mereu cîte ceva, purtau mînuși, pălării ; nu se murdăreau ; vorbeau în așa fel, încît noi nu știam să le răspundem ; făceau zgomot cînd vorbeau, nu stăteau locului, jertfind fraze întregi din plăcere ; nu respectau niciodată ceea ce noi rosteam cu atîta anevoință ; vorbeau cu înflorituri.

Și iată că sunam la ușa lor. Mai aveau o casă mare, pe care nu o ocupau în întregime, în fața Institutului de surdo-muți, păzit de statuia în bronz negru a unui bărbat. Am fost primit cu bunăvoință în bucătărie. Mi s-a spus să mă șterg pe picioare; mi s-a dat mâncare. Farfuria mă fascina; pe porțelan erau desenate personaje, și am tăiat anevoie carnea, de parcă lama cuțitului le-ar fi putut mutila. Mi-au fost aduse haine. Nu cerusem, totuși, nimic.

— Va să zică ai venit să lucrezi la oraș?

Fiecare lucru la timpul său. Mîncam, dar întrebările începeau să curgă. Am terminat cu bucățelele din farfurie, după care mi-am închis briceagul.

Stăpîna m-a întrebat din nou:

— Ai venit să lucrezi la oraș?

Am încuviințat.

— Te-au lăsat să pleci?

— Peste doi ani trebuie să-mi satisfac serviciul militar.

A urmat între femeie și bărbatul ei un dialog cu glas scăzut, dialog din care am deslușit doar frînturi.

— Îți spun eu că putem să-l întrebăm...

— Bine, dar îți dai seama...

— S-ar obișnui repede...

— Nu zic ba, însă nu-i cunoaștem deloc firea...

— Pare serios, prea serios... Iar cînd trebuie să-l întreb ceva, nu am încredere în privirea lui. Amintește-ți de povestea cu vioara...

Cuvîntul *vioară* m-a făcut să-mi ascut auzul. Ce amestec aveau în discuția aceasta gusturile mele personale? Știu că odată m-au găsit, la ei, ținînd în mînă o vioară de preț pe care o păstrau într-un scrin. Nu voisem să o iau cu mine, ci doar să o ating, să-i fac coardele să vibreze. M-au surprins în timp ce încercam un acord, căruia, cu modestie, degetele mele se străduiau să-i dea viață. Reamintirea întîmplării m-a scos din pepeni. Atunci, m-am ridicat. Brusc, stăpîna mi-a oferit casă și masă.

— În schimb, ai să vezi de grădinița din spatele casei, de cea care împresoară garajul. În afară de asta, ai să mături și ai să ajuți la bucătărie... Bineînțeles, o să-ți dăm ceva, să ai și tu duminica. Ești de aceeași sta-

tură cu Gaston, asta-i foarte bine. Ce mulțumire pentru ai tăi să te știe aici !

Și, fiindcă era ora șase seara și nu știam încotro s-o apuc, m-am învoit cu târgul.

Astfel am devenit slugă : străin de cei ce mă înconjura și mă sunau, străin de lucrurile pe care nu le țineam în mână decît spre a le spăla sau muta din loc, străin de grădina cu pămînt deschis la culoare, cenușiu, și pe care îl trăgeam peste pietriș și pietre, precum chelul își trage peste frunte cele cîteva fire de păr ce i-au mai rămas, străin de vînzoleala din casa care mirosea a rogojină veche, din casa prost luminată de lămpi răsfirate cu zgîrcenie, străin de mine însumi, căci eram neconținut într-o stare de alarmă, luat pe neașteptate de o chemare în chiar clipa în care începeam să gust puțină libertate și să-mi frec picioarele zdrobite, străin de orice viață, de vreme ce mă supuneam și nu răspundeam decît cînd mi se îngăduia să o fac. Gaston și sora lui, Toine, nu-mi dădeau nici o atenție, întocmai ca acasă. Aveau o sumedenie de treburi ce-mi păreau de neînțeles ; tot timpul ieșeau și intrau, se plimbau cu rachete ori cu schiuri, cu crose de golf ori cu buchete. Se agitau în juru-mi, neîncetat : trînteau ușile, făceau să scîrțieie podeaua veche și greoaie ori de cîte ori dansau, urcau treptele de marmură ale scării două cîte două, dădeau drumul fonografului în puterea nopții sau în plin doliu după bunica lor, telefonau, bombăneau, fluierau, aduceau prieteni beți sau pe unii găsiți la întîmplare, mă trezeau la unu noaptea pentru a aprinde proiectoarele din grădină, astfel încît — sub privirile unor comeseni voioși — frunzișul copacilor să-și poată striga, teatral, verdele. Se distrau în locul meu, în timp ce eu ajutam la bucătărie ori mă duceam să fac târguielile doamnei. Dar iată că din primele economii mi-am cumpărat o vioară, așa cum îmi dorisem încă din copilărie. Și am învățat singur, în camera din pod, în surdină, așezat pe un cufăr uriaș, de răchită. Nu chițăiau mai tare corzile decît șobolanii care îmi țineau de urît, dimpreună cu frigul. Slugile nu aveau parte de căldură. Uitam să mai trăiesc în casa aceea prea mare, străbătută de culoare asemănătoare unor tuburi digestive, ce sfîrșeau cu încăperi rău mirositoare, menite rubedeniilor aflate în tre-

cere, încăperi tixite cu dulapuri, mese, lighene, cu un mobilier de care le era rușine.

Casa avea, în față, încăperi fastuoase, pentru recepții; acestea erau înșorite. Ferecate, când nu erau folosite. Primăvara scoteam covoarele, le făceam sul, după ce mai întâi presăram peste ele frunze de ceai udate și măturam cu sîrg. Iarna, mă ocupam de încălzire; îmi petreceam o groază de vreme în pivniță, unde nu mă stingherea nimeni. Acolo mă simțeam bine. Se vorbea că pe sub casă ar trece un rîu; îmi lipeam urechea de ciment, spre a desluși cumva murmurul apei. Curățenia mare îmi cerea timp mult de fiecare dată. Domnul îmi împrumuta un chipiu militar, relicvă dintr-o bătălie în Argonne. Mi-l puneam pe cap și începeam să trăiesc în nori de colb. De unde izvora praful acela, atît de lesne reînnoit? Mă speriau saloanele garnisite cu mobilă ușoară, cu vitrine pline de porțelanuri, cu candelabre, cu obiecte mărunte pe care le puteai ține în palma unei mîini, cu sipete, tabachere, păsări din metal. Pare-se că domnul era colecționar. Îmi amintesc de bucuria lui izbucnită într-o bună zi:

— Hélène, l-am găsit.

— Ce-ai găsit, Alphonse dragă?

— Evantaiul ducesei de Berry, adevăratul, unicul, cel pe care l-a pierdut în timp ce trecea prin Bordeaux, oferit de ținutul Vendée.

— Felicitările mele, Alphonse! Îmi închipui că ești fericit.

— Sîntem fericiți cu toții. Am venit de la birou mai repede ca de obicei, căci voiam să vă arăt minunea.

— Ce de griji ți-ai mai făcut pentru evantaiul ăsta!

— Fusesse descoperit de un mic savoiard.

— Pasionant, iubitule.

— Dragul de el! Cînd mă gîndesc că mulțumită acestui băiat, de foarte proastă obîrșie, a putut fi salvat un obiect unic ca acesta! Numele lui ar trebui dat unei străzi; ar merita. Ah, Hélène, anul 1939 s-ar cuveni însemnat cu o pietricică albă.

Nu o să-mi ies din fire; o să mărturisesc totul, treptat-treptat. S-a făcut, acum chiar, ora unsprezece. Vecinii nu s-au întors încă de la cinematograful: e ziua lor. Un film-dramă, care îi va face să vină cu capetele

plecate. O dramă, ca și când i-am fi părtași ; dar eu îi sînt părtaș ; da, îi sînt. Beau prea repede, și nu trebuie ; sticla s-a și golit pe jumătate. Mai am înaintea mea o noapte întreagă. Am spus că voi veghea asupra-mi. Nu trebuie să mă mișc de pe scaun. Dacă o voi face, nu voi mai putea rezista. Cheia de la ușă am aruncat-o pe fereastră. Nu pot deschide nimănui. Nu mai am de deschis, oricine-ar fi. Nu mai am cui deschide...

Nu învățasem să iubesc. Cînd eram acasă, mă duceam la bal, nu ca să dansez, ci de dragul nopții libere care, astfel, îmi era dăruită.

Claudette găsea că sînt un dansator stîngaci ; mîna mi se lăsa prea greoaie peste șoldurile ei, și, de cum beam puțin, mă ciocneam de toate perechile, făcînd haz și strigînd după ele. Claudette lua dansul în serios. Nu pricepea cum de puteam fi atît de neîndemînic sau farsor. Așteptam ultimul dans-galop, ca să o pot lua cu mine. După căldura din sala de bal, care de cele mai multe ori nu era decît un cort uriaș, boltit peste o podea cu scînduri desfăcute, ne simțeam dintr-o dată înghețați. Vîntul năvălea cu putere, ducînd cu sine mirosul sfielnic ori greu al parfumurilor, necontopit cu cel al trupurilor. Dansam, ca să mă fac stăpîn pe Claudette, ca să o învăț cu jocul pulpelor mele, cu frecarea genunchilor, cu agerimea mîinilor. Într-adevăr, nici o pereche nu dansa cu adevărat ; toți nu făceau decît să se pregătească pentru plecare și pentru molcomita plimbare în pădurile din jur. Un soi de dans războinic mai degrabă, în care trupurile se tulburau mișcîndu-se.

Îi vorbeam, ca să mă pot lesne apropia de buzele ei lucioase și pline. Părul îi sclipea ; după șamponul dat în ajun. Rochia mă stînjenea ; îi striveam pieptul pietros, strîns cu stîngăcie. Uneori mă îndepărtam, spre a-mi șterge mîinile sau fruntea, pe urmă îmi reluam locul în căldura trupului ei. Orchestra cînta din ce în ce mai tare, deși instrumentiștii erau istoviți. Trompeta se lălăia, toba mare, a cărei piele se lăsa, părea că mormăie în colțul ei. Nimic nu mai era artistic ; cîntecele se urmau îndrăcit. O frenezie golită de pasiune. Pianistul mîncă un sandvici ; cel de la baterie imita strigătul fiarelor. Părinții se ridicaseră de pe scaune, iar copiii se fugăreau printre perechile de dansatori. Aerul încetșat silea ochii

și lămpile să clipească. Atunci, cufundați în propriile noastre dorinți, sala ne aparținea; totul nu era decît pretext, menit să păstreze vie ultima îmbrățișare din timpul nopții. Fiecare pereche se clătina, de parcă picioarele nu li s-ar mai fi putut dezlipi de podea; chipurile se logodeau fără un cuvînt, obraz lîngă obraz, cu buzele în așteptare... După ultimul marș, păraseam sala. Afară ne întîmpina fie un aer rece, fie dulci miresme, potrivit anotimpului. Ne îndreptam, Claudette și cu mine, spre același boschet, care alcătua un fel de colibă naturală. Călcam, ca amețiți de băutură, pe o cărare dublă. Pe Claudette o înlănțuiam cu braț vînjos. Ea respira gîfîit; îmi dăruia gura, o gură proaspătă. Ce poftă!

Ne întorceam în zori, descumpăniți întrucîtva, simțeam că ceva ne lipsește, un lucru căruia nu-i cunoșteam nici numele, nici importanța. Ne luam rămas bun, cu gura încleiată. Uneori, cine știe ce pasăre cînta, și atunci ne despărțeam cuprinși ca de teamă. Claudette era o fată bună, înfometată; grea viață îi făceau părinții ei, niște podgoreni. Trudea din răspuțeri, din zori pînă în noapte, ca sluga cea mai de rînd. Duminica o năucea puțin, din pricina atîtor ceasuri peste care numai ea era stăpînă. Părinții nu o întrebau cum și le folosește. Încă de la opt dimineata, după prima slujbă, era afară, înzonzonată, gătită. Își făcea un pretext din orice, ca să se poată fuduli pe strada mare. Claudette se ducea la pîine cu bicicleta; era plimbarea ei obișnuită și întotdeauna purta fuste largi, bluze cu mîneci scurte. De o sută de ori se întorcea în sat, să cumpere țigări „Gauloises” pentru tatăl ei, o sticlă de untdelemn pentru mamă, ață pentru vecină; de fiecare dată, mereu cu cineva pe portbagaj, ca să poată rîde cît o trăgea inima, fără opreliște. O așteptam la răscrucea Doi-Tei, dimpreună cu niște prieteni; astfel, întîlnirea noastră părea curată întîmplare. Îi strigam lucruri nu prea frumoase, din pricina celorlalți; ea înțelegea și mă întărita. O lăsam în voia ei, fără să mă angajez prea tare. Alergam după bicicletă pînă la prima cotitură; acolo cobora și îmi cădea în brațe. Mai era cinematograful, după-amiaza; o sală lungă, neconfortabilă, înjghebată într-un hangar cu iz de așternut din paie. Prea aveam treabă multă, ca să mai privim și la film, iar la sfîrșit ieșeam de acolo buimăciți. Noi dădeam reprezentațiile din pauză. Îmi

petreceam seara departe de Claudette, așezat pe fereastră localului *Café de la République*. Ne întâlneam acolo în amurg, din obișnuință; tribul nostru își pregătea escapadele prin satele învecinate, în zilele de bilci. Nu plăteam scump banalele noastre plăceri.

Claudette nimeri ca și mine, la Bordeaux, într-o casă de burghezi, bîntuită de amintiri, de felurite legături. Podul în care dormea Claudette era tixit de cufere lăcătuite, în care se aflau, puse spre păstrare, arhivele familiei: corespondență, prospecte, meniuri de nuntă, fotografii, hîrtii oficiale etc... Camera ei dădea spre tot vălmășagul acela de dosare secrete niciodată deschise; trăia în trecut, în moarte, ea care, ca și mine, se dovedea prea simplă în palatul acesta lipsit de aer. Ne reîntilneam în piața Quiconces, duminica după-amiaza, aproape de coloana monumentului girondinilor. O piață imensă, pustie, prăfoasă, ce se încheia cu o rampă de teatru spre fluviul cînd nisipiu, cînd sur. Toată servitorimea își dădea întîlnire pe acest *no man's land*, menit zbenguieiilor noastre. Fotografi ambulanți își împlintau acolo decorurile și ne imbiau să ne ia în fața unui foișor sau a unui ocean dezlănțuit. Doi vinzători de șansonete și un mandolinist pitic. Repetam împreună cupletele, pînă la istovire. Un negustor de piepteni și podoabe trona lingă o cișmea. Un bătrîn acordeonist, de o sărăcie decentă, cînta așezat pe un scăunel pliant, așteptîndu-și nevasta care îl ducea spre cine știe ce fundătură, pentru vremea nopții. Un teatru de marionete, zgomotos; în spatele băncilor, oamenii mari făceau roată — gură-cască ori băgăreți. Și, totdeauna, fete în căutare de iubire. În mijlocul pieței, familii așezate pe scaune de fier, găurite ca strecurătoarea. Puștimea alerga pe pămîntul acela mult prea fin și presărat cu pietricele. Ne preumblam astfel pînă seara, cu gîndurile îndreptate deja spre o casă neprimitoare. Bilciul se instala acolo de două ori pe an, vreme de trei săptămîni. Era lupta cea mare. Atunci cunoșteam o și mai adîncă înstrăinare. Barăcile ni se păreau misterioase. Eram întotdeauna dezamăgiți de spectacolul pe care ni-l ofereau. Monștrii nu erau niciodată vii, iar scenele cu dezgoliri mult prea puțin ațîțătoare. Ne duceam pe *Marea Serpentină*, unde aveam prilejul unor fugare întîlniri, într-o viteză ce ni se părea amețitoare. După ce pînza pictată cu solzi mari se învelea ca o umbrelă, ne

îngăduiam tot felul de năstrușnicii în tovărășia unor fete care urlau cît le ținea gura ; sărutările nu mai aveau număr ; foarte adesea erau părelnice ; primul bîlci la care am fost m-a încîntat ; ieșeam din satul meu pierdut în Charente ; am împrumutat din geanta doamnei cîțiva gologani ; mai tîrziu i-am pus înapoi. Și nu-i deloc ade-vărată toată istoria ce se povestește în legătură cu treaba asta. Nu m-au amenințat cu poliția. Peste opt zile, am pus suma pe marginea scrinului doamnei. Mai tîrziu au vrut să se folosească de cleветirile acelea, pentru a-mi întinde o capcană... Și apoi, m-ar mai fi ținut la ei atîta vreme ? Nu am vîndut niciodată nimic din lucrurile lor. Cele două costume îmi aparțineau ; nu le-am luat din dulapul lui Gaston ; erau un dar. Ca și butonii de manșetă și bricheta. Nu sînt ca o coțofană hoată. De ce îi povestisem Claudettei necazurile mele ? Nu știe să-și țină gura. Trăncănește prea mult ; niciodată n-a putut să tacă-întețește. Și atunci, e de-ajuns o indiscreție prost înțeleasă... Da, însă treaba mă urmărește pînă și în seara asta ; oamenii se simt mereu îndemnați să se uite, cînd plec, dacă nu cumva am luat ceva cu mine. Bănuiala se ține scai de tine ca ploșnița. Nu-i vina mea dacă suma pe care am pus-o pe marmura scrinului a fost apoi șterpelită. Sînt incredințat că vinovată era mi-cuța Toine ; m-a văzut cînd am pus banii ; stătea pitită după ușă. De ce mi-a strigat : „Ce cauți aici ?“ Bănuiam eu că făcea asta doar ca să ia frumușel banii. Mă inti-mida. Mă șantaja ; asta avea să-i slujească mai tîrziu, la întîlnirile ei amoroase, cînd se strecura prin ușa cea mică de serviciu, ca să se ducă după tipul care o aștepta nerăbdător în fața Institutului de surdo-muți. El o lua iute de braț și plecau fără să scoată un cuvînt. Abia după colțul străzii o săruta. Într-o seară i-am urmărit. Toine m-a recunoscut. M-a așteptat : „Ei bine, ai de gînd să te ții după noi ?“, N-am îndrăznit să-i răspund. I-am zîmbit prosteste. „Și eu am o întîlnire.“ Toine a început să rîdă. „Vino și tu cu fițița ta“. Și ne-am petrecut toată noaptea, cutreierînd barurile. Strașnic mai ticluise treaba. Deveneam complice la dezînățul ei. Iar cînd ne-am întors acasă, era trei dimineata, mi-a șoptit : „Acum, bagă de seamă ce vorbești. Am eu mijloacele mele să-ți închid gura“. Și eu care îmi închipuisem că am devenit prieteni !

La bilci beam vin nou, tulpure, cam verzuliu, și mincam pe săturate castane, alune, prăjituri în formă de fagure și gogoși, nuga; de toate, la întâmplare și după pofte.

Cu gura plină, cu buzele unsuroase, ne priveam ochi în ochi fără să ne prea întrebăm ce avea să se mai întâmple a doua zi. Dar se făcea târziu. Plecam înlănțuindu-ne cu stingăcie. Claudette se lăsa pe pieptul meu. Călătoria noastră sentimentală dănuia pînă la ușa casei. Ne despărțeam și, de fiecare dată, duceam cu mine făgăduința că în timpul vacanței de vară, după plecarea familiei la mare, o să viețuim alături.

Pînă în 1939, am trăit nedespărțit de Claudette. Așteptam ca ușa să se închidă peste iubirea noastră. Dar, într-o seară, Claudette mi-a dat voie să intru cu ea în casă și m-a dus, în cea mai mare taină, în camera stăpînilor ei, o încăpere uriașă, cu mobilă greoaie. Nu am mai plecat decît în zori, după ce i-am făcut Claudettei surpriza de a-i fi curățit și lustruit pantofii. Era singurul meu mijloc de a-i dovedi atașamentul și trăinicia simțămintelor. O, noaptea aceea, ca într-o cameră de hotel ocupată fără știrea nimănui! Ne-am iubit cu stînjeneală. Ferecată, cu covoare făcute sul, fără nici un bibelou (cele prețioase fuseseră puse în cufăr), cu tapet funebru, încăperea aceea mai mult ne-a stingherit decît ajutat. Stăruia în toate parfumul stăpînei, un amestec de pudră, zahăr ars și apă de gură. Claudette se așezase în fața oglinzii de la toaletă, care aducea cu o barză deșirată, și voise să-și pregătească fața pentru noapte, ca și doamna.

Neplăcută treabă. De cum a venit lîngă mine, s-a și ridicat și s-a dus să se spele cu apă rece. Mai mult iubeam mirosul adevărat al pielii sale; mă înduioșa. Da, ne-am iubit, de parcă ne-am fi aflat pe o plută primejduită. Pierdusem obișnuința unei asemenea liniști, iar gesturilor noastre le lipsea firescul. Stăteam, neconținut, la pîndă. I-am mărturisit că învățam să cînt la vioară. Mi-a spus :

— Tu, un artist ?

Rîdea stingaci; am simțit mîhnire, nu atît pentru mine cît pentru ea. I-am mărturisit că citeam mult; răscoleam biblioteca.

— Mai și citești ?

Asta i se părea straniu, primejdios poate. Imaginea pe care și-o făcuse despre mine se ștergea, nu mă mai recunoștea; îmi însușisem năravurile stăpînilor ei.

— Lasă-le lor toate astea... Și vezi de mă sărută bine.

Sfîrșitul nopții ni l-am petrecut în camera lui Toine, ceva mai cochetă. O groază de fotografii înțesau pereții și șemineul; de-ale ei mai ales. Ne-am prefăcut că dormim, așa cum Claudette îi văzuse pe domnul și pe doamna, dar nu era nimeni care să ne aducă micul dejun și să ne spună: „Doamna a dormit bine?” Iar cînd s-a trezit, sclifosindu-se, era ora șase treizeci, ora ei.

Claudette mi-a purtat întotdeauna pică pentru puținul meu entuziasm de a savura neliniștita noastră iubire în decor străin. Am folosit, rînd pe rînd, camera mortuară a stăpînilor ei, sălile de cinematograf, ungherele cafenelelor, ori copacii cu umbră deasă de prin piețele de mahala, dar niciodată nu am intrat în camera ei; și-o apăra de orice încălcare a pragului; ajunși în fața ușii, mă trimitea cu gest hotărît; plîngea, să nu care cumva să intru acolo; folosea tertipuri cu miile, numai să nu vorbească despre camera aceea, să o uit, în chiar clipele în care aveam toate drepturile asupra făpturii ei. Întrebarea mi-o ucidea printr-un sărut; ar fi fost în stare de orice, numai să-și apere acel ultim bastion al intimității. Într-o zi i-am văzut camera; ziua în care a fost cît pe ce să moară. Da, îi înțeleg cerbicia de a nu pomeni despre odaia aceea. Era un soi de mausoleu, cu altare mici în fața cărora apărea același chip, cel al surorii ei gemene.

Cînd am intrat, mi-a surîs și a murmurat:

— Știi, de poza ta n-aveam nevoie.

Am liniștit-o; ar fi murit acolo singură, de n-aș fi sosit la timp, îngrijorat că nu mai știam nimic de ea. Vrînd să spele geamurile unui vitraliu fragil, lunecase și spărsese, cu greutatea trupului, sticla; căzuse pînă la etajul de dedesubt. Infecția se instalase în rănile îngrijite pe fugă, cu tinctură de iod.

Abia am recunoscut-o, întrucît i se schimbase chipul, ca de copil acum. Părul i se încîrlișea de la sine în jurul obrazilor. Doamna venea să o vadă o dată pe zi. Era disperată la gîndul că ar fi putut-o pierde, zice-se. De la o vreme, stăpîna își curmase vizitele: își vopsise prost

părul. Și nu cuteza să se arate nici măcar slujnicei muribunde, cu smocurile acelea de un acaju mult prea aprins. Eroism, nu glumă. Portăreasa îi aducea câte ceva de-ale gurii. De trei zile așteptau un medic; plecase la vînătoare de porumbei. Cu un ceas înainte de a fi apărut eu, venise în sfîrșit la căpătîiul ei, în ținută de vînătoare. Aveau să o ducă la spital, chiar în aceeași seară.

— O să vin să te văd în fiecare zi; o să cer voie să ies la ora cafelei.

— N-aș vrea să-ți pierzi slujba din pricina mea.

— Nu fi proastă.

Și am adăugat:

— Am putea lucra undeva împreună, n-ai vrea?

A dat din cap a împotrivire.

— De ce?

Și am înțeles. Atunci i-am spus la ureche:

— O să trăim ca toată lumea, nu-i așa? O, de-aș putea intra ca grădinar la primărie!

Dar frumoasele noastre vise păleau repede în camera aceea îngustă, cu miros de alifie, de pansament și de pătură veche pentru cai. A fost luată cu ambulanța; în stradă, oameni adunați ciopor. Era tot ceea ce puteam nădăjdui ca sentiment public; Claudette avea optsprezece ani.

A doua zi, în jurul patului ei cu cearceafuri frumos netezite, am întîlnit veri de-ai ei. Claudette se simțea mai bine. Am băut un păhărel dimpreună cu verii, la *Bar des Ifs*, aproape de spital. Trăsese ră camioneta în fața terasei. Nu aveam ce ne spune. Mama Claudettei nu putuse veni, lucra într-o fabrică de încălțăminte. Îmi amintesc că am vorbit, după o lungă tăcere, despre furtul săvîrșit cu o nebunească încumetare la o bancă din Bordeaux, în ceasuri de aglomerație. Am adăugat:

— Eu și Claudette sîntem logodiți. Avem de gînd să ne înjghebăm ceva: o băcănie cu bufet de răcoritoare.

— Ne-a pomenit ea ceva despre asta. Cum te cheamă?

— Gaspard.

Vărul s-a întors spre nevastă-sa:

— Nu-mi amintesc să fi văzut prenumele ăsta în scrisorile ei.

Atunci am istorisit mai departe:

— Ne-am dus prin mai multe bistrouri. Unul singur ne interesează; e foarte aproape de piața Capucini-

lor. Deasupra lui, un apartament cu trei încăperi, dintre care două dau spre o curte foarte frumoasă.

— Ai banii trebuitori ?

— Da. Vreau să cumpăr și o mașină. Urmează să ne căsătorim pe la jumătatea lunii ; și la biserică. Am și ales tapetul pentru dormitor, dungi albastre pe fond gălbui.

— Sper că nu o să cheltuiți prea mult cu nunta asta.

Am zîmbit ; mințisem destul. Ne-am despărțit, după cuvintele acestea, pentru totdeauna. Nu i-am mai văzut niciodată, dar cît de fericit mă simțeam profetînd zile mai bune. Claudette se vindecă repede, se întoarce la stăpîinii ei și totul se depăna ca mai înainte.

Bune vremuri.

Astăzi mă aflu la Paris, în camera aceasta ; am treizeci și opt de ani și tot ce am vrut să clădesc s-a năruit. La Paris nimic nu prinde cheag, nici iubirea, nici amintirile, iar prezentul este prea grăbit. Niciodată nu izbutești să-l prinzi. Ar trebui să am timp ca altădată, dar cînd lucrezi fără nici un sprijin, nimic nu rezistă zilelor de mîine. Jalnică înfățișare au întotdeauna zilele astea de mîine, pe care le înveșmîntăm cu haine de împrumut, cu datorii și buclucuri. Da, lucrez ; fac păpuși într-un atelier micuț ; sau mai bine zis, făceam ; de o lună s-a terminat și cu asta. Păpușile mele aveau un aer mult prea trist, nu se mai vindeau. Eram specialist în ochi ; făceam pupile albastre ; eu lipeam părul natural. Cred că am desenat zece mii de perechi de ochi albaștri. Pînă în cele din urmă e cumplit, privirile acelea fixe, niciodată acoperite. Mă urmăreau și în somn. Nici o clipă deci, care să ne aparțină. Ceasurile pe care le trăim sînt ca tichetele de metrou din buzunar ; nu le știi niciodată pe cele folosite, le păstrezi cu grămada. Nu pare prea firesc să fiu auzit vorbind astfel, eu, un biet țăran, o slugă de casă mare... Și vioara ? Am dăruit-o ieri unui mic infirm care locuiește deasupra mea, cu tatăl lui. Poate că o să-i prindă bine, ca și cărțile pe care le-am avut. Îmi plăceau Musset, Victor Hugo, Lamartine, adevărații poeți. Am scris și eu cîte ceva, dar totul nu era decît o imitație ; nu interesa pe nimeni. Duc o viață prea puțin deosebită. Iar cînd scriu, nu mă mai pot dezmetici : totul îmi scapă de multă vreme și cuvintele îmi

lunăcă printre degete. Săracii n-au drept decît la sărăcie. Dragostea se prelinge uneori peste toate, ca mierea, dar se găsesc întotdeauna muște cu ac scotocitor, care să lase descoperit ceea ce credeau a fi o prăjitură gustoasă. Halal, muștelor ! Firește, sînt vrednic de plîns. Și de ce n-aș fi ?

Ce mai încolo și încoace, a venit războiul ; aveam douăzeci de ani. Frumoasă vîrstă pentru cîmpurile de bătălie, dar în războiul din '40 au fost puține asemenea cîmpuri, doar scurte încăierări, teatru prin unități, băuturi calde și o mică, frumoasă retragere sub autoritatea supremă a germanilor. Eram la marină, Dumnezeu știe de ce, eu, omul pămîntului. Am fost aruncat din port în port, din serviciu în serviciu, din amiralitate în amiralitate. Ar fi trebuit să plec în campania de la Narvik, căci făcusem schimb cu un camarad. tată de familie ; în ultima clipă a șovăit, a refuzat schimbul. El a fost cel ce a murit la 24 octombrie, în rada Narvik-ului. Seara, în ajun, m-a implorat să plec în locul lui ; eu ieșeam de la cinema, era miezul nopții ; prea tîrziu. Cruciaștorul auxiliar pleca în zori. Sărmanul băiat nu voia să moară, dar cum de presimțise ? Au urmat luni de încîntătoare lîncezeală ; lustruiam pantofii unui căpitan de vas, învătam să bat la mașină, să beau, să fac dragoste în vagoanele — ce slujeau acum la altceva — din gările maritime.

Iarna la Toulon, primăvara la Brest. Aduceam noroc din pricina moșului meu roșu. Țarinile părintești mi se păreau acum departe, pierdute. Ne scriam, eu și familia, de ochii vecinilor și am primit cincisprezece perechi de ciorapi de lînă împlețiți de către doamnele din oraș, reunite într-un atelier de binefacere în sala pentru festivități.

Cu banii dobîndiți din vînzarea celor cincisprezece perechi, m-am îmbătat. Dar cît de liber mă simțeam în subordinea aceea ! Mă aveam bine cu bucătarii, care îmi dădeau bucățile cele mai bune ; le aduceam, după spălatul vaselor, domnișoare. Mîncam ca un ofițer secund. Printre fete erau cîteva de ispravă, romanțioase și lacome. Mă simțeam solidar cu cei de o meserie. Aveam mulți camarazi pentru care sifilisul era singura griją zilnică : altfel, nu se arătau năzuroși la marfă. Am cunoscut-o pe Angèle, o bretonă, care îmi călca gulerele albăstrite, îmi

vindea, într-o prăvălioară mare cît o batistă, toate mărunțișurile de care aveam nevoie și care fac bucuria marinarului : pămătufuri de bărbierit, pastă de dinți, salopete de șofer, portofele din piele groasă marmorată, filme de aparat foto, lame, apă de colonie pentru zilele mari, cărți poștale etc... Cu ea totul era frumos, unic, liniștitor. Nu ne gîndeam niciodată la război ; ancorasem, eram marinari de duzină care făceam, de două ori pe săptămînă, instrucție pe niște sărmane terenuri militare, de care nici un țăran n-ar fi avut nevoie, unde nu creșteau decît sudălmii și ierburi rău mirositoare. Pe unul dintre ele se afla o ruină frumoasă, din timp de pace : o clădire nobilă, care se năruise sfielnic. În timpul repaosului porneam în expediție prin odăile acelea deschise cerului. Mă simțeam stăpînul încăperilor ruinate ; în vis, mă lăsam servit.

— Cauți ceva anume ? mă întrebă într-o bună zi Petit-Rouge.

— Eu ? Nimic ; aparține familiei mele.

— Ia te uită, bătrîne !

Petit-Rouge se dăduse înapoi cu respect, scărpinîndu-se la ceafă.

— Privește, Petit-Rouge, pe locul unde stai tu acum se afla camera mea.

Am fost chemat la ordine de ofițerul secund, care m-a ocărit... Ne căutaseră peste tot, mai cu seamă în bistroul *La credincioasa pușcă*, aflat la marginea parcului mort. Mi-a tăiat permisiile.

Un ofițer secund nu ca toți ceilalți ; mă învinuia că-i luasem ibovnica, o alsaciană trupeșă, tare mîndră de brațele ei. Venea să-l ia la Depozit, și atunci cum să nu o vezi, să nu-i zîmbești, să nu-i vorbești ? Cine n-ar fi făcut la fel ? Doar nu eram din lemn. Și apoi părul ei plăcea, avea o culoare care ne lăsa cu gura căscată — auriu lucitor și argintiu. Eu am fost cel care l-am schimbat într-o zi pe ofițerul ei secund, într-o după-amiază, în timp ce el dormea în birouașul dactilografelor, după o beție. Ea era furioasă și ațîțată. Am dus-o într-o cafenea și am băut „Vouvray“ ; încetul cu încetul, l-a dat uitării pe iubitul ei, pentru a nu se mai gîndi decît la clipa prezentă, iar pe aceasta am știut s-o folosesc cu vîrf și-ndesat. Nu-i adevărat tot ceea ce se spune : scrisorile de amenințare, pocirea mutrei secundului de către pa-

tru puşlamale, iar dacă m-a trimis la închisoare a făcut-o numai pentru că-mi pierdusem vremea în casa aceea înfiptă în chiar inima cîmpului de instrucţie. Petit-Rouge nu mă credea, dar cui dădea el crezare ? Cînd primea cîte o scrisoare de la maică-sa, ne-o arăta şi spunea „Scorneşte snoave, nu-i mama mea, ştiu sigur“. Atunci Petit-Rouge se pornea să ne povestească din copilăria lui. Aflase întîmplător că fusese luat de la o florăreasă din nord, care îl găsisese pripăşit în grădina ei de zarzavat. Cine-l adusese acolo ? Petit-Rouge auzise din fragedă copilărie nemaipomenita sa poveste, tot atît de nemaipomenită ca a voinicului Résinier, matelotul-pilot, cum îi ziceam între noi. Un orfan, crescut de un caporal, care dintotdeauna îl ameninţase că-l va da soldaţilor „să-l mănînce“. Ciudat individ ! Avea manii ; colecţiona cărţi poştale cu subiecte amoroase. „Vezi, în asta, tipul sărută frumos ; are o poziţie bună.“ Îl aud ca acum. Avea un glas bubuitor, necioplît, şi înfăţişarea unui tăietor de lemne chefliu. Nu l-am mai întîlnit. Cu el am aşteptat în ploaie toată ziua două surori care trebuiau să vină să ne ia ca să ieşim într-o duminică, la plimbare. Simt şi astăzi ploaia pe faţă ; era dulce şi dezmierdătoare, îmi gîdila obraji. Nu ne mişcasem din loc, de teamă să nu le pierdem. Hainele ne erau mărgelate cu mii de picături, la fiecare fir al ţesăturii. Abia desluşeam casele, portul amortit, marea bretonă, fină, calmă. Vorbeam de viitor ; aveam planuri ; eram fericiţi ; singura grijă, aşteptarea care nu ne displăcea. Ploaia caldă făcea ca postavul hainelor noastre de sărbătoare să miroasă a gudron şi a doagă de butoi. Nu ne era foame, nici sete ; aşteptam. Ne aflam acolo, spre a tot aştepta pînă la sfîrşitul lumii, tăifăsuind veseli şi nici o altă aventură, nici un război nu ne-ar fi putut urni din înţepeneală. Frumoasă amintire, ploaia aceea banală !

Pentru ce trăieşte atît de viu, în adîncul fiinţei mele ziua aceea ? Nu mă părăseşte ; a plouat, ori de cîte ori am fost fericit ; o zi fără urmări, fără înlănţuiri. Mă scald în ziua ceea, iar ea face să sclipească în lumină un decor de oraş şi o siluetă care aşteaptă. În noaptea asta nu plouă ; vîntul e calduţ. Mă îngheaţă căldura. Nu mai aştept.

În 1940 abia am învăţat să citesc, să ascult cu adevărat. În vremea aceea fiecare se arăta mai sincer ; ui-

tasem cu toții cine sîntem. Nu mai avea nici o importanță de unde veneam. Întîlneam camarazi din Lot sau din Creuse ; eram mai dezghețat decît ei ; mă ascultau și, pentru întîia oară, vorbeam fără să-mi pese de ceea ce-mi iese din gură. Puteam chiar să nu aștept răspunsurile ; aveam dreptul să le curm vorba. Războiul ne dăruise ospitalitatea lui, iar eu abuzam de ea. Cine s-ar fi putut simți străin de existența aceea fărîmițată, școlărească ? Nu mai eram răspunzători nici de eforturile, nici de spaimele noastre și ne aflam în mîinile unei autorități pe care o judecam fără simpatie, dar care prin incoerența ei ne liniștea. Viitorul nostru ? Nu-i purtam grija, chiar dacă de el avea să fie răspunzătoare moartea. Nu mai aveam buclucuri, nici sfîrșituri de lună, nici patroni. Eram liberi ca văzduhul, doar din cînd în cînd cîte o modestă ceremonie pentru un soldat mort de o congestie pulmonară. Nu ne puteam îngădui multe mofturi. Eram doar legați de o catastrofă care, pentru moment, avea aerul unei situații hazoase. Mai mult slugă decît soldat : serveam, pentru patrie, micul dejun al ofițerilor. Aveam capricii de puștani. Am citit lucrările lui Emile Zola și Balzac, tolănit pe o masă, într-o sală albă și goală, în timp ce făceam de gardă ; nu aveam nimic de păzit ; spionii nu băteau la ușă.

De la Brest am fost împinși spre Bordeaux. Statul major ne urma în mașini colbăite. Ne-am instalat în hotelul particular al foștilor mei patroni. O șterseseră din țară, cu bijuterii cu tot. Da, mă întorceam în chip de cuceritor în acele încăperi cu aer rarefiat unde, clipă de clipă, cunoscusem robia. Camera doamnei revenise amiralului. Birourile noastre se aflau la subsoluri. Și, colac peste pupăză, un cuib de mitraliere fusese instalat pe minuscula terasă din mijlocul țiglelor romane ale acoperișului. Ministerele se aciuară cam peste tot în orașul ce colcăia de refugiați ; mîncam la restaurant, dimpreună cu înfometații din Turcoing și Lille, precum și cu cîteva doamne pocăite în ale iubirii. Viață civilă, ștearsă, doar o plimbare seara în grădinița năpădită de ierburi, unde am descoperit cîteva din plantele sădite de mine. Claudette își urmase stăpînii în Var ; desigur, nu mai îndrăznea să-mi scrie. Războiul se eschiva, se îmburghezea. Am devenit planton ; duceam scrisori în toate colțurile orașului, în căutarea ministerelor care se

mutau în timpul nopții cu întreaga arhivă, cu hîrtia de scris și cu proviziile lor.

Eram bun la toate — să aduc corespondența de la poștă, să bat la mașină, cu un singur deget, pentru un caporal de marină, cererea privind prima de natalitate, să aduc vin de Bordeaux, datat, pentru cina amiralului copleșit de griji, să informez despre cele povestite de spionii parașutați prin scuaruri sau școli.

Eram iute de picior ; puteam umbla ceasuri întregi, fără să mă vait. În viața militară, trîndăvia este mama tuturor viciilor. Îl vedeam pe amiralul fără nave ridicînd perdeaua de la fereastra sa și cercetînd hora fetișcanelor care se jucau în fața lui, în grădina Institutului de surdo-muți. Eu, singurul, eram cel mai ocupat.

Ultimul vas englez părăsi cheiurile într-o frumoasă zi de mai. Era sfîrșitul, dar mă temeam de cele ce aveau să urmeze. Iată că eram silit să părăsesc uniforma tare arătoasă, lenevoasele ceasuri ; nemții năvăleau în cîmpiile îmbelșugate, goi pînă la brîu, umplîndu-și mîinile cu roșii. Mă aștepta viața civilă. În timp ce mă înapoiam de la Verdon, am fost într-adevăr cuprins de panică. Plecasem în căutarea mașinilor americane părăsite prin făgașuri. Descopeream comori semănate de-a lungul taluzurilor, haine de blană, argintie, lenjerie fină, arhive etc... Mă distram scotocind prin geamantanele sparte, prin coșurile mari, cu toarte, și prin portbagajele mașinilor. Vîntul care bătea dinspre estuar ducea cu sine fotografii, scrisori prețioase. Am păstrat pentru mine un inel gros, bărbătesc, împodobit cu un diamant, ce se rostogolise într-o băltoacă de ulei. N-am suflat despre asta nimănui nici o vorbă. Ne-am întors din aventura aceea voioși, stîrnind hazul, de parcă ne-am fi dus să facem o plimbare pe malul mării ; aduceam, pentru ofițeri, trei mașini. Strașnică glumă ! Petit-Rouge conducea un Packard albastru ca brebenocul, în timp ce avioane de naționalitate imprecisă dădeau tîrcoale locului. Dar întoarcerea aceasta însemna și întoarcerea la viața mea de altădată. A doua zi ne-am pomenit aruncați în stradă, fără ordin de demobilizare. Să fim demni, ce naiba, cînd cei dintii motocicliști germani vor apărea pe pod. Grosul trupei aștepta în luna aceea de iunie însorit plecarea oficialităților. Orașul Bordeaux era jertfit spiritului în-

clinat spre desfătare al acestei armate care, în calda mi-reasmă a pepenilor galbeni, găsea în sfîrșit deasupra capului ei un soare bun și fierbinte. M-am refugiat la mama unuia dintre camarazii mei, care locuia la periferie. Inelul era tot la mine, ca să mă pot apăra de sărăcie. Demobilizat în mare grabă, nu trăisem decît foarte puțin în grup organizat : urme urît mirositoare ale unui război prost pregătit, planuri militare ce nu treceau dincolo de niște uși închise ; războiul meu lăsase infecție, iar asta însemna că peste țară aveau să plutească duhori. M-am trezit afară cu un costum pe jumătate militar, pe jumătate civil ; o tinerețe care se deșteptase într-o fră-țească traversare de cîteva luni ; simțeam că încă de pe acum îmbătrînisem prea tare : existența își relua dreptu-rile ; din nou trebuia să vorbesc cu dumneavoastră. Obra-jii, împliniți între timp, mi se trăgeau iarăși ; eram nu-mai bun pentru o a doua servitute ; aveam o siluetă mai mult decît obișnuită, și apoi aerul meu țărănesc răzbătea în lungimea nasului, în fruntea îngustă și deloc netedă, în mîinile mele tremurătoare. Libertatea îmi fusese luată și din nou eram încredințat stăpînilor ; făceam parte din mobilă, obiecte utile, din ceea ce este necesar. Adio cu nopțile lungi și trîndave din vremea războiului, adio cu chefurile, cu vinul alb și rece din porturi ! Nu mai eram drăcușorul acela caraghios și vesel care făcea, pare-se, farmecul reuniunilor din piața Quinconces. Mă îngrășa-sem ; mă îngreunasem pe pămîntul acesta care abia mai rezista sub apăsarea pasului meu. Rîsul nu-mi mai era spontan ; nu mă îmbătam. Eram un bun recrut pentru sărăcia care se încumetă să-și spună numele și prenu-mele meu : Gaspard ; nu aveam decît douăzeci și unu de ani.

Eram tînăr cu decență ; dar la mine asta nu se prea vedea. Nu posedam nimic, nici măcar o victimă germană. Ieșeam din război cu politețe, îmbrăcînd rufărie nouă, sa-lutîndu-l curtenitor pe el, pușlamaua care doar mă în-covoiasse, fără să mă sfarme : mă obișnuisem cu el. Săp-tămîni în șir trăiam în alarmă, dar nu mai aveam a su-praveghea pe altcineva, doar pe mine însumi. Acum, tot pămîntul îmi devenea străin. Intra oricine voia : ușile erau deschise zi și noapte.

Nu aduceam nimic din război, doar un vechi joc de cărți într-un toc ; slujise mult, dar de a cui parte erau sortii de izbîndă ?

Aveam să trăiesc în margine, prins într-o comunitate servilă ; fiecare se supunea acum ordinelor germane. Am început să fac parte din această nouă servitorime al cărei salariu era lucru foarte puțin sigur. Perfect, Herr cutărică, al dumneavoastră prea devotat, veți primi mîine cele zece lustre și cei o sută de pui de Mans, și cele cinci-sprezece fotoliașe pentru bridge, și vagoanele de vin ales, și comercianții, și plajele, și interpreții, al dumneavoastră prea devotat, Herr cutărică ! Am servit într-o cantină germană. Claudette se întorsese. Am regăsit-o pe stradă, înlăcrimată ; mă mutasem de la vechea mea adresă. Dar împlinirea se dovedește drăguță cu noi ; e singura care-i înțelege pe nehotărîți. Claudette m-a ajutat ; serveam, mă serveam. Pe sub degete, totul era unsuros. Cu ea, nimic nu era pierdut ; resturile le vindeam la restaurant. Scheletele de pui ne erau reținute cu două săptămîni înainte. Un grăunte de cafea avea mai multă căutare decît o aluniță pe-o pulpă. Îmi plăcea să fac troc. Încasam din gros bani, glume, înjurături. Închiriasem amîndoi un apartament în chiar inima orașului Bordeaux. Claudette primea lume multă : ici-colo cîte un neamț, o groază de necunoscuți în căutare de hrană și ne întâlneam în jurul unei șunci căpătate clandestin sau a unui pește cu maioneză, precum primii creștini în jurul Dumnezeului lor. Nu riscam decît o indigestie. Lui Claudette îi plăceau mult blănurile. Cumpăra de tot soiul, pe măsură ce posibilitățile noastre bănești sporeau.

Piei naturale, piei lucrate ; strîngea mantouri, eșarfe, gulere. Cumpărasem un dulap anume pentru toată blănăria aceea ; pe rafturi și le rînduia în felul următor : un mantou — un strat de buline de camfor ; ca o tocană de Savoia : un strat de cartofi, unul de brînză rasă etc... În fiecare săptămînă, cerceta starea firului de blană : era averea ei ; îi răpea mult timp.

Eu înjghebam afaceri care mă sileau să alerg dintr-un capăt în altul al orașului, după munca oficială de la cantină, unde comandam o escuadă de chelneri și chelnerițe. Pentru un cufăraș de cafea crudă aduceam lenjerie feminină, prosoape minunate sau un trusou complet pentru tineri căsătoriți, pe care pășirea în viață, prin străba-

terea unui război larvar și tenebros, nu-i neliniștea nici-cum.

Eu eram cel care dibăcea peștele întreg, untdelemnul și ouăle pentru masa de nuntă, puii crescuți într-o pivniță de mahala, zahărul cubic, lichiorurile „ca înainte de război”. „Să nu lipsească nimic, îmi spuneau adesea părinții, ce dacă sîntem sub ocupație, nu-i un motiv să nu facem o nuntă ca toate celelalte din familia noastră ; cît o costa, o costa.” Mă zbăteam, culegeam adrese, pe cele bune, firește ; deveneam îndatoritor, de nelipsit la toate ceremoniile, nunți și banchete care cereau un minimum de poftă de mîncare și de petreceri.

Mîncam la cantină, într-un ciudat miros de pielărie unsă și de țigări orientale. Primăria, Camera de comerț mă foloseau mult, ca și toate organismele care trebuiau să comunice cu nemții printr-un cuvînt de ordine. Eram asemenea unui maestru de ceremonii ; întotdeauna bine văzut, niciodată în pană. Nu, nu i-am făgăduit nimic așa-zisei alsaciene care mă introducea în birourile în care domnii aceia o făceau pe jefuitorii binevoitori. Se ținuse scai de mine pînă acasă, dar Claudette mirosise capcana. Domnișoara Holbein îmi era de mare ajutor și nu era treaba mea dacă seara întreținea legături nu prea onorabile. Nu am împins-o niciodată în brațele civilului ciudat al cărui serviciu purta titlul : *Dreptul popoarelor*, ca să o facă pe ispititoarea cu cine știe ce ofițer. Nu am prezentat-o niciodată unor mijlocitori. Atunci pentru ce atîtea șușoteli, prin anumite locuri, ori de cîte ori o însoțeam și îi ofeream flori *tot anul* ? Am salvat un evreu, un negustor de biscuiți. Ne încredințase anume giuvaeruri, dar cum să le păstrezi în chiar mijlocul unei armate de ocupație ? Nu ni le-a cerut nici după un an ; aveam dreptul să ne descotorosim de ele. Nu am păstrat banii aceia ; i-am cheltuit repede. De vreme ce domnișoara Holbein mă iubea, pentru ce să nu-i fi arătat că nu rămîneam nesimțitor la îmbierile ei ? Iubire fugară — cît ai trece pe un culoar, ca o clipă de așteptare. Nu i-am făcut copil. Blondinul acela de care se îngrijea îi era fiu, cu siguranță ; nu însă și al meu ; avea pielea ei necatifelată și aceeași privire spălăcită. Nimeni nu are dreptul să se amestece în viața mea personală ; știu ce fac ; știu ce datorez altora. Dacă l-am ținut de mîină pe copilașul acela, este pentru că voiam să mă dovedesc fo-

lositor. Îl plimbam uneori prin grădinile publice. Într-o zi l-am pierdut, dar pot să jur că n-am făcut-o dinadins ; l-am scăpat din ochi într-un magazin mare. Prea iubesc mult copiii, încît să nu-mi fi fost drag și el, care nu avea cu mine nici în clin, nici în mînecă. A fost descoperit la un post de poliție, adormit sub pelerina unui agent. Dacă aş fi vrut să-l pierd cu adevărat, aş fi procedat altfel. Aveam mijloace să-l fac fugit în zona liberă, iar acolo... cine l-ar mai fi știut ? Dar ori de cîte ori am avut cîte o inițiativă, mi s-a întors împotrivă. Ceea ce la alții pare cu totul firesc, la mine devine de neînțeles. Cu toate acestea fac ce fac și ceilalți : nu am nimic de ascuns...

O iubeam pe Claudette în pofida legăturilor ei. Ne întâlneam, precum niște trîndavi, într-o cafenea retrasă, unde beam coniac în cești, cu lingurița în mînă, spre a înșela cine știe ce client foarte primejdios, aflat în trecere pe acolo. Acela era locul nostru de întîlnire, adevăratul cămin. Mă îngrășasem, căpătasem prestanță. Mă însoțea un soi de vagabond, un fost amator de artă, bine cunoscut, care își vînduse și ultimele farfurii, goale, dar prețioase. Vorbea curent germana. Îi dădeam ce nu-mi mai trebuia mie. Trăgea sfori pe seama lui, dar nu-mi păsa. Barba-i lungă și albă îl ferea de bănuieli. Trebuia să te aperi fără să te compromiți prea mult. Eu mă simțeam folositor, de vreme ce îmi ajutam compatrioții să ducă aceeași viață ca înainte ; întrețineam moralul datorită proviziilor. Așadar, eram respectat ; de la domnul Louis, fost colecționar, învățam marile idei privind istoria artei, metoda de a recunoaște o statueta de lut ars chinezească, trecînd cu limba peste ea ; mulțumită cunoștințelor sale, admiram pe Anatole France sau pe compozitorii germani, dintre care pe unul ce asurzise și nu-și mai auzea propria muzică. Mă întrerupea cînd vorbeam, îmi dădea formule alese pentru toată lumea, într-un cuvînt, mă educa potrivit vechii metode, spre sfîrșitul mesei, după carnea de vită înăbușită. Aveam douăzeci și trei de ani și discutam ca un bătrîn, în căutarea unui cuvînt cu tîlc sau a unei glume proaste. Mă formam, cum se zice, întru mulțumirea tuturor mușteriiilor mei. Cine m-ar mai fi putut recunoaște, îmbrăcat cu veșminte arătoase și cu mintea îmbogățită de frumoasele fraze moștenite de la domnul Louis care îmi spunea într-una : „La

cincizeci de ani, închide-ți șlițul de la pantaloni și des-
chide-ți biblioteca“. Beam zdravăn amîndoi, și ne des-
părteam în zori, cu aceleași cuvinte : „Îți spun eu, răz-
boiul din '14, ăla război. Nu se prea simțeau nemții în
largul lor. Și-apoi aveam cai. Nu există război fără
cai... Un tun de 75, tras de cai, frumoasă treabă, ca un
plug pe cîmp...”

N-am știut niciodată unde locuia. Claudette și cu
mine am închiriat o casă arătoasă, cu o arhitectură cam
învălmășită ; mai multe stiluri își disputau chenarele
ferestrelor. Eram oameni cu vază. De aceea am și fost
poftit într-o seară la foștii mei patroni ; m-au primit ca
pe un prinț. Eram idolul salonului. Izbîndisem, iar pe
de altă parte doamna avea grabnică nevoie să-și înnoiască
garderoba vătămată în timpul exodului de pe șoselele
Var-ului. Domnul primea pe ofițerii superiori germani
în ținută de ofițer de la '914. Îi trata de sus, tocmai da-
torită acestui tertip care mă impresiona. Foarte adesea,
gradații aceștia fără de nici o treabă se apucau să-și
compare la lumina lustrelor decorațiile, să le numere,
să le cîntărească în palmă. Astfel că seara aceea a în-
semnat un festival al vechiului și noului combatant.
Claudette fu tratată ca soția mea legitimă ; avu drept
la o parte din cafeaua rezervată unor oaspeți aleși. Se
omorau care mai de care să mă tragă într-un colț, să-mi
strecoare știri despre anumite vagoane de linte antrepo-
zitate misterios, să-mi ofere relațiile și părerile lor, sub
ochiul atent al Claudettei. Domnul avea trebuință de un
permis de liberă trecere, ca să-și poată vedea tinăra
prietenă refugiată în Causses. Toată lumea avea nevoie
de mine. Am ieșit de la serata aceea istovit și triumfător,
iar pentru a nu începe a smiorcăi cine știe cum, sub
înriurirea băuturilor, am plecat singur, noaptea, în plină
alarmă, uitînd-o pe Claudette în prag. Tirul antiaerienei
mi-a dat putere.

O noapte fără lună al cărei stăpîn și făuritor eram.
Dar frica se făcu simțită și am bătut în retragere de-a
lungul străzilor improșcate cu schije care cădeau dintr-un
cer gol ; stelele scînteiau ca în cea mai frumoasă zi
de vară.

Toată lumea mă primea, societatea mă mistuia, mă
rîzgîia, mă reținea, mă ierta. Cînd treceam, spuneau :
„Asta o să ajungă departe“. Primii bani i-am investit

Într-o afacere cu lemn colonial, afacere situată în inima pământului african ; îi purtam numele notat în carnețelul meu. Nu am găsit pe harta dicționarului pământul acela, pentru simplul motiv că nu există. Persoana care mă storse-
sesse de o sumă rotunjoară dispăruse fără urmă. De câte ori nu visez la țara aceea exotică, al cărei nume era Lalaké. M-am refugiat adesea la umbra copacilor mei coloniali, în clipele de singurătate și părăsire, când sărăcia îmi ronțăia gulerul și mînele. În noaptea aceasta mă aflu în ținutul Lalaké. Are culorile maronii și violete ale ținutului copilăriei mele. Sînt atotstăpînitorul acestui pămînt abrupt, atît de greu de străbătut. I-am dăruit munți, văi, capuri, plaje, rîuri și chiar o mină de aur țîșnită la suprafața nisipurilor. Este cel mai frumos dar pe care mi l-am oferit, fără să știu, un nume trucat, Lalaké, un nume care te îndeamnă să dormi sub cerul liber, un nume aromînd a ferigă, a nucă de cocos, a friptură, un nume care lunecă în memorie și se mistuie în adîncurile ei. Acum, pentru mine, totul este Lalaké ; un loc în care nimeni nu mă poate ajunge ; zîmbesc frunțariilor sale nevăzute și tare subțiratic, asemenea celor pe care le trag copiii în jocurile lor. Da, de ceasuri și ceasuri m-am retras în Lalaké. Era și timpul să pot sta aici fără de griji, iar pe pămîntul său deja măcinat aleg ceea ce mi-a mai rămas. Prea lesne nu mi se va veni de hac. Voi ști să mă apăr cu mirosul lui de fum și apă. N-au decît să pună laba pe mine ; voi fi doar o păstaie goală ; miezul va fi dispărut ; nu voi mai avea decît un înveliș vechi. Cel mai bun din mine va fi fost pus spre păstrare, ferit de mîinile ce s-ar putea abate pe umerii mei. Dumneata te numești Gaspard ?

Mai am încă timp să vorbesc, asta îmi face bine, iar cele cîteva pahare de alcool date pe gît nu pot decît să mă ajute să rezist pînă la ivirea zorilor : Lalaké nu poate înfrunta zorile. Apoi voi fi dat pe mîna oamenilor, și ce mîini, și ce oameni ! Noaptea mă ocrotește, sfînta mea noapte ! Nu este mai înspăimîntătoare decît alta, iar la treizeci și opt de ani, ce mai încolo și încoace, avem umbra pe care o merităm, nici mai mult, nici mai puțin... Ciudat, în urmă cu cinci minute aveam doar puțin peste douăzeci de ani, iar acum sînt un om care se destramă și care vrea să se ia în serios în amintirile sale. Mă ating de cei douăzeci de ani ca de un zid fierbinte ;

mult mai intens mă simt trăind în cei douăzeci de ani ai mei, decît în vîrsta aceasta searbădă pe care o suport ca pe un pachet prost făcut, vîrstă în care poţi părea, în clipa voită, mai tînăr decît eşti. Sînt sigur că, de-ar trebui să sufăr, totul ar începe abia acum. Trebuie să-mi amintesc pînă la capăt, ca să nu sufăr. Nu în fiecare zi beau cu atîta nepăsare ; în noaptea aceasta totul este ca la o gală... Dar de ce nu s-a făcut nimic pentru mine ? Am îndurat cele mai cumplite jigniri : ferîţi-vă de Gaspard, are o mutră care nu-mi place. L-aţi văzut cu nevasta ? Cum o apucă de braţ, cum o duce ? Lucrul cel mai de mirare este că a găsit o femeie care să-l iubească ! Ce l-o fi putut ispîti în făptura lui ? Întoarce-te la maică-ta, să te plămădească încă o dată ! Ai o mutră căreia nu i se potriveşte nici un simţămînt, o mutră în faţa căreia pînă şi un guzgan de hazna şi-ar da maţele afară ; chiar așa. Nu te poţi bizui pe el ; îşi schimbă părerile de pe o zi pe alta. Dacă aş fi în locul lui, nici nu m-aş putea suporta. La ce bun să-i vorbeşti, e ca şi cum ai face-o cu o piatră. Nu înţelege, nu vrea să înţeleagă ; are un aer mirat, ori de cîte ori îl judeci. Şi, cu toate astea, face totul ca să fie judecat. Vorbeşte, vorbeşte, dragul meu, tot mai rămîne ceva. Am îndurat cele mai cumplite jigniri. N-am spus totul ; n-am spus nimic ; nu am început să vorbesc ; vreau doar să dezvălui faptele, să adun toate dovezile, să pun iarăşi rînduială în viaţa mea pe care fiecare a învălmăşit-o, vreau să-mi desluşesc ceea ce nu am înţeles. Atîta tot. Nimeni nu a împărţit nimic cu mine : am smuls cu forţa, iar ca să pot lua, am umblat cu şiretlicuri ; făceam în așa fel încît să-mi fie iertate pungăşiile ; nimeni nu mi-a cerut să fiu un erou sau un sfînt. Nu mi se cerea nimic. Eram lăsat în pace, căci asta nu avea nici o importanţă.

Dacă cineva m-a înjurat cumva, n-a făcut-o din ciudă ori mînie ; insulta nu avea temei. Mă strecuram printre oameni şi prezenţa nu-mi era băgată în seamă decît în clipa în care dispăream ; aş fi vrut ca măcar unul singur să mă recheme ; ciuleam urechea, să-mi aud prenumele ; zadarnic. Cînd plecam, li se părea firesc. M-a reţinut oare cineva ? Iar Claudette o fi ştiut că nu voiam să scap ? Totuşi, în viaţa ei voi sfîrşi. Sînt cel mai credincios, iar în credinţa mea merg pînă la capăt.

Așadar, cită a ținut ocupația, mi-am văzut mai departe de micile mele afaceri. Eram bogat și nesățios. Am părăsit, Claudette și cu mine, cantina germană, mult prea modestă pentru activitățile noastre. Am angajat o slujnică. O cunoscusem cîndva, în piața Quinconces ; se numea Clotilde. Fată sănătoasă, deschisă, fire înclinată spre optimism. Niciodată n-am putut-o trata ca pe o servitoare, cum de fapt aș fi vrut. Lua masa cu noi ; se ducea la cinema cu așa-zișii stăpîni, îl primeam pe prietenul ei, un reprezentant oarecare, caraghios, care trăia înviforatele vremi ca pe un western. Se ocupa de rezistență într-o atmosferă de serviciu de informații, de răzbunare și scorneli. Purta la brîu un jungher ornamentat cu o cruce de Lorena. Avea carnețele, un limbaj secret pe care ni l-a dezvăluit în euforia unei înfrîngerii suferite de italieni într-o luptă navală. Se ducea la întîlniri ce aveau loc prin sumbre bistrouri de mahala și se întorcea de acolo voios. Să fi fost vorba de niște întîlniri serioase ? Sau, poate, amoroase ? N-am știut niciodată. Făcea parte din casa, din tabieturile noastre și lua cît avea nevoie din salatierea de porțelan în care ne puneam toți banii.

Lui Ferdinand îi plăcea să ne prezinte lumii într-un fel misterios ; îl auzeam șușotind cam așa : „Domnul acesta se întoarce la Londra în cea mai mare taină“. El însuși dispărea pentru cîteva zile și venea acasă cu pachete de țigări englezești. Mai simplu pentru el ar fi fost să ne ceară nouă. Pe urmă ni le împărțea murmurînd : „De Gaulle ni le-a trimis“. Nu-i verificam niciodată spusele. Ne amuza, și-apoi prea îmi luau timp propriile alergături și întîlnirile mele de afaceri, clandestine, încît să-mi mai fie aminte să descopăr cine știe ce marfă nouă. Aveam în clipa aceea de plasat două sute de kilograme stafide de Corint (era greu, căci familiile făceau puține dulciuri), o tonă de miere de Guineea, nerafinată, plină de albine moarte și frînturi de rămurele, baloți de banane uscate, legume deshidratate, zahăr, butoiase de porto, de untdelemn de măsline, saci cu biscuiți sfărîmați, un întreg lot de cărți noi aflate într-un depozit. Exista în spatele acestuia un mic abator, unde ni se aduceau, de către unii, animale : oi, porci, miei, pui etc... Fiecare ucidea pentru sine ; găseai acolo tot felul de cuțite : fine, grosolane, foarte tăioase. Butoaie de saramură

pentru conservarea peștelui și a cărnii. Mirosul de carne proaspătă răzbătea pînă în sufrageria noastră pe care o tixeam cu pachete stranii ; o adevărată gară de triaj pentru marfă. De asemenea, datorită misiților mei, vindeam ciment, humă, ceasuri japoneze venite cu un lot mai vechi, vase din sticlă, hărți rusești pentru urmărirea operațiilor, paste făinoase, cacao, calupuri de unt, untură pentru gătit ori pentru săpun, chiar și piese răzlețe de mașină, radiouri, mașini de cusut, pulbere din cochilii de stridii, pentru fabricarea piperului : un magazin ca în Texas, nu altceva. Comerțul local nu mă băga în seamă sau se prefăcea că nu mă cunoaște, dar nu-mi uita adresa. Vindeam, ca la bazar, cupoane de țesături cu iz de mucegai ; da, toate produsele și mărfurile acelea puțin trecute aveau unul și același miros, cel al unui străfund de raft. Am avut patru mii de nasturi de sidef, treizeci de kilograme de semințe ; din nefericire, nu se știa de la ce plante proveneau. Le-am împărțit cu pumnul pentru grădini, sub denumirea „gazon danez“. Două fete bătrîne mă aprovizionau cu iepuri ; aveau o crescătorie chiar în apartamentul lor. Cînd intrai la ele, dădeai în vestibul peste niște căpițe de fin. Erau cei mai grozavi iepuri din ținut ; hrăniți cu biberonul ; răsfățați ; aveau prenume ; stăpînelor li se umpleau întotdeauna ochii de lacrimi cînd mi-i vindeau și erau bine împliniți, nu-mai buni.

Și nici măcar nu prindeau cheag banii ; mi se scurgeau printre degete, lunecau asemenea unei năpîrci de pe la noi din sat. Am cumpărat și o vioară scumpă, făcută dintr-un lemn mătăsos, însořit. N-am cîntat niciodată la ea, era prea tîrziu. Instrumentul zăcea în cutia-raclă, precum o jucărie care a costat foarte mult. Îmi împlinisem un vechi hatîr ; cîndva nu fusese deloc așa, ci o nevoie, imaginea unui vis care se sfîrșise rău. Vioara aceasta mă însoțește în toate mutările, îi port nespusă grijă ; mă urmează ca un cîine credincios ; își are locul ei, bine ales, într-un dulap ; nu o să cînte : în ea a tăcut însăși copilăria mea. Avea oarecare talent micuțul acela ; se pitea într-o cămăruță și acolo, la flacăra unei lumînări, scîrțîia instrumentul lui. Cîinele se trezea, urla. O avere avea în mîini băiatul, nu altceva. Dar nu poți fi stăpîn pe gusturile tale, iar viața se ivește, înșfacă omulețul, îi golește buzunarele, îi răpește iluziile. N-ai mîini să legeni

o vioară ; un instrument ca acesta e ca și carapacea unui cărăbuș, nu-ți poate îndura degetele boante. Lasă altora asemenea treabă. Nu te făloși cu o vioară, cum ai face-o cu niște pene de păun și vezi de te scoală la timp, mâine, să răsădești cartofii. Trist vals al gândacului de Colorado, neterminată simfonie a semănăturilor ; mică suită pentru gărgărițe și mană. Frumoasa muzică sfîșietoare și toate notele sînt înghițite, ronțăite, mîncate de cari. Alt cîntec mai frumos decît cel al corbilor și al ciocăniturilor noastre nici că se poate afla la țară. Ascultați simfonia vîntului și a cucuvelei, ce naiba ; o vioară mică nu a devenit mare niciodată.

Pierdută vocație, destrămate virtuți, pustiiță grădiniță. Chiar așa. Nimeni nu are dreptul să ridă, nici chiar după moartea mea. N-aș fi fost deloc mai caraghios cu o vioară în brațe ; m-aș fi obișnuit. Unde să-mi culc obrazul, spuneți, unde să mi-l culc ?

Așadar, mă aflu într-un război care părea fără de sfîrșit, gata să-mi ierte orice năstrușnicie, un război oarecum trufaș. Ce interese apăra el oare ? Franța foștilor mei patroni, cea a părinților afundați în adîncul țarinei lor, asemenea unor unelte cioplite în cremene ? Îmi apăra, cel mult, balul de simbăta seară ! Țara mea nu avea decît să îndure, ca și mine, intruziunea pînă în pădurile ei, să îndure un cuceritor care iubea stilul Ludovic XV și argintăria aleasă, căruia nu-i păsa de o servitorime umilită, care se ducea la concert sau la băi de mare, ne trata pe înseși pămînturile noastre ca pe niște prea-supuși muncitori agricoli, și îl readucea pe Vulturăș tatălui său, descoperind cafeaua cu lapte la pat, sinii franțuzești, înjositorul alcool și promenadele domnișorești. Am decis, în taină, că trebuie să exist cu orice chip, dar să exist folosindu-mi slăbiciunile întru binele cît mai mare al intereselor mele, iar lipsa mea de judecată întru binele cît mai mare al hotărîrilor mele ; din lipsă de suflete, mi-am însușit mărfuri alimentare, deveneam tănuitor, căci, ce mai încolo și încoace, trăiam de pe urma furtișagurilor ; furam ca să mă creadă lumea în viață. În ce clipă anume fusesem lovit de moarte ? Treaba se întîmplase oarecum fără știrea mea ; încet, dar necruțător. Mica moarte înainte de cea mare. Încă nu eram mîndru și, mai puțin încă, dezamăgit. Cu mine nu se ajunge niciodată la capăt. Întîmplările mă ajutau să mă amețesc

trup și suflet. În timpul ocupației, totul mi se părea atârnat parcă de voința mea. Înainte, nu participam la nimic; după, mă lăsa în cumpănă. Între aceste două răstimpuri mă mișcam iute. Claudette se afunda cu ochii închiși în luxul acela din care ne înfruptam cu nesăț. Îmi spunea: „E rîndul nostru acum; așa înțeleg eu revoluția“. Nu mă gîndeam la cei care mureau; aveam exact puterea ce-mi trebuia ca să trăiesc și să iubesc viața. Și făceam haz de stările noastre sufletești, de lăcomia, atît de puțin potrivită cu vîrsta, care ne stăpînea și pe unul și pe celălalt. Devenisem niște mărunți răpitori prudenți, așa cum poate naște societatea în războaiele ca și în pacea ei. Mă simțeam măgulit de încumetările noastre pe care le socoteam tinerești.

Am cumpărat, atunci, prima mea casă la periferie. Claudette voia o adevărată grădină cu pajiște, iar peticele acelea de pămînt sărac, ce ne înconjurau, mă stînjeneau. Nu-mi doream o întoarcere la pămînt. Îmi era groază pînă și de cel mai mic bulgăraș. Dar grădinița aceea era cît se poate de caraghioasă; în ciuda fosfaților, toate plantele se ofileau. Claudette a cerut să fie instalate două proiectoare menite a lumina un boschet amărit pe timpul recepțiilor noastre nocturne. Uitase, draga copilă, că apărarea pasivă nu era într-atît de bucolică. Prima noapte luminată ne-a costat o sumă rotunjoară și un avertisment sever. Treaba a iritat-o mult, de parcă interdicția aceasta nu privea decît persoana ei.

Niciodată nu ne-am putut instala definitiv în carcasa aceea antică, poate și dintr-un vechi reflex servil. Am trăit acolo de parcă am fi fost în trecere. Salonul se încheia în grădină, printr-o rotondă cu geamuri. Se mai aflau acolo fotolii înalte din palmier de India, deschis la culoare, plante cățărătoare și firave, o masă în formă de ciupercă și, jur împrejur, pe pereți, plăcuțe de ceramică reprezentînd un loc plantat cu palmieri verzulii ca apa. Lumina era tulbure, lăptoasă. Iar noi stăteam unul în fața celuilalt, în zilele de vară, ca într-o vizită. Așteptam să fim primiți. Clotilde ne servea, apoi venea să se așeze lîngă noi, să-și bea cafeaua. Profitam de pe urma acestei vacanțe în care nu aveam stăpîn. Domnul Louis, fostul colecționar, venea pe la noi, timid, apoi mai la largul său. Ne învăța arta de a renaște în fața oricărui

lucru — a unui snop de lumină solară ce scaldă trunchiurile înverzite de mușchi ale grădinii, a unor interesante întâmplări ale istoriei, a unui tablou pe care ni-l descria de parcă ar fi ținut în mână un penel. Trăise în mediul acela din care noi fugisem cu lanțuri la mâini. Îl descria, îl batjocorea și nu o dată ne vedeam siliți să-l punem la locul lui. Claudette țipa :

— Domnule Louis, cred că educația este un lucru necesar. Pe când serveam la masă, n-aș fi îndrăznit nicio dată să mă gândesc la altceva. Păcătuiești ponegrind bunele maniere. N-am fi avut război dacă Hitler ar fi fost educat așa cum se cuvine.

Domnul Louis se împotriva golind sticla pe care o ținea de gît :

— Mă dezgustă burghezii ăștia ; ca să nu-i mai văd, lucram noaptea ; îmi făceam corespondența către miezul nopții, iar pe la ora două dimineața o duceam la poștă. Ziua dormeam. Ducă-se dracului Camembert-ul de Lorena pe care îl reprezentam !

Iar Claudette murmură :

— N-ai făcut bine.

Îl certa :

— Dumneata, care ai avut norocul să fii binecrescut, n-ar trebui să spui asemenea lucruri.

Dar vinul se urca repede la cap. Atunci domnul Louis se ridica și urla :

— Niște oameni de nimic... Nu-i puteau suferi pe artiștii de soiul meu. Dacă m-aș fi tras dintr-o familie de muncitori, n-aș mai fi așa, să nu știi unde dormi ; eram prea subțire pentru ei.

În fața acelei victime a societății înstărite, tăceam ; ne simțeam răspunzători de vocația-i zădărnicită. El plîngea, ceea ce ne strica tihna după-amiezii. Îl mîngîiam cum ne pricepeam și noi, dîndu-i încă o sticlă și umplîndu-i buzunarele cu bancnote.

— Delicați sînt doar oamenii simpli. De n-ar fi fost Hitler, nu v-aș fi cunoscut ! Haimanaua mea de nevastă v-ar putea cere lecții de cunoaștere a uzanțelor. Dar ea îi tot dădea zor : „Tu, cu bibelourile tale, ești un ratat“. Într-o zi mi-a dat papucii, fiindcă îi recitasem din Victor Hugo în fața ferestrei, o noapte întreagă. Nici un sentiment artistic, niște brute. Domnul fie binecuvîntat că mi-ați ieșit în cale !

Îl lăsam să se culce într-o cameră mare și întunecoasă, cu pat ceva mai înălțat, ca un catafalc. Dormea pînă dimineața.

Ferdinand, micul prieten al Clotildei, lua parte la digestiile și siestele noastre. Ne arăta planuri secrete, o întreagă corespondență ciudată. Într-o bună zi, el ne-a citit următoarea scrisoare, al cărei cuprins mi-l amintesc oarecum :

„Dragă Bérangine,

Aseară, în jurul orei zece, am trecut să te văd. Ușa era închisă și totuși aveam nevoie de tine, de trupul tău. Nu mă uita, și, mai ales, nu mă lăsa să mă prăbușesc ; de va fi nevoie, îmi voi curma viața“.

Și pentru că făceam mare haz de scrisoarea aceea inflăcărată, el ne-a dojenit. „Haide-haide, nu trebuie să rîdeți de ea. Apartine mîinii drepte a lui de Gaulle. Sigur că da. Și știți ce vrea să spună ? Fiți gata pentru debarcare. Fără imprudențe. Rămîneți la posturile voastre. Vă voi da de veste.“

Eram în culmea uimirii. Am cerut scrisoarea, să o pipăi ; mi-a dat-o. Am recunoscut scrisul migălit al lui Ferdinand. Era invitatul meu, iar eu aveam nevoie de asemenea minciuni mărunte, ca să-mi dau impresia că nu sînt un netrebnic.

Ferdinand a dispărut într-o dimineață. Pot jura că l-am căutat ca și toți ceilalți. Am trecut pe la birourile germane, încercînd să aflu ce anume se întîmplase cu el. Am făcut-o cu discreție și diplomatie. Nu pot fi acuzat că nu l-am mai găsit. Greșea Clotilde bănuindu-mă și învinuindu-mă de cine știe ce tertip. Claudette o poate dovedi. M-am zbătut ca un turbat, doar-doar l-oi găsi. Avusesem mare dreptate cînd trecusem pe la nemți. Poate că făcuse vreo prostie, una oarecare. Nici eu nu eram prea liniștit cu domnii aceia. Amenințările cu moartea nu m-au înspăimîntat niciodată. Pentru ce voia să se răzbune Clotilde ? Sînt foarte sigur că purtarea ei nu era scutită de bănuieli. Ferdinand nu mă stînjenea ; micile lui afaceri le acopereau pe ale mele. Iar scrisoarea ticluită, zice-se, de mine este un fals. Am eu mutră de om în stare să-și schimbe scrisul ? Dar ori de cîte ori m-am interesat de cineva, s-au ivit unii care m-au dojenit pentru purtarea mea. Lumea se ferește de mine ca de un ciumat. Tot ceea ce făptuiesc mi se întoarce îm-

potrivă. Nu pot face cuiva un bine, fără să nu fiu disprețuit. Dar, într-o bună zi, o să fac tabula rasa cu toate minciunile ; iar dacă în noaptea asta vorbesc atîta despre mine, este pentru că vreau să demonstrez că nu am nimic de tănuit. Se va ști totul. Se va vedea limpede. Nu voi omite nimic. Totul va fi spus. Dealtfel, am început a povesti prost. Trebuia să fi amintit data nașterii, locul, situația părinților. Dar lucrurile acestea se vor limpezi încetul cu încetul. Am început cum m-am priceput și eu. Este adevărat, nu mă prea așteptau părinții cînd m-am născut. La țară, încă o gură de hrănit... Da, am uitat să spun că eram mulțișori acasă : trei băieți și două fete. Eu, mezinul cel totdeauna ocărit, care-i urmează cu supușenie pe maimarii casei, fără să le poată fi pe măsură. Șoricel, despre care am pomenit, nu-mi era verișoară, ci soră mai mare. O admiram, o iubeam. Mă supuneam poruncilor ei. Ea mă lua drept o jucărie vie, făcea haz pe seama mea, arătîndu-se cumplit de maternă ; mă plimba, îmi dădea mîncare, mă culca. Nici o clipă fără ea. Nu îngăduia nimănui să se apropie de mine. Eram terorizat și cucerit. Sora mea cealaltă era însă bolnavă. Se tîra din spital în spital. Un trup măcinat de boală. Acasă n-am văzut-o decît doi ani. Nimeni nu o recunoștea ; trăia singură într-un colț, în așteptarea unei boli noi. Avea oase plătînde. Iar măicuțele o cărau prin pelerinaje, mîndre că au o infirmă atît de supusă. Ceilalți doi frați ai mei au murit într-un accident. Nu, despre ei nu am ce povesti : niște brute mici, cu pumni vînjoși, care se pricepeau să taie bine lemne în pădure, care o făceau pe contrabandiștii ; trăiau nedespărțiți de puști și de lațuri, miroseau a praf de pușcă și a blană, mereu la pîndă, pînă și acasă, vorbind doar între ei, neluîndu-mă în seamă ; anevoie te puteai apropia de ei, ca de un măceș. Nu trăiau decît în mijlocul unor lucruri dăunătoare, într-o cumplită duhoare de coarne arse, de lînă și ciuperci. Îi confundam cu trunchiurile arborilor, cu stîncile. Din aceeași materie ca pămîntul și catifeaua. Iubeau gerul năprasnic, primăverile fugare, aveau ochiul mereu treaz. De îngheț nu le păsa decît dacă acopereau mugurii. Odată terminat plivitul și prășitul, se grăbeau spre pădure. Le auzeam fluierul prin cîrng, asmuțînd cîinii, descoperind urme de iepuri în pămînturile nisipoase, niciodată cîrtitori, fie

ploaie, fie vînt ; stăruitori, nu cunoșteau odihna. Da, au pierit într-un accident ; eu am scăpat teafăr, din întîmplare. Căzuseră victima propriei lor cerbicii. O poveste ce se mistuie într-o slută noapte de februarie. Calul gabriolei se speriasse puțin de un camion cu lemne. Nu putuseră struni animalul. Trăsurica se răsturnase, iar capetele li se izbiseră de bușteni. Eu rămăsesem la o margine și mă rostogolisem în bălegar, ca pe un pat moale. Nu-mi place să-mi aduc aminte de drama asta ; eu am fost cel nevoit să istorisesc părinților întîmplarea. Dinții unei furci se împlîntaseră în pîntecele celui mai mic. Erau întielele mele cadavre : doi frați, care nu-mi vorbiseră aproape niciodată. Aratul, îngrășatul pămîntului și deștelenirile au avut de suferit de pe urma dispariției lor. Locul fraților l-am luat eu, dar cu nevolnicie. Mama le-a păstrat fotografiile într-o inimioară neagră atîrnată la gît. Aveam treisprezece ani și eram tare mîndru de avansarea mea în fermă. O femeie a plîns în hohote peste trupul celui mai vîrstnic ; nimeni nu o cunoștea. Oare cine-i dăduse de veste ?

Am avut de-a face cu jandarmii — neliniștiți de moartea aceea dublă —, cu femeia care din ucigași nu ne mai scotea, cu gura satului. Avusesem grijă să spun fraților că, de cîteva zile, calul părea nervos, dar rîseseră. Ca întotdeauna, cel mai mare dintre ei îmi culcase capul pe brațul său, făcîndu-l să salte, ca o minge, sub încordarea mușchiului ; era gluma lui de fiecare zi. Surorile s-au măritat cu de-a sila. Toată lumea trîncănea pe seama logodnicilor lor, doi frați podgoreni, care își înălțaseră singuri casa ; aveau o sufragerie imensă, rezervată sărbătorilor și ceremoniilor de familie. Rareori stătea deschisă. Surorile mele nu m-au așteptat, au intrat în viață ; erau mult prea grăbite să cunoască fericirea. Șoricel a fugit după prima naștere. O mai văd și acum pe patul acela mare, palidă și ofilită, țîpînd după copilul mort și biciuindu-l, cu mătăniile grele din lemn de merișor, pe preotul care venise să o pregătească pentru dureroasa veste. Sărmana Șoricel, oare cine o dăruise cu copil ? Șoricel avea un cumnat nu prea plecat spre duiosie, poate doar pentru a-și cîrni, rări sau desfrunzi via. Un tip oarecum profetic, cu gîtlejul veșnic uscat ; îi plăcea să tragă la măsea. Prima oară cînd l-am văzut a fost și ultima... Dar la ce bun, pare-mi-se că mă îndepărtez ;

mă poticnesc de atâtea chipuri, de atâtea siluete ; fiecare minut îl dezmințe pe următorul, fiecare aducere-aminte o cotropește pe cealaltă. Ca un șirag de mărgele desfăcut și risipit la picioarele mele. Cum să-l mai dreg ? Cum să rînduiesc amintirile după mărime ? Rămîne mereu una pitită într-un colț ; nu am s-o pot scoate niciodată. O să-mi lipsească una, și atunci nimic nu va mai fi adevărat. Cine m-ar putea ajuta ? Singur nu voi izbuti nicicînd. Există amintiri pe care morții le-au luat lacom cu ei, iar altele cu neputință de prins, straniu aciuite într-un ins care doar ne-a trecut prin viață. Să mi se înapoieze totul ! Trebuie să am și eu ce mi se cuvine. Da, s-ar cădea să reîncep, să o iau de la capăt. Și unde mai pui că mama m-a născut înainte de vreme, că tata părăsise căminul, ca urmare a unei fapte nesăbuite. Plecase după o slujinică ai cărei ochi de culoarea strugurelui muscat îi erau pe plac. O fată cu pulpe groase, cu sîni bine turnați în corsaj, lacomă, cu gît subțiratic ca un cosoraș. Iar mama rămăsese singură la fermă, cu băieții ei de pe acum zgîrciți, care o înlocuiau în plantații, în culturile de zarzavat. Băieți puternici, mult prea vînjoși, care știau ascuți lama uneltelor fără să se rănească. Tata luase cu el toate economiile, astfel că primarul fu cel care ne aduse sămînță de cartofi, ca să avem ce semăna. Din fericire, fusese pregătită răsadnița, cu bălegar proaspăt și frunze moarte ; tata arase adînc pămîntul, înainte de a da bir cu fugiții. Urită iarnă zice-se că ar fi fost ! Mama își mai amintea, cu înfiorare, chiar și după zece ani, de zilele acelea trăite în amărăciune. Tata s-a întors cum a plecat — tăcut, posac pentru tot restul zilelor sale.

Niciodată nu-mi va ajunge timpul, dacă trebuie să tot șterg ceea ce am de spus. Să ne întoarcem la Bordeaux, la Ferdinand, la invitațiile noastre. Nu mă simțeam în largul meu la reuniunile acelea de sfîrșit de prînz și, uneori, o ștergeam ; pretextam, oftînd, numeroase intîlniri de afaceri. Și, ca să pot fi iertat, deschideam dulapurile, puneam pe masă, în neorînduială, sticle de lichior, țigări ori biscuiți fini. Purtarea-mi binevoitoare devenise o armă împotriva musafirilor mei ; plecam zicînd : stați cît vreți ; Claudette o să vă țină de urît. Îmi luam tîlpășița binișor, repetînd : „Mai poftiți, ori de cîte ori vă trage inima“. Nu prea făceam față acelor agape

care reîncepeau seara. Rețineam lumea la cină. Terminam mîncarea împreună, pînă la scîrbire. Onorurile casei le făcea Claudette. Cerusem unui arhitect un plan de amenajare a locuinței, plan pe care îl tot plimbam pe sub ochii oaspeților gata să accepte orice pentru o tocană de pui sau o omletă. Planul dovedea că voiam să ne instalăm, că războiul nu însemna pentru noi decît o sfadă ce nu ne privea. Să trăiești, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat, iată cea mai sigură cheazășie de a cîștiga războiul. Trăiam pitulați în părelnică tihnă pe care ne-o clădisem îndărătul proviziilor noastre. Nu vorbeam de pacea care avea să vină ; ni s-ar fi părut nepotrivit, căci traficurile ce le făceam ne umpleau totuși de rușine.

Seara, după ce rămîneam singuri — ceea ce nu ni se întîmpla prea des —, rătăceam prin încăperi, cuprinși ca de o sfială. Atingeam pereții, cite ceva din mobila ancorată într-un trecut care nu era al nostru. Cît timp ar trebui oare ca să poți avea un trecut bogat, fără lacune ? Ne temeam de mirosul acela puternic al casei, de ungherele, de ușile ce purtau pe sub clanță urma unor degete, de tavanele crăpate. Vorbeam șoptit, parcă spre a nu deștepta umeda clădire care se împotrivea să accepte povestea noastră plăpîndă, atît de puțin tragică. Odată m-am oprit în fața unui perete prin a cărui tapiiserie se ghicea o ușă.

— Ia te uită, Claudette. O ușă !

— Sper că nu o să sfîșii tapiseria.

— De ce nu ?

— Stai liniștit, rogu-te.

M-am infuriat.

— Casa e a noastră. Am tot dreptul să știu ce se ascunde după ușa asta.

— Poate că dă spre o altă casă...

— Știi foarte bine că nu mai e nici una lîngă noi.

— Dacă a fost închisă pe totdeauna, înseamnă că așa trebuie să rămînă.

— Toantă mai ești, biată fată ! Las' că vād eu îndată.

Claudette a urlat un „nu“, care pentru cîteva clipe m-a lăsat năucit.

Era o seară rece de noiembrie ; fusesem la cimitir, să ducem flori, dar cum nu aveam nici un mormînt de familie, le-am presărat peste dalele sub care zăceau morții

foștilor noștri stăpîni. Aveam astfel niște defuncți la cheremul emoției noastre.

Atunci, n-am mai ascultat decît de curajul meu și, cu ajutorul unui cuțit de bucătărie, am sfîșiat hîrtia de-a lungul ușii, așa cum aș fi făcut cu o cutie de medicamente. Claudette tremura ca varga și mă strîngea tare de braț. Hîrtia îmi căzu la picioare precum o scoarță putregăită. În fața noastră, ușa ; lemnul ei avea un desen frumos, un soi de arabesc în partea de sus. Era închisă cu cheia.

— Hai să plecăm, te rog.

— Păi nu sîntem la noi acasă ?

— E o prostie ceea ce faci.

— Ce prostie ? Am tot dreptul...

— Mare scofală după...

Ușa cedă ușor sub apăsarea mîinilor mele. Un miros înspăimîntător de praf, de lemn ros ne tăie respirația. Nu deslușeam nimic. Am aprins bricheta.

O încăpere mare, cu perdele zdrențuite. În fund, un alcov închis. Am făcut cîțiva pași, în timp ce Claudette, rezemată de ușă, mă privea de parcă săvîrșeam o pîngărire. Pășeam în vîrfurile picioarelor ; am fost nevoit să ocolesc o gaură iscată în podeaua ce mi se îndoia sub pași.

— Vino înapoi, te rog.

Îmi vorbea, de parcă aș fi fost în primejdie ; îmi aminteam cuvintele spuse de bunica ori de cîte ori mă cocoțam în vîrfurile copacilor.

Pe o masă, jurnale de modă. M-am uitat la dată : 1902. O rochie de dantelă, violet-argintie, zăcea pe un scaun ; cînd am luat-o în mînă, s-a prefăcut în pulbere. Deslușeam în jur mobilă neagră și aurită, etajere cu obiecte înfășurate grijuliu în marama de păianjen. Un dulap cu oglindă maiestruoasă, dintr-un lemn închis la culoare și lucrat cu migală ; oglinda își pierduse luciul, era toată numai pistrui. Mă apropiam tocmai de pat, cînd Claudette scoase un strigăt. M-am răsucit spre ea ; dispăruse. N-am îndrăznit să mai înaintez ; mîna mea n-a putut trage perdelele pătate ale patului. Mi se părea că aud pe cineva suspinînd. Să fi fost tăiosul vînt de noiembrie strecurat prin coșul căminului cu ușița cenușarului deschisă ? Îmi stăruia pe degete o cenușă lipicioasă.

Am aruncat în cameră pachetul de „Gauloises“, ca pentru a lăsa o urmă a trecerii mele prin uitata criptă. Am închis ușa, apoi, cu grijă, i-am lipit la loc, de jur împrejur, tapetul. Nu cutezam să-mi pun întrebări indiscrete ; trebuia să rămână neatinsă, zăvorâtă pentru cei vii ; mă respingea, dar eram fericit că asemenea moarte, gingașă și dantelată, nu era menită mărunțului traficant ce mă aflam, împopoțonat cu costum îngrijit, cu un inel nou și gros, cu pantofi ce costau cît hrana unei familii pe o săptămână întreagă. Nu eram făcut pentru a trece dincolo de o lume în care sălășluiam, nedorit. Pe Claudette am găsit-o plîngînd în hohote, răvășită.

— Trebuie să revindem casa asta.

— Avem tot timpul, Claudette.

Apoi, am adăugat în glumă :

— Bună afacere ne-așteaptă ; o încăpere în plus...

Claudette își înălțase privirile asupra mea : îmi amintesc cît erau de ciudate ; apoi, cu glas șovăitor :

— Dar trupul ? L-ai văzut ?

Am trăit în trei încăperi locuibile. Restul îl lăsasem fostei familii, trosniturilor. Camera aceea ne-a apăsât însă multă vreme : domnea acolo, în inima casei, și nicidecum locuința nu ni s-a părut mai pustie, mai văduvită de propria noastră prezență. Între noi se afla golul acela de aer mort, puț secat, păstrător al unui adevăr din care noi nu cunoscusem decît minciuna, sau cam așa ceva.

Cunoșteam anumite personalități din domeniul aprovizionării ; tuturor le păream folositor, om de înțeles ; în ciuda vîrstei mele, inspiram încredere și reușeam, fără să iau vreo măsură de precauție. Nu încurcam afacerile, nici vizitatorii, nici mărfurile ; eram ordonat ; nu dezvăluiam nici un nume, nici un plan ; știam să tac ; gură lăcățuită, asta îmi era deviza. Riscam cu cea mai mare generozitate. Claudette mă ajuta mult ; masa și replica îi erau ușoare. Luxul, belșugul, buna părere a celor din jur o smulseseră din amorțeala de odinioară. Își ținea bine furculița ; nu vorbea decît reluînd fraze deja auzite și sigure. Am băgat de seamă că plinătatea trupească îi venea de minune : piele întinsă, mîini pufoase, totul pe potrivă. Glasul îi devenise mai hotărît ; timiditatea o făcuse distantă ; îmbelșugatul trai și-l împăna

cu tabieturi, iar eu mă dăruiam răbdător acelei vieți neorînduite și frămîntate.

Nenorocirile altora nu mă tulburau, cu toate că știam să mă interesez de sănătatea prietenilor ; mă înduioșam, dar neparticipînd ; eram uscat, ca o șopîrlă, iarna.

Totuși, aveam și gesturi drăguțe, strigăte ale inimii, potrivite cu anumite împrejurări ; urmăam firul întîmplărilor, spunînd lucrurilor pe nume, dar nu voiam să le fiu nici victimă, nici profitor. Aveam un loc bun în război, dar într-un război care nu se răfuia cu mine, care îmi îngăduia să exist fără să lupt... pînă în ziua în care a trebuit să iau o hotărîre.

Într-o zi a sunat cineva la ușă. Dormisem pînă tîrziu, după o zi petrecută cu mîncare și băutură ; o luasem chiar de dimineața cu un botez : copilul unui comerciant. Pruncul moțăia într-un leagăn princiar, în timp ce părinții și noi înșine ne aflam așezați în jurul unei mese nicio-dată strînse. Sticlele, dulciurile dintre brînzeturi și fructe, pesmeții, toate urmau unele după altele, fără răgaz. O cătană bătrînă fredonase melodii dinainte de război, iar două femei lăcrimau peste timpurile acelea cărora, din senin, le dădeam cu toții un farmec nespus. Una dintre prietenele noastre ne vorbise de plimbările făcute odinioară cu soțul, închis mai apoi într-un lagăr de concentrare din Germania. Îi scria, în fiecare lună, aceeași scrisoare aproape. Nu putea îndura singurătatea și se lăsa curtată, fără a se socoti vinovată. Inima i-o păstra bărbatului, dar trupului nu-i ridica zăgazuri. În seara aceea se smiorcăise ușor. Iar noi o ajutam să-și contopească iubirea și poftele într-o aventură sentimentală, potolită, cu un șef de echipă din organizația Todt. „Nu fac ceva rău, de vreme ce odată cu reîntoarcerea lui Max voi fi iarăși ca mai înainte. Nu-i răpesc nimic lui Max. Îl iubesc tot mai mult. Dealtfel, o să-i mărturisesc totul, de cum va veni, și sînt sigură că-mi va da dreptate, tocmai pentru că nu am vrut să încerc imposibilul, ca multe altele care vor preschimba într-un iad întoarcerea bărbaților lor.“ Plecase devreme.

Cînd am deschis ușa, m-am pomenit în fața lui Max. L-am poftit înăuntru. Fusesse repatriat pe neașteptate, pare-se ; mirosea a paie mucedă, a vulpe. Vreme de un

ceas a mâncat fără să ne spună nimic. O poftă de mâncare înspăimântătoare. Îi stăteam prin preajmă și îl ghiftuiam cu șuncă, unt sau conservă de iepure. Înfulca fără să ne vadă, cu ochii țintă la mâncăruri : oasele îi trosneau în măsele. Cît pe ce să se înece, dar și-a continuat, în același ritm, mestecatul. Pînă în cele din urmă s-a liniștit și s-a arătat parcă mirat că ne vede.

— Așa mai zic și eu.

L-am felicitat pentru pofta lui de mîncare. Se răsturnase în scaun și, cu ajutorul unui chibrit, se scobea în dinți, luîndu-i pe toți la rînd, cu sîrg.

Și, deodată, s-a ridicat în picioare ; privirea îi devenise ciudată, o privire iscoditoare, de parcă am fi fost trădători. M-am oferit să-i dau niște haine civile mai arătoase. Nu mi-a răspuns. Îi era teamă, lucru ce se vedea după felul în care își pocnea degetele. Îl contemplam plictisit, presimțind că avea să aducă tulburare în căminul meu atît de șubred. Cum să-i dau a înțelege că trebuia să plece ? Claudette m-ar fi luat drept un mitocan, iar un prizonier era un lucru sfînt. Se arăta stăpînă pe principii, foarte stăpînă.

— Ascundeți-mă !

L-am privit ca pe o imagine primejdioasă care venea să ne acopere orizontul. Își freea mîinile, ținîndu-și capul plecat. Claudette se înspăimînta cu măsură.

— Ești urmărit de nemți ?

— Nu.

— Atunci de ce ?

Umbla de colo-colo prin încăpere ; mi-a cerut o țigară, a fumat-o nervos. Fumul ce i se încolăcea în jurul gării îl liniștea pesemne, îi făcea viața mai ușoară, taina mai puțin apăsătoare.

— O prostie poate să i se întîmple oricui.

— Dar nu asta.

Mă temeam de o mărturisire care ne-ar fi legat de el și nu mă grăbeam deloc să-l încolțesc să spună adevărul.

— Ascultă, nu te întrebăm nimic. Pînă una-alta, ia un păhărel.

Paharul nu și l-a putut duce la buze. Am înțeles că situația era gravă, că ne tîra într-o lume în care aveam să ne pomenim dezarmați ca și el.

— Vino-ți în fire, ce naiba ! Aici nu ai a te teme de nimic.

Mă slujeam de cuvintele cele mai simple ; voiam să-l liniștesc, dar el rămânea inert, cu privirea pierdută ; cînd și cînd, se auzea ca un început de rîs, care pe dată murea.

— Am ucis-o pe Minou.

— Cine-i Minou ?

— Soția mea.

O băgasem pe mîneacă, ne vîrîsem în cea mai de po-mină dramă, pătată cu sînge. Venise rîndul rolurilor noastre. Max nu avea, totuși, aerul unui criminal ; expresia feței arăta durere, dar ochii lui nu mă linișteau, privirea le era lunecoasă, pupila arzătoare și mărită peste măsură. Părea ușurat că se destăinuise. Îl cunoșteam mult prea puțin pe Max, doar din spusele nevastei sale, care venea să ne citească scrisorile lui de prizonier, ca pentru a ne lua drept martori la cît de trainică îi era căsnicia, în pofida raznelor ei. Avea nevoie de încrederea și bunăvoința noastră ; făcea parte din acel nemai-pomenit du-te-vino al primitoarei noastre case ; în lipsă de sfaturi, îi dădeam o groază de bonuri, la treizeci ale fiecărei luni. Și iată că ne trezeam în cîrcă cu un fapt divers, noi care voiam să ne ținem departe pînă și de cea mai neînsemnată picătură de sînge. Aveam noi alte treburi decît să stăm cu sufletul la gură pentru dramele zilnice ale unei căsnicii ori ale unui război. Pentru întîia oară ne aflam împinși, cu de-a sila, într-o aventură groaznică. Nu era chip să dăm înapoi, să ne întoarcem la tihna noastră. Max a murmurat :

— Toată treaba asta mă dezgustă. Pe mine și pe toată lumea. Mult mai bine mă simțeam în lagărul meu. Nu omoram fiecare decît păduchi.

M-am uitat la Claudette care tremura. De ce-i deschisesem acestui smintit ușa ? Cît de lesne ne-ar fi fost să ne clădim ispititoare planuri de vacanță... Mi-ar fi fost ușor să obțin un *ausweiss*, spre a trece în zona liberă. Da, să abandonăm totul, casa aceea artificială, antrepozitele, demersurile noastre ; să ne strecurăm și să ne refugiem într-un port mic, cu o mare cuminte și albastră, cu palmieri roșcovani, cu căsuțe neînchipuit de îmbietoare, la bătrînețe... Claudette voia o bucătărie model. „Fără servitoare, e prea costisitor, și apoi nu te simți în largul tău...” Era zece dimineața ; prin fereastră pătrundea un soare de martie. În brațele mele, Clau-

dette, cu privirea caldă și îmblinzită. Fără doar și poate, eram făcuți unul pentru altul.

„După război, ne vom căsători, iar asta va însemna adevărata pornire în viață... Necăsătoriți, ducem o viață mai șubredă și, peste puțin, o asemenea situație nu s-ar mai potrivi vârstei noastre.“ Strașnic duet, duioase dialoguri, în timp ce plapuma scînteia sub razele unui soare puternic de pe acum. Dar Max se afla acolo, în viața noastră, stafia aceasta smintită, care alesese crima spre a redeveni un om ca toți ceilalți. Nu era chip să ne descotorosim de el. Ce departe îmi simțeam diminețile din portul cel mic, fereastra deschisă spre aburii zărilor, gamele pe inocenta mea vioară.

— Și ce-ai de gînd să faci ?

Max ne privea, părăind uimit de întrebare. Atunci Claudette vorbi repede, vrînd parcă să-i preîntîmpine răspunsul.

— Doar nu o să ne ceri să te ascundem !

Max avea un chip spălăcit, ca o frîntură de lemn lăsat prea multă vreme în fîneață. Mă temeam de reacțiile lui.

— Asta voiam să vă și cer.

— Dar nu putem fi complicii...

Claudette șovăia :

— Mîniei dumitale.

Un strigăt țîșnit din inima sărmanei Claudette, care dorea să se păstreze curată și neprihănită în fața oricărei poliții. O anume descindere a domnilor acelora, într-o seară, o săturase pînă în gît. Nu ne simțisem la largul nostru. Ca să se prezinte în fața polițailor, Claudette se îmbrăcase în negru, asemenea unei mame dez-nădăjduite. Bine că nu au căutat leagănele. I-a uimit cu înscenarea ei, cu lacrimile și buzele-i tremurînde. Nu era vina mea că nu înțelesesem cum trebuie un trompetist, la un bal, în privința unui transport de frîne pentru bicicletă și de faruri pentru mașini. Nu am vrut niciodată ca el să fie arestat. Dar cît de imprudent era ! Improviza totul ca și muzica lui. Noaptea nu-i era bun sfătuitor și vorbea prea mult între două pauze. După două rînduri de băutură, consumatorul cel mai de rînd îi devenea prieten scump. Polițiștii și-au dat seama că eram nevinovat. Dar cum să le-o dovedesc ? Nu-mi plăcea cîntărețul acela de jazz americano-german. Îi tot

dădea tîrcoale Claudettei, îi susura vorbe dulci, o înnebunea cu buzele-i lacome, cu ochii săi de pekinez. Avea paloarea marilor artiști. Și, pe deasupra, tușea, ceea ce îi dădea un farmec bolnăvicios de netăgăduit. Un biet ins, care din puținul său câștig o ținea și pe maică-sa. Bine a făcut că a dispărut după cum a venit; orchestra a cîntat mai departe, la fel de trist. Nu m-am mai întors niciodată în spelunca aceea care mirosea a păr unsuros și care imita cîrciumile de mahala ale negrilor; dezlănțuirea îi era resemnată. Dar eram nevoit să cutreier asemenea locuri. Spicuiam, mai întotdeauna, informații prețioase pentru negoțul meu. Mă sîcîia faptul că stabilimentul era interzis evreilor. Știu foarte bine că ei nu ar fi venit niciodată în gura aceea de lup, sinistră, duhniitoare.

Nimeni nu m-a pălmuit la balul acela, oarecare, unde fiorul era scump plătit. Se zice că aş fi dat bir cu fugiții, apăsînd pe obraz o batistă. Nu-i adevărat, iar portarul ar putea adevăra. M-am plimbat multă vreme prin fața ușii; am stat de vorbă cu Jo, care își arăta ultima cucerire în ospitalierele sălaşuri ale nopții. Poate fi întrebă. Am glumit; imita pasul de gîscă în spatele unui ofițer german care mergea bălăngănindu-se. Eram în vervă și fredonam vechea melodie „Trecînd prin Lorena...”; ca o înfruntare. Firește, a fost ridicolă toată provocarea aceea într-un cartier rezervat mai mult ocupanților. Dar unde să te distrezi? Nu trebuia să fii prea cusurgiu în privința locului. O noapte frumoasă, care ne-a silit să înălțăm capul și să rămînem uimiți în fața stelelor. „Miroase a avion proaspăt.” Am rîs cu toții. Și fiindcă mă aflam tocmai în plină lumină, Jo a zărit, pare-se, urma palmei. N-a spus nimic. Dimpotrivă a găsit că arăt prost. Claudette nu mai avea răbdare și ne-am dus să ne culcăm. Nicicînd n-am dormit mai bine. Nimeni n-a încercat să mă pălmuiască. I-aș fi plătit-o scump.

Fără îndoială că povestea cu Max ne vîra într-o istorie neplăcută. Și numai ascultîndu-l, simțeam că deveneam părtașii crimei lui. Mi-am întors privirile de la mîinile-i greoaie. I-am oferit o țigară, fără succes însă. Era ca de lemn: muțenia lui mă înfricoșă. I-am spus Claudettei să-l lase cîteva ore să se odihnească în faimoasa cameră.

— Nu. Destul, poate, cu o crimă în casa asta...

Am ațintit-o cu privirile, uluit. Max, era limpede, aștepta răspunsul nostru. Părea calm, rece, hotărît.

— Trebuie să mă ascundeți în noaptea asta ; mîine plec în zona liberă.

M-am hotărît să-i fac morală.

— Max, stai puțin, e o nebunie. Poate că n-ai ucis-o ; ai rănit-o doar... Ciorovăieli se iscă în toate căsniciile ; chiar și noi...

Claudette mi-a făcut un semn care arăta că i se făcuse lehamite. N-am mai stăruit. Max se așezase din nou și nu mai vorbea. Aștepta să-l iert în numele femeii sale. Dar nu-mi plăcea soiul ăsta de conversații în care inimile se dezleagă. Fiecare pentru sine, pînă și în crimă. Îmi amintesc. Era trecut de unsprezece și începeam să-mi pierd răbdarea : aveam o treabă importantă la birourile germane — o afacere veche cu brînză de capră ; cam tă-răgănată toată povestea aceea. Brînză aștepta de cîteva zile într-o fermă părăsită de stăpîni, după o percheziție ; fermierul dosise trei puști de vînătoare, iar nevasta lui le adusese la Gestapo, fără să scoată o vorbă. Ea era vinovata, nu eu. Nu i-am dat niciodată un asemenea sfat. Din proprie voință s-a dus la Comandamentul german din Langon. O însoțisem doar, spre a-i arăta drumul. Încercam s-o fac să-și schimbe hotărîrea ; totuși, ea ținea morțiș și îmi repeta întruna : „Armele astea sînt un pericol public. Raoul nu se gîndește decît la micile lui afaceri...” M-am despărțit de ea la ușă, urîndu-i noroc. Nu aveam de unde ști cît își ura bărbatul. Nu mă amestec niciodată în treburile altuia. Și apoi, nimic nu ar fi putut-o împiedica să săvîrșească fapta. M-am dovedit neprevăzător, atîta tot. Dar cum să poți vedea limpede în niște vremi în care totul se urzea în umbră ?

— Ascultă, Max, fă ce vrei. Eu sînt grăbit, dar găsește o soluție înainte de a înnopta. Casa mea nu-i scutită de o descindere polițienească.

Și iată că aici se petrec fapte care încîlcesc și mai mult lucrurile, ca în povestea cu fermiera. Crezi că faci bine și totul ți se întoarce împotrivă. Am lăsat-o pe Claudette și am plecat la nemți. Nu erau în toane bune. N-am dobîndit nimic ; dar, la plecare, m-am apucat să istorisesc interpretei tărășenia cu Max.

— Ce-ai face în locul meu ? Totuși, omul ăsta a ucis, nu-l pot lăsa singur în casă cu o nevastă ca a mea, atît de simțitoare. Parcă poți să știi, cînd ai început să ucizi... N-am poftă să închei războiul ăsta în sînge ; pe bună dreptate m-am depărtat mereu de tot ceea ce putea înrăutăți anii aceștia de ocupație și n-am nevoie să ajungem cu toții la cheremul unui asasin...

Peste patru ore Max a fost arestat în casa mea de către polițiștii francezi ; insist asupra acestui lucru — de către polițiști francezi, nu germani. N-am știut niciodată dacă destăinuirea făcută interpretei prea vorbărețe a grăbit arestarea lui Max, dar nu puteam rămîne în neregulă, mi-ar fi fost cu neputință să nu fac curățenie în propria-mi casă. Am avut necazuri din pricina acestei istorii nenorocite : mi s-au pus întrebări. Poliția a venit din nou. Era în 1943. Atunci am început să citesc ziarele, să mă interesez de soarta țării, de atacurile aliaților, de deznodămînt. Și, totuși, treburile mele cereau, cum se spune, statu quo-ul. Lucram prost, uneori cu un nod în gît ; intram mai puțin prin birourile germane. Claudette voia să ne continuăm micul negoț ; își acumula din rezervele ei o garderobă de neînchipuit și obiecte de artă, numai să fie din bronz ori argint. Era hotărîtă în discuțiile cu bijutierii, le smulgea cele mai curate diamante, aurul fără de pată ; cusurgioaică la marfă. Nu se lăsa păcălită. Casa noastră gema de atîtea cumpărături făcute la repezeală ; se simțea lucrul acesta.

Într-o dimineată am primit în casă doi tineri cu un aer sălbatic, care își țineau mîinile vîrite în buzunar. S-au instalat, misterios, în salon. I-am întrebat ce le poștește inima.

— Tot ce ai, bătrîne.

Și pentru că m-am arătat mirat de tonul lor, s-au ră-
țoit :

— Da' ce, tu te-ai sfiit cumva în războiul ăsta ?

Discuția nu părea ușoară. Aveam în față primii mei dușmani, și erau de vîrsta mea. Trebuia să-i îmbunez, să cad la o învoială.

— Războiul l-am făcut și eu ca toată lumea.

— Ai traficată.

— Ca oricare. Ca să cumpăr Camembert, am dat în schimb o cameră de automobil, și cu asta basta. Cine

n-a făcut-o ? Și-apoi, cu ce drept îmi vorbiți pe tonul ăsta ? Cine vă trimite ?

Îmi amintesc și acum răspunsul care m-a lăsat mut, năucit.

— Adevărata Franță, bătrîne.

Le-am oferit băutură. Au primit, vorbindu-mi de un anume maquis din Périgord și mi-au cerut o sută de mii de franci. Mi s-a părut ciudat ca niște patrioți să poată gândi că banii aduc fericirea. În fața stăruințelor, a limbuției, a mutrei lor viclene, nu aveam de ales. Am plătit. Au plecat, spunându-mi :

— Cînd o să fii tras în judecată, o să venim să pledăm pentru tine.

Am hotărît, eu și Claudette, să scoatem casa la vânzare, indiferent de preț. Și mare mi-a fost mirarea, cînd am recunoscut în primul vizitator pe fostul meu patron. Învîrtise, la rîndul lui, tot soiul de afaceri dubioase, bizuindu-se pe influența sa și chiar vînzînd-o, la nevoie, oricărui negustor, încredințat că nici în primejdie nu trebuia să-și părăsească mușterii. Fiul lui se ascunsese în Landes și trăia în sînul unei mici bande alcătuite din feciori de bani gata, care mînceau ultimul pateu de ficat din ținut. Nemții apăreau din ce în ce mai puțini prin pădurile de pini, iar cazematele erau lăsate, încetul cu încetul, pescărușilor și scrijelitorilor de inscripții. Fiul acesta acoperea cu un nevolnic steag tricolor uneltirile tăticuțului său, a cărui burtă se topise în frămîntul vremii. I-am cedat casa pentru un duminicatul de pîine ; omul mă intimidă. Și apoi îmi era tare silă de luntrea aceea uriașă, care mirosea a ulei proaspăt, a cafea arsă, a cartofi, a fileu de morun. Avea să-și găsească adevăratul decor, adevărații stăpîni, abajururile, cinele, însingurarea, mirosul de ceară rece, hărțuielile unei societăți care mă izgonise de pe propriile-i pămînturi.

Am vîndut unui coechipier imensul bazar pe care îl adunasem, în care conservele se învălmășeau cu aparatele menajere ; aveam sute de pămătufuri din pene, pentru șters praful, atîrnate de tavan precum niște păsări moarte, saci întregi de cuie, cufere de nasturi, ață, ace și săpun de toaletă ; într-un ungher țineam duzine de umbrele, gheme de sfoară, șiraguri de becuri, pînă și barometre, două canistre cu cerneală, o dună mică de orez, da, o adevărată încărcătură, numai bună de imbarcare.

Am dosit la loc sigur lucrurile cele mai de preț : cufărașe pline de țesături, mătăsuri, scule de lână, un coș mare cu argintărie de care nu ne servisem niciodată ; oprisem bijuteriile Claudettei, blănurile, parfumurile, o valiză de ciorapi și lenjerie diafană ca pînza de păianjen, aproape un pluton de pantofi, ștergare de bucătărie etc.

Ne-am refugiat la Biarritz, oraș aflat pe drumul ce duce către prea-binevoitoarea Spanie. Trenurile mergeau din ce în ce mai prost ; dar tot am izbutit să car calabalicul într-o vilișoară de tip spaniol, ridicată deasupra unei faleze tare mult bîntuită de vînt, încît am trăit ferecați în dosul obloanelor. Am șters din amintiri Bordeaux-ul, oraș al huzurului.

Ne-am instalat, în toiul iernii, în stațiunea aceea balneară, închistată, păzită de nemți deloc guralivi, care de pe acum începuseră să îmbrace haine civile ; marea se arăta zbuciumată, stîncile asemenea unor coltucuri de pîine uscată, vilele închideau în ele miros rece de trabuc, li se ștersese sulemeneala, iar balcoanele se măcinau ca și copacii.

Din camera noastră, însă, vederea se deschidea spre coasta spaniolă ce atît de ușor se colora în albăstriu. Acolo ne-am înamorat unul de celălalt. Pînă atunci fuseseam mai mult asociați decît îndrăgostiți. Socotelile ne luau pe nevestite, pînă și în visările noastre ; întîlniri de afaceri, spontană afecțiune pentru un camion în pană care transporta unt sub prelate de antreprenor. Inima îmi bătea pentru un *ausweiss* refuzat. Iar Claudette își păstra dezmierdările pentru nemaipomenita-i garderobă aproape nefolosibilă, cuvintele alintătoare pentru teancul de băncnote pe care le azvîrleam pe masă. Făceam dragoste, de parcă din senin ne-am fi adus aminte de ea, asemenea unor trecători cărora le este foame și care cumpără o pîine și lapte, spre a și-o potoli. Trăiam repede, neconținut zoriți ; se întîmpla să ne grăbim chiar cînd aveam timp. Greu ne venea să nu ne credem ocupați sau preocupați. Tinerețea nu ne slujea la mare lucru, ne aniversam în tristețe, precum doi soți bătrîni care văd cum le zboară anii. Nu aveam vîrstă ; niște adulți încăpățînați, care își dăruiau zîmbetele doar birocrăților sau șoferilor de pe camioanele cu gazogen. Nop-

șile le foloseam întru recuperarea metalelor neferoase, și nicidecum întru somnul împănăt cu alintări.

Dacă deșteptînd-o pe Claudette, privirea îmi era blajină, însemna că mă gîndeam la o combinație strașnică și prea roditoare, iar Claudette se lumina ca și mine ; nu ne mai rămînea decît să adormim, mîna în mîna.

La Biarritz am fost singuri cu noi înșine, lenevoși într-un alt fel, rentieri vremelnici. Pășeam agale pe străzi, oprindu-ne îndelung în fața unei vitrine pe jumătate colbăite. Ne plăceau mobilierul, lampadarele, fotografiile, măsuțele-podoabă. Contemplam raiul acela amortit și inaccesibil. Nu eram încă pregătiți să întemeiem un cămin pe care să-l întreținem cu tăcerile și dragostea noastră, nu eram încă făcuți să ne ferecăm. Ne încîntau bătrînețea și refugiile ei de fiecare zi. Intrasem mai devreme ca de obicei în viețile noastre. Icoană învechită puțin, înduioșătoare, care nu aștepta decît povestea noastră pentru a crede în minuni, dar povestea noastră nu începuse. Și oare există ea în clipa în care vorbesc, acum cînd am păr alb, cînd ne încheiem existența, fără vitejii, firește, dar hotărît uniți, stăpîniți de acea polițe față de noi înșine pe care timpul ne-a dăruit-o ? Niște bătrîni cumînți și încrezători, în timp ce copiii ne-au și părăsit, bătrîni croiți pentru o fereastră, un șemineu sau un testament.

Claudette e în camera ei ; ciudat, n-am auzit-o să mă fi chemat, cu toate că s-a făcut tîrziu. Pesemne că termină tocmai cu cîrpitul unei bucăți mari de pînză. Este încîntată cînd are de astupat vreo gaură în cine știe ce țesătură ; acul îi este încă sprintar. Aproape că nici nu se observă unde a țesut, ca tot ceea ce face sau gîndește. Am ajuns astăzi la vîrsta la care am renunțat să mai gîndim unul fără celălalt. Zîmbetul ei este încă ascuțit ; a găsit cuvintele ce-i trebuiau ; le folosește cu înfocare. O să mă cheme, iar eu o să mă prefac că n-am auzit-o. Auzul îmi este fin totuși, dar îmi place să nu-i răspund imediat. Poate că citește pe îndelete ultima ediție din *France-Soir*. Cînd citea nu se simțea bine decît în pat. Peste cîteva clipe o să mă cheme din nou : „Gaspard, ai rămas același : nu ești în stare să împătorești ziarul așa cum a fost“. Se supără folosind cuvinte împăciuitoare ; ochii îi scînteiază a batjocură subțire. Așteaptă să plec, ca să poată rîde singură.

Claudette s-a îmbolnăvit la Biarritz. Vîntul bezmetic, băile acelea făcute în plină ploaie, dar și teama zilei de mîine o împiedicau să doarmă; mîncam prost, ca toată lumea adică. Pentru prima oară stătea la cozi în fața magazinelor, mult prea luxos îmbrăcată însă. Eu aveam grija pîinii; mă sculam dis-de-dimineată, ca să mă proțăpesc la ușa brutăriei, laolaltă cu numeroase gospodine. Ne simțeam micșorați, convalescenți parcă; anii petrecuți sub ocupație ne veștejiseră oare? Nici o speranță, nimic în afara unei lupte mocnite, care să ne îngăduie a ne agăța de o creangă gata-gata să se frîngă.

Într-o dimineată n-a mai vrut să se scoale; îi culcasem obrazul pe brațul meu, un obraz mult prea palid, cu buze ce se mișcau sub imboldul limbii; ai fi zis că suga o bomboană. Nu-mi plăceau buzele acelea încrețite, golite de sînge, fremătătoare. Era la capătul puterilor. Am legănat-o, i-am povestit că ne aflăm într-o pasă proastă, dar că pe urmă toate vor merge ca pe roate. Chiar dacă mai aveam giuvaeruri și blănuri, banii se topeau. Încetișor, încetișor, redeveneam săraci. Asta o și măcina. Mi-a mărturisit, cu fața scăldată în lacrimi, că nu voia să se întoarcă la foștii patroni, că de îndată ce pacea se va înstăpîni, nu ne vom relua vechea ținută, șorțul alb sau albastru. Locuitori pasivi ai subsolurilor umede, ai spălătoriilor, ai încăperilor cu geamlîc. „Nu vreau să mai simt mirosul cearșafurilor, nu vreau să mai întorc saltele, să fac paturi; nu vreau să mai fiu chemată cu clopoțelul; nu vreau să mai pregătesc micul dejun, să golesc coșurile de hîrtie, căzile, lăzile de gunoi; nu vreau să mai dorm în picioare, nu mai vreau, nu mai vreau...”

Boala Claudettei ne apropia, ne făcea să ne ținem îmbrățișați. Doctorul a venit, a clătinat din cap și a dispărut, lăsînd o rețetă de trei pagini. Radiografia a dezvăluit o anume opacitate pe plămînul stîng. Gata cu lenevia. Teamă avea să ne țină tovărășie. Claudette se îndepărta de mine, lua un aer trist și îngăduitor care, la început, m-a înduișat, apoi m-a scos din fire. Simțeam în mine o putere nouă, izvorită din aerul tonic al oceanului. Cu cît ea slăbea mai tare, cu atît eu mă înzdrăveneam. Aveam o față buclată. Vîntul mă făcea voios și întreprinzător. O adevărată vacanță mare pentru mine, iar viitorul îmi apărea vrednic de pofta-mi de mîncare.

Claudette se vestejea, ieșea din ce în ce mai rar pe vechile promenade ale Biarritz-ului, lăsate pradă șfichiului brizei. Se așeza pe câte o bancă ; apoi înainta din scaun în scaun, tot mai ostentivă. Avea un ten de cătină, ușor lucios. Mi se părea că plimb o bolnavă ale cărei suspine mă apăsau nespuse. Claudette mă stînjenea cu mulțumirile ei, iar atențiile ei se dovedeau fugare, glasul repede voalat. Îmi cerea să nu o părăsesc nici măcar o clipă. Trăind într-o deplină dezordine a lucrurilor, nu mai voia să se pieptene, să se spele, împotrivindu-se tuturor încercărilor mele de-a o face să aibă o viață normală. Părea dusă. Într-o bună dimineață mi-a spus că a visat și am văzut-o zîmbind icoanei acelui vis. Se făcea că era într-un fel de oraș închingat de metereze. În piața principală se căsca o grotă ce ducea spre o mină de produse alimentare : la intrarea ei, un viermăt de femei și copii, cerînd o parte din straniile produse aduse de vagonete. Un oraș supus foamei, încercuit. Deasupra, pe cerul plumburiu, se roteau avioane făcute din șuncă, din slănină, din schelet de pui, iar locuitorii își întindeau mîinile spre escadrilele acelea ispititoare. Dar avioanele slobozeau bombe adevărate și oamenii cădeau fulgerați la pămînt. Atunci s-a ivit o copilă : ținea la piept o torță, iar flăcările care-i lungeau pielea nu o frigeau. Purta o rochie acoperită de zurgălăi mărunți, clinchetitori la fiecă pas. Claudette îi călca pe urme, fără să priceapă. Iar cînd au ajuns pe creasta meterezului, copilă a dat drumul torței, care s-a prefăcut într-o pasăre strălucitoare. „Este singura cale de a ieși de-aici“, a murmurat.

Tare tulburată fusese Claudette de visul acela, căruia nici eu, nici ea nu-i știam da de capăt ; simțeam însă limpede că el o deșteptase pentru o altă lume, străină mie. Îmi mîngîia obrazul, îmi săruta mîinile, pe urmă se întorcea cu fața spre perete și părea să mă dea uitării. Și eu o uitam. Cum să trăiești cu o femeie, care noapte de noapte răscolea, în visele ei, pămînt și cer, și care dimineața se învăluia în umbră, cuibărindu-se în ungherul cel mai întunecat al casei, cu picioarele înfășurate într-o pătură ?

Dar visul acela eu l-am avut primul ; a fost și ultimul. În stare de el era însă ea, nu eu ; mi-a fost impus ; niciodată n-aș fi putut visa eu însumi asemenea năstruș-

nicie. Trăind alături de ea, mă molipseam. Eu îmi sfîrșesc totdeauna somnul fără nici o întrerupere. În ce mă privește, sînt sănătos. Dar în vremea aceea mă ascundeam; firește că mă ascundeam. Iar amenințarea celor doi inși nu mi se putea șterge din minte. Nici privirile scotocitoare ale poliției. Pînă și mîndra noblețe a „pieței negre“ se risipea prin lagăre. Rămăsesem singur. Cercul se strîngea în jurul nevolnicei mele făpturi. Aveam tot dreptul să-mi visez spaima, nu-i așa? Cine — de-ar fi fost în locul meu — n-ar fi întors capul pe stradă la cel mai ușor zgomot de pași? Nu săvîrșisem mai multe rele decît alții, dar aveam o drăguță de mutrișoară numai bună de un proces. Pentru mine, în tot mecanismul acela, nu exista Dumnezeu. Eram sătul pînă-n gît. Să fug? Dar asta am tot făcut de la bun început. „Un as ca tine, zicea Claudette, nu poate da cărțile pe față.“ Înapoi, tăcuților! Pentru mine, foarte puțin — pedeapsa, foarfecele de tăiat țigările de foi sau plutonul care te plimbă printre maci. Afacerile mele au început prost încă din 1938. Pusesem piciorul unde nu trebuia. Destul! Liniște! Cînd o să am liniște!? Să stai la pîndă, să te răfuiești întruna...

Nu eu am născocit lovitura dată tezaurului spaniol, valiza plină cu giuvaeruri părăsită într-o gară, într-un birou de păstrare a bagajelor. Am refuzat să fiu atît de fățiș necinstit. Eram din teapa încăpățînaților. O marfă care să nu mînjească mîinile, care să nu trebuiască a fi păstrată decît o clipă și apoi grabnic dată uitării. Nu-i plăcut să vorbești despre tine însuși. Crezi că-i lesne și pe urmă se întîmplă tot felul de bazaconii; de nimic nu ești iertat. La nici una din ușile sfărîmate nu lipsește vreun mîner. Încerc să pun toate la locul lor, cu smerenie, fără să cer ajutorul nimănui. Iată că este ora unu. Sau poate douăsprezece și jumătate din noapte, sau unu și jumătate. Am obosit tot vorbind, zău așa. Aș vrea să mă odihnesc. După aceea voi fi proaspăt și bucuros să continui. Uricioasă noapte! Stă în spatele obloanelor, disponibilă. Nu mă voi clinti... Și musca asta îngrozitoare care s-a prins în năvodul perdelei! Trebuie s-o strivesc. O să dea ocoluri lămpii. Nu, am să sting lumina, o să deschid fereastra. Luminile de-afară or s-o ispitească, și atunci voi avea liniște. Nu mă voi clinti. Nu trebuie să mă clintesc. Voi izbuti să uit de muscă; e nemaipo-

menit, mă împiedică să-mi aduc aminte! Zumzetul ei mi-a încetșosat memoria. Iată, iată. Sărmană Claudette! Țineam să o dezmeticesc, să o fac să-și recapete judecata, dar ea scutura din cap și îmi spunea, așezată pe pat: „Ești copilul meu; nu ai nici o vină“.

Bani nu mai erau, în schimb o aveam lângă mine pe Claudette, fără dorință, fără putință de schimbare. Mă primea de parcă soseam dintr-o călătorie lungă, mă întreba ce fac, cum merge războiul. Și am înțeles dintr-o dată că războiul făcuse din ea aleasă victimă. Coșmarurile sale, al căror tainic părtaș eram, pomeneau despre plecarea ei către un loc nesuferit mie, cu atît mai mult cu cît eram nevoit să-i vînd, pe nimic aproape și cu discreție, giuvaerurile. Și inelele, și colierele, și brățările; mantourile de blană s-au topit precum zăpada sub razele soarelui. Adio marmotă, astrahan, dihor canadian, jder, hermină! Frumoasa și mătăsoasa menajerie dispărea. Eram, amîndoi, ca niște scăpați dintr-o catastrofă, primiți să trăim într-o lume în care nu mai aveam tre-cere.

Adesea părăseam vila ca un zălud, lăsînd-o pe Claudette în grija celor două bătrîne actrițe, vecinele noastre. Două femei care alcătuiau un cuplu îmbălsămat în gâteli, o pereche cam aiurită. Una dintre ele fusese societară a *Comediei Franceze* și chiar jucase într-un film mut. Asta o scotea din fire. A doua își acompania prietena la pian, cînd recita versuri. Trăiau înconjurate de obiectele de artă lăsate lor moștenire de către un admirator cardiac, mort în timp ce o aplauda pe cea mai vîrstnică luîndu-și rămas bun de la public. Așa se povestea. Erau blînde, neprimejdioase, căzute în paragină. Îmi plăcea mersul lor studiat, felul în care se împopoțonau; ciuleam urechea la glasul lor cîntat și fornăit. Ne îndepărtau și mai tare de realitate, de stațiunea aceea balneară cu atmosferă molcuță, pe care cel din urmă neamț o părăsise ca un turist grăbit. 1944. Aveam doar douăzeci și cinci de ani.

Și ne simțeam parcă la capătul vieții.

Claudette a fost internată într-o casă de sănătate. Așa hotărîse doctorul; ultimul ei colier de perle i-a putut plăti șederea acolo. M-am pomenit în stradă. Cele două actrițe bătrîne mi-au împrumutat o cameră de slujnică. Aveam un acoperămint; aveam parfumul îndărăt-

nic al fardurilor lor. Iar din mansardă le auzeam glasurile plingăcioase răspunzându-și cu anumite replici de teatru. Da, mă întorsesem într-o cameră asemănătoare cu cea avută înainte de războiul din '39. În ce stare m-a găsit Eliberarea ! Mare lucru nu înțelegeam din tălăzuirile acelea ale mulțimii, și-apoi atâtea flamuri, atâtea camioane încărcate cu tineri de vîrsta mea, înarmați pînă în dinți. Dar cum să fi luat parte la asemenea manifestări de bucurie, care nu țineau mai mult decît un foc de paie ? Nu purtam pe braț brasardă tricoloră. Mă număram printre cei care căscau gura la parăzile militare. Îmi amintesc de dimineața aceea însorită în care cele două actrițe, Oriane și Cécile, adunaseră cîțiva prieteni în aerul îmbîcsit al salonului mare. A avut loc un festival poetic, care a stors lacrimi multe rentierilor și comercianților acelora ; nu le ședea bine tricolorul ; cele trei culori deveneau cam țipătoare în îmbuibata adunare, supusă doar unor opreliști inutile : aveau cu ce se hrăni și îmbrăca pentru un război de o sută de ani. Zaharina era distribuită ca o pedeapsă obligatorie pentru o cafea aromitoare.

Cécile recitase versuri de Albert Samain ; se îmbrăcase într-o rochie lungă, de un alb îngălbenit, iar părul și-l prinsese într-o diademă de flori artificiale. Spre a mă face folositor, ajutam la servirea invitaților, cărora emoția le stîrnise foamea. Serveam, o luam de la început cu servitul, de bunăvoie, firește, dar serveam. Ridicați în picioare, musafirii au cîntat *Marseieza*. În clipa aceea ușa s-a deschis cu zgomot. Niște flăcăi, într-o dezordonată uniformă militară, au năvălit în salon, au înșfăcat un bărbat rotofei cu ochi roșii și l-au dus. Ceremonia a fost deci scurtată. Fiecare s-a întors acasă la el, plo-uat. Am strîns masa, iar Cécile și-a scos cu grijă rochia de teatru, care i-a plesnit la subsuori. Odată cu pacea, vine întotdeauna și mizeria, a exclamat ea.

Nu eram un ins primejdios. Puteam intra liniștit în pace, în zilele fericite, blestemat numai de mine însumi, arțăgos, sărac, cu o nevastă pe care o cotropea smin-teala. Singur, dar vînjos trupește. Singur, cu pleoapele umflate de lentilele acelea mici. Trebuia să o iau de la capăt, să-mi încerc iarăși norocul, înzestrat prost și cu teamă că voi fi recunoscut, bănuir. Dar nu făcusem

nici mai mult, nici mai puțin decât alții. Mă țineam în prea-cinstita cale de mijloc.

Biarritz-ul nu-mi prea mai era pe plac ; un oraș care începea să prindă viață într-o unduire de steaguri, oraș al unui război mocnit. Devenea activ, înfrigurat ; la Casino se pregăteau recitaluri pseudo-militare. Crucea Roșie organiza baluri pe câte o noapte întreagă. Se dansa pînă în zori, fără răgaz ; nimic altceva decât cîntece patriotice. Intrasem în rînd cu lumea. Și apoi, nu au mai răsunat pe caldarîm tălpi de lemn, untdelemnul de măsline și ciocolata au început să sosească din Spania, prizonierii să se întoarcă la casele lor, iar cei care erau numiți deportați s-au îngrășat și s-au amestecat din nou în mulțime ; a încetat și încheierea unor socoteli, iar surplusurile americane au bucurat o populație încă năucită după cinci ani de ocupație. Ne întîlneam unii cu alții, fără să ne fie rușine, dacă nu chiar cu acreală. Nimeni nu mă arăta cu degetul : redeveneam un ins oarecare. Atunci am luat hotărîrea să plec în străinătate. Pentru ce n-aș fi încredințat-o pe sărmana-mi Claudette, întru totul cucerită de visul ei, miinilor unor infirmiere pricepute și ale unor medici ? Trebuia să iau în piept o viață nouă și să-i pregătesc o întoarcere onorabilă. Mi-am luat rămas bun de la Cécile și de la Oriane, care au plîns, m-au alintat și mi-au deschis punga și inima ; de asemenea mi-au dat cîteva adrese. „Nu uita, dacă te duci la Tanger, să-l vezi pe domnul de Larépède, un adevărat gentilom. În 1920 am făcut, mulțumită lui, o plimbare în Mediterana pe un iaht cu vapor. De ce să-ți ascund, mă iubeă ; nutrea pentru mine o patimă curată și tainică. Se cuvenea să mă jertfesc iubirii aceleia... Apoi, nu-l uita pe domnul Roger Vieillechose, un industriaș turc, care mi-a prilejuit cele mai înălțătoare simțiri artistice, plimbîndu-mă pe Nil. Avea ochi de pisică, un profil vrednic a fi gravat pe o medalie, și era generos. În jurul lui nu mai găseai săraci. A plecat într-o dimineață la Paris, după ce a aruncat de la fereastra hotelului său o pungă cu galbeni. N-am mai aflat nimic despre el decât în 1930, printr-o prietenă, dansatoare la cabaretul *Parisiana* din Alexandria. Era pe cale să-și reîncropească averea... Și mai este James Hogarth, un englez, care n-a izbutit niciodată să mă sărute : făcuse un rămășag cu membrii clubului său... Petreceam alături

de el ceasuri încântătoare ; nu intîme, desigur, dar încîntătoare.“ Enumerarea a durat mult, apoi ne-am îmbrățișat ; venise timpul să plec ; sărutul îi era încet, neînfocat, dar cald. Am revăzut pentru ultima oară marea plină de arțag zbuciumîndu-se între falezele ei și am părăsit-o pe draga mea Claudette, care m-a întrebant dacă nu vreau să o iau la mine în serviciu ; rugămîntea ei m-a îngrozit, dar infirmiera m-a împins ușurel afară. Mă simțeam ca un prizonier eliberat, pasul îmi era șovăitor.

Așa a fost întotdeauna : venea o clipă în viață în care trebuia să las totul baltă, să o iau de la început. Iată soarta oamenilor fără curaj. Cécile și Oriane treceau pesemne des pe la Claudette, să-i ducă bunătați, să-i țină de urît, dar aveau toate astea vreun rost ? Se mulțumea cu sine însăși. Lunga ei stare depresivă se putea prelungi destul, iar doctorul îmi spusese, clipind : „O să ți-o reparăm, ai răbdare“.

Mi se părea că, plecînd de la zero, aveam să cunosc o viață nouă, deschisă tuturor satisfacțiilor, tuturor cutezanțelor. Nu-mi mai era teamă. Ca să-ți fie teamă, trebuie să te iei în serios pe tine însuși.

Am luat trenul spre Charente ; vorbeam tare, iar ochii mi-erant încetoșați. Voiam să-mi revăd familia sau ce mai rămăsese din ea. Mama murise, iar tata se spe-tea desigur, mai departe, pe ogoare. Cînd am ajuns aproape de Jonzac, am simțit aerul copilăriei, mireasma de grîu și sare ; prin părțile acelea pămîntul este plăcut, crocant ; stîrnește poftă de mîncare. În cîmpiile de acolo, înviorate de vîntul mării, cu pădurici și case tăiate parcă în slănină rîncedă, îmi recăpătam vigoarea. La gară nu mă aștepta nimeni. Am urcat într-un autocar ce se hurduca de-a lungul unui drum mărginit de arbuști firavi. Soarele se și ivise, fierbinte, peste țarini și pietre. La fiecare sută de metri, aceeași grămăjoară de cremene. Am ajuns în fața crucii din fontă, darul din 1894 al unei misiuni. Am tras adînc aer în piept și mi-am lăsat geamantanul pe taluzul înveșmîntat, ca totdeauna, în melisă proaspătă. Nimeni. Zăream ferma familiei Soucre, pitulată în găoacea cuminte a unei văioage, cu cedrul ei despuiat, cu grădina-i sălbatică din fața porții, cu cei doi tei argintii veghind scocul unui izvor, argintiu și el. Fiu risipitor, mă îndreptam cu pas întins spre copilă-

rie. Nu mă aștepta nimeni. O femeie uscățivă și negricioasă, purtînd pe cap o *kissnot*, mi-a deschis ușa. Am întrebat-o unde îmi este tatăl. M-a privit, fără să pricieapă.

— Tatăl dumitale ? Păi, pe tatăl dumitale l-au dus ocupanții cu ei, Domnul știe unde.

— Cine ?

— Friții, ce naiba.

— Unde l-au dus ?

— Habar n-am.

— Dar bunicii ?

— Sînt la cimitir. E și firesc, la anii lor...

— Dar mătușa „Desagă“ ?

— N-am văzut-o niciodată.

— Și Șoricel ?

— O, aia...

— Dumneata ce faci aici ?

— Sînt stăpîna casei.

— Cine a vîndut-o ?

— Șoricel. Cînd o faci pe pariziana, ai nevoie de bani, nu glumă.

Am înțeles ; fusesem izgonit din singurul loc unde aş fi dorit să-mi păstrez un colțișor, pentru ziua în care, poate, tristețea m-ar fi copleșit. Din culoar a țîșnit o droaie de copii.

Mă priveau ca pe un poștaş sau ca pe cine știe ce reprezentant de mașini agricole. Unul dintre ei era cocîrjat precum o boabă de fasole albă.

— Aveți de ridicat bani de la notar.

Femeia îmi spunea asta, ca să mă mai liniștească. Doar nu era să mă înfurii ! Războiul suflase aprig peste familia mea, în timp ce eu stătusem la adăpost de intemperii. Am zărit într-unul din ungherele șurei două bețe lungi, prăfuite : erau picioroangele pe care mi le înjghebasem ca să mă plimb și să caut broaște într-o mlaștină ce mirosea a pește proaspăt.

— Ești într-adevăr fiul Gaspard ?

Am încuviințat din cap, ca să o scutesc de orice neliște. Femeia m-a poftit să intru în casa mea. La ce bun să regăsesc ceea ce nu mai exista, la ce bun lacrimile ? Aș fi vrut să am, în clipa aceea, inimă... Mă descotorosisem de o parte din viața mea, de cea mai vitregă ; dintotdeauna am fost dornic să respir în voie.

Claudette hiberna în propria-i suferință ; ocupația închide-a porțile unor lagăre și hambare goale, iar casa noastră nu-mi mai putea dăruî decît pragul... Atunci de ce mai căutam să dau tîrcoale străvechii ferme, ale cărei suferințe nu le cunoscusem ? Familia dispăruse, sorbită pe de-a-ntregul ca apa de nisip. Nici o urmă, doar nasul meu puțin lăsat, unghiile pătrate ca niște lopățele, încheieturile puternice, greoaie. Cu privirea aceea a mea care învălmășea atît de repede peisajele și-i confunda pe cei vii cu cei duși, purtam în trup o moștenire întreagă.

Pe chipul meu dădeam întîlnire strămoșilor. Eram propriul meu domeniu, icoana vie a morților dispăruți dintr-o memorie zgîrcită și lipsită de duiosie.

Am pornit-o pe șoseaua albă cu gurguie calcaroase ; nu mi-am mai întors privirile spre vîlceaua care își purta umbra, răsturnată parcă dintr-o căldare uriașă. Femeia mă urmărea din ochi ; un puști a zvîrlit după mine cu o piatră. Să fi făcut-o din joacă sau din răutate ? M-am întors și am vînturat un deget prin aer. La Jonzac m-am înfățișat notarului ; urma să primesc bani peste cîteva săptămîni. Astfel totul era în bună rînduială ; nu trebuise să mă fac mai de ispravă decît eram. Mi-am urmat calea, zăbovind cu privirea asupra cimitirului strivit de lumină. Un preot se preumbla de colo-colo, purtînd sub braț un sicriu mic, din lemn alb ; tuna și fulgera împotriva urzicilor. Două rîndunele au țîșnit din clopotniță, zvicnindu-mi prin față, în zbor săgetat. Iar cînd am ajuns la gară, unde urma să aștept trenul de Paris, n-am putut decît să murmur : „Și atunci ?“

Mi-e frig ; fereastra asta nu se închide bine ; și doar îi spusese Claudettei să cheme pe cineva s-o dreagă, dar toate le face numai după capul ei, după sărmanu-i cap. Ibovnicii ei nu sînt în stare să sară pe fereastră, mai cu seamă ucenicul acela de brutar, cu mutra lui înfăinată ; făina e ca și nisipul, se vîră peste tot. Dar pun eu mina pe tine, dragule ; ai făcut bine că ți-ai cumpărat o motoretă și ai șters-o la timp.

Știam că o aștepți pe Claudette în față, la „Cafeneaua Prietenilor. Te sprijiniseși în coate, nepăsător ; așteptai cîte o zi întreagă, iscodindu-mă, adulmecîndu-mi venirile și plecările. Îți știu eu privirea de turnător. Vorbești, pironindu-ți vîrfurile încălțărilor. Nu găsești nicio-

dată cuvintele de care ai nevoie. Te duc eu pe maidanul numai bun pentru explicații fără de ieșire. Atunci să te văd, o să-mi ții piept? O dușcă de vin te scoate din fire, dar mînia îți este de fecioară. Te joci de-a piratul prin mahala; ai bătut potecă între *Cafeneaua Prietenilor* și bistroul jupînului Felix, ca să vezi ce fac, într-o doară. Te dibuiesc eu, gunoiule, bastardule; o să-ți rup urechile, pușlama; și o să te dezmierde urzicile, ți-o făgăduiesc... Sînteți în jurul nostru ca muștele, cu toți, dar nu mi-e frică de mîinile voastre virite în buzunare; vă fac eu să vă strîmbați; vă dau eu distracție, pe legea mea, oameni de nimic ce sînteți! Să nu credeți că de șchioapăt acum, n-o să vă pot prinde ca pe niște vătui. Fug eu prost, dar fug repede. Ca hoituri n-o să arătați deloc frumos, drăguților. Și o să vă dau chiar și o oglindă să vă vedeți, năclăiți de sînge. Cine o să vă creadă, de-ați spune ceva? În clipa asta eu repet ceea ce am de spus tuturor... S-a și făcut ora două dinspre zori! Bătrîncios Parisul, noaptea! N-ar fi trebuit să las focul să se stingă, dar pentru asta ar fi fost nevoie să cobor în pivniță. Nu pot ieși; mă simt bine aici; nu vreau să întîlnesc pe nimeni. Aici sînt la mine.

Claudette e alături. Cît de tare a îmbătrînit! Privește la oamenii tineri. Iese în oraș și nu știu unde se duce. Se întoarce și se trîntește pe pat; în momentele acelea nu-i văd niciodată fața. I-am scotocit prin geantă, în cea de plastic alb. Nimic, în afară de o batistă, chei, o groază de chei, rujul, o fotografie din tinerețe, din 1942. Mult trebuie să o mai încînte imaginea asta în care se vede cu haină de blană și pieptănătură japoneză. De pe o mîină și-a scos mînușa, ca să i se vadă faimosul inel, greu ca un scut mic. Pe atunci nu era econoamă la aur; se umplea toată cu el, pe mîini, pe rochii, în gură. Dar, acum, s-a văzut oare cum arată? Se contemplă în fotografia aceasta ca într-o oglindă; dar te înșeli, Claudette, buhăiala și ridurile nu sînt chiar la cheremul nostru. De mine rîde, fiindcă am rămas fără păr. Pentru un bărbat însă nu-i nici o rușine. O chelie nu și-a înfierat niciodată omul. Într-o zi, o fată mi-a luat în batjocură căpățîna pleșuvită, strigîndu-mi: „O fi venit marea, de vi se vede scăfirlia?” Mă aflu în Marile hale; ajutam niște camionagii să descarce coșuri cu lăptuci. A ris toată lumea; eu, cel dintîi. Fata îmi mîngîiase frun-

tea, murmurînd : „Catifelat ca un bebeluș“. Îmi venea s-o gîtui, s-o azvîrl peste coșuri, dar cînd muncești, n-ai timp să rîzi prea mult. Fata a plecat ținînd pe tocurile-i înalte și mestecînd o frunză de salată. Sînt înconjurat doar de incapabili, de nevolnici, de scîrța-scîrța pe hîrtie, care iau lecții de cum trebuie să folosească trăgătorul, și toate astea din pricina Claudettei care îi atrage. Nu știu să lege două vorbe, iar eu trebuie să-i suport. Claudette are un fel al ei de a se face binevăzută ; îi este mereu teamă să nu i se aducă vreo dojană ; drăgălășenia ei se dovedește copleșitoare, depășește măsura. Nici n-a trecut multă vreme de cînd s-a arătat iarăși nespus de binevoitoare ; multă nădejde mai trage de la un zîmbet ! Să fie din nou boala de vină ? Este ușuratică, fără prea multe farafastîcuri. Iar eu mă țin după ea, ca o găină bătrînă și plouată ; îi încuviințez surîsul, purtările prevenitoare, o însoțesc în îmbrățișări. Nu mai am dreptul la mînie, din pricina ocupației care încă ne mai macină și ne face prea politicoși, de parcă trebuie să fim iertați pentru ceva, dar cui să cerem iertare ? Cine este cel ce ar avea drept la temenelile noastre ?

Și eu am plătit scump anii aceia ; le-am jertfit tinerețea ; prea trebuia să fii iute bătrîn, pe atunci, astfel că treceam cu guma peste zilele, peste obrazii și privirile noastre vioaie. Ne pierdeam culoarea, ca două sfeșnice prea sclipitoare : văzduhul era încărcat de umezeală.

Nu am părinți, sau mai degrabă nu i-am cunoscut niciodată. Sînt cumva orfan ? Nu știu, nu mai știu. Nu am fost odrasla nimănui, nici măcar a unui cîine. Am tot dreptul să-mi țin cu închipuirea propria-mi naștere. Nu o răpesc altora. Am locuit în nord, la marginea cîmpiei picarde, în miros de funingine și de cupru. M-a cules de pe drumuri o femeie bătrînă. Era florăreasă în orașelul numit La Sauvette. O iubeam mult ; nu aș fi îndrăznit niciodată să o iubesc prea mult. Mă păstram pentru mai tîrziu, cînd poate aș fi întîlnit o mamă care să-mi poarte grija în trecutul ei. Maman Rose ținea o dugheană cu flori într-un gang întunecos. Mă duceam să aduc apă de la fîntînă, ca să o schimbăm pe cea din vase. O dată pe săptămînă plecam amîndoi, să luăm în

primire florile de Nisa, care ne aşteptau la o gară apropiată : nişte coşuri lungi şi strimte, din bambus. Am învăţat multe despre flori, dar asta nu slujeşte la nimic. Ştiu să recunosc şapte soiuri de mimoze, să ajut garoafa să crească, să împletesc o coroană. Ştiu să dibui în pădure frunziş de iarnă, să-l îndes, să-l păstrez proaspăt. Maman Rose era stimată. Ea făcea buchetele pentru meciurile de fotbal. Cam la jumătatea jocului, un supporter venea şi comanda mănunchiul, iar eu îl aduceam în clipa în care pe micul stadion se auzea ultimul ţignal. Când m-am mai mărit, plecam la Lille să fac provizie de panglici şi litere de argint. Tot noi ne îngrijeam şi de seminţe ; vindeam hrană pentru câini şi peşti roşii, zgarde cu clopoţei. Primăvara plecam la Charente, la o prietenă de a lui Maman Rose care avea o fermă mare. Stăteam acolo pînă în noiembrie. În fiecare an, aceeaşi călătorie spre sud-vest.

Maman Rose iubea florile ; le vorbea : „Dar tu, sărmană garofiţă, nu te-ai deşteptat, eşti ciufulită toată ; ia să-ţi fac toaleta ; haide, fuguţa cu petalele afară !“ Era iute cu florile, mişcările îi erau repezi, le aduna ca la chemarea unui fluier, trezindu-le din letargia trenului ori a pivniţei ; vorbea despre florile supuse şi despre cele care nu vor să fie astfel. Adăuga că avea *mină bună* la alcătuirea unui buchet. Văd şi acum garoafele acelea mari de un roşu-sîngeriu, sub cerul jos al cîmpiei picarde, crenguţele mult prea firave ce suportau anevoie vîntul şi ropotul ploii, buchetele de anemone pe care le minuia ca şi pe ghebele de lînă, scuturîndu-le, muind bobocii într-o căldăruşă cu apă, fluturîndu-le ca să-şi lase stropii. Floarea e lucru trainic, iar Maman Rose mi-o dovedea cu înseşi mîinile ei. „Eşti bărbat, nu te îmbrăţişez.“ Parcă aud şi acum cuvintele acestea care mă îngheţau ; şi totuşi ea le rostea cu sfială şi reţinere. Dar cînd am fost bolnav... M-a vegheat zi şi noapte, lă-sîndu-şi florile să putrezească în lighean, dîndu-şi uitării clientela, flecăreala, jerbele şi coroanele. Se putea muri şi fără flori ; stătea lingă mine ; părea poleită cu argint, asemenea unor anume frunzişuri, împuţinată parcă. Apoi, ea a fost aceea care a dispărut : eu am vegheat-o la rîndul meu, era singurul om ce-mi fusese drag... „Vezi, Gaspard, ar fi trebuit să mor în urmă cu zece ani ; trăiesc dintr-o amîinare.“ Iarna era în toi.

Niște vecine ne purtau de grijă, de bucătăria, de tir-guielile noastre. Maman Rose se ofilise de mult. Mi s-a părut că înainte de a muri a schițat un gest — că ar strînge codițe de flori, că le-ar înmănunchea; alcătuia un ultim buchet, spre a-l oferi Dumnezeuului ei pe care îl iubea.

Nu vreau să mă mai gîndesc la chipul acela; nu mai este pentru mine; nici la ochii ei rugători în clipele în care sărmanele-i degete se înviorau parcă pentru a scutura o legătură proaspătă, nevăzută. Așa că am trăit în Charente, alături de Șoricel, de mătușa „Desagă“, de patronii mei și de băieții lor cei trei, care nu mă băgau în seamă. Pentru moment, ajunge. Dacă m-am întors la fermă în 1945, am făcut-o pentru a iubi ceea ce avea să-mi fie dat să trăiesc. Eram mîndru că nu mai trebuia să fac parte din casa aceea cu oameni răi; mă întorceam acolo spre a-i sfida, dar și spre a nu primi, curajos, propunerea lor de a mă lua înapoi, să-i slugăresc. Voiam să-i aud rugîndu-mă, pentru a pleca apoi voios și descătușat! M-a bătut după aceea gîndul să mă duc la Bordeaux, să-mi încerc norocul, să revăd locurile speranțelor noastre. S-a isprăvit cu călătoriile în străinătate. Aveam eu oare mutra unui cutreierător de savane? De pierdut nu aveam ce pierde, nici dacă rămîneam.

Am regăsit un port care își închisese porțile peste vapoare-epave. Fiecare își relua locul de odinioară; familiile se regroupau. Eram asemenea călătorului care zadarnic încearcă să se vîre în grupuri și să înfiripe o conversație. Și-apoi, fără bani, ce-aș fi putut neguța?

M-a recunoscut un inspector de poliție, care în multe privințe se simțea cu musca pe căciulă și care căuta o victimă pe măsura lui. M-am dus să arunc o privire fostelor noastre splendori; m-am oprit în fața casei în care locuisem, acum iarăși strălucitoare: împodobite cu perdele albe, ferestrele erau deschise; poarta mare fusese revopsită; un grădinar planta iarăși trandafiri, flurierînd cîntecul *Partizanilor*. Deodată a ieșit din casă o femeie tînără, care, văzîndu-mă, a rămas pironită locului. Ce o făcea să se teamă? Aveam tot dreptul să-mi contemplan casa; am ridicat din umeri și am plecat mai departe.

M-am tras apoi într-o cafenea mică, unde îmi organizam odinioară întîlnirile. I se schimbaseră stăpîinii;

sala era pustie : gata cu prinzurile clandestine, cu ceștile de coniac, cu schimburile de unt sau șireturi de pantofi ! M-am băgat într-un ungher ; la tejghea, un bărbat uscățiv, al cărui chip trist mi-l dezvăluiau oglinzile ; o cunoștință veche. L-am strigat pe nume ; s-a întors ca o vulpe prinsă în capcană : mâinile îi tremurau.

— Ei, bătrîne, cum îți merge ?

Rămăsese ca țintuit în fața ceștii de cafea cu frișcă.

— Tot borfaș, tot borfaș ?

Mi-a făcut semn să tac. Aerul meu mucalit îl descumpănea. A plătit, și-a ridicat mîna la timp, în semn de salut și dus a fost. Va să zică astfel avea să mi se înfățișeze viața în clipa în care aș fi dorit s-o chem ? Totul mi se ferea din cale ; aduceam neliniști ; drept este că știam multe lucruri, iar ținuta mea prăpădită, de martor învechit, isca spaime. Mi-am dat seama că de trei zile nu vorbisem cu nimeni. Ia să mă duc s-o văd pe Mistoufle, puiul acela de tîrîtură, care își plimba trupul prin fața restaurantelor rezervate nemților. Tare-i plăcea să fie chemată la cîte o masă mai zgomotoasă. Oricînd, la îndemîna oricui. Iat-o și astăzi, în același loc, prea puțin schimbată la chip. Am băgat de seamă însă că ochii îi erau mai adînciți, de parcă ar fi vrut să ascundă o privire mult prea scormonitoare. M-a recunoscut pe loc, dar mi-a strigat :

— Pleacă !

Avea cumva prin geanta ei ciorapi de vînzare ? Supraveghea doi americani cu cămăși mătăsoase, care tocmai dăduseră gata o sticlă de rom, sprijinindu-se cu spatetele de vitrina unui magazin.

— Așadar, nu mai dăm bună ziua, Mistoufle ?

Își dusesese o mîna la gură ; nu aveam voie să-i aduc în față amintiri frumoase, dar asta era tot ce-i puteam dărui.

— Îmi fac cînstit meseria. Șterge-o. Traficul nu-mi mai place.

Am vrut s-o iau de braț, dar a început să se zbată, spre a mi se desprinde din strînsoare, gata-gata să stirnească, la nevoie, un scandal.

Nu poți face dragoste cu propriu-ți trecut. E un domeniu hărăzit serilor petrecute în familie, nu însingurării. Am lăsat-o la postul ei de observație, la prova acelei clădiri care părea să comande piața întreagă. M-a

arătat cu degetul uneia dintre suratele ei, care venise să o întâlnească. Se isprăvise cu nopțile fără scrupule. Este adevărat că mă întorsesem la Bordeaux pentru un temei anume. Trebuia să-l regăsesc pe insul acela dator să-mi păstreze o parte din afaceri. Ce mai, acul în carul cu fîn ! Domnul Louis, amatorul de artă, avea să-mi dea socoteală pentru niște treburi. Îmi spunea de multe ori Claudette : „Nu te încrede în «stimabilul» ăsta bătrîn. Sînt încredințată că el a vîndut în grabă mare apartamentul nevastei lui. Un borfaș de sertare“. Risesem. Cu barba aceea și cu ochii lui albaștri purta, scrise parcă pe făptura lui, semnele limpezi ale cinstei. Domnul Louis se făcuse nevăzut. Bătrîna pașare dispăruse din cuib. Plecase fără să-și lase adresa. Cu așa-zisa lui fiică. O cunoșteam pe femeia aceea mărunță care îl urma orbește. Parcă o văd curățînd ceapă într-o încăpere mare și goală, în timp ce Louis îmi descria pe pereți tablourile care ar fi putut atîrna acolo. Ceapa o făcea să plîngă, dar numai ceapa oare ? Mă păcălise. Bordeaux-ul îl înghițise pe scotocitorul sexagenar. Fusesse bun, poate, la o deratizare oficială. Nu mai știu.

Atunci m-am dus pe cheiuri, să iau aer ; nemărginită promenadă deschisă spre fluviu. Același iz de saci uzi, același murmur niciodată ostoit, același cer înalt, spuzit de stele. Am trecut prin fața magazinelor mele, de care stătea prinsă acum firma unui negustor de vinuri, mai dibaci ca mine. Mi-aș fi dorit o copilărie peste care să pot plînge în voie. Nu mai aveam nimic în orașul acela, care cobora din nou în bătrînețea lui din timp de pace. Ceața se înfuiora pe deasupra malului, vapoarele deveneau fantomatice ; catargele țîșneau din neguri la rasul apei. Niște oameni mă strigară de departe, dintr-o gabară¹ ce încerca să tragă la mal, aproape de pod. Ascultam glasul acela care, în sfîrșit, mă chema, din mijlocul apei. M-am apropiat de o babă și am așteptat.

— Hei, tu ăl de pe chei, poți s-apuci parîma ?

I-am strigat că sînt pregătit. Aduceam un folos neîndoielnic : cineva se bizuia pe ajutorul meu. Încetul cu încetul, nava a ieșit din ceață ; era bondoacă, neagră și albastră. Mi s-a azvîrlit capătul parîmei pe care l-am prins ușor : deveneam îndemînatic. Un bărbat a urcat

¹ Navă cu care se transportă piatră.

scara de fier ce tivea cheiul. A venit să-mi mulțumească și m-a îmbiat să trag o dușcă. Am primit, așa fi primit orice. Și fiindcă nu avea ce-mi spune, iar eu mă simțeam mult prea sfios în fața celui vlăjgan care nu se gîndea decît la somn, l-am lăsat repede în cafeneaua unde ne băgasem.

— Miine descărcăm pietriș ; de cu noapte.

Eu am fost cel care i-am mulțumit. Mi-a oferit foi de tutun aduse de el într-ascuns, bine uscate și trosni-toare. Ceața se destrămase. Nu-mi mai rămînea decît să mă duc să mă culc la hotelul *Jeanne d'Arc*, pitit într-o stradă perpendiculară cu piața gării. Hotărisem să fiu a doua zi la Paris.

Mereu mă aflu la Paris. Oare de cîtă vreme ? Pentru niște bătrîni ca noi, e un oraș cu farmec. Atîtea grădini în care ne putem plimba, eu și Claudette, lăsînd copiii să zburde. Sînt mari acum, au crescut, nu glumă. Cel mai mare îmi seamănă, dar e mai bătaios. Și-a isprăvit studiile ; a absolvit o școală mare, Școala de Artă și Manufactură. Se numește Crispin. Fata urmează să se mărite, astfel că ne pregătim să avem nepoței. Uitîndu-mă la ea, îmi dau seama că tare frumoasă trebuie să fi fost Claudette, dar cînd ești tînăr îți trebuie cam mult timp să vezi bine chipurile. Pensia îmi îngăduie să nu fiu apăsător de grijă. Nu ne lipsim de nimic. Iarna ne ducem pentru cîteva zile la Nisa, iar vara facem băi de mare într-un colțisor din Bretagne, departe de mulțime. Cînd vorbim, Claudette și cu mine, știm că ne-am reușit viața, dar din pudoare nu ne făloșim niciodată cu asta. Piața o fac eu, dimineața ; cumpăr totdeauna mai mult decît Claudette, iar ea mă ceartă cu drăgălășenie. Iau o livră de unt, nu o jumătate, cum îmi spune ea. Îmi plac mult feliile unse cu unt, la cafea. Așa trebuie să trăiască omul, să nu se lipsească de nimic. O existență izbutită nu poate fi meschină, iar Claudettei îi place să mă ia la rost în privința *largheței* mele, cum zice ea. „Lăsăm destul și copiilor“, îi spun eu. Dar ea mi-o întoarce : „Un bănuț e un bănuț. Economia nu suferă risipa“. Ne îmbrățișăm mai rar, în schimb ne strîngem mai des mîinile ; simt nevoia să-i cuprind mîna într-a mea, ca să i-o încălzesc. Mîinile ei n-au îmbătrînit. Grozavă pereche alcătuim ! Aș putea spune, o adevărată pildă pentru tineri. Niciodată o vorbă răstită, niciodată vreun gest de nerăbdare ; știm

să ne curmăm vorba cu o tăcere, spre a nu ne ciocni. Vecinii ne pizmuiesc pentru molcomitul nostru trai. O, dar prin cîte încercări n-am trecut pînă ce am putut ajunge la asemenea pace ! O femeie tînără îmi spunea : „Vin să vă văd adesea, căci lîngă voi mă simt bine, mă liniştesc. Cum de reuşiţi ?” Nu există nici leacuri, nici principii, care să te poată ajuta să trăieşti astfel la anii bătrîneţii ; totul vine de la sine. Facem o umbră frumoasă, precum nişte arbori bătrîni. Nicicînd n-au fost mai luminoşi ochii Claudettei mele. Îi desluşesc cu limpezime gingaşele stri-aţii albăstriei ale pupilelor. La vîrsta noastră ne ridicăm pînă la o anume înălţime, unde aerul este uşor şi pur. Se vede aceasta pe feţele noastre. Da, avem o bătrîneţe frumoasă, înţelegem că poate aduce folos altora. Uneori, sfîrşitul vieţii iscă spaime ; oamenii sînt mult prea fermecaţi de propria lor existenţă şi nu se gîndesc decît să mai cucerească o amîinare, în timp ce, de fapt, moartea îi macină cum se macină lemnul. Ceea ce ne-a făcut mult bine a fost faptul că am vrut să muncim pînă la capăt, fără să ne plecăm grumazul. Ce departe a rămas vremea lui 1945, sosirea mea la Paris, singur, fără a şti încotro s-o apuc, într-un oraş cuprins de înfrigurarea războiului. Mai aveam un inel mare din aur, împodobit cu o piatră, pe care l-am vîndut repede. Mi-am neguţat toate lucrurile : portţigaretul din argint masiv, bricheta de aur, ceasul elveţian plat ca o foaie de hîrtie, cu care mă fă-leam atît.

Nu mi-am păstrat decît portofelul, cîteva hîrtii, un vechi carnet de cecuri, întru amintire. Ocupam o cameră într-un hotel mic ; la intrarea lui o placă de sticlă neagră, pe care sta scris cu litere aurii : băi, încălzire, lumină electrică, camere la orice oră. O încăpere mansardată, ce dădea spre un acoperiş de ţiglă ţărănească. Aveam un reşou cu alcool, bucătăream, ca să zic aşa, singur : puţină carne, piureuri. Treburile astea mărunte îmi răpeau multă vreme. Trece timp pînă cureţi un cartof, pînă îl speli sub robinet, pînă tai în felii rotunde carnea-i umedă şi galbenă. Făceam totul cu seriozitate, chiar şi treaba cea mai mărunţă. Trăiam singur, iar stăpîna hotelului mă chema uneori în mica ei sufragerie, ceva mai dosnică (trebuia să cobori cîteva trepte), ca să mă înfrupt din rasolul pregătit de ea. Atunci îmi povestea necazurile, dar cu sînge rece ; le înşirua între două îmbucături

de praz ; le făcea suma, ca în ajun de moarte. Să poată muri, fără să uite nimic din viață ; repeta, precum o ac-triță, istoria tuturor amărăciunilor ei, spre a nu fi luată pe nepregătite. Noaptea visa și, fiindcă locuia sub ca-mera mea, o auzeam țipînd. Își chema într-ajutor bărba-tul, mort într-un accident de cale ferată, pe fiica ei, dusă și ea, pe cîinele Biscuit, de asemenea răposat. Se răzbuna deplin în timpul nopții, iar ziua își relua zîmbetul, broșa Ludovic XV, cîrpind la nesfîrșire cearșafurile hotelului, șervetele, ciorovăindu-se cu băiatul care deretica odăile ; fuma, ținînd țigara ușor, cu un aer plictisit. Ciudată lume în hotelul acela deschis toată noaptea. Drame, de tot felul, un neconținut du-te-vino pe săli, cîte o chemare tînguitoare : „Dragule, dragule“. Și oameni care cîntau arii din opere către ceasurile trei din noapte. Nu se dor-me bine decît ziua.

Patroana m-a lăsat să stau mai departe, în pofida fap-tului că-i plăteam cînd apucam. Nu o dată mi-a spus : „Mă întreb ce ți-au făcut“. Și, în timp ce mă ară-tam uimit de privirea-i ațintită asupra-mi, i-am răspuns : „Pentru mine n-a făcut nimeni nimic“.

Nu-mi plăcea să fiu prins în flagrant delict de emo-ție ; înfruntam viața pe care o duceam și care mă purta prin locuri și spre oameni nu prea de soi. Urmam prin-cipiul : „A te bucura de viață“. Făceam cunoștințe, prea multe cunoștințe. Într-o zi am primit să păstrez în ca-mera mea un lot de brice și de prosoape plușate, pe urmă-teancuri de cearșafuri noi. Iată că începeam din nou să înmagazinez, ca în anii ocupației. Nu știam cui apar-țin obiectele ; îmi fuseseră încredințate. Mă obișnuiam cu ele, fiindcă îmi plăcea să am ; e tot ce mi-a rămas de la strămoși, năravul ăsta de a strînge. Am dat cam iute gata bănișorii pe care mi-i trimisese notarul din Lille ; dugheana bătrînei Maman Rose prețuia ceva. Iar îngrijirea, spitalizarea Claudettei îmi secau buzunarul. Mă gîndeam la ea ca la o îndepărtată familie din pro-vincie ; îi scriam, dar nu-mi răspundea. Cînd și cînd, doctorul îmi trimitea cîte un cuvîntel, unul singur : *neschimbată*. Iar eu îmi continuam corespondența cu Claudette, mai moartă decît dacă ar fi murit ; în memo-ria mea, cîntărea cît un fulg ; nu mi-o apropiasem destul, doar atît cît să mi-o fac colaboratoare credincioasă și bună socotitoare. Sufletește îmi scăpase, iar clipele noastre

de intimitate fuseseră ades întrerupte de cite un telefon sau de un program anume. Ne aflam în mîinile altora, gata să răspundem oricărei chemări. Eram conduși, fără să ne putem plînge, de legăturile care ne închingau. Strașnică societate, care nu așteaptă decît să faci o prostie, ca să te poată înhăța în năvoadele ei și care te momeste cu cine știe ce simțire duioasă ori vorbă îndatoritoare. Iată miraculosul pescuit. Pentru ce nu mi s-a îngăduit să fiu plin de inimă la clipa potrivită ? Nu aveam dreptul să mă las în voia soartei. La fel se întîmplă și astăzi. Cine mi-a băgat în seamă prezența ? Cine a înțeles că nu voiam să fiu izgonit precum un chiriaș neplatnic ? Lăsați-mă să trăiesc, ce naiba ! Nimeni nu mi-a dăruit șansa de a fi neînțeles. Ori de cîte ori fac ceva, iese prost, de parcă doar eu aș putea fi un nemernic. Dar mîine, mîine o să se vadă cine sînt ; o să vă arăt eu, de-am dat greș în tot ce am întreprins, pot izbuti odată și odată. Veți vedea, mieluseii mei. Vorbesc cum n-a vorbit nimeni. Vorbesc pentru mîine, pentru poimîine. Vorbesc o dată pentru totdeauna.

Nu mai am timp să sporovăiesc, nu mai am timp, eu care nu mai am ce face, așa că o să tac, iar tot ce voi spune nu va mai veni de la mine : *voi fi împins să rostesc tot ceea ce alții vor voi*. Atunci, ajunge-voi să fiu ceea ce alții vor, o piatră care să-i vină de hac vecinului. Nu mai știu ce îndrug, cu toate astea mi-e limpede ce aș avea de vorbit ; înțeleg lucrul în mare. Oricum, se cuvenea să fac ceva pentru a rămîne pe locșorul meu, pentru a mă simți pe locul pe care nimeni nu mi l-ar putea lua, dacă nu cumva pizmui. Claudette e ca și mine. Boala a supus-o, și-a făcut-o sieși slujnică. Îndură totul, fără a voi ceva ; este asemenea unei femei care a așteptat prea mult : chiar și de așteptare poți muri.

Dar nu am isprăvit ; abia acum începe totul, pentru mine și ceilalți. O să vă schimb eu lumea asta cuminte și bine rînduită, unsă, clătită, astfel că vouă o să vă vină acum rîndul să vă repatriați, căci acolo unde o să vă așez eu, nu veți mai putea trăi, dacă nu doar după felul meu. Fiecare la rîndul lui. Aceeași măsură pentru toți. Nimeni nu poate să iasă din drama mea. Sîntem cu toții vîriți într-însa. Și, iată cum am băgat de seamă că devenisem, în cămăruța mea din hotelul parizian, tăinuitorul unor furțișaguri. Am scris celor trei amici care-mi în-

credințaseră toată marfa aceea de duzină. Nu mi-au răspuns, știau ei de ce. Eram, așadar, proprietarul lotului. L-am dus la Muntele de pietate. Am primit o sumă rotunjoară : era și timpul. La trei zile după aceea poliția îmi bătea la ușă ; eu, curat ca lacrima. M-am ridicat în șezut, pe pat, ca să le arăt locul dulapului, al scri-nului, camera cea mică unde-și ținea stăpîna hotelului măturile, ceara de parchet, cîrpele de șters mobilă și cîteva cutii din carton. Au scotocit inspectorii cît au scotocit, au luat ciornele scrisorilor mele adresate Claudettei ; trebuiau să ia și ei ceva, dacă nu pe cineva ; scă-pasem ca prin urechile acului. Doamna Gerbe, proprietă-reasa, a venit să mă felicite, fiindcă nu mă înhățaseră.

— Mă și întrebam ce-ar putea avea cu dumneata ; am fost bucuroasă că nu te-au prins în laț.

— Ce laț ?

— La nevoie, îți născocesc ei viața, dacă a dumitale nu le este pe plac.

Cîteva zile m-am tot gîndit la cuvintele : „să-ți năs-cocești viața“. Asta îmi și lipsise. Luam în primire anii, precum niște haine de gata ; nu știam că i-aș fi putut înfrumuseța ; pășeam în fiecare zi, fără să cer nimic ni-mănui, nici chiar mie. Trăiam așa cum alții mă siliseră să trăiesc și mă descurcam cu întîlnirile pe care le aveam, fără să încerc simțămîntul că o făceam pentru mine. Nu legam prietenii decît la un pahar sau la o glu-mă și nu mai priveam femeile ca odinioară, din pricina Claudettei care mă făcea să-mi fie silă de zilele mele ; boala ei mă covîrșise fără să-i pot scăpa.

Căutam în ochii celorlalte femei clipa în care privirea lor avea să devină mult prea străvezie, fără să mă oglin-dească. Da, lumea mă izgonește ca pe ploaie ; mă scu-fund ; simt în spinare un jgheab. Nu arată deloc bine un bărbat care n-a fost reparat, care a fost lăsat afară, afară mereu, iar cînd îi dai drumul în casă, pare mai mîhnit decît se cuvine. O să te zbicim, trage-te într-un colț ; avem noi îndată grijă de dumneata. O să te șterg de apă, dar nimic nu se șterge ; totul dăinuie — umezeala, petele, rugina, rosăturile de cari, silitra, colbul, catranul, uleiul rînced, vinul tare. În ce hal ești ! Să-ți dau rufărie curată, să te schimbi. Bagă de seamă, nu te sprijini de perete ; fii atent la covor, și la noi ! Primești apoi o cămașă ve-che, cîndva a unui mort, scoasă dintr-un sertar ; îți este

dăruită cu glas tremurat, căci mult cuprinși de milă se arată oamenii cînd fac daruri ; nu dau decît pentru a se înduioșa. Străduiește-te să înțelegi că inima-ți este dată, ca să te faci mai iubit, copile. Nu te încrede în cei care își mină viața ca niște smintiți ; vor săvîrși rău, foarte mult rău. Tu însă, cheltuiește-ți simțămintele cu socoteală. Ai nevoie de ele o viață întreagă și vezi bine cum, din senin, la treizeci și patru de ani, nu-ți mai rămîne decît să te lași rugat ca să iubești și să răspunzi chemărilor. Privește la domnul acesta, nu-i vrednic de laudă. Ar fi o nesocotință ; nu mai ești la vîrsta escapadelor. Părinții dumitale au fost oameni tare de ispravă și nu știu cu cine semeni. Dar nu semăn cu nimeni, cu nimic, atîrn de o ață doar ; nu mă țin decît dacă nu mă mișcă nimeni din loc. De atîta vreme mă înfrînez. O, de-aș fi cal ori farfurie, aș ști măcar la ce slujesc, dar lumea se folosea de mine într-un anume chip. Dacă aș fi ceea ce nu sînt ? Dacă m-aș fi înșelat încă de la bun început ? Nu, păreri de rău nu am, nu regret nimic, fiindcă nu am ales : am fost ales de alții. Cineva m-a arătat cu degetul : „Da, el !” Cine să fi fost acela ? Eu mi-am urmat cu capul plecat, semenii, înțiile iubiri, stăpînii civili ori militari, micile afaceri, pe Claudette și pe celelalte... Ar fi trebuit să înțeleg că toți aceștia nu erau singurii porniți să mă cîrmuiască. Am crezut că viața-mi este o afacere bună, de nepierdut. Iar Claudette n-a înțeles, n-a înțeles niciodată că mă zbăteam pentru a crede, a avea încredere în alții, în mine. E o prostie, totuși, să-ți dai așa drumul, la trei dimineța. Nepotrivită oră ! Pentru mine orele nu sînt însă niciodată potrivite ! Peste alte două ore, zorile. Atunci, o să plec cum am venit, pe tăcute. La revedere, prieteni. Nu vă osteniți să mă mai țineți în loc ; nu, nu faceți nici un efort pentru asta. Nu o să mai gust din mîncărurile voastre sleite ; mi-au tăiat pofta de mîncare. Am nevoie să mănînc cald, să trăiesc cald. Lupta nu mai este inegală. Ce am spus, ce spun ? Cine a vorbit ? Nu eu ; m-aș feri. Nu sînt înzes-trat. Trăncănesc vrute și nevrute : cit de simplu ar fi să tac, dar n-am dreptul. După aceea, o voi face cum nimeni n-a făcut-o. Minunat ar fi să spui totul fără să te gîndești la asta. Iar în sticlă n-a mai rămas nici un strop de coniac. Hazoasă treabă. O să sfîrșesc odată cu ziua ce se vestește. La naiba cu ziua asta spurcată ! E atît de plă-

cută bezna, atît de caldă și de proaspătă, aduce gust bun pe buze, nu cere nimic nimănui, stă într-un colț și își linge lăbuțele ca o pisică... E pietricică, e păduche, e bufniță, e... Dar să continuăm, o să vedem pe urmă.

După povestea cu toată marfa aceea strînsă în odaia mea, nu-mi mai aflam locul ; ieșeam din casă cu noaptea în cap, iar cînd mă găseam afară nu mai știam încotro s-o apuc. Atunci o luam pe un drum încîlcit, croit de mine pe măsură ce înaintam. Într-o zi m-am ocupat de cumpărături, dar numai cu gîndul. M-am oprit la toate magazinele de cămăși ; alegeam la nesfîrșire țesătura, culoarea, forma gulerului. Mă prefăceam șovăielnic, apoi plecam mai departe, spre prăvălia următoare. Mai trebuie spus, pentru a da cheag totului, că, undeva departe, începuse războiul din Indochina. Eram un francez sănătos ; mi-am văzut de treabă.

Eu îmi țineam doar degetul pe rană. N-aș fi îndrăznit niciodată să mă las confundat cu cei care aveau păreri despre un război : libertatea este prea rară pentru a nu fi iubită și respectată de oamenii care ar putea și muri în numele ei. În ce mă privește, preferam să mor fără vreun țel. Nu sînt destul de laș pentru a opri ceea ce nu-mi aparține. Nu sînt stăpîn decît pe propria-mi neștiință. În altă zi, trebuia să cumpăr o cravată ; aceeași poveste, aceleași inițiative. Dimineața mi-o cheltuiam în visări. Iar după-amiaza aveam la îndemînă grădinile, scuarrurile, monumentele ; făceam ca toată lumea ; mă interesau porumbeii de la primărie, sculpturile de pe Arcul de triumf, plăcile comemorative de pe zidurile caselor. Îmi înălțam capul și încercam să mă gîndesc la ceva. Îmi mai plăcea să hoinăresc în Piața Clichy, pe Bulevardul Barbès, mărșălușind deoparte și de alta de un șirag de copaci, calmi și cenușii. Cartierul căzuse în amortire. Treceam pe lîngă cafenelele pe care o femeie le curăța cu apă multă, cafelele golite de muzicanții și mușteriii lor ; treceam prin fața cinematografelor, a cabaretelor de noapte închise, de parcă plăcerea ar fi murit. Un cartier în care trecătorii erau doar gospodine sau copii. Gata cu siluetele lîncezitoare, de arabi cu ochi pătimași, de perechi în-lănțuite, de turiști voioși. Totul recăpăta un chip blajin, șters. Băncile nu mai slujeau pentru întîlniri, iar fotografiile ademenitoare ale fetelor cu sîni dalbi deveneau

simple cărți poștale de tarabă. Răgaz, somnolență ; ghi-
ceam că fiecare se pregătea pentru seara. Fata se ducea
la coaforul ei ; micul codoș își făcea piața ; chelnerii se
schimbau în bistrouri ; echipa de zi. Băieți proaspeți, ma-
tinali. Da, un asemenea pelerinaj pe străzile lăsate pradă
acelui du-te-vino al muncitorilor însemna cea mai plă-
cută clipă din zi. Un slujbaș dregea manșonul de gaz
al unui felinar, în picioare, pe ultima stinghie a scării.
Își vârîse amîndouă mîinile în colivia de sticlă ; doar fla-
căra avea viață, o limbă albăstrie. Claudette îmi mai lip-
sea, la brațul meu. Era ceasul în care mă gîndeam la ea ;
o înconjuram cu atenții ; o conduceam cu iubire ; îi vor-
beam. Ce bine vorbesc cînd sînt singur ! Nu eram mai
nerăbdător decît alții ; îmi găsisem pasul, nu eram cre-
dincios decît prezentului, unui prezent îndurerat, bătrîior,
ale cărui ruine sau gafe nu le puteam desluși. Iar plimba-
rea aceasta lentă, prin Parisul neprimejdios, a ținut săp-
tămîni în șir. Pînă în clipa în care n-am mai avut bani.
Se isprăvise cu visarea. Trebuia să trăiesc din nou, ca
înainte, adică pierzîndu-mă. O muncă oarecare mă aș-
tepta și aveam să-i cad pradă. Adio, frumoase zile ale
primăverii lui 1946 ! Putusem în sfîrșit, să-mi port de
grijă, să mă dărui aparențelor ; mă mulțumisem cu pro-
pria-mi imagine. Avusesem grija de a fi fără griji.
Claudette se zăvorîse într-un rău care o înhuma în-
cetul cu încetul. Războiul cel adevărat rămăsese departe,
îndrăgit de unii, pus deoparte pentru alții. El îmi păstra
anii cei mai frumoși ; îmi făcusem într-însul cuib, dar
cum să-l pomenesc fără a roși ? Nu avusesem de-a face
cu el decît ca negustor ; împrejurul cîmpurilor de bătaie
îmi rînduisem tejghelele ; nu aveam mușterii printre
morți. Ei și ! Nu sînt singurul ; colcăie cei care nu au
nimic a comemora din vremea amintită, cei care lasă anii
de-atunci să treacă precum niște cadavre pe firul apei.
În 1944 am fost chemat de autoritățile militare ; îmi
dăduseră de urmă. M-am dus la cazarmă ca la o cor-
voadă. Vizita a fost scurtă : pieptul îmi era îngust, din-
ții stricați, ochiul nesigur. Trebuie să spun că băusem cam
multisoare cești cu cafea pentru ca inima să bată bez-
metic. Am fost reformat. Și cum nu făceam parte din
nici un maquis, în afară de al meu, am rămas în fața
tuturor băieților de vîrsta mea — un ins ciudat. Lumea
mă socotea bățos ; nu eram decît prevăzător. Viața de zi

cu zi avea nevoie de mine și mă acapara, fără ca eu să mă afund într-un sfârșit de război din care nu cunoscusem decît alarme scurte și merinde perisabile. Mai cu seamă viața mea o aveam de apărat. Dealtfel, mi se mai spusese că am un ficat de alcoolic. Nu beau decît pentru a fi eu însumi ; mă regăsesc în fundul unui pahar. Cine m-ar putea întrerupe între două înghițituri ? Așa sînt eu ; lumea trebuie să mă accepte așa cum sînt. Haide, un mic efort pentru a fi acceptat astfel ! Mi-e atît de teamă să stau nemîncat.

După cîteva pahare am impresia că nu mă mai poate înhăța nimeni, că sînt invulnerabil, și cît de bine știu vorbi despre dragoste ! Am toate îndrăznelile și toate timiditățile. Un adolescent am fost și prin cămări și prin bucătării. Un păhărel ici, unul colea, cu măcelarul, cu lucrătorul ; am cunoscut pahare de tot soiul. Mai vîrstnic acum, beau pentru o singură pricină : la băutură sînt tînăr. Un adevărat chefliu. Se poate sta cu mine de vorbă ; simt că fac parte din colectivitate ; egalitatea vine odată cu vinul rosé. Groaznic, nu-i așa ? Bun de arătat cu degetul, de întors capul după el. Adevărată sămînță a răului. Dar cine s-a încumetat să vorbească așa, ca mine ? Să-și spună numele cel care a făcut-o cumva înaintea mea !

Astăzi, la sfîrșitul vieții mele, nu beau decît un păhărel, duminica, cu Claudette și cu copiii, cînd vin să ne vadă. Se face haz pe seama mea : „Ia te uită la bunicul, își soarbe stropul“. Iar obrăznicia lor îmi stîrnește zîmbetul. Dar cum să nu te arăți îngăduitor, cînd ai păr alb și riduri asortate ? Mă pregătesc să mor, lăsînd celor ce mă înconjoară cît mai multă fericire cu putință. Vine pe la noi un preot, un vecin. Locuiește într-o biserică. Un preot cu adevărat, sănătos, amator de o masă bună și de vorbe cu haz. Își face temeinic meseria. Nu-i port pică pentru că și-a ales-o pe aceasta. Își slujește cinstit Dumnezeu. Ar vrea să mă facă să gîndesc ca el, dar, ca și cu fostul ofițer care ne vizitează, mă arăt îndărătnic. Știu că niște bătrîni ca mine nu trebuie să-și bată joc de cei care au servit interesul general : sînt un bătrîn model. Îmi place să mă înconjur de oameni care apără societatea. Avem nevoie de militari, pentru a veghea la frontiere, iar de preoți pentru cununii și înmormîntări. Nimeni nu i-ar putea înlocui. Ce s-ar face o societate

lăară Ordine ? Ieri ne-am dus într-un muzeu să vedem tablouri. Ne-am oprit în fața unei picturi înfățișînd un bărbat ce strîngea de gît o femeie în patul ei. Atît am putut rosti : „Cît de cruzi erau oamenii în timpurile acelea !“ Totuși, tabloul data din vremuri bune. Claudette ne aștepta într-o patiserie, unde am mîncat bușeuri cu cremă și am băut limonadă. Dulce și încîntătoare zi. Îmi place să mă afund în trecut, spre a gusta mai bine prezentul și, întrucît nu am infirmități (văd mai prost cu ochiul stîng, dar zău că nu aş avea a mă plînge), sînt mulțumit de soarta mea. Cînd mă gîndesc la tot tîneretul tîrît prin războaie... Mă simt bine în tovărășia celorlalți ; lumea e atît de drăguță cu mine. Șotiile mele din tinerețe îmi nasc în suflet îngăduință, dar Claudette și cu mine am luptat să ne creștem bine copiii ; chiar dacă foarte adesea am fost siliți să renunțăm la unele lucruri, strictul necesar nu ne-a lipsit niciodată. Am strîns bănuț peste bănuț, pentru ca la bătrînețe să nu devenim nimănui povară. În timpul războiului din '40— cit de departe a rămas —, n-am vrut să ne vîrîm în nimic : copiii înainte de toate. Am rămas în Franța și ne-am văzut de treburi, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat ; în felul acesta dușmanul ne-a respectat ; demnitatea noastră l-a impresionat. Asta este, am fost demni pînă în cea mai măruntă faptă a noastră, nevrînd să rănim cu nimic nici vecinul, nici măcar vrăjmașul. Mă uit la Claudette și-i spun : „Mamă, e bine așa“. Iar ea încuviințează. Mîine ne vom duce la fiica noastră. E măritată cu un funcționar de la Poștă. Are două gemene, Annie și Anna. Le crește în principii sănătoase, într-ale noastre ; nu a avut decît a le continua. Claudette face acum o prăjitură cu cireșe. Bineînțeles, încă nu cu cireșe proaspete. Dar am mai avut un borcan de cireșe conservate. Claudette face singură aluatul ; nu-l cumpără niciodată de gata. Lăsăm tarta la rece pe timpul nopții, astfel încît fructele să înmoaie crusta, să nu fie prea uscată. Am ajutat-o să scoată simburii cireșelor ; nu-i prea gîngășă treaba ; mă descurc ușor. Uneori simburii lunecă pe sub masă, iar Claudette îmi spune : „Nu te apleca, nu-ți face bine la ficat“. Dar nu mă potrivesc ei, sînt încă zvelt. Claudette nu vrea să mă congestionez ; singele îmi năvălește iute în obraji. În dimineața asta mi-a venit verișoara, cea care a locuit odinioară la părinții mei. Nu, am încurcat-o. Este veri-

șoara nevestei mele. Neschimbată : o copilă ; rîde pentru nimica toată. Adevărată rază de soare în casa noastră. Îi spun Greieruța. Neghiob mai sînt ; Nu-i verișoara nevestei. A locuit cu mine la Maman Rose ; era pupila acesteia. I se zicea Odette. Ea a înveninat relațiile mele cu Maman Rose ; mă pîra pentru te miri ce. Nu am revîndut niciodată florile pe care Maman Rose le punea în pivniță. Cui le-aș fi vîndut ? Un băietan de treisprezece ani plimbîndu-se pe cîmp, cu garoafe pitite sub vestă ! Ar fi fost caraghios ! O singură dată am luat o garoafă. Ca s-o dăruiesc învățătoarei. Îmi era rușine că nu aveam și un fir de asparagus, căci garoafa se însoțește întotdeauna cu asparagus. Dar învățătoarea nu m-a pîrît. Am văzut-o roșind, atîta tot. Eram mîndru de obraji ei îmbujorați. Nu eram singur. Oare pentru ce Odette, pupila lui Maman Rose, venea seara în odaia mea să-și caute lucrurile ? Își pusese rufăria și rochiile în dulapul cel mare din fundul camerei. Intra în clipa în care mă culcam și zicea : „Nu te deranja, am venit să-mi iau o batistă“. Avea cincisprezece ani. Se prefăcea că nu mă vede ; se îndrepta sfielnic spre firidă, iar în timpul acesta îmi trăgeam iute cămașa pe mine. Aveam șaisprezece ani. Scotocea prin dulap. „Mîine o să trebuiască să mă ajuți să duc coșurile de ambalaj pentru piață“.

Dar mă-nșel, nu era Odette, deși avea cu mine legături ciudate. Este vorba de Șoricel de la ferma prietenilor lui Maman Rose. Era mai puțin naivă decît Odette. Niciodată nu știam ce avea de gînd să-mi spună. Privirea lui Șoricel nu avea cruțare ; ochii îi erau negrităciune, lucitori. Odette nu mă privea. De aceea îi căutam culoarea ochilor albaștri-aurii, azurii ca floarea de in.

Mă uitam la trupul mic al lui Șoricel, la părul ei ; cînd îmi vorbea, mă gîndeam la buzele ei. Dintr-o dată mi se făcea frig, tremuram. Dar ea, nepăsătoare, își continua scotoceala. „O să-mi cumpăr la piață o pereche de ciorapi și un sutien ca cel din *Le petit Écho de la mode*... Ia spune-mi, îți plac cerceii ăia cu piatră albastră, pe care-i purta Toine duminică ? Sînt montați în argint masiv.“ Într-o seară nu m-am mai întors spre perete. M-am sculat ; mi-am lipit-o de trup ; îmi treceam mîinile peste pîntecele ei înfiorat. „Haide, dă-mi drumul.“ Iar eu îi strigam : „Ai isprăvit cu întăritatul ? Spune-mi, ai isprăvit ?“ Ca și Odette, Șoricel se zbătea, dar era

prea tîrziu ; puseseam ochii pe ea. Părul lor răspîndea aceeași mireasmă acidă. Prea tîrziu, veți fi ale mele. Ți-pau, dar în așa fel, încît strigătele lor să nu răzbată afară. Le duceam pe pat ; mă adăpam din făpturile lor ; le îmblînzeam întru plăcerea mea. Dar Șoricel a încercat să fugă. Poate că se gîndise la neplăcutele urmări pe care noaptea aceea, al cărei sfîrșit nu-l prevedea, le-ar fi putut naște. Mi-a lunecat printre degete. Mîinile îmi frigeau. Eram furios. Odette nu s-ar fi purtat astfel : ea închidea ochii ; era ca și absentă. Atunci, cu stîngăcie, am apucat-o pe Șoricel de gît. A urlat ; mîinile mele de țăran nu-i simțeau carnea pietroasă ; o țineam ca pe un bulumac. A urlat din nou și atunci a intrat tatăl ei. Frumos spectacol ! Mă dezmeticisem. Am înțeles că trebuia să-mi iau cît mai grabnic tălpășița ; între timp ea plîngea, țintuindu-mă cu privirea. Cînd i-am trecut pe aproape — era în genunchi, sprijinită de tăblia patului —, mi-a spus : „Și cînd te gîndești că ne-am fi putut iubi !“ Iată frumoasa poveste a plecării mele. Tatăl ei mă palmuise. Atunci m-a fulgerat un gînd scîrnav : tatăl o ține pentru el ; și i-am spus-o. Ar fi fost în stare să mă stilcească în bătaie... Îmi luasem în buzunar un cuțit ; l-am amenințat. „Miine o să depun o plîngere împotriva dumatăle, auzi ?“ Totul devenea absurd. Era pentru prima oară că mă slujeam de o armă ; privirile acelea înfricoșate din juru-mi mă umpleau de mîndrie. „Cînd spun adio, e pentru totdeauna.“ Noaptea era încă răcoroasă, un cîine lătra, un cocoș se deșteptase, un tren își croia, șuierînd, drum spre Bordeaux. M-am dus să mă culc în hangarul în care adăposteam mașinile agricole. Era clădit din foi de tablă gemătoare sub șfichiul vîntului. Nu știam de ce să mă apuc, și atunci am luat furtunul și am spălat roțile noroite ale tractorului, ale tractorului meu ; îl ferchezuiam înainte de plecare. Cu pînza unui sac i-am șters capota ; asta mă liniștea. Bune clipe petrecusem în tovărășia lui, pe cînd spintecam brazde în pustiul dimineții. L-am stropit, astfel că s-au dus și plăcile mari, lutoase, ce i se lipiseră de roți ; curățirea a ținut pînă în zori. Și fiindcă mi-era tare foame, am început a mesteca o bucată de ridiche neagră pe care o găsisem în fața ușii. Nimeni, în toată casa, nu se deșteptase încă, iar obloanele acelea închise mă înfricoșară ; mi se năzărea că din pricina mea era moartă casa, că

niciodată cei ce o locuiau nu aveau să mai iasă din somnia lor. Ciudat, era cinci dimineța și unul dintre obloane nu era încă dat de perete. Bunica ar fi trebui să fi și plecat după vreascuri de aprins focul. În dunga zării, o fișie lată, strălucitoare, dar cerul părea lipsit de viață. Căpițele de fîn răsăreau din umbră; un fîn cenușiu și tare. Trebuia să plec. O lăsam pe Șoricel cu urmele degetelor mele pe gîtul ei, lăsam casa cufundată în tufărișul ei și o porneam la drum, fluierînd ca păsările. Din ziua aceea nu mai vreau să cuget asupra faptelor mele. Abandonam, în casa care fusese a mea, dovezile propriei cruzimi, iar cînd Șoricel va fi pe patul de moarte sînt sigur că, înainte de a închide ochii, își va duce mîinile la gît, șmechera, spre a regăsi arzătoarea amprentă a degetelor mele, care nu mai știau ce anume să strîngă. Nu mai voiam să am la ce mă gîndi. Asta mi s-a și întîmplat în ziua în care m-am prezentat în fața Yolande. Pribegisem destul prin jurul Parisului, mă hotărisem să muncesc; nu puteam rătăci pe străzi ca un șofer de taxi aflat în hoinăreală. Parisul mă năucea, iar eu aveam deprinderile mele. Necunoscutul îmi da spaime; mă aciuam prin cartierele pe care le cunoșteam; îmi alegam plimbări neprimejdioase; asta nu putea ține o veșnicie. Un cunoscut mi-a propus să bat pe la uși, să vînd cărți de mare lux, ilustrate, pe care nu le mai căuta nimeni și care deveniseră sold. Cărți mari și stîinjenitoare, încărcate cu ilustrații făcute de pictori fără viitor sau care nu mai trăiau decît aplecați asupra propriului lor trecut. Îndeobște, erau texte celebre, biblii mult înșingurate de desenatorii lor, cărți poznașe, împodobite cu acuarele suave, romane fără cititori. Îmi umpleam geamantanul și treceam pe la oameni. Învătasem pe de rost ce anume trebuia să spun, de la alți vînzători care își transmiteau monologul între două pahare de Beaujolais.

„Doamnă, dumneavoastră care sînteți o intelectuală, o femeie de gust, ba da, ba da, nu protestați, am eu informațiile mele, nu puteți rămîne nesimțitoare în fața farmecului lecturii, mai cu seamă cînd ea poate fi făcută prin mijlocirea unei cărți admirabile, cu hîrtie de mare finețe, cu ilustrații pătimaș migălite de către cei mai mari pictori ai vremilor noastre. O singură privire vă va fi de-ajuns. Nu vă răpesc timp; veți vedea, dum-

neavoastră veți fi aceea care veți cere să mai răsfosiți lucrarea pe care vă voi prezenta-o. Cu arta, niciodată nu se pierde timpul. Cine n-a visat la o biblie înțesată cu desene aspre și barbare, ori la o istorioară scurtă, ușoară, însuflețită de o pensulă talentată, întru plăcerea ochilor noștri? Aș putea intra pentru câteva clipe într-una din încăperi, pentru a vă arăta minunile mele? Nu vă temeți, nu sînt un șobolan de apartament. Iată identitatea mea profesională, referințele, o scrisoare de la editură, cu ștampile...”

Cînd era vorba de o femeie singură și istovită sau de un fost învățător cu nervii măcinați, izbuteam să las, pe un fotoliu, una din cărți. Pregăteam scandențele, cuantumul ratelor; îi puneam să semneze, să semneze polițele. Dăruiam, drept recompensă, numerele de Crăciun ale unor reviste vechi. Mîngîiam pisica, de exista vreuna, ori plodul; îmi plesneam limba de cerul gurii, ca un cunoscător, în fața sufrageriei al cărei stil îmi era necunoscut; întrebam de familie, căci orice om are, în lipsa unui cămin, cîțiva membri de familie răzlețiți. Eu mă plîngeam de a mea. Aveam oarecare trecere cînd dădeam a înțelege că eram mai mult sau mai puțin încornorat; toate astea le spuneam cu o mutră amărită și cu glas frînt. Îi făceam pe ceilalți să ia parte la nenorocirile mele, iar imaginea vătămată a Claudettei mi-a slujit mult în smulgerea unei semnături de la un client îndărătnic. Culegeam informații de pe la portărese, pentru a nu bate cumva la ușa unei familii numeroase sau a vreunui amator de artă, a unui ins mult prea bănuitor sau irascibil. Ircodeam casa, mă documentam.

Într-o vineri am bătut la ușa unui apartament micuț. Cunoșteam numele și prenumele femeii care îl locuia: Yolande Agosto. Mi se spusese că trăia singură, dar că primea un bărbat de o anume vîrstă — tată ori ibovnic — joia și sîmbăta. Omul se vădea distant, dar generos: portăreasa adeverea lucrul acesta, așteptînd Anul nou. „Nimic de zis, o femeie corectă. Viața ei intimă nu ne privește. O chiriașă bună, blîndă la vorbă, care știe să-ți sară într-ajutor la nevoie; trebuie să aibă ea niscaiva venituri, căci de doi ani nu mai lucrează.”

Vesel, am urcat scara și am sunat.

Am băgat de seamă că ușa era întredeschisă. Am împins-o, am ciulit urechea. Nu auzeam nimic altceva decât tic-tacul unei pendule țărănești în colțul de la intrare, un tic-tac grav, apăsător, care m-a umplut de neliniște. Am strigat : „E cineva acasă ?“

Peste câteva clipe, am făcut cîteva pași, apoi m-am oprit și am strigat cu glas răsunător : „Cu doamna Yolande Agosto, vă rog...”

În fața mea, o cameră în neorînduială. Nu mă prea simțeam în apele mele. Intimitatea aceea neașteptată dezvăluia ochilor mei liniștea din jur... Mă simțeam ca pîndit ; m-am întors brusc : o pisică albă cu ochi galbeni ca sulful mă privea. Voiam tocmai să mă dau înapoi, să părăsesc locul, cînd am auzit un geamăt. Atunci am văzut, întinsă pe pat, o femeie, cu un braț atîrnîndu-i pe carpetă. Nu mai puteam da bir cu fugiții ; vaietul acela mă chema. Timid, mai întîi, am murmurat : „Doamnă, doamnă, ce aveți ? Ce vă doare“ ? Mare tîmpenie. Încercam să-i ridic cu grijă capul pe braț. Pleoapele nu i se deschideau ; erau albastrii, iar buzele albe. I-am mîngîiat fruntea ; femeia și-a contenit geamătul. I-am pus capul pe pernă, i-am tras cearșaful pe piept și am dat fuga spre ușă, apoi am coborît treptele cîte patru odată. Îmi amintesc ca astăzi dimineața aceea ! Cît de simplu ar fi fost să rămîn atunci în cameră, să dorm. Pentru ce m-am dus la ea ? Cine mă împingea să vind cărți cînd eram vlăguit ? Băusem mult toată noaptea, în tovărășia a doi vînzători care făceau aceeași slujbă ca și mine. Cine mă atrăsese spre trupul acela aproape dezgolit pe un pat ? De ce *eu* ? Oricare altul, dar de ce *eu* ? Sîntem legați fără să o vrem. Mergem înainte împotriva vrerii noastre și e prea tîrziu să mai facem cale întoarsă. Eu eram cel așteptat la întîlnirea aceea. Dacă m-aș fi dus să mănînc un corn și să beau un păhărel de vin alb, aș fi sosit după dramă ; aș fi cules ultimele informații de la puzderia de gură-cască, în mijlocul cărora portăreasa ar fi jucat rol de vedetă ; n-aș fi împins ușa ; n-aș fi văzut chipul acela neted și umed, de la care așteptam înțîia privire. Ce mai încolo și încoace, n-are rost să mă mai întorc cu gîndul la dimineața aceea de vară, o dimineață dezamătată, ce se vestea fierbinte. Nu pot desface un lucru făcut ; un soi de nod solid, în chiar miezul vieții mele. Degeaba s-ar omori cineva să-l deznoade ! Mica

mea Yolande m-a trezit, ea pe al cărei chip nu puteam contempla decît ochii închiși strîns de tot ! Yolande, care se află lingă mine, asemenea unei umbre de care nu mă pot desprinde. Yolande, femeia tinereții mele, Yolande, care m-a azvîrlit pînă în noaptea aceasta pe care o retrăiesc, clipă de clipă, asemenea unui vis, care m-a împins în noaptea aceea ca în ultima ce-mi mai era dăruită. Yolande, care ține cheia, Yolande cea foarte palidă, Yolande cea dezmierdătoare, care mi-a dat gustul propriei mele cărnii. Am stat toată dimineața în apartament dimpreună cu portăreasa. Un medic se afla la căpătiul ei. A readus-o la viață. „Afurisită treabă, afurisită treabă.“ Iată cuvintele lui. Cînd a hotărît că Yolande trebuie dusă la spital, ea și-a revenit brusc și a biiguit : „Nu vreau, lăsați-mă“. Dar ambulanța venise deja. În pofida împotrivirii sale, a încercării de a se ține pe picioare, a fost luată de ajutorii de infirmieri. Doctorul s-a întors spre mine : „Sînteți cineva apropiat ?“ Am răspuns : „N-o cunosc mai mult decît dumneavoastră“. Doctorul m-a măsurat din cap pînă în picioare : „Atunci ce căutați aici ?“ Am ieșit ridicînd din umeri. Dar m-am întors și am strigat : „Un vecin are tot dreptul să se intereseze de vecina lui, nu-i așa ?“ Am coborît și l-am întrebat pe șoferul ambulanței la ce spital o duceau pe Yolande. „Pentru moment, la Hôtel-Dieu.“

Nu mi-am mai găsit rostul toată ziua, prins între dorința de a-mi duce mărunta existență cotidiană și gîndul de a mă repezi la spital, spre a cunoaște adevărul. Eram întors pe dos, nu aveam astîmpăr ; am băut. Și am venit acasă, de parcă aș fi pierdut pe cineva, și m-am îmbătat, spre a mă afunda în uitare. De ce-mi era oare mai dragă Yolande decît sărmana Claudette ? Nu-mi spusese un cuvînt ; era ca un cadavru, lăsată pradă primului venit, dar îi mai simțeam sub degete granulația pielii. Ajunsesem să cred că mie mi se întîmplase o nenorocire și nu mai înțelegeam ce mă frămînta astfel, de nu mai aveam răgaz decît între două pahare. Am dormit mult pe patul meu, fără să mă dezbrac. N-am uitat nimic din ziua aceea, mirosul ploii furtunatice pe hainele mele, mutraplicitisită a medicului de cartier, urechile lui mari și împurpurate, mustața arcuită deasupra buzei, lumina din apartament în care doar ziua se prefira printre obloane, rampa scării, pașii obosiți ai portăresei și tic-tac-ul pen-

dulei de lemn. Nu cutezam să-mi amintesc trupul acela întins, de parcă ar fi fost adus acolo de miini ucigașe. A doua zi, la ora unu, pătrundeam în spitalul Hôtel-Dieu, întrebându-l pe bărbatul așezat în ghereta cu pereți de sticlă în ce cameră anume era îngrijită doamna Yolande Agosto. S-a uitat într-un registru : camera 14, etajul doi.

Mă tulburase înfățișarea clădirilor, mirosul acela învăluitor de eter și de iasomie de grădină ; vizitatorii treceau cu pas grăbit, ca prin holul unei gări. Am intrat în camera lungă, albăstrie.

— Doamna Yolande Agosto, vă rog.

Călugărița m-a privit fără simpatie ; o stingheream.

— Otrăvita de ieri dimineață ?

— O doamnă care locuia pe strada Saint-André-des-Arts, la numărul 12 bis.

— Înțeleg. Patul treizeci și doi.

Pînă la pat am pășit în vârful picioarelor. Nu deslușeam decît un ghem de păr și am privit îndelung trupul acelei, tot nemișcat. Nu aveam voie s-o trezesc, să-i pun iarăși mîna pe frunte. Am rămas în picioare, în poziție de drepti, sub privirea zeflemitoare a vecinului. Apoi am pus pe mescioară buchetul meu de flori, coșulețul de căpșuni, tableta de ciocolată cu alune, una dintre cărțile mele ilustrate, cea mai puțin urită. Am plecat cum am venit, încetișor. În spate am auzit un chicot. Un bolnav îmi descoperise atitudinea stînjenită. Peste trei zile m-am întors la Hôtel-Dieu, dar patul era gol. O bătrînă veselă, vecina de pat, m-a lămurit că plecase.

— Nu-s paturi destule, înțelegeți. Nu putea lua prea mult timp locul alteia. Să se ducă în patul ei, de vreme ce are unul. Nicăieri nu te simți mai bine ca la tine acasă. Eu nu sînt bolnavă decît de plăcere. Îți dai seama, cînd n-ai un acoperămînt, îți prinde bine să fii bolnav cînd și cînd.

Rîdea gîlgîit și prelung, iar rîsul făcea să-i tresalte bustul uriaș. Am plecat cu florile și fructele mele, cu romanul care se chema, cred, *Candide* sau *Candida*, nu mai știu. Ce să fac cu darurile ? Am luat hotărîrea să mă duc la Yolande ; doar pentru ea erau și nu mă vedeam întorcîndu-mă acasă cu un buchet. De data asta ușa era închisă. Am sunat ; am așteptat cam mult ; nu îndrăzneam să sun a doua oară. Dar am auzit pași.

— Ce doriți, domnule ?

Ce să răspund ? Nu doream nimic ; nu mai veneam ca vânzător de cărți de lux, reprezentant al unei edituri fantomatice.

— Am venit să văd ce mai faceți.

— Mă cunoașteți ?

— Eu sînt cel care am plecat să aduc un doctor.

— Dumneata erai tînărul care-mi aducea flori ?

N-aveam poftă să tăgăduiesc ; plăcut era aburul de roșeață care învăluia gîtul, obrajii Yolandeii...

— Oricine în locul meu ar fi făcut la fel.

Neghioabe cuvinte ; își atingeau însă ținta. Treceam drept un băiat subțire, dar care nu se știa folosi de virtuțile delicateței sale ; îmi luase mîinile într-ale ei. Nu m-am împotrivit căldurii sale, strîngerii îndelungi și pline de emoție. Ne și aflam unul lîngă celălalt : intimitatea avea să urmeze. Mai întîi o ceașcă de cafea, apoi un păhărel de lichior ; dar Yolande își recăpătase paloarea, aerul istovit, nu din pricina vizitei mele, ci a vieții. Se plîngea de vreme, de soare, de locuință. „Veți vedea, toate astea o să le plătim.“ Nici un cuvînt despre otrăvire. Și fiindcă m-am ridicat să-mi iau rămas bun, pretextînd zorul în ale slujbei, m-a privit cu ochii aburiți de lacrimi.

— Nu mă întrebi de ce m-am aflat în halul acela deunăzi ?

Am făcut pe dezinteresatul care nu vrea să știe nimic. Dar nu-i păsa de asta, avea chef de vorbă.

— Soțul meu a încercat să mă omoare.

Avea un chip făcut parcă pentru emoții, lacrimi ; dar în minciuna ei n-am crezut. Cu mine nu merge. Ea se păstra nepăsătoare în curgerea zilnică a lucrurilor ; abia mai tîrziu am înțeles treaba asta. Dar acolo, în furtuna amarurilor ei, ochii i se aprindeau, gura i se făcea mai cărnosă, mai dăruitoare, pielea mai fremătîndă. Cum să nu o îmbrățișezi, să nu o alinți, să nu-i ceri să tacă în privința chinurilor îndurate, zicea ea, încă din fragedă copilărie ?

— Știam eu că pregătește o mîrșăvie. Se arăta îndatoritor. Mă silea să-mi îngrijesc nervii. Dar eu nu eram decît deprimată. M-a pus să înghit cașetele făcute de către unul din așa-zișii lui prieteni, un farmacist. Fai-moasele lui cașete m-au dus la spital.

— Și unde-i acum ?

— Nu mă privește, nu vreau să-l mai văd.

— Dar se va întoarce...

— Prea are a se muștra pentru multe, ca să mai îndrăznească, și apoi știe că știu.

M-am înapoiat seara și n-am mai plecat decît a doua zi ; aveam atîtea să ne spunem, dar tăcerea ne-a ținut strîns unul în brațele celuilalt.

Yolande mă iubea, Yolande credea în mine. Nu se lua în serios decît la pieptul meu. Lipsa mea i se părea întotdeauna prea lungă. Mă aștepta, mă aștepta întruna, cu același aer muștrător. Atunci se înfierbînta ; mă lua, pătimașă, drept martor al iubirii ce-mi purta. Îmi dăruia o dragoste nezăgăzuită. Dar eu ? Pe cinstea mea, o duceam bine lîngă ea, adică mă simțeam la largul meu. În ce mă privea, nu-mi mai puneam întrebări. Eram atît de important, de necesar... Amîndoi avusesem necazuri și ne înduioșam asupra trecutului nostru. Intram în casa ei în chip firesc, ca un obișnuit al locului. Îmi purta de grijă în tristețe, fără să-mi dea din necazurile ei decît cu măsură. Asta și voiam, să nu fiu ținut la curent cu treburile ei ; mă plictisesc repede la alții.

Am părăsit camera aceea de hotel, am lăsat baltă corespondența cu Claudette, de vreme ce medicul deschidea scrisorile. Mă simțeam ridicol, cu sărmanele mele cuvinte de iubire, aruncate unui doctor care, desigur, le citea luîndu-mă în rîs.

Într-o zi aveam să mă duc la Claudette, să petrec cu ea cîteva clipe. Îmi jurasem. Yolande nu-mi mai lăsa răgaz să mă gîndesc la bolnava mea. Începusem să țin planuri, să ne clădim și noi o viață obișnuită, plăcută și fără încîlcituri. Mi-a înlesnit întîlnirea cu un domn argintat la păr și la buzunar, care m-a angajat într-unul din birourile sale.

Lucram cu încetineală la clasarea corespondenței și a arhivei. Mai mult îmi plăcea camera dactilografelor — încăpătoare colivie, menită sporovăielilor — unde eram primit cu gălăgioase demonstrații de prietenie și cu glume ce prevesteau sfîrșitul zilei de lucru. Luam în derîdere sinii uneia dintre ele ; cumpăram gustări pentru pauza de la ora patru ; nu uitam să aduc urările în zilele de onomastică. Nici una nu mă alunga cînd se farda sau

cînd, între două corespondențe, își relua andrelele, să mai îndeplinească puțin; eram ca din familie. Yolande călătorea deseori; curiozitatea mea o mira întotdeauna; explicațiile ei se dovedeau prea puțin mulțumitoare, dar cînd mă gîndeam în ce fel o cunoscusem, nu mai stăruiam. Am trăit, împreună, doi ani fericiți. Ne arătam sinceri în plăceri și nu ne preocupa istoricul amintirilor noastre. Prezentul ne ajungea, ca și mesele bune. Nu se rușina să bea și nu aveam probleme lîngă femeia aceasta de o vîrstă cu mine, care se întorcea de nu știu unde. Avea unele pofte care-mi plăceau. Iar trupurile noastre se apropiiau, în gerul iernii sau în arșița încremenită a verii pariziene. Nu îndrăzneam să-i vorbesc despre soțul ei. Subiectul era tabu. Oare cum îi era chipul? Cine îl împinsese la săvîrșirea crimei aceleia, căci astfel se numea, neîndoielnic, încercarea de a-și ucide „întîmplător“ nevasta. Nu cîntărea nimic în legăturile noastre intime; nu isca nici umbră, nici teamă. Era dat uitării sau ne obișnuisem cu îndepărtarea lui. Totuși, într-o bună zi, Yolande îmi vorbi despre el. Poate mînată de vreun dor? O ascultam povestindu-mi despre bărbatul acela iute la mînie și rece, a cărui eleganță se dovedea genială. În sfîrșit, i-am aflat prenumele: Raymond. Începea să-i redea o stare civilă. Și, dintr-o dată, mi s-a făcut teamă să nu vină cumva acasă, iar evocarea lui să nu-i vestească apropiata reîntoarcere. Dar Yolande rămînea neschimbată; același zîmbet trist, un zîmbet care se stîngea repede. Nu mă puteam obișnui deloc cu zîmbetul acela dureros; prea o costa mult. Îi preferam gura, cînd se supunea buzelor mele.

Raymond, nelegiuitule! Pun eu într-o zi mîna pe tine; o să te însoțesc într-o drăguță și mică hoinăreală spre cîmpurile de iarbă-neagră înflorită, în codrii Rambouillet. Și o să te fac eu să nu mai fii decît o frunză moartă sub piciorul meu, ceva menit furnicilor și șoarecilor de pădure. Îtovărășirea noastră s-a încheiat, iar biroul tău gol nu va mai primi pe nimeni. S-a isprăvit cu dactilografele, cu arhivele, cu corespondența! De vînzare clădire vastă, pentru întreprindere comercială: trei camere cu material de birou nou-nouț. Raymond cel cu tîmple argintate, Raymond ale cărui mîini îngrijite păstrau parfumul trupului Yolande. Bărbatul ei, închi-

puiți-vă... Un prieten credincios și curtenitor, care purta grija aventurilor ei, care o călăuzea în alegerile făcute, care se lăsa invitat cu măsură și rînduia de la distanță viața ibovnicei sale, fără să i se poată schimba hotărîrile.

Yolande le încîlcise pe toate în jurul acelui bărbat vîrstnic; îi era copila zvăpăiată dar mult iubită. Nu exista soț plecat; singurul Raymond care exista era patronul meu, de nevăzut în birourile prea mari. Nici un bărbat nu a vrut să te ucidă, dar nu te-ai putut înfrîna să nu joci un renghi domnului aceluia politicos, mult prea politicos, atît cît trebuia ca să-l înduioșezi și să capeți o lefușoară mai crescută. Dar ușa am împins-o eu, înainte de domnul Raymond, bătrînul acela cu multe năravuri, care făcuse ciudate războaie, niciodată la el, ci la vecini, două sau trei revoluții foarte rentabile, în țări care întăriteau imaginația. Pentru ce să fi complicat prea mult ceea ce aveam de trăit, eu și Yolande. Să ne lăsăm în voia soartei, terenul este neted, obstacolele deloc numeroase. Ca să le eviți, este suficient să manevrezi în lărgime: există spațiu în jur. Și, cu toate acestea, eram — cum se spune — fericit; aveam toate aparențele unui om fericit. Și răsfățat; mi se aduceau de toate, pînă la molcomirea dorințelor. Firește, Yolande mă mințea cu atît de mare ușurință, tocmai pentru că mă iubea. Fiecare dintre noi aveam de mărturisit adevăruri neplăcute. Iar dacă vorbeam despre trecutul nostru, o făceam foarte pe scurt, fără a stărui. Am dezvăluit deci totul despre Yolande, dar au trebuit ani și ani pînă cînd ea să mi se destăinuie deplin, fără teamă. Nu mai puteam pleca spre zări noi, deși nu ea mă oprea în loc; eu mă agățam de ea. Banii îi țineam laolaltă; ca să-mi facă plăcere, plătea cheltuielile casei din salariul meu. Își lua un aer nemaipomenit de firesc cînd îmi cerea, la sfîrșitul lunii, banii; era pentru mine o măgulire. Nu luasem aminte cît de sărace se dovedeau chenzinele mele pentru viața cam prea strălucitoare pe care o duceam. Aveam prieteni mulți; discreția întruchipată, nu altceva. Nu aveau neveste, ci prietene. Dar, din obișnuință, primeam întotdeauna pe fostele ibovnice ale prietenilor. O lume greu de destrămat. Aveam o pivniță bine garnisită. Odată am fost poftiți la o nuntă. Adevărată sărbătoare pentru noi. Yolande își pregătise cu grijă

toaleta. Eram tulburată, ca și cum ar fi fost vorba de însăși căsătoria noastră. Parcă-mi amintesc și acum minia din ajun a Yolandei care nu-și primise rochia albastră. Croitoreasa întârziase. Furioasă, umbla de colo pînă colo prin cameră, ca o fiară într-o cușcă. „Îți dai seama, dacă scap nunta asta...” Și-a primit rochia către miezul nopții. Amîndoi așteptam fericitul eveniment în picioare, golind cîte un păhărel. Cînd s-a văzut cu ea în brațe, a început să plîngă; murmură: „La nunta asta trebuie să fim cei mai fericiți”. N-am dormit toată noaptea. Dimineața, a fost gata cu mult înainte de ceasul convenit, dîndu-și întruna cu lac pe unghii, curățîndu-și-le, luînd-o de la capăt, plimbîndu-se, cu degetele în aer, depărtate, ca să și le zvînte. În timpul ceremoniei, Yolande s-a arătat cea mai mișcată dintre toți. Prea puțin discretă în amabilitatea ei, păstra pentru soți cuvinte prostești, dulcele. Se agita în fericirea aceea, care nu era a ei, de parcă ea i-ar fi fost cîrmuitoarea, donatoarea. Trecea de la grup la grup, veselă, calmă, fără să bage de seamă că pe drumul nostru se cam clipea din ochi. Am fost prezentat cîtorva membri ai familiei sale, oameni a căror onorabilitate o copleșea. În afară de mine însumi, nu aveam ce prezenta; ascundeam și eu ce puteam. Planuri ne făuream și noi; era destul ca să nu trădăm ziua aceea de garoafe albe și fructe glasate. Mă afluam într-un du-te-vino, fără să-mi dau prea bine seama pentru ce, mînat de vîntul tăifăsuieiilor. Am dansat pînă în zori. Era sărbătoarea noastră, o adoptasem și voiam să ne bucurăm deplin. „Mulțumită voioșiei voastre, totul a fost desăvîrșit.” O, frumoasele cuvinte ce ne mergeau la inimă! Ne-am plecat în fața lor înainte de a ne lua rămas bun de la rudele ajunse la capătul puterilor, care abia se mai legăneau pe picioarele lor vlăguite.

Yolande mi-a vorbit ades de ziua aceea și sînt incredințat că m-a iubit și mai mult tocmai din pricina ei, căci alcătuia prima noastră amintire, vrednică a fi înscrisă în toate memoriile, fără opreliște. Era, puțin, și scrisă în toate memoriile, fără opreliște. Era puțin și căsătoria noastră; popasul din biserică ne sfîințise întrucîtva. Ne simțeam răspunzători de fericirea acelor tineri însurăței, care ne-au fost deseori oaspeți.

Iar anii s-au scurs ca apa printre degete. Ani goi sau plini de nimicuri — mese alese, excursii văratice, filme

simbăta. cîntece la modă, impasuri fără însemnătate. mici necazuri pe măsura simțămîntelor noastre. Uitasem de propria-mi țară. Războiul se țesea pe furiș mai de parte ; nu l-am descoperit decît văzîndu-mi unul dintre prieteni în cîrje. Un picior îi rămăsese în Indochina : spera la o rentă frumușică. Viitorul nu-i mai dădea de gîndit. Mi-a întunecat o zi de plimbare în aer liber. Nu-l mai tulbura liliacul în floare, ne-a vorbit de o anume deltă, de un comandant care avea desenată pe caschetă o femeie goală, de o joncă în flăcări, care se plimba gol și beat. Yolande îl ținuse la distanță și mi se ghemuise în brațe. Vorbea singur, fără să ne vadă. Iată legăturile mele cu lumea din afară. Mă supuneam patimii noastre devenită familiară, patimă care mă uimea, dar mă și liniștea în privința propriei mele persoane. Îmbătrîneam în surdină.

Într-o zi de 15 septembrie, pe cînd rămăsesem acasă, să-mi-văd de mahmureală, cineva a sunat la ușă. M-am dus să deschid : în fața mea, o fetiță de vreo zece anișori. M-a privit mirată.

— Mama nu-i acasă ?

— Cine-i mămica ta ?

Întrebarea a făcut-o să ridă, o socotea nătîngă. Am plecat capul și am înghițit rușinea. Niciodată nu mi-am știut păstra cumpătul în fața unui copil ; mă tem de ochii lor.

— Mămica ta o să vină curînd. S-a dus după vîrgu-
ieli.

Fetița a intrat în casă fără să-i pese de mine. A trecut prin toate încăperile.

— Unde locuiește mama ?

I-am arătat odaia, fără să precizez nimic.

— Dar dumneata ? Ești chirieș ?

Printr-un semn am răspuns că da. M-a întrebat dacă putea să-și scoată basca și mănușile. Am ajutat-o cît m-am priceput mai bine. Părea să se simtă în largul ei.

— Mi-e teamă să nu mă certe mama. Am fugit de la școală ; i-am imitat iscălitura, ca să-mi pot petrece ziua cu ea.

— Bună idee.

M-a privit uluită.

— Nu mă iei la rost că am imitat iscălitura mamei ?

— E foarte urît, într-adevăr.

Puțina convingere pusă în cuvintele mele a liniștit-o.

În clipa aceea a apărut Yolande ; a rămas surprinsă în fața siluetei fetei sale pe care acum o vedea doar din spate.

— Ce-i cu tine aici, Doudou ?

— Vezi, am venit să-ți zic bună ziua.

— O să-mi faci plăcerea să te întorci la școală, cât mai repede cu putință.

Apoi, cu glas mai blînd :

— Drăguț din partea ta, însă nu te-am băgat la pension ca să-mi sari gardul.

— N-am sărit gardul.

— Atunci cum ai făcut ?

Doudou s-a văzut nevoită să mărturisească totul ; nu se pricepea să plîngă și mă privea, vrînd s-o ajut în mărturisirile-i deloc sincere.

— Te duc înapoi.

Și a luat-o pe Doudou, fără să-mi vorbească. Nu-i prea venea la îndemîină fetei.

— Nu mai plînge, n-ajută la nimic.

Am vrut să mă amestec și eu, dar cu ce drept ? Care îmi era situația acolo ? Cum să nu par caraghios, precum domnii aceia în vîrstă care intervin cînd o mamă își bate odrasla pe alea unui parc ? Atunci am spus cu glas tare :

— Sînt nevoit să plec. Rămîneți amîndouă.

Nu m-am mai înapoiat decît seara. Rușinat întrucîtva. Ce căutam în intimitatea aceea, eu, amantul binevoitor ? Cum să ne restabilim singurătatea, să ne reluăm dezi-luziile ? Yolande nu era acasă ; pe scrin mă aștepta un bilețel.

„Mă întorc abia mîine. Ai răbdare ; și curaj. Și, mai ales, nu pleca, dragule. Găsești friptură rece în dulapul din bucătărie.“

Yolande avea asemenea lăturalnice poteci în viața ei ; nu mă amestecam. Mă păstram credincios locului de amant, în pofida înciudărilor care mă încercau. Nu era același lucru ca și cu Claudette ; viața ei o țineam în mîină, asemenea unei nevolnice pisicuțe. Aici, nu mă puteam strecura decît în clipele bune ale doamnei. Fi-rește, ea îmi repeta : „De-ai ști cît de încurcată-i viața !“ Dar o linișteam cum mă pricepeam, cu sărutări ; era singura cale de ieșire pe care o găseam în fața chipului

ei mult prea fin și dezamăgit. Altceva aștepta ea de la mine, nu purtarea înfrigurată pe care i-o ofeream. Poate că ar fi dorit să nu-i împărtășesc părerea ?

Yolande s-a întors abia peste cincisprezece zile. N-am putut decît s-o îmbrățișez, să mă arăt binevoitor. Cu mine, era la fel de discretă.

— Am dus-o pe Doudou la mama, în Seine-et-Marne.

Pentru Yolande viața continua fără știrea mea, dar avîndu-mă pe mine drept divertisment. Eram părtașul unor nopți clandestine, al unei singurătăți tainice, astfel că ce putere aș fi avut împotriva amestecului altor ființe necunoscute mie ? Nu puteam decît să ne privim chiorș, să ne învățăm cu o anume stare de lucruri de care nici unul dintre noi nu era răspunzător, ci doar complice.

— Nu știam că ai o fată, Yolande.

S-a întors spre mine :

— Ia te uită, adevărat.

Cuvînteale păreau să-mi spună : „Nu-i ultima oară că ai să afli niște lucruri despre mine“.

Am adăugat :

— E dulce. O fetiță ca ea aș fi vrut să am și eu.

Yolande pufni în rîs.

— Tu, tată ?

— De ce nu, ia spune-mi ?

— Nu mi-ar fi trecut niciodată prin minte.

Yolande rîdea din toată inima.

— Dragul meu drag !

Își trecuse palma peste fruntea, peste părul meu. Mă uitam la fața ei, chinuită de rîs ; veselia nu-i era pe măsură.

— A cui este ?

Chipul i se întunecă. Nu avea poftă să răspundă, să-mi dea cale liberă în tainele ei.

— Știi, Yolande, îți port de grijă.

— Firește, dragule.

— Mi-ar place să știu totul.

Yolande veni să se așeze lîngă mine pe brațul fotoliului. Nu-mi era la-ndemînă cînd mă domina astfel.

— Doudou este înția mea iubire, de pe vremea cînd lucram într-un magazin de mărunțișuri.

— Făceai multe pe vremea aceea.

Deveneam răutăcios. Pentru ce nu voia să înțeleagă neputința mea de a sta la nesfîrșit în pragul ei, de a fi.

îndepărtat de cum se ivea cineva ? Iscase în jurul meu o lume mărunță de cunoștințe nestatornice, dar mărunta lume dinainte nu i-o cunoșteam. Și îmi purta pică pentru încercarea de a o bănuî.

— Dacă vrei, ne putem despărți. În felul acesta ai să-ți poți împlini, după pofta inimii, ceea ce ți se pare mai important decît viața noastră comună.

— Ești un prost.

Mi-e silă de cuvintele astea ; în clipa aceea purtarea ei degajată îmi era odioasă. În ce privește trecutul meu, îl țineam la distanță. Singură umbra Claudettei mă mai urmărea, dar încetîșor, fără stăruință.

Trecutul îmi era molcuț, dulce ca o pernă.

— Am nevoie să mă iubești tot timpul.

— Te iubesc, dragul meu, așa cum îmi ceri tu, dar pot eu renunța la tot ceea ce sînt în afara noastră ?

Am priceput atunci că totul se sfîrșise. Dealtfel, începuse vreodată ceva ? M-a înțeles.

— Ar fi de prisos să ne facem rău, nu-i așa ?

— Totul este de prisos, Yolande, pînă și dragostea noastră.

M-am ridicat ; mi-am luat rămas bun. Sărman pribeag, îmi luam tălpășița la răstimpuri cam scurte. Nu-mi mai rămîneau decît cîteva clipe ca s-o șterg, să devin *cineva* în fața ei. Atunci, ca totdeauna, m-am dovedit mîrșav :

— Te-am slujit bine ? Spune, te-am slujit bine ?

Scrișneam din măsele, iar fălcile mi se porniseră parcă pe mestecat. Maxilarele îmi jucau sub piele. Am prins-o de încheietura mîinii :

— E mulțumită doamna de serviciile mele ?

— Taci !

— Le va putea pomeni doamna prietenilor ei ?

Și mă tot înverșunam asupra anilor acelora fără de istorie, căci propriile noastre istorii ni le ascundeam. Să distrug totul înainte de plecare. Mi se năzărea — și asta era cumplit — că eram sprijinit de imaginea Claudettei, de parcă mi-ar fi venit în ajutor. Țipam cît mă ținea gura. Am deschis un scrin, mi-am răvășit lucrurile pe covor ; am deschis portofelul în care ne țineam bănuții din luna respectivă ; am băgat de seamă că era tixit cu teancuri de bancnote de zece mii de franci.

— Și ăștia, ăștia de cine sînt cîștigați ?

— Cu siguranță nu de tine.

Cearta începea, de neînălăturat.

— Erai de prea multă vreme la post, hai ?

Am îmbrîncit-o ; n-a scos un țipăt ; ochii i se afundau într-o orbită neagră. O, îmi amintesc de chipu-acela care s-ar fi răzvrătit la cea mai ușoară mîngîiere ! Nu ne mai puteam atinge ; ne vorbeam de departe, țintind bine.

— Ai amanți de schimb, nu-i așa ?

— Nu înțeleg ce vrei să spui.

Tăgăduia, nerușinata ; voia să mă lase singur în toată involburarea mea ; îmi închidea gura.

— Nimic nu respecti.

O aud, puiul de lele :

— Adevărat, nici pe mine nu m-am respectat.

Apoi, cu glas scăzut, a adăugat :

— Te-am salvat, știi...

— Salvat de la ce ?

— Părcă nu știi...

— De ce nu vorbești ca toată lumea ? Salvat de la ce ?

— Prima oară cînd te-am văzut, am înțeles că ești gata să săvîrșești o prostie ; am preferat să fiu eu prostia aceea. Pricepi ? Iar acum pleacă așa cum ai venit.

Nu mai știu ce s-a întîmplat ; nu vreau să știu. N-am lovit-o așa cum tot spun vecinii. Cu tenul acela prea palid, cu ochii ei mari, încercănați, cu gura-i cărnosă și fără culoare, cu păru-i mîndru, are întotdeauna un chip rănit. Știm noi cine e Yolande ! Discreția ? Doar un paravan menit să-i ascundă tertipurile și adevărata fire. Am stat șase luni la închisoare. Pricina : loviri și răniri involuntare. Frumos pretext pentru o fată ca ea, care își lua tălpășița la cel mai neînsemnat prilej. Trupu-i rotunjour și cald explica deplin totul. M-a înțeles ea măcar o singură dată ? Nu-și dezvăluia decît sîinii sau pîntecele, niciodată cugetul. Da, șase luni de temniță și un avocat necinstit, mult mai grijuliu față de cartea pe care o scria. M-am numărat printre rarii lui mușterii care îi îngăduiau să-și acopere trîndăvia și plictisul față de o profesie, de fapt, îndurată. O fire întortocheată, un om pe care îl surprindeam căzînd pradă visării în timp ce eu îi vorbeam de necazurile mele ; un avocat care nu-și amintea niciodată ce demersuri avea de făcut, ui-

tîndu-mă în celulă. Mă observa, mai cu seamă, ca un autor în căutare de personaj ; celula mea era biroul lui de cercetări, laboratorul ; îmi punea întrebări, nu ca să încerce să mă scape de închisoare, ci din plăcere. Am fost eliberat. Yolande nu voia să depună plîngere. Suflet ales ! Dar mă întorceam în viață ca un adevărat prizonier : șase luni ori zece ani e același lucru. Lumina puternică a unei zile de septembrie mă amețea ; mi-am plecat privirile. Asupra cui sau asupra cărui lucru le-aș fi putut ridica ?

Unde era Yolande ? Cînd i-am bătut la ușă, mi-a deschis o femeie tînără.

— Sîntem chiriașii cei noi.

Priveam apartamentul rezugrăvit. Niciodată nu luasem în seamă ce lucruri îl alcătuiau : trăisem în decorul acela ca un ins de prisos ; nu mă legasem de locuința aceea sumbră, căreia linoleumul, plasticul, perdelele de nailon, sticlăria incasabilă, vasele cromate din bucătărie, tuburile de neon îi dădeau un fals aer de modernitate. Nu trăiam decît cu ochii plecați peste trupul mlădiu și ușor boțit al Yolande, peste buzele ale căror cuvinte mi se păreau drepte și fără de replică, peste mîinile-i harnice și pătimașe ; în interiorul acela, lucitor, curat și lipsit de sensibilitate, ea semăna cu un elan. Făcea totul repede ; era iute în mișcări, în vorbele aruncate sau în dezmierdări. O repezită. Doar chipul îi rămînea nepăsător, nu oglindea nici măcar licărul unui simțămînt.

Și fiindcă nu dădeam nici un răspuns noii chiriașe, înspăimîntînd-o cu privirea mea, ea mi-a spus în timp ce închidea ușa :

— Doamna Agosto locuiește la mama ei, la Orly, Piața Bisericii, numărul doisprezece.

Am stat multă vreme pe palier ; încă mai țineam între degete cheia apartamentului ; nu avea să-mi mai slujească. Și, dintr-o dată, au început să-mi placă grozav pereții din marmură falsă ai scării, rampa din fontă neagră a acesteia. O patimă ca oricare alta.

M-am îndreptat spre Orly și am sunat la ușa unei vile foarte mici, împodobită cu o turlă medievală. Mi-a deschis Doudou. M-a recunoscut, a tăcut. I se spusese, pesemne, cum trebuie să se poarte. I-am dat doar cîteva rînduri ticluite în mare grabă pe spatele unei scrisori mai vechi. Dar zadarnic am așteptat într-o cafenea să

vină Yolande. Doudou s-a înapoiat. I-am oferit un pahar de sirop din rodii, însă n-a primit. Mi-a întins un plic. Îmi amintesc cuvintele : „Nu încerca să mă revezi ; am avut și așa destule necazuri“. Nu, nu erau chiar astea. „Pentru ce să mă mai vezi ? Necazurile năvălesc potop pe capul meu“. Mă înșel. „Eu iau asupra-mi necazurile ; ție îți las libertatea“. Nu exista cuvântul „libertate“ ; născocesc. Nici cuvântul „iubire“. La sfârșit : „Cu toată dragostea“. Nu era nici măcar o scrisoare de rup-tură. O poate rupe cineva cu mine ? Mă izgonise din inima și brațele ei ; nu-i mai puteam sorbi buzele. La revedere, drăguțule, *bye, bye* ! Nu-ți spun „pe data viitoare“. Așa ceva nu există. Fericirea nu se culege din vitrinele marilor magazine. Pînă una alta, viața mea intra iarăși pe făgașul ei firesc, adică golită de scrupule. Atunci am scris Yolandei un răvaș mirșav ; anume îl do-ream astfel, era de soiul acelor pe care nu te încumeți să-l faci bucățele.

„Te voi ucide și voi ști să aleg ora convenită. Pe mine nimeni nu mă poate părăsi. Te voi urma ca un dușman credincios.“

Adevărată scrisoare de roman polițist, de nelăsat pe mîna oricui. Eram mîndru de mînia mea. Copia acelei porcării o păstrasem în portvizit. Îmi făcea bine gîndul că purtam, pe inima ce bătuse pentru ea, mărturia rece a viitorului Yolandei aflate sub puterea mea. Ce să fac ? Trăisem cu gîndul că începusem ceva, iar acum trebuia să o iau de la capăt. Dar unde se găsea începutul ? Trăiam ca într-un fapt divers. Existența mea nu mai avea dreptul decît la niște sărmane rînduri într-un cotidian prost informat : domnul care și-a părăsit prima soție... O tinerețe furtunoasă... S-a pornit pe băutură, își amenință cu moartea ibovnica, nu are o situație stabilă, por-tăreasa lui își exprimă îndoielile în privința onorabilită-ții sale. Nu este un om pe care să se poată pune temei, parcă anume făcut pentru a fi un băiat rău, molatic și resemnat. E neîndoios așa. Ar fi de-ajuns, pentru asta, să-i privești chipul de care nu era niciodată mulțumit, un chip văduvit parcă de trăsăturile sale — obraji pu-havi, glas nesigur, ochi urduroși și o mustață în furcu-liță, spre a-i *îmbogăți* faciesul cu linii mult prea necio-plite. Un cap de neluat în seamă. Nu sînt dezamăgit, nu, nu sînt dezamăgit. Din toate cele trăite nu mi s-a șter-

pelit nimic. De n-ar fi fost războiul, pricopselile acelea, comoara linteii sau a margarinei ce trebuia cucerită, de n-ar fi fost tot ceea ce nu era pentru mine ; de aş fi fost ocrotit ca toată lumea... Pentru că eu nu cer nimic ; nu mi s-a dat niciodată nici măcar o fărîmă, un gest oarecare, doar din curată plăcere. Dar există lucruri ce se cuvin a fi date pe degeaba, fără nimic în schimb, lucruri ce-ţi sînt puse deoparte, încă de la începutul începutului...

Am trăit, fără să mă bizui pe nimeni. Plăpînda Claudette, ghemuită în rîul ei, şi Yolande care mă părăsise pe nesimţite... Parisul devenea pentru mine un oraş îngust, macerat în frig, în cenuşiu, în nepăsare. Nu mai aveam douăzeci de ani, să pot crede în minuni. Greu înduram să fiu îmbrîncit ori neştiut de nimeni. Cheiurile Senei, atît de mult cîntate întru plăcerea inimilor simţitoare, nu-mi mai apăreau decît ca nişte trotuare printre care curgea, fără glorie, o apă vîscoasă. Atunci am pornit spre Calais. Mi se spusese că acolo aş găsi de lucru. Din pricina războiului Algeriei, tinerii lăsau loc unora ca mine ; în lipsa altora, sîntem şi noi buni la ceva. Am sosit deci în portul acela cotropit de vînt. Locuiam într-un hotel mic şi rece, la cîţiva metri de cheiuri. Eram deşteptat din somn de pescăruşii care veneau să poposească pe acoperiş, zgredînd cu ghearele jgheburile şi ardezia. Mai văd şi acum zburătoarele acelea cu cioc uricios, adunîndu-mi-se în jur, ca pentru un sfat a cărui victimă era propria-mi persoană. Țipătul lor răguşit mă tulbura ; uneori, cîte una îmi trecea prin dreptul ferestrei, asemenea unei supraveghetoare, iar ochiul ei rotund părea să mă iscodească ; apoi luneca pe firul vîntului, fără grabă, cu aripi greoaie. Păsările acestea făceau naveta între hotel şi pontonul din lemn negru-verde. În hotel locuiau şi nişte străini : lucrau fie în port, fie în aceeaşi uzină în care lucram şi eu. Seara ne adunam, iar un polonez îşi lua mandolina, sprijinindu-se cu spatele de perete ; îşi ritma cîntecul, bătînd regulat cu capul în peretele despărţitor. S-a iscat o dramă. Ne-a fost lăsat un copil ; de la o călătoare care lua vaporul spre Douvres. Patronul, un văduv, nu ştia cum să se descurce cu pruncul care nu voia să adoarmă. Îl luam cu rîndul pe genunchii noştri. Eu l-am adormit. Vreme de două zile ne-am ocupat de bebeluşul acela, care nu se plîngea : îşi bea cuminte laptele. Mare tristeţe pe noi

cînd într-o seară a dispărut. Venise să-l ia poliția. În seara aceea polonezul n-a cîntat.

Cîștigam bine. Aveam ce face cu revărsarea aceea de călători care se imbarcau sau debarcau regulat. Noi ne găseam îndărătul barierelor, tăifăsuind cu vameșii sau cu mateloții, simbăta după-amiaza : ca la cinematograf. Trenul sosea de la Paris, înainta de-a lungul cheiurilor, se oprea drept în fața vaporului lăcuit de sus pînă jos, vapor al cărui miros de ulei și fum năpădea bazinul, atît de gol însă cînd el lipsea. Nu ne puteam amesteca printre cei sosiți, grijulii să găsească un hamal, să-și numere geamantanele, cu biletul în mînă, chemînd, căinîndu-se, lăsîndu-se călăuziți spre pasarele. Cine-ar fi putut ști că eram acolo ? Refuzam, să nu fiu recunoscut ; mă simțeam plin de obidă, fiindcă nu întîlneam un chip știut, care să-mi poată zîmbi. Mi-ar fi plăcut să joc rolul unui prieten ori al unei rude ; adesea, spre a face haz dă necaz, desigur, îmi spuneam că mi s-ar fi putut cere să fiu soțul sau vărul rămas pe chei. De ce n-aș fi fost închiriat, cu batistă cu tot ? Nimeni nu mi-a cerut serviciile. Cheiul nu se înviora decît pentru o oră, două, apoi recădea în apatia lui, însingurat ca o mahala către orele unsprezece. Vameșii își fumau pipa ; nisipul scrișnea izbindu-se de ferestre.

Cîțiva pescari își înjghebau culcușul, urmau deci somnul, vînzoleala talazurilor și vîntul care făcea să sune tabla de pe un hangar.

Iarna s-a dovedit aspră. De-a lungul plajelor se auzea un soi de urlet prelung, dar marea se topea în cețuri. Doar pontonul răsărea din apa verde, spumegîndă. Puține la număr ne erau distracțiile ; cinematograful, balurile și munca de hamal pe care o făceam în uzină mi se păreau istovitoare. Nu mă gîndeam decît la somn, astfel că, de cum veneam acasă, mă vîram în așternut. Banii îi puteam strînge, de vreme ce nu aveam pe ce-i cheltui. Beam mult mai puțin. Cei doi polonezi care lucrau cu mine și maghiarul se arătau sobri, prea puțin vorbăreți. Duminica dimineața ne spălam rufele laolaltă, precum niște gospodine ; după-amiaza jucam cărți. Există și un aparat cu gologani, care ne răpea timp și toate ideile, bune ori rele ; organizam campionate ; eram prea nervos ca să pot cîștiga ; mîna nu mi se supunea. Maghiarul se ducea la pescuit și își cheltuia toți banii pe

material ales, îngrijit cu patimă. Viața noastră amintea de-a unei tabere militare : aceleași orare, aceleași corvezi, aceeași frăție. Nici unul nu-l plictisea pe celălalt cu amintirile ori cu cârtelile sale împotriva destinului. Nu ne jucam renghiuri ; rîsul era lucru rar, truda fără istov.

Odată cu întoarcerea primăverii și apoi a verii, neastîmpărul m-a robit din nou. Pășeam adesea de-a lungul plajei ; mă scăldam. Acolo am zărit, către ceasul prînzului, o fată întinsă lîngă un cort de camping. Cînd am trecut pe lîngă ea, s-a ridicat, m-a întrebat cît este ora. M-am prefăcut că am ceas, mi-am ridicat mîneca tricoului, mi-am privit încheietura goală a mîinii și i-am spus o oră aproximativă. Mi-a mulțumit. Dar am rămas nemîșcat în fața trupului acela poleit cu nisip, în fața căpsorului cu părul adunat tot la ceafă, strîns cu un prosop. Am vorbit ; am îndrugat verzi și uscate, cum că e primejdios să te scalzi în apele portului, din pricina unor vechi stîlpișori de fier ce se iveau la suprafața apei. Mi-a mulțumit încă o dată. Am continuat să-i vorbesc despre necurăția mării, despre nisipul împănăt cu cioburi ; am stăruit să fie cu băgare de seamă seara. Avea cu ea vreo armă ? Căci mișunau vagabonzii — oameni și ciini. Încetul cu încetul, am izbutit să o dezgust de camping. Da, îi era teamă. Iar cînd m-am prefăcut că vreau să plec, m-a oprit. Trei zile am stat împreună. Am devenit prevenitor, priceput la fel și fel de fleacuri, distractiv. I-am curățat scuterul ; i-am înlocuit țăruii cortului ; am meșterit, din pietre și grilaj, o vatră mică, tare izbutită ; eu mă duceam să aduc apa dulce. Și fiindcă o dureau pulpele de atîta înot, o masam. Noaptea eram doar doi îndrăgostiți. Găsisem în sfîrșit un trup pe gustul meu, șlefuit de nisip, cu o piele mătăsoasă și netedă. Hainele nu-i veneau bine. Nu era ea însăși decît goală, dăruită mîinilor mele și valurilor. Atunci, ne găseam pe plaja aceea prea puțin umblată, din pricina apropierii portului, asemenea unor naufragiați ; puteam să ne jucăm de-a paradisul terestru, în ciuda mirosului de praf cărăușit de vînt. Uneori, veneau să se joace în jurul nostru copii ; le deveneam, într-oîtvă, țintă. De ce să nu rîdem de neobrăzarea sau răutatea lor ? Am fost nevoit să mă întorc la hotel ; venise timpul să-mi explic absența. Cînd noaptea m-am

întors în campament, plecase. Nu voise să mă cunoască dincolo de sărutările ei. Lăsase, în apropierea dunei, o batistă cu prenumele său, brodat : Lisette. Atîta tot. Am regăsit locul unde fusese instalat cortul ; pătratul acela de iarbă uscată, peste care ne aşterneam covoraşul, vatra făcută de mine, o pereche veche de sandale, o cheie pentru deschis cutiile de conserve. Nu am avut decît plăcerea gîndului că avea să se găsească descumpănită în faţa unei cutii de lapte condensat, fără să o poată deschide, într-o seară ploioasă. Viaţa curgea ca mai înainte, fără iubire, cu truda cheltuită într-o uzină ruginită din pricina mării. În fiecare clipă trebuia să ştergi cu glaspapir, să ungi, să revopseşti. Dar întreţinerea era lucru care-mi plăcea, obicei vechi. Unul dintre polonezi se distra seara confecţionînd portţigarete din cozile periilor de dinţi. Învăţase să meşterească într-un lagăr german, făcea cîntare pentru scrisori, inele. Nici o bucăţică de metal nu era irosită ; aduna, recupera, ne făcea daruri. Uneori cînta, să înlocuiască băutura ; din cîntecele sale ieşea ca beat. Dar era blind şi săritor ; nu o dată îi era pusă la încercare forţa herculeană ; el ducea scara cea înaltă pentru spălatul geamurilor ; el stivuia mesele şi scaunele înainte de spălarea pardoselii din sala unde se bea cafeaua ; nu ridea decît cînd făcea un efort mai mare. Atunci se simţea invulnerabil. Micuţa slujnică îl îndrăgea, căci sensibilitatea lui îi umplea privirea de o neaşteptată şi dulce scînteiere. Am aflat mai tîrziu că-mi ocrotise idila, interzicînd oricui ar fi fost în stare să facă tărăboi în jurul cortului. Pare-se că-l şi stîlcise în băţai pe unul dintre locatarii hotelului, care voise să tragă după el nişte băieţi, duminica, să ne ia pe nevestite. I-am dăruit o pipă frumoasă, primită de la Yolande, căreia îi plăcea să mă vadă fumînd alături, cu încetineală şi nepăsare.

Cu Griu-de-aur vorbeam adesea ; asta îi era porecla, din pricina părului. Scria poezii, o ştiam cu toţii. Seara, Griu-de-aur scotea din buzunar un carneţel, strîns cu un elastic şi-l deschidea plescăind din limbă. Îmi plăcea să-l privesc în timp ce meşterea ; întotdeauna îmi place să-i privesc pe cei ce lucrează cu mîgală. Cîteodată ne citea din stihurile sale ; acelaşi crud refren : o femeie care se sinucide sau căreia iubitul îi ia viaţa ; printre cuplete şuvoia sînge. Nici un vers fără moarte. Cînd a

venit primăvara, îmi amintesc, am ieșit împreună. Un cargou eșuase pe plajă. În jurul navei afundate în nisip, cohorte de ciocîrlii. I-am slujit de scară, să se poată urca pe coca vasului. S-a înapoiat aducîndu-mi o pereche de cizme vechi din cauciuc. Era mîndru de prada lui. Eu tot loveam cu o bîită în carcasa navei, iar ea răsuna prelung, ca o tîgvă. Jocuri copilărești. Dar nu aveam de ales. Grîu-de-aur însetase ; și eu. Cel mai simplu era să tragem tare la măsca. Atunci mi-a vorbit :

— Ai vreo remușcare ?

Nu-i înțelegeam spusele.

— Eu ? De ce-aș avea ?

— Știi, cînd ai un mort pe conștiință...

— Ai ucis cumva, Grîu-de-aur ?

— M-am răzbunat.

— O femeie ?

— Da, o femeie.

— Dacă te-ai răzbunat, nu-i același lucru. Aveai, desigur, temeiurile tale.

— Da, dar de uitat nu poți. Mai drept ar fi să uiți. Morții sînt atît de proști...

— De ce spui asta ?

— Nu vor niciodată să înțeleagă pentru ce sînt morți. Ne privesc fără să-și plece ochii, ai crede că sînt iscoade ale Domnului.

A mai fost nevoie de o sticlă, să umplem paharele și tăcerea ; mă uitam la ochii lui Grîu-de-aur, mici de tot acum, o privire ascuțită parcă. Apoi a urmat :

— Se spune : nu trebuie să ucizi, iar eu sînt de acord cu asta. Vine apoi o zi în care lucrurile se petrec cu totul altfel. Nu vrei să mori și atunci ucizi, înțelegi ? Eu sînt credincios, așa că remușcarea mă roade.

— Pentru ce ești credincios ? Asta se potrivește bătrînilor...

— La noi se crede încă din leagăn ; odată cu biberonul, îl sorbim și pe Dumnezeu. Eu am încercat să nu cred, dar e greu să nu mai crezi, cînd ai crezut.

La cea de-a treia sticlă vorbea tare, fără să-i mai pese de prezența mea, de cei din jur, care îi luau în derîdere predica.

— Trebuie să fiu lăsat să îmbătrînesc ; am și eu dreptul la bătrîneța mea. Pare-se că ar fi vîrsta cea

mai plăcută ; uiți să mai fii nenorocit ; moartea celorlalți te tulbură mai puțin, de vreme ce ești atît de aproape de a ta. Remușcarea se spulberă în fața unui foc bun, făcut cu lemne : te respectă. Cum să te atingi de un bătrîn a cărui inimă este și așa slăbită ? Inima nu mai slujește decît pentru viață, nu pentru suferință. Anturajul alungă dojenile ca pe muște. E destul că mîinile tremură de bătrînețe. Bunicul nu cred să fie stînjinit, nici chiar de urîtele aduceri-aminte ; este de neatacat. Are dreptul la odihnă. Destul a trăit cu ceea ce îl făcea să urască. Priviți-l pe bunicul, nici o cută pe obraz, semn că nu mai are a se muștra pentru nimic. Bună ziua, bunicule, îți merge, îți merge ? Ne ținem tari, da ? Dă-mi mîna, bunicule ; e un prieten, bunicul, un camarad !

Nu am fost niciodată la Calais. Grîu-de-aur nu există, nici Lisette, așa cum am imaginat-o ; adevărata Lisette nu are chipul neted. Iar hotelul nu există, sau poate că există, dar n-am eu habar. Primisem o carte poștală din Calais ; Yolande pleca în Anglia ; se tot gîndise, pe semne, cui să-i trimită o carte poștală înainte de plecare ; am fost alesul printre alții. M-am gîndit deseori la portul acela, la chipul Yolandeî aplecat asupra cărții poștale, lîngă un pahar cu suc de fructe.

Și de ce n-ar exista polonezul și maghiarul meu, oameni la care țin mult ? Nu i-am născocit chiar într-atît ; există, de vreme ce am nevoie de ei. Cu atît mai mult se cade să le dăruiesc viață cu ceea ce am mai bun în mine ! Iar uzina de lîngă port, plaja, vîntul și ploaia, pacea nici măcar nu sînt inventate. Le-am cunoscut pe toate într-o zi sau alta, n-aveți teamă.

Am rămas la Paris, unde nu mai descopeream nimic ; pășeam cu capul în jos, fără apărare, sleit. M-a năpădit atunci o singură dorință : s-o iau din nou pe Claudette lîngă mine, să o smulg agoniei aceleia în care îmbătrînea. Am plecat la Biarritz, cu bani de împrumut, după ce cîștigasem o sumișoară la curse, după ce vîndusem trei mașini de ocazie, după ce încasasem un comision de pe urma vînzărilor ; pusesem umărul la vinderea urgentă a unui lot de ceasuri elvețiene și de brichete sosite clandestin în Franța, nu se știe în ce valiză, pe ce piept ! Ce n-aș fi făcut, numai să pot pune mîna pe o sumă frumoasă ! Riscul nu mă înfricoșa. O tînără, demult cunos-

cută (luam împreună cafeaua, zi de zi în același bistro; pentru ea asta însemna dejunul, pentru mine un mijloc de a întâlni clienți amatori de trecătoare întovărășiri), mi-a mai împrumutat câteva bancnote, cu prețul tăcerii. Se temea să nu se compromită, dar inima ei o călăuzea în hotărârile luate; primea să se lipsească ea, întru apropiata noastră fericire, cea a căminului meu.

Nu-i purtam pică pentru simțămintele ce le nutrea față de mine. Ce mai încolo și încoace, eram bogat pentru două-trei luni. Scrisesem la azil, spre a-mi vesti sosirea. Medicul mi-a răspuns că Claudette se schimbase; nu am înțeles ce anume voia să însemne atare apreciere. Am debarcat la Biarritz, ca orice turist pașnic. Mi-am luat o cameră frumoasă, în cel mai bun hotel. Era toamnă, o toamnă binevoitoare, prea molatică, dar aveam nevoie de căldura aceea muribundă. Da, Claudette se schimbase; nu mai avea vîrstă, încărunțise; abia i se mai ținea părul pe frunte, se desfăcea tare lesne. Mi-a zîmbit: nu cutezam să cred că mă recunoscuse. Avea o rochie demodată, cea pe care o purta cînd intrase la stabilimentul acela, în 1945; prea scurtă, dintr-o țesătură pestriță. Medicul zîmbea; toată lumea zîmbea. O țineam de mîină, fără să i-o strîng cituși de puțin.

— Vezi, Claudette, sîntem împreună.

Mă privea.

Am repetat cuvintele. Dintr-o dată și-a trecut o mîină peste frunte. Încetineala mișcărilor ei mă făcea să mă simt prost.

De neîndurat și totodată fascinant. Oare prezența mea nu avea să o surprindă? Și iată că mă aflu, ca întotdeauna, într-o situație de neprevăzut. Greu mă obișnuiesc cu ceea ce nu cunosc. Aș fi vrut să spună un cuvînt, oricare ar fi fost el, nu-i suportam tăcerea.

— Claudette, draga mea!

Am condus-o la hotel, în camera pe care o ocupam. Am deschis fereastra; atunci s-a dezmeticit.

— Ieri marea n-a fost atît de calmă.

Am comandat un prînz deosebit, o sticlă de șampanie aleasă pe listă. Am instalat-o pe Claudette într-un fotoliu; i-am pus la spate o pernă, i-am înfășurat picioarele într-o cuvertură; am cerut femeii de serviciu să aprindă puțin focul în cămin. Grădina avea un strat mare, plantat cu salvie; numai roșu pe sub ferestrele

noastre. Mă simțeam devenind unic, de neînlocuit ; eram mulțumit de mine. Atunci, i-am oferit Claudettei o cupă de șampanie ; am rostit o dorință, ațintind-o cu privirile mele înlăcrimate ; i-am spus... Claudette, iartă-mă ! N-am știut că părăsiseși spitalul. De ce te-au lăsat singură la Paris ? De ce nu te-a oprit medicul ? Aveai vechea mea adresă, nu cea nouă, ci a camerei mele ce da spre o curte. Din întâmplare, am trecut prin fața fostului meu domiciliu : aveam de luat două cămăși, cărora patroana trebuia să le dichisească gulerele.

Patroana nu o lăsase să plece, spunându-i cu drăgălășenie : „E într-o călătorie de afaceri ; trebuie să se întoarcă“. De patru zile Claudette aștepta pe un scaun în holul cel mic. Mă căutasera în tot Parisul. Totuși, n-ar fi fost prea greu ; mă întorceam din închisoare, unde stătusem pentru o treabă idioată. Când nu-ți alegi bine prietenii, se pot isca adesea necazuri. Petit-Jean nu era un băiat rău ; pot jura. A vrut să mă ajute, în felul lui. Tărășenia cu ceasurile elvețiene a fost ade-vărată. Prea crezusem în norocul meu de a nu fi prins. Un ceas elvețian ispitește iute ochiul ; poliția se află la pîndă în preajma gărilor. Trei luni de temniță, asta nu-i scump. Petit-Jean nu mă învinuise, luase totul asupra lui. De aceea nu însemna că-l trădam dacă făceam ca el. Il zărisem la Serviciul de combatere a epidemiilor din port, între două interogatorii, mulțumit de soarta lui ; regăsise niște cunoscuți ; nu era singur. Celula 203 îi sărbătorise venirea printr-un tărăboi întreg, la un apus de soare. Camarazii organizaseră o colectă de țigări, de „Gauloises“. Ségur cîntase tare de tot : *Cîrpaciul în faianță și porțelanuri*. Nu eram învățat cu asemenea circ.

De cînd se găsea la Paris, Claudette se simțea sfîrșită. Într-o scrisoare, doctorul spunea că se vindecase aproape, dar cu condiția să fie scutită de emoții. O luam amîndoi de la început. După două zile, Claudette se arătă simțitoare la sărutările și atențiile mele. Îmi spunea într-una : „Nu te-ai schimbat, nu te-ai schimbat“. Ade-vărat este, mă simțeam fericit. Trebuia să fiu fericit. Îmi mai rămăsese o brumă de bani. Claudette își reluase vechile obiceiuri. I-am cumpărat o garderobă întreagă, împrumutînd de ici, de colo. Claudette își recăpăta chipul tinăr ; anii trăiți atît de pe nesimțite nu lăsaseră urme.

li regăseam, sub atingerea degetelor, tenul, mâinile delicate, sînii mici, trupul credincios. În timp ce eu mă împlinisem și aveam un mers greoi. Ea aparținea vremilor duse, era neatinsă. Boala îi dăduse o șlefuire pe care nu o avusese de la bun început. Sărise peste o perioadă întreagă și, brusc, își relua locul. O cam pizmuiam pentru frumusețea ei neașteptată. Încetul cu încetul, a început a se interesa de viața mea, de cele ce fac, întrebîndu-mă dacă nu cumva fusesem prea nefericit cît lipsise ea. Am liniștit-o. De ce n-aș fi mințit, dacă astfel puteam să-i aduc liniște? Și pe măsură ce născoceam anii petrecuți departe de ea, tot ceea ce trăisem mi se părea scîrbavnic, purtînd pecetea lașității. Minciunile mele mă acuzau, dezvăluiau nevolnicele-mi fapte pline de micime și fățarnicie. Cît de întinat se arăta adevărul în lumina celor ce născoceam pentru a o putea mulțumi pe Claudette! Mințind, mă despuiam de o coajă murdară. Ghicea oare că nu eram sincer cu ea? Dar cum să nu te-apuci să ticluiești de toate în fața chipului ei serios și diafan? Am instalat-o într-un mic apartament de mansardă. Două ochiuri mici de geam dădeau spre un cer a cărui strălucire îmi rănea privirile. Am prins, de obloane, o colivie. Un adevărat cuib de turturele. Și de ce nu? Frumoase zile, chiar cea mai bună perioadă din viața noastră. Nu o mai părăseam pe Claudette; îi îplineam toate dorințele. Cîtă alergătură ca să pot găsi bani în clipa voită! Semnam hîrtii ciudate; mă îndatoram. Îi trebuiau Claudettei flori de un anume albastru și se arăta nefericită cînd nu izbuteam să dibuiesc o floare de numă-uita sau zambile după pofta inimii ei. Era ca o fetiță capricioasă, grijulie doar cu ea însăși, nedăruindu-mi decît muștrările ei. Cîteodată îmi vorbea de timpul acela-n care trăisem atît de zorit: anii ocupației. Îmi spunea: „Vezi, dacă n-aș fi lipsit, deveneai poate un îns important. Te-am cîrmuit eu bine în 1941; eram bogați și respectați. Deși sînt fericită că te văd la fel de înstărit, sînt încredințată că ai fi fost și mai bogat mulțumită inițiativelor mele“. Nu o contraziceam. Nu vedea în ce situație șubredă ne aflam amîndoi. Nu i-am deschis ochii, lăsînd-o în voia aceluiași vis fericit, în timp ce noi nu aveam decît cîteva săptămîni de răgaz; avea să urmeze prăbușirea, și încă în ce mizerie! Claudette voia să ia în mîini viitorul nostru și vorbea neconținut

despre asta, culcată în fața ferestrei ; adormea des. Claudette bijbia într-o memorie slabă ; plină de goluri. Nu-și amintea de nimic din cele întâmplate înainte de instalarea noastră la Bordeaux. Sănătatea îi era gingașă și nu se păstra decît datorită condițiilor de viață pe care i le cream... Viața mea sentimentală nu-i trezea curiozitatea. Aș fi vrut-o destul de tare, spre a-i putea mărturisi totul : plecarea-mi bruscă de la locuința Yolande. Nu mi-am încheiat destăinuirile în ce privește ultima noastră neînțelegere. Doudou nu există. Yolande nu avea nici o fiică ; era divorțată, iar cel care a împins-o în legătura aceasta sînt eu. O întîlnisem într-un bar ; la opt zile după despărțirea de bărbatul ei. O simțisem în stare de orice, cu desăvîrșire pierdută. Se prezentase la mai multe întreprinderi comerciale, spre a găsi o slujbă oarecare. Abia de-o băgaseră în seamă. Cînd ești flămînd, te ții greu dreaptă în scaun, ca să răspunzi întrebărilor. Tot timpul ți-e mîntea la gulerul bluzei care n-a fost călcat, la pantofii cu tocuri tocite, la șuvițele de păr vîrîte în fugă sub beretă. I-am oferit în seara aceea camera mea și a primit cu zorită plăcere, căci nu știa unde avea să pună capul. Căuta un ungher, asemenea unui animal rănit. Nu mai mîncase de patruzeci și opt de ore ; se vedea asta în pupilele-i mărite peste măsură. Foamea îți face o privire de pisică. I-am plătit primul ei sandviș din ziua aceea. Orice alt bărbat ar fi tras foloase. Se arăta potrivnică oricărei dezmierdări, se trăsesese într-un colț al odăii, nemișcată, semeață, fără de teamă. Nici pentru o întreagă împărăție nu m-aș fi atins de blocul acela de gheață din fața mea. I-am oferit patul meu. Eu am dormit pe covoraș. S-a deșteptat foarte tîrziu. M-a întrebat dacă mă bîntuia vreo neliniște ; apoi, fiindcă amintirile i se limpezeau, mi-a zîmbit, trăgîndu-și cearșaful pînă sub bărbie. Chipul i s-a dezghețat. Atunci Yolande mi-a rămas alături, tacit. Pentru ce-aș fi întrebat-o dacă dorește să plece, să-și recapete libertatea ? Își rînduise cele cîteva lucruri, punînd ordine în ce se pricepea. Abia după o săptămînă am cuprins-o în brațe. Îmi aștepta gestul. Să fi fost în semn de mulțumire ? Nu i-am văzut ochii strălucind, nici buzele în destindere. Am trăit împreună un an, fără să ne punem întrebări. Găsise o slujbă : plasatoare într-o sală mică de cinematograf. Mă duceam s-o aștept la ieșire, iar cli-

pele acelea noptatice au rămas pentru mine amintirea cea mai caldă : umbletul printr-un Paris pustiu, pătratul de lumină izvodit de o cafenea încă deschisă, unde beam înfrigurați un grog, prefirarea ploii peste noi, ori gerul scîrțîitor, ori aburul cald țîșnit din case și adîncuri cerești. Ne simțeam bine în noaptea care era a noastră doar. Uneori întîlneam alți hoinari, neîndoios la fel de meniți suferinței ca și noi. Nopti blînde, fără de cruzime ! Vorbele ni se îngemănau cu pașii. Îmi amintesc că într-o seară ne-am pomenit urmăriți de o umbră. Pășea repede și încerca să ne ajungă. Pe Yolande o neliniștea stăruința aceea. Umbra a dat fuga spre noi ; ne-am oprit ; altceva nu mai aveam de făcut decît să așteptăm curajoși. Era un om în vîrstă, cu un craniu neregulat și plete de artist. Ținea lipită de inimă cutia unei viori. Nu-i deslușeam fața, dar îi simțeam privirea arzătoare și înfricoșată ațintită asupra noastră. Bătrînul m-a prins de cot și m-a întrebat cu glas răgușit :

— Ia spune-mi, ce gîndești despre viață ?

M-am răsucit spre Yolande și n-am răspuns.

Bătrînul a așteptat o frîntură de clipă, după care a pornit iarăși prin noapte, în pas alergător, murmurînd :

— Toți, toți — o apă și-un pămînt.

Yolande m-a îmbrățișat cu patimă ; pentru întîia oară. Îmi dezmierda obrazii, își lipea capul de gîtul meu, mă strîngea, ca și cînd, în sfîrșit, mă regăsise. De ce m-am simțit în clipa aceea atît de fericit, cum nicicînd nu mai fusesem ? Zănatecul acela declanșase ceva, dar ce anume ? Ne pusese o întrebare de neînțeles, care ne apropiase unul de celălalt. Și am început și noi să alergăm, de parcă am fi pornit spre un loc care ne aștepta. Părul Yolandeî închipuia un soi de vâl scînteietor în jurul obrazului. Ne simțeam ușori, aeriени. În cale ni s-a dăruit o bancă și, în timp ce ne trăgeam sufletul, Yolande mi-a șoptit : „Ar fi atît de simplu“. Am distrus toate acestea nu cu minuțiozitate, nu sînt chiar într-atît de rău, dar dintr-o singură mare lovitură am zdruncinat tihna noastră, acel șubred cămin care nu se ținea decît din tăcerile de noi păstrate. Yolande mă căina prea mult ; își pierdea măsura cînd mă iubea, repetînd celor care ne întîlneau : „Gaspard e grozav !“ Lacrimile îi umpleau iute ochii. Orfană, tot avutul ei era felul acesta aproape agresiv de a se înduioșa. Îmi reluasem năravul băutului.

Și-i scăpam printre degete, spre a mă întâlni cu ceata mea : Jojo, Yanette, Maigrichon și La Civette, la cafeneaua *Rotonde*. Ne plăcea să hoinărim noaptea. Jojo era îndrăgostit de mașini ; vorbea cu patimă despre ele. Lucra într-un atelier care confecționa cutii de carton pentru cofetari. Îi cam plăcea să folosească mașinile altora. La Civette era mai primejdios. Se amesteca unde nu-i fierbea oala, era viclean, scotocea prin viață, însușindu-și tot ce-i pica sub mână ; în instinctul lui se putea avea încredere. Niciodată nu se lăsa prins în traficurile pe care le făcea. Prea puțin aplecat spre tăifăsuială, îl sprijineam cu toții ; îi dădeam câte o mână de ajutor la revopsirea unei mașini de doi cai putere. Tot timpul avea ceva de vânzare. Cine vrea un aspirator ? Cine dorește o sufragerie ? O haină de blană ? Maigrichon era un mic slujbaș, deloc o pildă bună, care avea nevoie, ca și noi, de o viață dublă sau triplă. Era miop ca o cîrțiță. Cu el nu puteai juca niciodată ; cărțile i se supuneau. Yanette își făcea ici-colo culcușul, dar rămînea credincioasă întâlnirilor cu noi. Fusesse manichiuristă. Pentru a se răzbuna pe un bătrîn vicios, îi înfipsea pila sub o unghie, căci domnul se arătase prea cutezător. A fost dată afară ; bătrînul reclamase. Patru zile din săptămînă ne împrăștiam ; joia și sîmbăta ne întorceam în mica noastră comunitate. Împreună, nu ne era frică. Duminica ne îndreptam spre un neștiut colțisor de țară : vreun restaurant în cine știe ce gară părăsită. Mîncam pe săturate, cu bani puțini. După-amiaza redeveneam bucolici. La Civette aducea flori într-o plasă de alimente, păstrată în buzunar. Yanette își curăța pantofii cei frumoși, mînjiți de noroi, în vagonul cu care ne întorceam. Eu împrășcam cu chibrite, trimițîndu-le cu câte un bobîrnac, printr-o lunecare a măciuliilor pe latura cutiei. Aveam metehne ; lumea ne saluta. Iar Yolande mă aștepta, fericită de chipu-mi mulțumit, de aerul meu tineresc.

E limpede, oare poți pricepe de ce plecam așa des în escapadele acelea nocturne lipsite de orice scrupul ? Dintotdeauna am fost ținut departe de prietenie, de încredere ; acolo, îmi păstram ceea ce rămăsese din copilăria mea : o bandă nemaipomenită mă primea cu brațele deschise ; nu strică să iei parte, cînd și cînd, la treburi mai puțin curate. Mă luau așa cum eram. Iar cînd Yanette ne-a părăsit pentru a se mărita, am alungat-o. Ne

trăda. Știi, nicicând n-am vorbit cuiva așa cum o fac în noaptea asta. Și iată că ziua mijeste; simt în spatele obloanelor cum groaznica noapte se retrage, apoi o să vină o dimineată neroadă, căreia îi sînt necunoscute insomnia, privirile de soiul alor mele. Ascultă-mă : semăn puțin cu puștanii care greșesc linia de metrou și înaintează în sens invers printr-un culoar. Dau impresia că sosesc de undeva, unde n-a fost încă nimeni. Dar de unde vin ? Cît de simplu ar fi să se meargă în același sens ! Mă alătur oricui, de se află pornit pe același drum ca mine... Tu însă nu ești așa. Dacă mă ascuți de ceasuri și ceasuri fără să cîrtești, înseamnă că ai fi gata să mori pentru mine, nu-i așa ? Am nevoie să știu asta. Te-ai jertfi, spre a mă salva ? Nu mișca încă. Nu ți-am povestit totul ; de pildă, în ce privește povestea cu Max. Insul acela fugit dintr-un lagăr, care a venit să-mi ceară adăpost în vremea ocupației, după ce și-a ucis nevasta... Pe femeia lui o cunosc bine, prea bine. Mă admira și tu știi ce se-ntîmplă cînd se ivesc asemenea simțăminte... Îmi era ibovnică. Eram mîndru că devenisem stăpînul unui harem, că-mi schimbam partenera ce mă ținea de braț. Ce vrei, tinerețea... nu-mi plăceau riscurile decît în dragoste. Mă făloșeam cu succesele mele. Eram tipul căruia i se spunea : „În seara asta, vezi-ți de mititica ta“. Un adevărat filantrop ! Max nu venise să afle refugiu în casa mea : voise să-mi vină de hac. Am șters-o prin ferestruica de la toaletă ; mă pitisem după un coș al casei, pe acoperiș ; nu mă simțeam în largul meu. Coronamentul din zinc îmi scîncea la ureche, precum o pisică în călduri și am stat astfel ceasuri întregi, încleștat de hornul nu prea bine tencuit ; bucăți de ipsos mi se vîrau printre degete. Auzeam strigătele lui Max, pașii lui zoriți cutreierînd încăperile. Scotocea, pesemne, casa toată. „Nu-i aici, v-am spus doar că nu-i aici.“ Sărmana Clotilde făcea ce-i sta în putință să-l potolească. Din fericire, s-a iscat o alarmă ! Ușa de la intrare s-a trîntit cu zgomot. În salonul cel frumos, Max spărsese totul, pînă și vasul acela mare de Sèvres de pe măsuța mobilă, mîndria Claudettei. Ea plîngea într-un colț ; se lăsa în voia spaimei. De aceea m-am dus la poliția germană. Omul acela însemna un pericol public. Claudettei nu-i trecuse niciodată prin minte că aș fi putut-o înșela ; eram mult prea absorbiți de afacerile noastre. Pentru

ea era o revelație. Max nu putea fi gelos. Nu-i luam nimic, de vreme ce nu se afla acolo. Dar sînt ca toată lumea : știu să profit de ocazie. Învățasem să mă servesc singur.

S-ar părea că nu-mi mai dai ascultare ; te posomorăști, ca și cum te-aș scîrbi. Ești ca ceilalți, la fel de opac. Dar primești să suporti cîteva cuvînte nu prea grele. Da ce, eu dorm ? Cînd ți-am vorbit de fericirea mea, aveai un aer rece. Gîndești că, peste puțin, nu vei mai avea nevoie să mă vezi. Te bucuri, ticălosul meu. Dar trebuie să-ți amintești tot ce ți-am spus ; de-asta ești aici. Ți-am destăinuit viața ; ți-am depănat-o întrucîtva ca pe un scul ; tu trebuie s-o descurci. Nu mai am timp. După plecarea mea, tu vei fi cel ce va pune rînduială în toate. Și-apoi, vei mai pune și altora întrebări, nu numai mie ; vei compara, vei judeca. Dacă te-am mințit cumva, înseamnă că minciuna trebuia dezvăluită precum adevărul. Niciodată n-am știut să tac, spre a-i face loc adevărului să răzbată.

Ascultă : a sosit sfîrșitul. Nu va trebui să mă mai înduri multă vreme. Am uitat o mică întîmplare din viața mea. Istorisirea ei ține puțin. Sper să nu mă dovedesc necumpătat cu prețioasele tale clipe. Te-ar supăra dacă mi-aș dezmorți puțin picioarele ? Simt nevoia să mă ridic. Pare-mi-se că mai mult m-ai lua în seamă dacă ți-aș umbla pe dinainte. Prea știi multe, ca să nu știi totul. După aceea, eu mă voi fi eliberat, mîinile îmi vor fi goale. Nimic în cuget, nimic în buzunare. Voi avea dreptul la somn. Nou-nouț. Se va fi isprăvit cu asurzi-torul zgomot din capul meu : voi putea și eu să aud.

Am intrat, odată, într-o casă ce nu-mi aparținea. Ră-tăceam prin Franța ; tot dădeam ocol Parisului, căci nu mă puteam întoarce în el. Eram așteptat, spre a mi se veni de hac ; o afacere cu țesături pe care le vindeam în fugă, umblînd din ușa în ușa, prin beznă. Ori de cîte ori vreo afacere se vestea bună, pentru mine sfîrșea rău. Soseam prea tîrziu : roadele erau culese. Ușa de la intrarea acelei case sta deschisă. Am pătruns ca un hoț, deși aș fi vrut să o fac precum un oaspete așteptat. Amurgul se lăsa și eram prea obosit, spre a mai fi cu prea mare băgare de seamă. Satul Mareuil se găsea la un kilometru. Era pe timpul ocupației. Firește, am avut suîșuri și coborîșuri, chiar în vremea aceea. Ar trebui să

o iau de la capăt cu povestitul ; este adevărat, lipsesc amănuntele. Oricum, n-am vrut să-ți ascund nimic, dar există întâmplări care se petrec cînd te aștepți cel mai puțin ; nu le mai pot pune la locul lor ; multe, multe întâmplări. Așa, de pildă, cînd aveam cincisprezece ani, am fost denunțat drept bandit. Șterpelisem dintr-un magazin o eșarfă pe care voiam s-o dăruiesc lui Șoricel. Nu aveam bani, așa că m-am servit dintr-o dugheană numită *La bunul gust*. Îmi jurasem că de îndată ce voi avea bani, o să plătesc. Da, ți-o jur. Pot jura, asta nu mă stingherește. Arestat am fost, dar înainte.

Aspră viață îmi făceau fermierii din Charente, prietenii lui Maman Rose. Nu mă pierdeau din ochi. Eram sculat de la cinci. Mă spălam în curte, sub privirea zeflemitoare a stăpînului, o brută vînjoasă, care făgăduia fetelor sămința de praz ori de ridichi, numai să vină seara să le ia. Avea întotdeauna aceeași sticlută de parfum, sigilată, cu care le îmbia. Le tot plimba eticheta pe sub ochi. Ca arendaș, răscumpăraseră încetul cu încetul pămînturile pe care lucra, cele ale unui nobil de țară, scăpătat. Alphonse, stăpînul meu, îi trimitea în fiecare clipă scrisori, spre a-l vesti că au murit viței, că o scroafă a avut un accident, că peste iepuri a dat molima, că o furtună afurisită culcase la pămînt o fișie de pădure. Lupta pe calea aceasta a potopului de scrisori, pentru ca seniorului și stăpînului său să i se facă lehamite de o fermă într-atît de blestemată, peste care se abăteau, în orice anotimp, năprazne. Alphonse avusese o tinerețe ale cărei nedreptăți mă puneau să le plătesc eu. Nevasta lui, Lisette, o brunetă frumușică, nu mă putea suferi. Avusese, înainte de el, o aventură cu un muncitor agricol, pe nume Grîu-de-aur, un polonez ușuratic. Se născuse, din legătura lor, un plod, diform și mut. De odraslă avea grijă ea. S-ar cuveni să-ți vorbesc despre copilul acela. Mă admira ; da, da, să știi. Am pierdut șirul. Nu voi izbuti niciodată să-ți povestesc totul, deși am început devreme. Timpu-i scurt. Ar trebui să fie doi sau trei care să-mi istorisească viața, să o scoată la lumină. Totuși, este importantă trecerea mea prin ferma aceea : n-am uitat-o. Îmi reapare prin vise. Mă revăd fugind de acolo, în timp ce stăpînul meu Alphonse mă urmărește urlînd : „Prindeți-l, prindeți-l !” Nu-ți poți închipui cît

de vii îmi sînt în minte visele, ca însăși realitatea. Dar dacă o să-ți povestesc și visele... e ca apa pe jăratec.

Trebuie să ies din viața mea. Trebuie să ies, nu mai încap vorbă. Unde rămăsesem? A, da, la casa în care mă refugiasem într-o noapte a anului 1942. Ușa era deschisă; da, ușa aceea era deschisă. Așteaptă să-mi amintesc. Da, o ușă mare cu două canaturi; vopsită în culoarea lemnului; avea clanță de alamă. O am limpede în față. Prea multe aduceri-aminte: mi-e cu neputință, ajută-mă! Cine-ar crede că o viață ca a mea e atît de greu de povestit. Și, totuși, pe clipă, pe dată... Nu mai am vreme să o iau de la început. Mulțumește-te cu ceea ce-mi rămîne. Sînt sigur că, de-aș avea înaintea mea o zi sau două, aș vorbi dintr-o răsuflare, fără să uit nimic. Odată am săvîrșit o faptă prea puțin obișnuită. Cînd poliția m-a întrebât cîte ceva despre tărășenia cu ceasurile elvețiene, am tăcut chitic. Să nu crezi că am făcut-o fiindcă nu știam. Eram la curent cu filierele. Da, de-ar mai fi fost măcar o zi, două, aș fi avut frumoase lucruri a-mi aminti. Dar să continui. Ușa era așa cum ți-am descris-o. Dădea spre un vestibul. Cred că un oblon se zbătea în pod; îi deslușeam trînteala ritmică de perete. Aud oblonul; nu-l aud decît pe el. Cine o fi mocofanul care își lasă oblonul la cheremul vîntului? Ar trebui să văd dacă nu cumva aici se zbate vreunul. La naiba cu povestea asta; nu-i chiar așa de grozavă cum am crezut mai întîi. Una, ca oricare alta, ce s-ar fi putut întîmpla oricui. Și-apoi, nu aduce cine știe ce limpezire. Există în viața mea lucruri care nu slujesc la nimic, care ar putea fi date la o parte fără să am a suferi. O istorie obișnuită. Era un ciîne ce aștepta și care a venit, fără să latre, lingă mine, m-a mirosit, apoi s-a culcat la picioarele mele. Închisese ochii; știa el că nu o să-i fac nici un rău. Vezi, nu-i chiar atît de simplu cum gîndeam. Pe masă, o scrisoare neterminată, care dădea întîlnire unui anume Gaspard. Nu, nu Gaspard; Gaspard sînt eu. Unuia, Camille. O întîlnire de amor. Ce s-a întîmplat oare, de-i atît de pustie casa? Da, n-are importanță. Păcat. Începea frumos. Și dintr-o dată, cînd vine o amintire, ești adesea pornit să-i dai amploare, să-ți spui că era cea mai de folos și că fără de ea nimic nu ar mai putea fi descris. Nu înțeleg de ce am vrut să-ți

istorisesc întîmplarea asta mărunță ; aveam eu un temei, dar l-am uitat.

În urmă cu două săptămîni am revăzut-o pe Yolande. Mă aștepta oare în colțul străzii ? Nu știu. O lăsasem atît de fericită pe Claudette după ce-i spuseseam că o societate îmi oferea un post în Africa neagră. Era și nu era adevărat. Cum să aibă încredere în ceea ce făceam, în ceea ce mi se întîmpla, mai cu seamă pe neașteptate ? Un amic se întorcea de la Dakar ; îmi propunea să merg cu el după ce se va fi înapoiat din vacanță. O întinsă exploatare de lemn colonial. Mai întîi i-am răspuns : „Știi, am idee“. A făcut haz. „Te-ai ocupat cu tăierea lemnului de okume ?“ Cuvintele lui mi-au trezit un entuziasm pe care nu-l mai meritam. Mă înflăcărasem de dragul căsuței despre care-mi vorbea ; una, la marginea junglei. „Să vezi ce de piuituri...“ Îmi pomenise despre insecte vătămătoare, despre viața cam dezmațată dusă pe-acolo. Adăugase : „Dacă nu ești însurat, e și mai bine“. Mijindu-și ochii lacrimoși, îmi șoptise că se aflau destule franțuzoaice menite să împlinească iubirile de-un anotimp. Aveam din nou douăzeci de ani. Îmi reveneam. „Important este să te păstrezi cumpătat, dacă nu vrei să devii o cîrpă.“ L-am asigurat că nu beam decît cu măsură. „Tu, cu mutra asta ?“ Rîdea întruna și asta mă scotea din fire. Dar am primit. A continuat să rîdă. Am crezut că-i vorba de-o glumă. Mi-a arătat fotografii și, într-o pungă, perii unor mustăți de panteră. „Sînt tare vătămători ; de-i tai mărunț în supă, poți da ortul popii.“ Și nu mai contenea cu rîsul.

Cînd l-am părăsit, era ușor afumat de băutură. Paharele fuseseră golite unele după altele, într-o cadență zorită, dar discuția se păstrase neșovăielnică. Mi-am zis atunci că mă contopeam cu propria-mi copilărie : cercul se închidea. Aveam opt ani cînd Maman Rose mi-a adus de la un bîlci o carte cu poze : aventura unui copilandru în Africa. Se tupilase pe o navă și debarcase la Dakar. La pagina douăzeci și opt — vezi cît de clar îmi amintesc — ilustrația îl înfățișa pe puști plimbîndu-se pe sub arborii exotici, în căutarea bătrînei, a centenarei pantere Doudou și a celor trei negrișori : Șoricel, Desagă și Petit-Rouge, care furaseră săpun ca să curețe noaptea și să o facă luminoasă ca ziua. Viața mea căpăta, așadar, o rostuire : se înviora. Îndreptătea o foarte veche încîntare.

Merita un pahar și încă unul. Puteam spune, în sfârșit, cuvintele pe care n-am cutezat nicicînd să le rostesc : „Cît de plăcut este aici“. Totul în jurul meu cînta. Mă simțeam bine cu toată lumea ; știam unde să-mi așez cortul, în apropierea unei păduri al cărei tăietor aveam să devin. Mi se răspundea ; eram pus să repet, ceea ce nu fusese prea bine deslușit. Miraculos mi se pare, totuși, că nimeni nu voia să piardă un cuvîntel din ce îndrugam. Tuturor celor din jur le vorbeam despre cartea ilustrată, le-am istorisit povestea, iar băiatul ce servea în cafe-nea se așezase singur la o masă și mă asculta, sprijinin-du-și capul între pumni.

Ieri după-amiază am avut întîlnirea cu Yolande. Claudette devenise ca un copil ; nu înțelegea de ce o părăseam.

Îmi lua mîinile, mi le săruta și asta mă stînjenea. Nu știam cum să-i vorbesc despre greutățile prin care treceam. Nici măcar nu le bănuia. Cum să fi știut, ori de cîte ori o năpădea tristețea, pricina acelei stări ? Din te miri ce, izbucnea în lacrimi ; la ea, orice întristare era neașteptată.

Seara de ieri mi-am petrecut-o cu Yolande. De-atunci s-au scurs — îți dai prea bine seama — doar cîteva ceasuri. Mai întîi, nu mi-a vorbit, dar privirile îi erau ațintite asupra-mi, anume pentru ca eu să mărturisesc ceea ce ea dorea de la mine. M-am arătat de gheață și măsurat. Nu-mi place să cer iertare pentru felul în care m-am purtat cu cineva. Apoi, dintr-o dată, a fost groaznic. Mi-a destăinuit că aveam amîndoi un copil, născut la șase luni după ce ne despărțisem. Yolande era măritată și încă prost. Cu un bărbat ce se voia artist. O uluiseră și limbușia lui, și cele cinci pînze pe care le pictase, și chipu-i obraznic, zeflemitor.

— Înțelegi, e nebun.

— Cum nebun ?

— Acum două zile a început să vorbească la fe-reastră, ridicînd în picioare strada toată. Striga că eu îl împiedic să lucreze, să-și înceapă acea pînză uriașă, de trei metri pe patru, pentru care vîndusem o brățară de aur. „Subiectul meu, urla el, subiectul meu !“ Mi l-a descris zi de zi ; îl știam pe de rost. „Vezi tu, e începutul lumii. Încă nu te cuprinzi în ea. Nici eu. Pămîntul e singur. Océanelor le voi da culoarea violetei ; știi, apa

toată e numai un clocot ; nu o poți atinge cu mâinile. Frunzetul copacilor are forma unor urechi mari..." Și așa mai departe. Nu mai pot ; sînt sfîrșită.

N-am îndrăznit să-i vorbesc despre copilul nostru. Oare să fie adevărată istoria asta ?

— E fată sau băiat ?

Ai fi zis, un joc. Mi-a jurat că-mi scrisese ca să-mi împărtășească vestea. Atunci am înțeles că mă mințea, că o făcea ca să dobîndească ceva, dar ce ?

— Trebuie să ai o fotografie !

— E fată.

— Care-i este prenumele ?

Și fiindcă șovăia, am prins-o de încheietura mîinii.

— Ce vrei de la mine ?

Descopeream că încăperea în care mă primea alcătuia, de fapt, tot apartamentul ei ; aveam în fața ochilor aragazul, castronul de supă plin cu legume curățate, rufe de pus la uscat, cu deosebire o cămașă bărbătească.

— Unde este Raymond ?

Ar trebui să-ți spun că adevăratul Raymond nu era fercheșul bătrîn despre care ți-am pomenit. Are vîrsta mea, mersul meu. Întruna la pîndă. L-am întîlnit într-o seară, de braț cu Yolande. Voia să-mi facă în ciudă. Oricum, însă, Yolande nu era numai bunul lui. O cunoscusem înainte.

Iar dacă Yolande s-a refugiat în camera mea, înseamnă că nu mai voia să trăiască alături de smucitul acela. Insul voise să-i dea de lucru într-un bar rău famat. Fată bună la toate. Te servesc cu un păhărel, iar tu mi-arăți sînul. Lui Raymond îi plăcea jazzul ; atîta-i plăcea : zece minute de baterie într-un dancing. Uneori trecea în locul celui de la baterie ; chipul i se transfigura ; era palid și learcă de sudoare ; un extaz ieftin. Asculta cutremurarea țambalului cu neînchipuită încîntare. Raymond nu-și arăta deloc recunoștința pentru ceea ce-i dăruisem Yolande. Un puchinos. Pocit ca un căruț.

— Sînt singur, îți spun că sînt singur.

Dar tonul lui nu mă convingea. Îi surprindeam privirea neconținut întoarsă spre ușă. Voia să mă șantajeze, dar o cîrmise prost. Atunci m-am apropiat de ușă.

— Nu pleca.

— Nu mai am ce căuta aici. Cunos pasul abia auzit al lui Raymond.

Yolande se agăța de mine ; chipul îi era istovit, răutacios. Poate că ar fi voit s-o scot iarăși din drama în care se împotmolea. Îmi închipuiam tot ce se poate întâmpla mai rău : o ușă deschizându-se în fața siluetei unui bărbat rânjitor și mai știu eu ce altceva... Vorbisem prea mult de trecutul meu ? Păstra ea oare anumite istorii pentru cea mai strașnică îmbucătură a poliției ? M-a cuprins teama... Și mi-am sfârșit iute treaba.

Yolande n-a rezistat mult. Sta întinsă pe podea, iscînd pătrățele roșii, ca în bucătăria lui Maman Rose. Zic că a fost ieri, ce spui, e o poveste veche care s-a încheiat cu bine. Ți-o jur. Acum, mă așteaptă Claudette : mă duc s-o trezesc. Către șapte dimineața trebuie să ia o doctorie. Este șapte fix. La vîrsta ei, inima se arată pîlpîitoare. Dă-ți seama, are aproape șazeci și cinci de ani, iar eu am cu doi mai mulți decît ea. Mă duc s-o scol. O să-mi spună : „Simt că în dimineața asta am cu treizeci de ani mai puțin“. Ne distrăm spunîndu-ne adesea, în timpul zilei : „Scumpa mea, ce vîrstă ai ?“ Iar ea îmi răspunde într-un surîs : „Acum, vai, am anii mei !“ În multe rînduri îmi spune : „Păcat, mă simt atît de tînără în dimineața asta“. Vezi cît de uniți sîntem. Mult m-am mai necăjit cîndva în ce privește fericirea și vezi bine că fericirea înseamnă a fi mulțumit cu propria-ți ursită. Firește, nu-ți pot ascunde că avem necazuri ca toată lumea, dar le îndurăm. Mă doare un braț ; atunci îi spun Claudettei : „Am făcut prea multă gimnastică în dimineața asta“. Mă ceartă, făcînd un haz nebun pe seama glumei mele. Micuțul Jérôme, nepotul meu, ne cam îngrijorează. Nu crește cum ar trebui. Este molatic. La vîrsta lui eram la fel. Dacă vrei să crezi, acum îmi place la țară. Am cumpărat o fermă micuță, la cincizeci de kilometri de Paris, într-un loc minunat. Nevătămat încă de uzine. La sfîrșit de săptămînă și în vacanța mare ne ducem acolo. Sap o bucățică de pămînt ; mă las ajutat. De ce te-aș minți ? Mă doare spatele, iar cînd îmi trec mîinile pe sub robinet, apa le îngheață iute, încheieturile se cam vaită. În afară de toate astea, n-am nimic a-ți spune. Totul se desfășoară așa cum am prevăzut. Atît de mult mi-aș fi dorit să îmbătrînesc. M-auzi ? Spune, m-auzi ? De ce nu mai ești aici ? Pentru ce-ai șters-o în

timp ce eu îmi plecasem privirile, spre a căuta țigara rostogolită pe podea ? Nu vreau să fiu singur. Trebuie să vii înapoi. Nu poți lăsa un om singur, așa cum sînt eu, cu ușa asta închisă...

Dar n-am ucis-o pe Yolande. Vei vedea, o să se scoale ; o să mă cheme ; te va întreba dacă dorești cafea ; tare bună o mai face ! O să mă cheme, o să, o să... Nu-ți dau voie s-o privești întinsă pe pat. Oleacă de pudoare, nu ? Ea nu ne mai aparține. Scumpă Yolande, mi-čuța mea Yolande. Nu vor înțelege. Nu vor voi să înțeleagă că este vina Claudettei, a părinților mei, a ta... Pentru ce mă părăsise Claudette ? Da, îți mărturisesc că toată povestea cu boala ei nu-i adevărată. N-a fost niciodată nebună. În 1945, la Biarritz, s-a dus după un tip, un străin, fără să-mi lase un cuvîntel. Iar Yolande voia să facă același lucru. E-adevărat, da. N-am întîlnit nici o femeie care să-mi spună că s-a săturat de mine : asta-i prea de tot. Și eu sînt gelos, am dreptul să fiu gelos. Nu am ucis cu răceală. Atinge-mi mîinile, sînt fierbinți. Mi-e prea cald, mă înăbuș. Nu voi deschide, nu. Nu voi deschide. N-aveți decît să zgîlțiiți zăvorul ; n-aveți decît să strigați în numele legii, în numele cărei legi, spuneți-mi ? Și eu le am pe ale mele, dar nimeni nu mi le-a respectat.

Îți voi spune totul. Îți jur că nu-mi voi ticlui mărunta viață. Totul. M-am născut într-un sătuleț din Seine-et-Marne, într-o seară de iarnă, într-o familie de obîrșie înaltă. Tatăl meu care slujise...